

Hondert-jaarige jubel-gedachtenisse der Academie van Utrecht, bestaande in een beknopt verhaal, van derselver oorsprong, opkomst, inwydinge en jubel-feesten

<https://hdl.handle.net/1874/354588>

122

~~13126~~

Verzameling
van den Senaat

N° 122 *d*

EX LIBRIS
A. BROM
UTRECHT.

16. B. II.

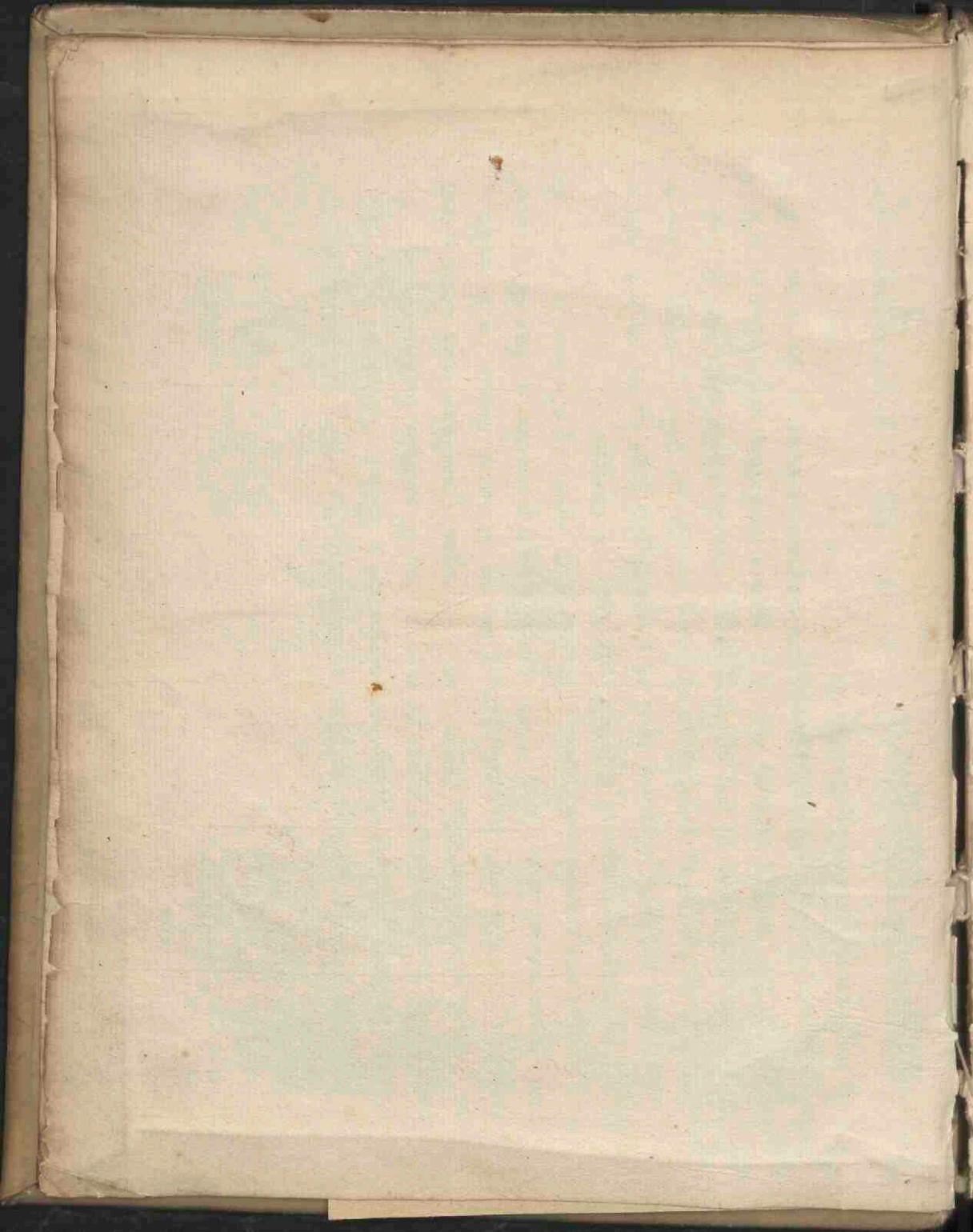
126

GISBERTUS VOETIUS was geboren in 1589 te Heusden. Hij studeerde Theologie in Leiden. Aanwezig bij de Synode van Dordrecht (1618 - 1619) was hij een aanhanger van de streng orthodoxe partij aldaar. Zijn hele leven zou hij verder wijden aan de verdediging van de in Dordrecht vastgestelde leerstellige opvattingen. In 1634 werd hij hoogleraar aan de Illustre School te Utrecht. Deze Illustre School werd al in 1636 een volwaardige Academie. Tot 1815 bleef deze Academie een stedelijke instelling. In 1815 werd zij één van 's Lands Hogescholen. In 1877 werd zij de Rijksuniversiteit te Utrecht.

Voetius stierf in 1676. Hij was toen 42 jaren hoogleraar en 66 jaren predikant geweest. Hij was een fel bestrijder van o.a. Descartes (1596 - 1650) geweest. Had Descartes een nieuw denken gepropageerd, Voetius hield vast aan de oude opvattingen. Het nieuwe denken, dat zich steeds meer van kerkelijke ,dogmatische banden zou bevrijden, heeft uiteindelijk gezegevierd en de invloed van Voetius nam al tijdens zijn leven gestadig af.

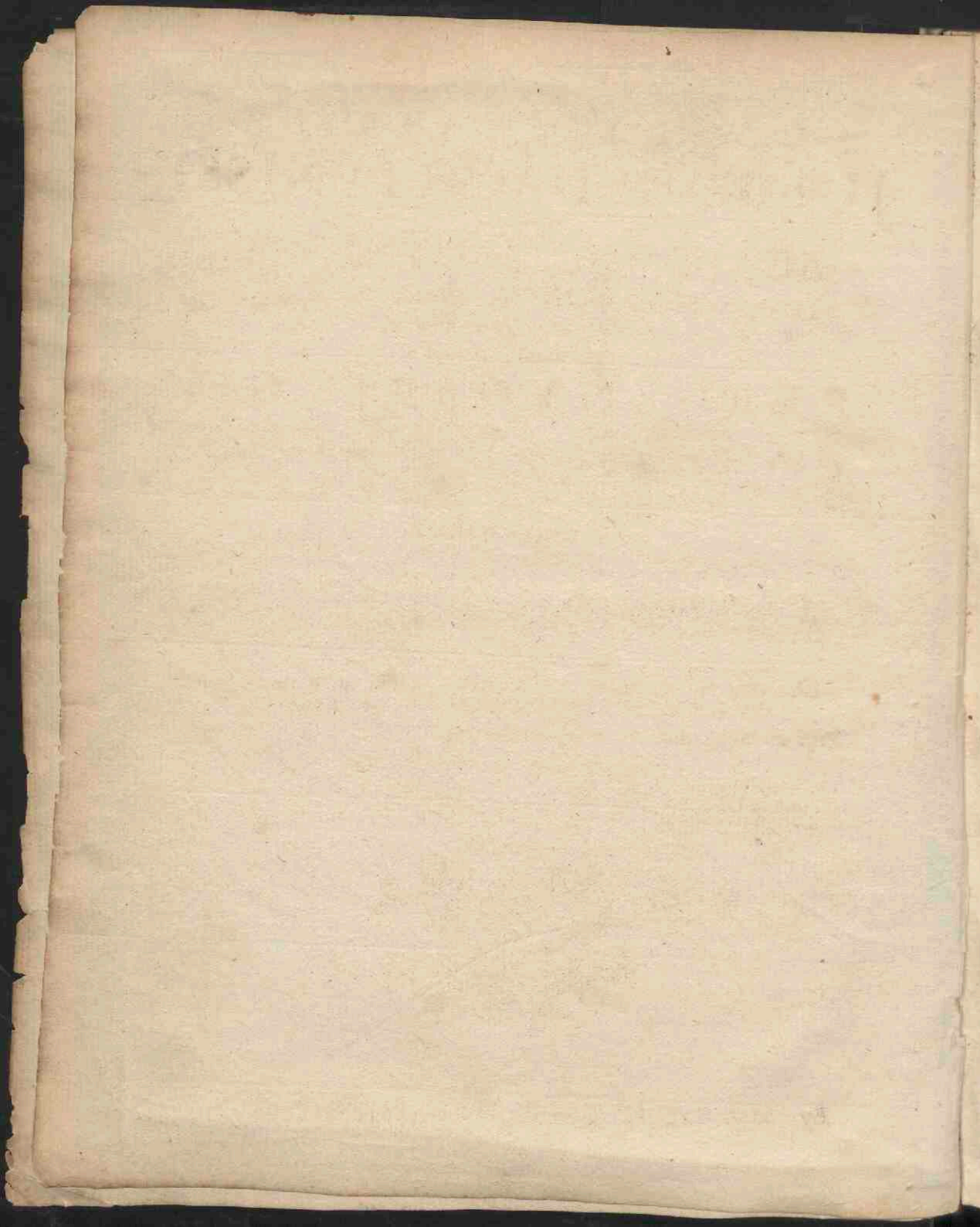

9. Heffel Juli 1924

f 2.50

122 d

E 13 HON 1# ad

EX LIBRIS

A. BROUWER

HONDERT-JAARIGE
JUBEL-GEDACHTENISSE
DER
ACADEMIE van UTRECHT.

Bestaande in een beknopt *Verhaal*, van derselver *Oorsprong*, *Opkomst*,
Inwydinge en *Jubel-Feeften*;

Als meede, in een

REEDENVOERINGE,

Tot derselver *Inwydinge*, den 13 *Maart* O. S. 1636. van de *Nuttigheid*
der Academien en Schoulen, gedaan door wylen den Heere Professor

GYSBERTUS VOETIUS,

Van nieuws beschaaft.

Voorts in

Een NAAM-LYST van alle de Heeren *Professoren* deser *Academie*, gedurende de
100 *Jaaren*, sedert derselver *Stichtinge tot nu toe*, enz.; beneffens een korte
Levens-Beschryvinge van den vooriz. Heere *Professor* G. VOETIUS,

En eyndelyk volgt 'er een

LYSTE, van alle de ACADEMIEN en van de meest voornaamste
ILLUSTRE SCHOOLEN in 't *Christenryk*;

Eerst ontworpen door den meergemelden Heere Professor G. VOETIUS,
Thans grootelyks vermeerdert, door

ISAAC LELONG.

Te UTRECHT,
By MATTHÆUS VISCH, Bockverkoper 1736.

AAN DE
WEL-EDELE GROOTACHTBAARE HEEREN
DE HEEREN
ISAAC UBINGH,
EN
MR. ADRIAAN VAN
BRONCHORST,
REGEERENDE BURGEMEESTEREN,
BENEFSENS DE VERDERE
WEL-EDELE GROOTACHTBAARE HEEREN
RAADEN IN DE VROEDSCHAP DER STAD;
CURATEUREN
VAN DE UTRECHTSE ACADEMIE.

WEL-EDELE, GROOT-ACHTBAARE HEEREN.

het waaragtig, gelyk het in der daat is, vol-
gens het zeggen van Gods onfeilbare Geest
door de Penne van den Wyfsten der Konin-
gen,

gen , dat een ziele zonder wetenschap niet goet is .
heuchelyk is het dan ook voor een Volk , 't welke
zodanige middelen mag genieten , waar door het tot
dezelve kan opgeleid werden , en tot het toppunt
der kennisse zo van Goddelyke als menschelyke we-
tenschappen (zo veel het in een eindig verstand val-
len kan) kan geraken , ja heuchelyk is het voor de zo-
danige die na wysheid tragten te graven als na verborge-
ne schatten , dat ze mogen leven onder zodanige *Ove-*
righeden , welk haren Roem daar in stellen , dat ze al-
les wat tot verkryging derzelve kan , strekken in 't werk
stellen ; waar toe zeker de stigting en aankweking der
Schoolen en Academien , verciert met Wyze en Ervarene
Mannen , niet wynig voordeel bybrengt ; op zodanige
Overigheden mag ons Land , ja ook deze Stad billyk
roemen , welke nu al zedert *hondert jaren* onder het
opzicht en wys beleid der zelve het geluk gehad heeft,
een *Kweekschool* der geleerdheid binnen haar te zien ,
voorzien zynde met deftige Gamaliels , uit welkers
mond die gene wysheid konde hooren en verzamelen ,
die daar na begeerig waren , ja welkers roem zo verre
klonk , dat Uitlanders (gelyk wel eer na het vermaart
Athenen) wel haast in menigte daar na toe vloeyde ,
en zulk een schat van Wysheid hebben weggedragen ,
datze in staat gesteld wierden wederom andere daar
toe op te leiden , waar van de heuchelyke ondervinding
ons

ons tot een onfeylbaar getuigenis strekt; ja *Utrecht* draagt daar op nog haar roem, dat wysheid en wetenschap binnen haare muuren, door *U Wel Ed. Groot Achtb.* beleid en zorge word aangekweekt; getuigen daar van zijn zoo veele geleerde Mannen in alle Faculteiten en Wetenschappen, welke dezelve als nog verciere, getuigen daar van zo veele deftige Jongelingen, welke hier na toe gevloeit zijn om een fchat van wijsheid te versamelen. Ja overvloedige getuigen, de omftandigheden van dezen tijd, die Wy thans beleven, in welke *U Ed. Groot Achtb.* wel duidelijke blijken geeven, en daar in haar eer en roem stellen, dat het de *Utrechtse* Hooge Schoole wel gaat, door zodanige vreugde bedrijven aan te rigten en fulke gedenktekenen te bezorgen, die dezelve als het ware kunnen vereeuwigen; omftandigheden, die wy oordeelden niet alleen hier beperkt te moeten blyven binnen dese Stads muuren, maar ook alle Liefhebber en Godvrucht en geleerdheid door den druk te worden mede gedeelt en vereeuwigd, als strekkende zulks tot een dankelyke erkentnisse van Gods zegeningen en weldaden over ons, en roem van *U Wel Ed. Groot Achtb.*; waarom ik ook te raden geworden ben dit tegenwoordig werkje het ligt te doen zien, en de Vryheid te nemen aan *U Wel Ed. Groot Achtb.* op te dragen, hopende zulks *U Ed. Groot Achtb.* niet onaangenaam te zullen zyn, als be-

helzende in zig , behalven eene Redenvoeringe over de nuttigheid der *Academien en Schoolen* opgesteld en uytgesproken , door den Vermaarden Hoogleeraar GYSBERTUS VOETIUS, (een man wiens naam by de late-re nakomelingen in zegeninge blyve , van welkers geëert en talryk Nageslagt onder *U Ed. Groot Achtb.* den stoel der Eere nog bekleden,) waar by ook nog komt eene Lyste der meeste en voornaamste *Academien en Illustre schoolen* , niet alleen der 17. Provincien , maar zelfs van geheel Christenryk , als ook een beknopt verhaal van den Oorspronk , opkomst en Inwydinge dezer *Academien*.

Ontfangt dan *Wel Ed Gr. Achtb. Heeren* dit werkje hoe gering het zelve ook mogte zyn , als een teken myner eerbiedige Hoogagting ontrent *U Wel Ed. Groot Achtbaarheden* ; met toewenschinge dat God *U Wel Ed. Groot Achtb.* Perzonen , Hoogaanzienlyke Regeeringe en dierbare Familien met de uitmunstenste zyner zegeningen en heil-goederen ten nutte van het gemeen , aankweekinge der geleerdheid , tot in lengte van dagen wil bekroonen &c. , met welke beede ik eyndige.

WEL-EDELE GROOT-ACHTBAAREN HEEREN,

Uwer Wel Edele Grootachtbaare

Ootmoedigsten en onderdaanigen dienaar ,

Den 24 Maert
1736.

MATTHÆUS VISCH.

B E R I C H T

Van den Uytgever deser Verhandelingen.

Myn meeninge is niet, Leser! u met een wydtluftige Voorreedden op te houden, waarom ik terstondt ter saake sal komen. 't Is reets verscheyde Jaaren geleeden, dat ik de Reedenvoeringe van Wylen den Heere Professor G. Voetius in 't ooge hadde, dewyl ikse seer fraay en saakelyk bevondt, om my daarvan tot het tegenwoordige Jubel-feest te bedienen. Maar wanneer ik deselve wat naauwer ondersocht, bevondt ik, datse een geringe veranderinge omtrent eenige Duytsche voor Onduytsche Woorden vereyschte; als meede hier en daar een kleyne verschikking, om duydelyker te zyn. Daarenboven was 'er in den Eersten Druk van Ao. 1636 in Quarto, de oude Oversettinge der Bybel gebruykt, 't geene van 's gelyken verandert, en in de nieuwe Oversettinge verwisselt moeste worden; enz. Dit is wel eenig sints geschiedt, in eenen tweeden Druk, uytgegeven te Amsterdam Ao. 1655. in Duodecimo; doch oude en nieuwe Oversettinge onder mal-kander, en buyten dien soo slordig en gebrekkelyk, dat selfs de drukfouten van den eersten Druk noch meer vermeenigvuldigt, geheele Woorden uytgelaaten, ook de Aanteekeningen, meest Latyn zynde, en die onder aan behoorden, op de kant gebleven zyn, en dus een groote duysterheit veroorzaakten; waarom ik grootelyks twyffele, of wylen de Heere Professor G. Voetius wel de handt daaraan gehad heeft; te meer, dewyle de oude Voorreedden daar voor gebleven is. Dit alles heb ik getracht, soo veel als mogelyk was, te verbeteren, en op een gemakkelyker wyse te schicken, gelyk U hier by werdt medededeelt. Om de gelykheit der Stoffe, en om deselve soo veel te aangenaamer te maaken, heb ik 'er verscheyde Byvoegselen by gedaan, die buy-

BERICHT VAN DEN UYTGEVER.

ten twyffel niet onfmaakelyk sullen zyn; namentlyk daar vooren: (1) Een beknopt Verhaal van den Oorsprong, Opkomst, Inwydinge en Jubel-Vreugde deser Akademie, tot nu toe. En daar achter (2) Een Naam-Lyft van alle de Heeren Professore, soo wel der Illustre Schoole, als Akademie alhier, met Aanwysinge van derselver Portraitten, die op de Akademie- of Senaat-kamer berusten; beneffens een Lyft der Heeren Rectores Magnifici, sedert de Hondert Jaaren dat de Akademie gesticht is, tot nu toe; (3) Voorts, een korte Levens-Beschryvinge, van wylen den Heere Professor Gisbertus Voetius; beneffens een Geslacht-Lyft, van desselfs talryke Nazaaten, en andere wetenswaardige saaken, dese aansienlyke Familie betreffende. En eyndelyk: (4) Een Lyfte van alle de Akademien of Hooge Schoolen, en van de vermaardtste Illustre Schoolen in 't Christenryk; eerst ontworpen door wylen den Heere Professor Gisbertus Voetius, en thans grootelyks door my vermeerdert; waarin ik het voetspoor van dien grooten en geleerden Man, soo veel immers doenlyk was, heb opgevolgt, en seer veele nieuwigheeden en veranderingen daarby gevoegt, welke sedert een Eeuwje zyn voorgevallen; met een (5) Aanhangfel, 't geene in den tweeden Druk gevonden wordt, sonder te weten van wie; wordende dit alles bestoten met een Bladwyzer van de Akademien en Illustre Schoolen, na de ordre van 't A. B. C. Is 'er door de veelvuldige veranderingen der Stoffen, hier of daar tegens gedachten eenige mislag onder gesloopen; de Leser houde my sulks ten goede, en verbeter den selven na syn bescheydenheit, doende gelyk hy in desen omtrent hem selven wenschte gehandelt te zyn; dan hoope ik mynen tydt niet qualyk besteedt te hebben. Gebruykt dan desen arbejdt, niet alleen om uwe Weetlust te voldoen, maar voornaamentlyk om Godt, als den Autheur van alle de veelvuldige Weddaaden hier in verhaalt, daar voor te verheerlyken.

BEKNOPT VERHAAL,
VAN DEN
OORSPRONG, OPKOMST, INWYDINGE
en JUBEL - VREUGDE
Der Beroemden
AKADEMIE VAN UTRECHT,
Tot nu toe.

De Vereenigde Provintien deser *Nederlanden*, na een langduurigen en swaaren Oorlog, tot verdediginge van Vryheit en Geweeten, tegens de bloedtdorstige Verdrukkingen der *Spaansche* macht, veele Jaaren geworstelt hebbende, en eyndelyk 't hooft allengskens wederom beginnende op te steeken, lieten haar voornaamste forge gaan, niet alleen om den Oprechten Godtsdienst te herstellen; maar ook om even soo hoognoodige Plant- en Queek-Schoolen daartoe op te rechten.

Hollandt was d'eerste, welke binnen de Stadt *Leyden*, tot vergeldinge van de getrouwe forge en wonderlyke kloekmoedigheid van derselver Burgers, in twee kort na malkander gevolgde beleegeringen der *Spaanschen*, door *Willem* d'eerste Prins van *Oranjen* en de Heeren Staaten van *Hollandt*, in den Jaare 1575. met een gepriviligeerde *Akademie* wierdt begiftigt; welke met gewenscht gevolg voortgang hadde.

Vrieslandt, de *Reformatie* volkomen omhelst hebbende, wierdt 'er by de Heeren Staaten deser Provintie, in den Jaare 1584. het loffelyke besluyt genoomen, de Inkomsten der Klooster-Goederen tot oprechtinge eener *Akademie* te besteeden, 't gee-
ne het volgende Jaar, meede met gewenscht gevolg, binnen de Stadt *Franeker* voortgang nam.

Groeningen, volgde dit loffelyke Voorbeeldt, en rechte in den Jaare 1614. binnen haare Hooft-stadt, op 's Lands kosten, meede een *Akademie* op.

Utrecht, het goede Voorbeeldt der voorgemelden Provintien siende, begon meede de geneegentheit by haar te wakkeren, om het leeren van Taalen en Wetenschappen in haar Provintie aan te queeken. Hiertoe gaf te meer aanleydinge, dewyl 'er

OORSPRONG, OPKOMST EN JUBEL-FEEST,

hier ten allen tyden veele aansienlyke en Geleerde Mannen ge-
bloeyt, en zich door haare Schriften vermaardt gemaakt heb-
ben; waarvan ik slechts eenige sal opnoemen. *Adrianus* de
sesde Paus van *Romen*, *Guill. en Theod. Canterus*, *Joh. en Otto*
Heurnius, *Joh. Anth. en Timannus Couchius*, *Cornelius Valerius*,
Lamb. en Adrianus van der Burchius, *Adrianus van Winssen*, *Heri-*
bertus Rosweidus, *Otto Zylius*, *Joh. Cnyfius*, *Franc. Haræus*, *Gys-*
bertus Longolius, *Joh. Cotovicus*, *David Gorlaeus*, *Guill. Radellantius*,
Georgius Rattallerus, *Paulus Montanus*, *Guill. Dyemenus*, *Henr. Agyleus*,
Arnoldus Buchelius, *Gysb. Lappius à Waveren*, *Petrus Borrius*,
Timannus Gesselius, *Christianus Rodenburgius*, *Lambertus Velthuisius*,
Martinus Schoockius, *Abr. Veselius*, *Gerardus Waffenaar*, de uyt-
muntende Juffrouw *Anna Maria van Schurman*, en veele andere.

Daar was reets voor den Jaare 1606. by de Heeren Staaten
geraadtleegt, om een *Provintiaale Akademie*, het zy te *Utrecht*,
of binnen *Amersfoort* op te rechten, ook dies aangaande een ont-
werp overgegeven; maar dewyle dit lange Jaaren sleepende
bleef, nam de Magistraat van *Utrecht* (de Heeren *Dirk van Velthuisius*
en *Anthony de Goyer* Burgermeesters zynde;) het loffelyke
besluit, in den Jaare 1634. een *Illustre of Doorluchtige Schoole*
binnen haare Stadt op te rechten; 't geene terstondt wierdt in 't
werk gestelt, en de Inauguratie geschiedde den 17den *Juny* O.S.

De goede voortgang van dit werk, en groote toeloop van
Leerlingen derwaardts, deedt den Magistraat van *Utrecht* ver-
volgens Ao. 1636. (geduurende het Burgermeesterschap van de
Heeren *Gysbert van der Hooek* en *Dirk van Velthuisius*;) besluyten,
derselver *Illustre Schoole* in een *Akademie* te veranderen. De Heeren
Staaten deser *Provintie* gaaven daar toe niet alleen haar toe-
stemminge, maar ook behoorlyk *Octroy*, in de maandt van *Fe-*
bruary des gemelden Jaars. Daar door staat de *Akademie* wel en-
kel onder 't bestier van de Stadt, en de Heeren van de Magi-
straat zyn 'er de *Curatores* van, doch alle de *Promotien* geschie-
den in den naam van de Heeren Staaten der *Provintie*, en uyt
derselver *Authoriteit*. Men benoemde terstondt de eerste Hee-
ren *Curatores*, stichtede sekerere *Inkomsten* tot onderhoudt der
vereyschte *Professooren*, en stelde ordre om Geleerde en waar-
dige Mannen daar toe te beroepen. Te gelyk wierdt 'er ook
een begin gemaakt, om een bequaame plaats tot de *Akademie*

DER AKADEMIE VAN UTRECHT.

te bereyden; namentlyk den Kruysgang by *St. Martens Dom-Kerk*, de geweefene Capittel-Kamer, den Eet-Zaal, en andere daar by zynde vertrekken, welke in den Jaare 1579. by de Gedeputeerde der Vereenigde Provintien gediend hadden, om 'er de Vermaarde Voogencemde *Unie van Utrecht* te teekenen. Deselve wierden beoorlyk gerepareert, met de noodige *Catbeders* en Banken voorsien, en verder genoegsaame plaats ingeruymt, ten dienste van de *Auditores* in alle de Faculteiten in 't bysonder.

Alles in volkomen gereedheit zynde, wierdt 'er tot de *Inwydinge* toefstel gemaakt. Des Sondaags te vooren, zynde den 13 Maart O. S. 1636. wierden 'er, door last van de Heeren Burgermeesteren en Vroedschappen, in alle de Kerken der Stadt opentlyke Gebeden gedaan, om den Zeegen des Heeren over dese onderneeminge af te smeeken. De alom beroemde Heer *Gisbertus Voetius*, eerst Professor in de *Illustre Schoole*, en toen in de *Nieuwe Akademie*, ook te gelyk Predikant deser Stadt, (van wien wy hier een *korte Levens-beschryvinge* hebben bygevoegt;) deedt op dien selven dag, in de *Dom-Kerk*, een seer toepasselyke *Predikatie* of *Reedenvoeringe*, tot voorbereydinge van dit loffelyke Werk, handelende in 't breede, van de *Nuttigheit der Akademien en Schoolen, mitsgaaders der Wetenschappen en Konsten, die in deselve geleert worden*; neemende daar toe synen Text uyt *Lucas 11. vers 46.* welke verhandeling wy om deffels defftigheit van nicuws beschaaft hier by hebben doen drukken.

Den 16den Maart, geschiedde de *Inwydinge*, in de voormelde *Dom-Kerk*, met veel plechtigheit; wordende de Heeren Professoren, met statie en een groot gevolg derwaarts geleydt. Deselve waren, *Bernhardus Schotanus*, eersten *Rector Magnificus*, en *Anthoñius Matthæus*, Professoren in beyde de Rechten; *Gisbertus Voetius*, in de Theologie; (wien ten eersten *Meinhardus Schotanus* tot Amptgenoot wierdt toegevoegt;) *Guillelmus van der Straten*, in de Medicynen; *Henricus Renenius*, in de Philosophie; *Anthoñius Amilius*, in de Historien en Politica; en *Justus Lyraeus*, in de Taalen en Beschaafde Wetenschappen. Onder de Inleydinge, hoorde men gestaadig een seer heerlyk Muzyk, soo wel van stemmen als Instrumenten; terwyle de

Klok-

OORSPRONG, OPKOMST EN JUBEL-FEEST,

Klokken op een ongemeene wyse daar onder speelden en luyden. Des avondts wierden 'er Vreugde-vuuren gemaakt, en Pik-tonnen voor 't Stadthuys, op *St. Martensbrug*, en voor de Akademie aangestooken; ook duysenden van Vuur-pylen en andere konstige Vuur-werken afgeschooten. De Pik-tonnen sag men, voor derselver verteeringe, alom met groene kranssen omvlochten en opgetooyt. In 't *Agnieten-Klooster* hadde de Magistraat een seer kostelyke maalydt doen bereyden, by welke 102 Persoonen verscheenen. Dese ongemeene plechtigheeden hebben de volgende Doorluchtige Personagien met haare tegenwoordigheid vereert, en de selve daar door niet weinig luyfter bygefet; als, de Doorluchtigste Princen *Mauritius*, *Eduwardus* en *Philippus*, Soonen van den gewezenen Koning van *Boheemen*, Paltsgraaven aan den *Rbyn*, Hertogen in *Beyeren*; enz. als ook *Johan Lodewyk*, Paltsgraaf, Hertog van *Beyeren*, *Tweebruggen*, enz. Alles geschiedde in een gewenschte ordre, en met aansienlyken toefstel.

Tot haar gewoone *Waapen* nam dese *Akademie* aan, een *Sonne*, met dit Omfchrift:

SOL JUSTITIÆ ILLUSTRATA NOS.

Dat is:

SONNE DER GERECHTIGHEIT, VERLICHTE ONS.

Martinus Schoock, naderhandt Professor te *Groeningen*, enz. vermaardt door syne doorwrochte schriften, was d'eerste, die op de nieuwe *Akademie* Disputeerde en gepromoveert wierdt, namentlyk den 29sten *Maart*, en alsoo weinig daagen na derselver Inwydinge, tot *Magister Philosophiæ*; wordende deswegen door den Magistraat met een stuk Geldts beschonken.

D'eerste welke op dese *Akademie* de Waardigheid van *Doctor*, namentlyk in beyde de Rechten ontving, was de Heer *Justus Criex*; ter gedachtenisse daar van, begiftigde hem de Magistraat met 's Stadts Burgerrecht, en een grooten silver-verguldten Bokaal; hebbende op syn deksel de *Utrechtsehe Minerva*, en daar onder de *Doctoraale Insignia* of Kenteekens, als den Ring, de Muts en het Boek. Van binnen vertoonde zich de *Sonne*, als 't Sinnebeeldt van de *Akademie*; en op den boodem las men dese Inscriptie:

M. S.

DER AKADEMIE VAN UTRECHT.

M. S.

„ *Præmium hoc, una cum Jure Civitatis Nobiliff. Ampliff. D. D.*
 „ *Coff. ac Senatus inclytæ Urbis Trajectinæ donarunt Nob. Do. Justo*
 „ *Criex, quod primus in nova Academia Ultraject. Juris Utriusque*
 „ *Doct̃or eff̃et renunciatus, Kalend. Decemb. MDCCXXXVI.* „t Geene
 in 't *Nederduytsch* beteekent: „ Ter Gedachteniffe. Dese gifte,
 „ beneffens 's Stadts Burgerrecht, hebben de Eedl. Achtbaare
 „ Heeren Burgermeesteren en Vroedtschap der Stadt *Utrecht*,
 „ aan den Eedl. Heere *Justus Criex* vereert; dewyle hy de eerste
 „ geweest is, welke op dese nieuwe Akademie tot *Doct̃or in*
 „ *beyde de Rechten* verklaart is, den 1. *December 1636.*

Terftondt heeft dese *Akademie* met veel luyfter 't hooft be-
 gonnen op te steeken, soo datse voor geene andere in de Ver-
 eenigde *Nederlanden* behoefde te swichten. Sedert die tydt heeft
 de selve ook geduurig hoe langer hoe meerder toeloop van
 Studenten, uyt alle de bekende deelen van *Europa* gekreegen;
 bestaande in *Duytschers, Switsers, Boheemers, Hongaaren, En-*
gelschen, Schotten, Franschen, Italiaanen, Deenen, Sweeden, en
 andere vreemde Natien, onder welke zich meermaals Hertog-
 gen, Graven en voornaame Edellieden bevonden; behalven
 een meenigte van *Nederlanders*, uyt dese en andere omleggende
 Provintien. Ook komen 'er jaarlyks veele uyt alle Gewesten
 herwaarts, om soo wel in de *Theologie*, als in de *Rechten*,
Medicynen en *Philosophie* haar Promotien te haalen.

Ten dienste van de studeerende, is hier meede een heerly-
 ke openbaare Boekerye aangelegt. Het beginsel daar van was,
 dat *Hubrecht Emondus van Buchel* eertydts Canonyk Imperiaal van
St. Marien, Ao. 1599. binnen *Keulen* gestorven, (zynde de
 Groot-Vader van *Arnoldus Buchelius*, welke de geachte *Utrecht-*
sche Historie-schryvers Beka en Heda heeft uytgegeven;) alle
 syne Goederen, bedraagende meer dan 9000 *Guldens* 's Jaars,
 tot onderhoudt der Armen maakte, en syn *Bibliotheek* aan de
 Akademie legateerde. Ter gedachteniffe van dien, fiet men
 noch heedensdaags syn *Afbeeldinge* boven derselver *Ingang*, met
 dese *Inscriptie*:

Anno Domini 1574.

Effigies Domini Huberti à Buchel, ætatis suæ 61. Obiit 28 May 1599.

Dat is: „ In den Jaare 1574. *Afbeeldinge* van den Heere

**

Huy-

OORSPRONG, OPKOMST EN JUBEL-FEEST,

„*Huybert van Buchel*, syn 's ouderdoms 61. Jaaren. Sterft 28
„*Mey 1599.*”

Deze talryke Boekſchat is daar na, door de mildtdaadigheid van den Magiſtraat, ten beſten van de Studenten, van tydt tot tydt merkelyk vergroot geworden.

Tot opwekkinge van de ſtudien, zyn 'er ook verſcheyde ſtichtingen gedaan, om onvermoogende Jongelingen tot deſelve gelegenheit en aanleydinge te geven. Hier van ſullen wy ſlechts deſe beyde aanhaalen, dat de Heere *Johan Lucas van Frankendale*, getrouwt aan Vrouwe *Johanna Pels*, in den Jaare 1642. een ſomma van dertig duyfendt Guldens, en daar na de Heer *Petrus van Maaſtricht*, in ſyn leven S. S. Theol. Doctoor en Profefſor deſer Univerſiteit, de ſomma van vier en twintig duyfendt Guldens, gelegateert hebben, ieder tot een byſondere Beurs, om daar uyt eenige Jongelingen in de Theologie te doen ſtudeeren. Andere diergelyke, om de korthheit thans voorby gaande.

In de Jaaren 1672 en 1673. toen de *Frantſchen* de Vereenigde Provinciën met eenen ſwaaren inval overſtroonden, en onder veele andere *Utrecht* meede in haare macht hadden, heeft de *Akademie*, welker gebouw zy tot een Magazyn beſigden, geduurende derſelver verblyf van ſeventien Maanden binnen deſe Hoofſtadt, wel grooten aanſtoot geleeden, maar nochtans niet geheel ſtil geſtaan; ook terſtondt na het vertrek deſer onaangename gaſten, haären voorgaanden luyſter wederom gekregen.

Den 17den der maandt *Maart* des Jaars 1686. (Geduurende het Burgermeesterschap van de Heeren *van Weede* en *Benthem*;) wierdt het *Vyftig-Jaarige Jubileum* deſer *Akademie*, met veel praal en vreugde gevierd. Des morgens van ſes tot ſeven uren hoorde men alle de Klokken van Kerken en Toorens in de geheele Stadt luyden, om daar meede een gemeen teeken tot het beginſel te geven. Van ſeven tot acht uren wierdt het geluydt van Trompetten en Trommels van den Doms-Tooren over de Stadt gehoort, daar het welluydende geklank van de ſpeel-klokken op volgde. Ten negen uren wierdt wederom met alle de klokken van de geheele Stadt geluyt. Ten tien uren hoorde men wederom van buyten het geluydt van Trompetten en Keteltrommen, en binnen in de Doms-Kerk een
uyt.

DER AKADEMIE VAN UTRECHT.

uytmuntendt fraay Muzyk. Omtrent elf uren quamen de Heeren Burgermeesteren en twaalf Raaden, den welken de forge der Akademie is toebetrouwt, beneffens den Secretaris, in den Senaat van de Akademie, daar de Professoren deselve in haar Plechtgewaad verwachteden. Van daar geleydden de Heeren Burgermeesteren den Rector Magnificus, en de overige Heeren Raaden de verdere Professoren, twee aan twee tusfchen haar gaande, naar de *Doms-Kerk*, in welke reets de Heeren Staaten, Geëligeerden, Ridderfchap, verdere Magiftraat, Raaden van 't Hof Provinciaal, en voornaamfte Burgers van allerley Staat en Waardigheid, beneffens de vreemdelingen zich bevonden. Vervolgens beklom de Professor *Job. Georg. Gravius* den gewoonen Predikftoel, welke met Tapyten bekleedt was, terwyle de overige Professoren aan weérzyden van den felven plaats namen; wordende ondertusfchen een feer heerlyk Muzyk van stemmen en Instrumenten gehoord. Dit geëyndigt zynde, deedt hy een fraaye Reedenvoering ter faake, in de *Latynfche* Taale, onder eenen grooten toevloedt van menschen. Tusfchen beyden hoorde men nochmaals een fraay Muzyk; 't welk geëyndigt zynde, ging men wederom ter eerstgemelder plaatfe, van waar de Akademifche Senaat, door Burgermeesteren en Raadt, in deselve ordre als zy gekomen waren, wierden te rug geleydt. Vervolgens begaf men zich naar 't Stadthuys, daar een kostelyke middagsmaaltydt bereydt was, daar toe men ook de Heeren Staaten verfocht hadde. Siet hier de Naamen der Heeren, welke tot dese Maaltydt van het *Akademifche Jubileum* waren verfocht, en deselve hebben bygewoont. Van wegens de Heeren *Geëligeerden*; de Heer *van Dykvelt*. (Absent.) De Heeren *Schade* en *Maarsbergen*. Van wegens de Heeren *Edelen*: De Heeren *van Amerongen*, *Sandenburg* en *Zuylen*. Van wegens de Stadt *Amersfoort*: De Heer *Senapius*. De Secretaris van de Heeren Staaten, de Hr. *Koet van Wimsen*. Van wegens de Stadt *Utrecht*: De Heeren *van Weede* en *Benthem* Burgermeesteren. Voorts de Heeren Raaden: *Gerobulus*, *Zypeftein*, *Nypoort*, *Martens*, *Van der Meulen*, *van Aalst*, *Baarle*, *Spoor*, *Gentman*, *Breyer*, *Domburg*, *De Vry*; en de Heeren Secretariffen *De Rewver* en *Harscamp*. Eyndelyk de Heeren *Professoren*: *Munniks* als Rector Magnificus, van

OORSPRONG, OPKOMST EN JUBEL-FEEST,

Maastricht, Leydekker, Witsius, Halen, Cyprianus, Noodt, Muyden, Vallan, Leusden, Grævius, de Vries en Luyts; van de Pol absent zynde.

Des namiddags wierdt alle uuren een aangenaam Klokken-spel, soo wel van den Doms-als Stadthuys-Tooren, en Trompetten geklank gehoord, en alsoo dese plechtige dag in vrolykheit geëyndigt, ook de volgende en derde dag met allerley Vuurwerken en Vreugde-vuuren beslooten.

Wy hebben dierhalven niet konnen nalaaten, by geleegentheit van het *Hondert-Jaarige Jubileum*, het geene den 27sten *Maart* deses Jaars 1736. staat geviert te worden, dit *korte Verhaal* thans meede te deelen; beneffens een naauwkeurige *Lyst* van alle de beroemde Heeren *Professores*, welke in alle de *Faculteiten*, gedurende dese *Hondert Jaaren*, tot nu toe, dese *Akademie* met veele Zeegeningen hebben bedient, en noch bedienen. ô! Dat men eens sulc een ontelbaar Heyrleeger van Letter-Helden by een sag, welke dese Meesters, van Discipelen tot Collegaäs en Leeraars van andere, hebben bequaam gemaakt; die zich door de geheele Wereldt hebben verspreydt, en den faam haarer Geleerde Professoren meede in alle Gewesten uytgebasuynt! ô Gelukkige Jongelingen, die dus haaren tydt besteeden, datse in staat geraaken van Kerk en Staat met Godtvruchtigheid en Wysheit te helpen onderschraagen.

Dit *Jubileum* wordt onder anderen door twee *Medailles* verueuwigt, van welke wy de beschryvinge hier sullen meede deelen.

De *eerste*, heeft omtrent de groote van een Dukaton, en verbeelt aan d'eeene zyde: (1) Een en grooten Zaal, en in het verschieft door een Poort fiet men de Stadt *Utrecht*; verbeeldende de *Akademie*, zynde deselve Zaal, in welke eertydts alle de Staats-Vergaaderingen gehouden wierden.

(2) *Hercules* met een bondel van seven Pylen; verbeeldende de *Unie*, eertydts in dien Zaal geslooten, den 23sten *January* 1579. en den 29sten binnen *Utrecht* gepubliceert.

(3) Met den voet vertreedt hy de Tyrannye, Vervolginge en Wreedheit; sinspeelende op de *Spaansche* tyden, zynde de voorz. *Unie* het fundament van onse Vryheit.

(4) Met de slinkerhandt wyft hy op *Pallas*; dewyle *Hercules* op de oude Penningen en by Inscripctien dikwils voorkomt als

Her-

DER AKADEMIE VAN UTRECHT.

Hercules Musarum; en *Pallas* verbeelt de *Akademie*, of wel de *Konsten* en *Wetenschappen*, die in deselve geleert worden.

(5) Dese *Pallas* sit tegens een *Pedesttal*, daar tegens aan fiet men het *Waapen* van de *Akademie*, en daarop den *Bybel*, en een *brandende Lamp*; beteekenende de *Theologie*, of *Godtgeleertheit*.

(6) Om haar fiet men de *Wet*, *Tafel*, *Sweert* en *Balans*; verbeeldende de *Justitie*, of *Gerechtigheit*.

(7) Voorts een *Distileer-Ketel*, en een *Pot* met *Kruyden*; beteekenende de *Medicyne*, of *Geneeskunde*.

(8) En eyndelyk een *Sphera*, beneffens eenige *Antiquiteiten*; inspeelende op de *Philosophie* of *Wysbegeerte*, en de *Literature* of *Letter-kennisse*.

(9) Boven aan staat dese *Inscriptie*: *Olim libertatis atrium, nunc Sapientiae*. Dat is: *De Zaal*, daar de *Vryheit* eertyds haar *fundament* nam; is nu in een *Tempel der Wysheit* verandert.

(10) En onder aan leeft men: *Monstris domitus artes receptae*; Dat is: *De Gedrochten bedwongen zynde*, heeft men de *Konsten* in derselver *plaats* aangenomen.

Op het *Revers* fiet men:

(1) Boven aan, het *Waapen* van de *Akademie*, met *Olyf-takken* verciert; verbeeldende, *Vreede* in 't *Landt* en op de *Akademie*.

(2) Onder aan, een *Rhyn-Godt*, drenkende uyt syn *Waterkruyk* de *blanke Vecht-Swaan*; een *sinnebeeldt* van dese *Stadt*, als leggende aan *Rhyn* en *Vecht*.

(3) Rontom leeft men dit *Randschrift*: *Sol Justitia illustra nos*; Dat is: *Sonne der Gerechtigheit bestraale ons!* zynde het *Devys* van de *Akademie*.

(4) In 't *midden* van een *opgehangen doek*, leeft men dese *Inscriptie*: *Primus Academiae Trajectinae sacris Saecularibus, ad diem XXVII. Martii, Anni MDCCXXXVI. celebratis, votisque pro novi Saeculi felicitate nuncupatis, Consules & Senatores, ejus Curatores laetissimi festi memoriam hoc monumento consecrarunt*. Dat is: *Het eerste Jubel-feest der Akademie van Utrecht*, geviert op den *27sten Maart 1736*. en *gebeden* voor den *gelukkigen voortgang* van een *nieuwe Eeuw* uytgestort zynde, hebben *Burgermeesteren* en *Raaden*, als

OORSPRONG, OPKOMST EN JUBEL FEEST, &c.

Curatoren derselven, ter gedachtenisse van desen blyden dag, met desen Gedenk-penning willen vereeuwigen.

Een diergelyken Medaille, sal op den Dag van 't *Jubilæum*, aan ieder der Heeren van de Regeeringe en de versochte Gasten tot de Maaltydt, vereert worden.

De *tweede* Medaille, ter groote omtrent van een Gulden, welke aan de hier studeerende Studenten sal vereert worden; verbeeldt aan d'eene zyde: Een *Rbyn-Godt*, drenkende uyt synen Water-kruyk, de *Vecht-stroom*, vertoont door een blanken Swaan; verbeeldende de Stadt *Utrecht*, als leggende aan *Rbyn* en *Vecht*; sinspeelende ook op de *Akademie*, als zynde de *Rbyn* een voornaame en aansienlyke Rivier, welke in *Switserlandt* haaren oorsprong neemt, onderwegen verscheyde Landen doorloopt, en door veele Rivieren geformeert werdt, gelyk dese *Akademie* door Geleerde Mannen uyt veele Landen by een verzamelt, tot haaren luyfter gekomen is; en de *Vecht*, sinspeelt op de Jeugd, welke hier uyt den bron-ader der Geleertheit, tot aansienlykheit gebragt kan worden.

Op 't *Revers* leeft men dese Inscriptie:

Consulum & Senatorum Trajectensium munificentia in Studiosos, cum Academiæ suæ prima Sæcularia celebrarent. A. D. XXVII. Martii MDCCXXXVI. Dat is: Door mildtheit van Burgermeesteren en Raaden der Stadt *Utrecht*, aan de Studenten vereert, wanneer deselve het eerste Eeuw-geetyde van haar *Akademie* vierden, op den 27sten Maart des Jaars 1736.

Het overige van het Ceremonieel, mitsgaders de promotie der Heeren Candidaten met de Kap, en verdere omstandigheden dies aangaande, hopen wy den Leezer in 't kort mede te deelen.

REEDENVOERINGE

Van de Nuttigheit der

AKADEMIEN EN SCHOOLEN,

Mitsgaaders der

WETENSCHAPPEN en KONSTEN,

Die in deselve geleert worden;

Gedaan in de Dom-Kerke der Stadt Utrecht, den 13 Maart O. S.

1636. Des Sondaags voor de Inleydinge van de

Nieuwe Akademie aldaar;

DOOR

GISBERTUS VOETIUS,

Professor der H. Godtgeleertheit in de voornoemde Univerfiteit.

Van nieuws befchaaft.

B E R I C H T

Van den Heere Professor

G I S B E R T U S V O E T I U S ,

Aan den Christelyken Leser.

Christelyke Leser!

Alsoo haar Ed. Groot Achtbaare, de Magistraat van Utrecht, dat noodige en heerlyke Werk van de *nieuwe Akademie*, met Godt wilde beginnen; is van my, neffens het Gebedt in de Gemeynthe, by haar Edl. Groot Achtb. versocht, ook dese *Predikatie* gedaan, om dat alle liefhebbers van Godt, de Kerke en het Vaaderlandt, (die deselve *Predikatie* mogten hooren;) te beter souden kunnen verstaan, wat van soo een Christelyk werk te houden waar, en hoe wy alle daarin onse Oogen op en tot onsen Godt, als de fonteyne alles Goedts, behoorden te hebben. Dese *Predikatie* gedaan zynde, hebben haar Ed. Groot Achtb. om reedenen verstaan, en my doen aanseggen, dat deselve in druk behoorde verveerdigt te worden. Ik hebbe niet kunnen nalaaten haar Ed. Groot Achtb. meening in desen te dienen. Dit wilde ik den Christelyken Leser bekend maaken; op dat niemant door misduydinge, of andersints my nahoude, dat ik hier of daarom een ongewoone onnoodige parade met het uytgeven van dese *Predikatie* soeke aan te stellen. Vaart wel!

Desen 15 Maart 1636.

Uwer E. E. Dienstwillige

G I S B E R T U S V O E T I U S .

OP DE REEDENVOERINGE
Gedaan voor de Inleydinge van de
AKADEMIE van UTRECHT,
Door den Eerwaardigen Hooggeleerden
D. GISBERTUM VOETIUM,

Professor in de H. Theologie aldaar.

Gy die van verreën koomt, om Landen ende Steden,
Of om een schoon Gebouw, en ander wonderheden
Te hooren en te sien, en door de Faam gestiert,
Soekt wat in dese Stadt d'Inwoonders meest verciert:
Laat niet op kalk of steen uw sinnen lange speelen;
Maar siet wat dieper in, daar zyn haar beste deelen.
Geen Silver, Goudt of Peert, of kostelyk Gesteen,
En quam oyt by den prys, van 't geene dat ik meen.
Want PALLAS is alhier op haaren throon geseten;
Gelyk gy uyt dit Werk kunt lichtelyk afmeten,
Siet dit is het Portaal, dat tot de Wysheit leydt,
En tot het nieuw gebouw is konstig toebereydt.
Gelyk des Hemels top heeft veelderhande Lichten,
Die naar een seker maat het Aardsche dal verlichten:
Soo is het Firmament, dat in ons' Zielen straalt,
Seer aardig in dit stuk na 't leven afgemaalt.
De Son van Godes Woordt staat boven al verheven,
Op datse haaren schyn te beter soude geven;
Het Licht van ons verstandt dat staat recht over haar,
En als een volle Maan vertoont zich wonder klaar.
MINERVA met haar Volk, uyt Griekenlandt gesprooten,
Staan onder haar beleydt, als haare bondtgenooten,
Soo datse van het jok der Heyd'nen los en vry
Ontleenen haaren glans van Godes livery.
Soo nu het schoon Vertoog van dese hooge dingen
Niet heeft genoeg ontsags, om in uw hert te dringen:

***

Het

Het is noch heel bedwelmt, en houdt het voor gewis,
 In uwten boesem schuyt een droeve duysternis.
 Indien gy boven dat u streelt in uw gebreeken,
 't Is seker dat van u de reeden is geweeken;
 Ja sinnen en gevoel begeven uwten Geest,
 En gy maakt uwten staat veel erger dan een heest.
 Maar soo daar iemandt is, die verder wil betrachten
 Wat uyt des Wereldts slyk kan rukken ons' gedachten,
 En met een sacht gemoedt naar Godtgeleertheit staan,
 Die siet hoe dees' Princes na haaren staat moet gaan:
 Hier vindt hy haar Geslacht, hier vindt hy haar Trawanten;
 De Konsten altemaal; het blykt van alle kanten
 Wat voor een vasten bandt verknoopt dees' Borgerye;
 Soo wie een lidt verbreekt, die schendt den gantschen rey.
 Het is geen kleyne saak' te weten veele dingen,
 Met een geleerde tong der menschen herten dwingen,
 Te stillen twist en kyf, te scheyden op een draadt,
 Naar 't Borgerlyke Recht, de vrucht van goedt of quaadt;
 Te weten wat den tydt in soo veel duysent jaaren
 Heeft uyt des Wereldts schoot voor wonderen konnen baaren;
 Of met een kloek beleydt te stieren naar het wit,
 Waar door een Stadt of Landt syn Hoogste Goedt hesit.
 Het is geen minder kunst, de kracht van veele Kruyden
 Te passen op de sucht van veelderhande luyden,
 Te vinden, uyt wat gift een felle Koorts ontstaat,
 Waar dat de Wortel leydt, en wat haar tegen gaat.
 Wat kander hooger zyn, als door verscheyde vonden,
 Van Hemel en van Aard' de diepten te doorgronden,
 Wat voor een Wonder-punct in 't midden van de locht,
 Heeft in dit woeste rondt een vasten standt gewrocht?
 Wat voor een' seltsaam' drift doedt stroomen en rivieren,
 Of door het Lichaam heen, of om de Wereldt swieren?
 Wat wonderlyken bandt te zaamen heeft gevat
 De warmte met de kouw, het drooge met het nat?
 Ja dat een helder oog, altydt om hoog verheven,
 Let op des Hemels loop, let hoe de Sterren sweeven,
 Wat streek een ieder houdt, wat Ampten ieder pleegt,
 En hoe dit groot gewelf al even snel beweegt?

*Wat hier den regel breekt, en doet de Wetten stryden,
Soo dat de Son en Maan haar duysternisse lyden?*

*Maar wie niet hooger poogt, die heeft noch niet al,
Waar dat een wys gemoedt syn ruste nemen sal.*

*Wie niet en heeft te recht den Schepper leeren kennen,
Die sal syn herte nooyt tot rechte Wysheit wennen.*

*Dit maakt een vaster werk, dit is een hooger licht,
Dat tot de gronden toe ons in den Geest verlicht.*

*Siet hier van is de Ziel een vroom en Heylig leven,
't Geen ieder een betaamt, en waare rust kan geven.*

*Dit is het noodig deel, dit is de laatste paal;
Het ander is wel veel, maar dit is 't al te maal.*

*Gy siet van hooger handt gekooren wyse Mannen,
Om Wetenschap en Deugd te zaamen in te spannen,*

*Om haar begeerig volk met leer en met der daadt
Door onvermoeyden vlydt te leyden tot dien staat.*

*Hier onder is een Man, die door Godes Geest gedreven,
Die heeft aan dese Wet een schoonder glans gegeven;*

*Die leydt den rechten grondt, en na der Helden wys
Stelt hier op een Tooneel den hoogsten eeren prys.*

*Wie naar dees' Kroone staan, die suten op den Waagen
Van eer en van Triumph, die siet men Lauw'ren draagen.*

*Siet CHRISTUS is haar Vorst, en treedt hier eerst vooraan,
Hy heyligt desen weg, en maakt een effen baan.*

*Het Goddelyke Recht gaat aan haar rechter zyden.
Aan d'ander, het gevolg van nieuw' en oude tyden,*

*Die als uyt eenen mondt, en met een bly geschall
Verbreyden haaren lof, die eeuwig blyven sal.*

*Het licht van Godes Woordt geeft syne klare stralen,
En dryft de dampen wech, en laat 'et heyr niet dwaalen.*

*Daar volgt een lange sleep van eer en heerlykheit,
Van rust, van soete vreugd, van enkel nuttigheit.*

*Die blind' onwetenheit, die leyd' men hier gevangen,
En al het snod gespuys en wat 'er aan mag hangen,*

*Der dommen lossen sin, der dwaasen spot en spyt,
De trotse bovaardye, en schaadelyke nydt.*

*Hier leydt het slim gedrog, hier leggen al de plaagen,
Van die verdoemde nacht, gantsch onder hun verlaagen:*

Dit is het schoone werk het geen u werdt vertoont ,
 En met geen kleyne roem syn eygen Meester kroont.
 Soo hy der wysen troon heeft boven al verbeven ,
 Wie sal der spaarsaam zyn , om hem syn eer' te geven ?
 Komt dan , wie dat gy zyt , bekend in onse Taal ;
 De deuren staan hier op van PALLAS binnen-zaal.
 Haar schatten zyn gemeen , het deksel is verdweenen ,
 En dat verborgen was , is ieder een verscheenen.
 Gy , die een vancken hebt noch van een hooger moedt ,
 Ik sag' van ons geslacht , als wel een slaave doedt :
 En zyt soo beesig niet in 't cieren en pareeren ,
 Of aan uw vluchtig heyr , of aan uw' schoone kleeren ;
 Soo u den Hemel geeft de ruymte van den tydt ,
 Geeft die den spiegel niet , die geen gebreeken slyt.
 Hier is de schoonheit weyl , die cieren kan van binnen ,
 En die met meerder kracht kan aller gunste winnen.
 Gy vindt hier , wat gy soekt , een ongemeenen vondt ,
 Hoe dat gy alle daag noch schoonder worden kondt.

ANNA MARIA VAN SCHURMAN.

REEDENVOERINGE,

Van de Nuttigheit der

A K A D E M I E N

E N

S C H O O L E N .

O V E R

LUCAS, Cap. II. vers 46.

Ende het geschiedde, na drie dagen, dat zy hem vonden in den Tempel, sittende in het midden der Leer-aaren, haar hoorende, ende haar ondervragende.

Aandachtige ende waarde Toeoorders, in den Heere Jefus Christus!

et is een gedenkwaardige Spreuke van Salomo, Inleydinge. wanneer deselve van de Wysheit segt: *Haaren* Prov. III: *koophandel is beter dan den koophandel van Silver; en* 14, 15. *de haare inkomste dan het uytgegraven Goudt. Zy is kostelyker dan Robynen; ende al wat u lusten mag en is met haar niet te vergeelyken.* Tot dese Wysheit nu moet men komen door leeren. Niemandt van ons (seggt een seeker Leeraar * te recht,) weet het, dan die leert. Dit is het geene de Koning Salomo vermaant: *Leert den Wysen, soo sal hy noch wyser worden:* Prov. IX: 9. *Onderwyft den Rechtveerdigen, soo sal hy in leere toenemen.* Doch men kan qualyk leeren sonder Leeraar. En daarom heeft de Goddelyke voorsienigheit, welke volgens de gemeene spreuke,

A

om-

* Isidorus, lib. I. Origin. c. 1.

omtrent geene der noodige dingen in gebreeke blyft, maar alles krachtelyk en lieflyk beffiert en fchikt, in defe wereldt ingeftelt, en altydt onderhouden, foo wel de Polityke en Kerkelyke, als de School-Ordeninge; dat is, een t'Zaamenftellinge, Vereeniginge en Vergaaderinge van Menfchen, die leeren, en geleert worden; ten eynde door en uyt defelve, als een geduurig fpringende fonteyne, de Akker der Politie en der Kerke bevochtigt en vruchtbaar gemaakt mogte worden; en daar door aan defelve foodaanige Mannen nooyt komen te ontbreken, welkers Wysheit, Tucht en Leere, als een vroege en fpaade Reegen, over haar foude druypen. Ende dit alles tot dien eynde, op dat de Heere de Wereldt en het Menfchelyke Geflachte mogte ftande houden, en in defelve altydt een Heylig Zaat en Overblyffel fyner Gemeynthe voor zich behouden.

Deze noodtfaakelyke Ordre der Leeraars en Schoolen onder de Menfchen, heeft Godt, door verfcheyde Bewys-reedenen en Teekenen willen vereeren, en ons ten hoogften aanbeveelen. Onder anderen door 't Voorbeeldt van fynen eygenen Soone; dewelke om onfent willen op Aarde gekomen zynde, een Discipel is geworden, en onder de Leeraars heeft gefeeten, defelve *hoorende en ondervraagende*: Om ons door fyn Exempel te leeren, fulke middelen niet te verachten, maar aan de handt te houden, en gaarne te gebruyken. De Gefchiedeniffe daarvan befchryft ons de Heylige Euangelift *Lucas*; Luc. IX: 41. feggende: Dat de Heere *Chriftus*, twaalf Jaaren oudt geworden zynde, met fyne Ouders op het Feeft na gewoonte was opgegaan, en ondertuffchen, buyten haar weten, het Collegie of de Vergaaderinge der Leeraars te *Jerufalem* heeft gaan befoeken; foo dat de Ouders, bekommert zynde, hem lange fochten, tot dat zy hem eyndelyk op den derden dag vonden, sittende onder de Leeraars; &c. gelyk men Luc. II: 46. kan nafien. Dit hebben wy by defe gelegenheit kortelyk willen verklaaren, en daar na eenige voornaame Leeringen daaruyt trekken. Laat ons dierhalven in defen Text defe twee *Deelen* aanmerken:

I. Waar Christus geweest is?

Afdeeling
van den
Text.

II. Wat by gedaan heeft?

De Euangelist *Lucas* betuygt van hem, datse hem hebben gevonden in den Tempel, sittende in het midden der Leeraaren.

Het eerste
Deel. Waar
Christus ge-
weeft is.

Daar in werdt ons aangewezen :

(1) De Plaatsen waar hy was.

(2) Het *Gefelschap*, met en by 't welke hy zich bevondt; en

(3) De *Gestalte* en 't Postuur van *Christus*, hoedaanig hy daar geweest is, en zich verthoont heeft.

(1) De Plaatsen is geweest, de Tempel te *Jerusalem*. 't Is on-
noodig, immers nu ontydig te verhaalen, de Timmeringe en
Oorsprong des Tempels, desselvs Figuur, Grootte en Gestalte,
beneffens desselvs gebruyk in den Godtsdienst. Voorts desselvs
weder-optimmeringe na de *Babylonische* Gevangenis, daar van
men leesen kan in het Boek *Ezra* en by de Propheten *Zacharias*
en *Haggai*; als meede van desselvs heerlyke verbeteringe door
den Koning *Herodes*, daar van men *Flavius Josephus* * kan na-
sien. Dierhalven sullen wy slechts aanmerken, tot beter
begrip van onsen Text, dat dese Tempel, behalven het
Heylige, daarin alleen de Priesters quaamen, en 't Heylige
der Heyligen, daar de Hooge-Priester maar eenmaal 's Jaars
inging, veele Kameren, Vertrekken, Portaaln, Voorzaalen
en Voorhoven hadde; ten deele tot vertrek en gerief des Volks,
gelyk uyt de volgende Texten blykt: 1 Reg. VI: 36. en Cap.
VII: 12. 2 Chron. IV: 9. *Ezra* VIII: 29. *Joh.* II: 14. Cap. VIII:
2. en Cap. X: 23. Als meede 2 Reg. XI: 3. (daar gesegt werdt,
dat de Koning *Joas*, in den Huysen des HEEREN ses Jaaren ver-
steeken en opgevoedt was;) met malkander vergeleeken zynde;
gelyk ook uyt het geene men in den gemelden *Flavius Josephus*,
mitsgaaders in andere Oudtheeden of Antiquiteiten der *Jooden*

(1) De Plaatsen,
daar
Christus
was.

A 2

leest,

* *Aniq. Jud. lib. XV. cap. 1.*

4 VAN DE NUTTIGHEIT DER AKADEMIEN

leest, welker overblyffelen noch in den *Joodschen Thalmud* en by de *Thalmudisten* * gevonden werdt. Soo dat men zich niet moet verbeelden, dat dese Vergaaderinge in 't Heylige gehouden wierdt; of in het binnenste des Tempels, 't geen eygentlyk de *TEMPEL* genoemd wierdt, want daar binnen mogte het Volk niet komen; maar in de Vertrekken of Voorzaalen en Voorhooven, die ook met den naam van den *Tempel*, en van 't *Huys des Heeren* genoemd worden; (siet 2 Reg. XI: 2, 3. en cap. XXIII: 11. Item Luc. XXI: 1. vergeleeken met 2 Reg. XXII: 3, 4.) en aldaar plagte men te *leeren*, te *disputeeren* en te *confereeren*. Siet Luc. XXI: 37. Joh. V: 1. 14. en cap. VII: 14. Hierop doelt ook *Paulus*, seggende: *Zy en hebben my noch in den Tempel gevonden tot iemandt spreekende*, (Gr. *διαλεγόμενον*) *ofte (eenige) t'zaamenrottinge des Volks maakende, noch in de Synagogen, noch in de Stadt.* Hand. XXIV: 12.

(2) 't *Gefelschap*, met en by 't welke hy zich bevondt.

(2) Het *Gefelschap*, daar *Christus* onder was, werdt genoemd de *Leeraars*. Na 't ophouden der Propheten, van welke *Ma-leachi* de laatste was, zyn by de *Jooden* verscheyde naamen opgekomen, en gebruykt, die in de *Schriften des Nieuwen Testaments* gemeldt worden, met welke de geene genoemd wierden, die andere leerden; als van *Schryvers*, *Schriftgeleerde*, *Leeraars*, *Rabbi*, *Rabboni* en *Leeraars der Wet*. Siet Matth. II: 4. cap. XXII: 35. en cap. XXIII: 7. Luc. V: 5. Joh. XX: 46. Hand. V: 34. en 1 Cor. I: 20. Wat onderscheydt dat 'er tus-schen dese was; waarom zy dese Naamen hadden, en welke haare wyse van *Promoveeren* en van *Leeren* was? fullen wy nu, uyt vergelykinge der *Schriftuure* met de *Joodsche Oudtheeden* of *Antiquiteiten*, mitsgaaders sommige *Christen Schryvers* †, ten naauwften niet uytpluyfen, dewyle wy ons tot iets anders spoeden. Dit sal ons genoeg zyn, dat 'er, behalven het *Ampt der Priesteren* en *Leviten*, om de *Offerhanden*, benefens het overige van den *Ceremonieelen Dienst* te bestellen; als meede, om aan het Volk in de *Synagogen* of *Vergaaderingen*

* *Tract. Thalmud. Middot. cap. 1. sect. 4. 6. & cap. 2. sect. 6.*

† *Vide notas Bezae & Drusii ad loc cit. Drus. de sectis. Judæorum, lib. II. cap. 12. 13. Scalig. Elench. Tribarsf. cap 10, 11. Casaub. Exercit. I. in Ba-san. sect. 9. 9. Sculteti Exerc. Euang. lib. I. cap. 54.*

gen opentlyk Godts Woordt voor te lezen en te verklaaren, volgens Mal. II: 7. en 2 Chron. XVII: 9. vergeleeken met Hand. XIII: 27. noch een onderscheyden Ampt was, om op een bestemde wyse, tydt en plaats te *leeren*; waarvan de geene, welke het selve bekleedden, op een bysondere wyse, en als by uytneementheit *Leeraars in Israël* of *Rabbinen* genoemd wierden; gelyk men sien kan Joh. III: 10. Gelykerwyse in de Kerke des Nieuwen Testaments, de *Leeraars* of *Doctoren*, ook de *Propheten*, onderscheydentlyk gemeldt worden. Hand. XIII: 1. Eph. IV: 11. En sulke Uytleggers en Leeraars der Wet mogten niet alleen uyt den Stam *Levi*, maar ook uyt alle de andere Stammen genomen worden*.

(3) *Sittende in het midden*. Hier meede werdt het postuur en (3) De Gestalte van *Christus* aangeweesen. Doch dit *sitten in het midden*, beteekent juyft niet te gelyk, de gelegenheit ten opfichte van de plaats, of van het getal der geenen die by hem saaten, dat hy gevolgelyk op de waardigste, *Honorabelste* en hoogste plaats geseeten soude hebben; maar enkel en alleen, dat hy onder de Leeraars, en in derselver Vergaaderinge meede geseeten heeft; gelyk het woordt *in het midden* aldus gebruykt werdt, Matth. XIV: 6. 24. cap. XVIII: 2. Joh. VIII: 4. Hand. IV: 7. en XVII: 22. Soo dat men denken moet, dat *Christus*, welke met syn Voorbeeldt alle needrigheit, eerbiedinge en ontsach, omtrent de Ordre van Godt gestelt, heeft willen leeren, schoon hem door een bysonder insicht vergunt was om onder de Leeraars te *sitten*, nochtans op een laager plaats, als zynde een Discipel, heeft geseeten; gelyk sulks hier ter plaats door geleerde Uytleggers** seer wel is aangemerkt. Want uyt de Oudtheeden de *Jooden* † is het bekendt, als meede uyt de Schriftuure, dat de Leeraars hooger, en de Discipelen laager saaten, of veel meer op haar zyde laagen, (soo als andere ‡ staande houden;) gelyk als aan de voeten der *Doctoren*. Hierom zeyde *Paulus*, dat hy opgevoedt was aan de voeten *Gamaliëls*, onderweesen na de bescheydenste wyse der *Vaderlyke Wet*. Hand. XXII:

A 3

* *Drus. de Sedit. Jud. lib. II. c. 12.*

** *Calvinus & Maldonatus in Comment.*

† *Scalig. & Tribar. cap. 10. p. 77. 78.*

‡ *Pirkeavot cum not. Fagii, p. 4. Scalig. & Tribar. c. 10.*

6 VAN DE NUTTIGHEIT DER AKADEMIEN

XXII: 3. En *Maria* sat aan de voeten van *Jesus*. Luc. X: 39. Hierom plagte men onder de *Jooden*, den Leeraar *Jofseph*, dat is, *Sitter of Sittende*, en den Discipel *Mittabbeck*, dat is, *Stofligger* of liggende in het stof, te noemen; en het studeeren, of ter Schoole te leggen, wierdt *pulveriseren*, of in het stof van de voeten der *Wysen* te verkeeren genoemd.

Het tweede
Deel.
Wat Christus
gedaan
heeft.

Wat *Christus* aldaar onder de Leeraars deedt, beschryft de Heylige Euangelist met dese woorden: *Haar* (de Leeraars) *hoo- rende, ende haar ondervraagende*. Sommige * verklaaren dit, dat hy *gedisputeert heeft*. Hy heeft dese twee dingen gedaan: *Gehooft ende ondervraagt*; te weten, van hooge, voortreffelyke en Goddelyke dingen, daar aan de Eere Godts en de Zaaligheid der menschen gelegen was, en geene ydele, beufelachtige, of nieuwsgierige Vraagen, die meerder verwerringe dan stichtinge aanbrenge.

Dat 'er sulke dingen in dese Schoole verhandelt zyn, blykt uyt het 47ste *vers*. Hier komt in bedenkinge: Of hy ook geantwoordt heeft? Dit kan wel wesen, en schynt uyt het volgende 47ste *vers* beslooten te mogen worden, daar van *syn Verstand* en antwoorden gesproken wordt. Echter kan men sulks hier uyt met geen sekerheit besluyten, dewyle het woorden *Antwoorden*, volgens 't gebruyk der *Hebreeuwtschen* Taale, (in de Boeken des Ouden Testaments,) dikwils *met of tot iemandt spreken* beteekent, schoon 'er geen vraagen of spreken van een ander is vooraf gegaan. Dus werdt 'er Job III: 2. gezegt: *Job antwoordde, ende zeyde*; daar hy nochtans syn reeden eerst ophief, en begon te spreken. Alsoo ook Dan. II: 15, 16. 20. 26. daar staat, dat *Daniël* aan *Nebucadnezar* antwoordde.

Dit blykt ondertusschen klaar en seker uyt onsen Text, dat *Christus* soo wel *gehoort*, als *wyselyk voorgesteld* en *gevraagd heeft*. Endit wierdt den jongen lieden in de School-Synagogen meede toegelaaten; gelyk sulks uyt de Oudtheeden en Overleveringen der *Jooden* door sommige † ook is aangemerkt. Dit enkele Verhaal van het Leven onses Heeren *Jesu Christi* in syne kindtsche Jaaren, heeft de Heylige Geest in de Schriftuure
wil-

* *Ambros. Theopbylast. & Thomas in Catena.*

† *Drus. praterit. lib. III. p. 83.*

willen nalaaten. Meer wordt ons niet beschreven, wat hy voor en na desen tydt in syne Jongheit gedaan heeft: Meer moeten wy ook niet begeeren te weten; latende die van het Pausdom haare Legenden en Verdichtfelen*, daarmede zy de Historie van de Jongheit *Christi*, en voorts syn gantsche leven, en alsoo haare Rollen of Comedien pogen te volmaaken †. Het beste is, dat men in sulke dingen met maatigheid oordeelt, ook met Eerbiedigheid en alle Voorsichtigheit daarvan spreekt, en sulks niet buyten of sonder de Schriftuure.

Uyt dit doen van den Heere *Christus*, 't welke de Euangelist *Lucas* ons hier beschryft, werdt van de oude † en nieuwe Uytleggers seer bequaamelyk dese noodige Leeringe getrokken: Dat Needrigheit, Stilligheit en Zeedigheid, volgens dit Voorbeeld van *Christus*, allen Christenen betaamt; in 't bysonder den Discipelen, of die van andere geleert en geleydt worden; en onder dese allermeeft de geene die jong zyn. Dese Stilligheit moeten zy betoonen, in het eerbiedig en neerstig *hooren* en *vraagen*, en niet in het veele, haastige en al te meesterlyke spreken.

Eerste Leeringe uyt onsen Text.

1. Het Exempel *Christi* behoort ons daar toe genoeg te vermaanen: Want Hy heeft na en in syne Menschheit een Discipel willen worden, en onder de Discipelen sitten, om te *hooren* en te *vraagen*; daar hy andersints, na syne Godtheit, de Wysheit Godts selve, en 't *waarachtige Licht* was, *het welk ver- Joh. I: 9.*
licht een iegelyk mensche komende in de wereld; ja zelfs na syne Menschheit was hy reedts niet fulk een Kennisse begaaft, dat hy alle de Wyse en Doctoren verre te boven ging.

2. Hier

* *Bonaventura & Ludolphus de Saxonia de Vita Christi. Macropedius Comed. cui tit. Jesus Scholasticus.*

† De Geleerde en beroemde *Joh. Alb. Fabricius*, Professor te Hamburg, heeft in syn Werk onder den Tytel *Codex Apocryphus Novi Testamenti*, Ao. 1703 en 1719. een geheele reeks van sulke verdichte Schriften in 't licht gegeven; welke door de Geleerde konnen nagesien worden. Van 's gelyken heb ik, in myn *Beekzaal der Nederduytsche Bybels*, Ao. 1732. gedrukt, pag. 344 tot 360. een geheel Register der geenen die in de *Nederduytsche Taale* bekendt zyn, meedegedeelt.

‡ *Greg. Magn. Pastoral. part. III. c. 26. Inter alios eleganter Beda, in Comment. & Homil.*

2. Hier by komt de Vermaaninge der Schriftuure. Als: *En Jac. III: 1. zyt niet veele Meesters, myne Broeders! En: Een iegelyk mensche Jac. I: 19. zy rasch om te hooren, maar traag om te spreken: Welke Vermaaninge in 't bysonder die geene raakt, welke, by gebrek van Jaaren, en door onervaarentheit van saaken, noch soo wel niet geleert hebben, om haare woorden met zout te besprengen, en te rechter tydt te spreken. Waarom ook Eliku, de Soone van Baracheël, (op Job en syne drie Vrienden) met spreken gewacht, en geschroomt heeft, om dat zy ouder van daagen waren, dan by. Dit was de reeden, dat Pythagoras een stillwygen van vyf Jaaren voorschreef, allen den geenen die de Philosophie by hem quamen leeren; als ook dat Aristoteles allen Leerlingen dese gemeene Regel of Maxime voorschryft: Die leert, moet gelooven. En Augustinus * segt: Dat den Dwaasen of Eenvoudigen, nutteliker is, de Leeringen of Beveelen der Wysen te gehoorsaamen, dan na haar eygen oordeel te leven.*

*Nuttigheit
en Toepas-
singe van de-
se Leere, tot
Bestraffinge.*

Dese Leeringe dus gestelt zynde, sal kunnen dienen, om het algemeene en doorgaande gebrek en de siekte van onse bedorvene Eeuwe te bestraffen, daar men, soo wel in de Politie, als in de Kerke en Schoolen, ook in de andere Collegien of Vergaaderingen van Menschē, meerder Doctoren, dan Discipelen vindt. Ik segge Doctoren, en veele die Meesters in haer eygene oogen zyn. Veele zynder, die haar verbeelden alle Wysheit te besitten, en daarom komen zy daar toe niet; want zy meenen deselve reets te hebben, en schaamen haar te leeren; willende elk in syn bedryf al Meester zyn, eēr hy half Knecht of Discipel is. Men hoort 'er dikwils weinige met eerbiedigheit vraagen, en met lust en eergierigheit hooren; maar men hoort 'er overal veele alles meesterlyk keuren, berispen en oordeelen, en gelyk als om haar ooren slingerende, op en neder werpen †. Op dese meenen wy niet quaalyk te passen, 't geene Salomo zeydt: *Hebt gy eenen man gesien, die wys in syne oogen is? Van eenen Sot is meer verwachtinge dan van hem.* Dit

*Prov.
XXVI: 12.*

* *Libr. de Utilitat. credend. c. 12.*

† Hieronymus, in synen Brief aan Paulinus, haalt dit gebrek dapper over den beekel, aanwysende, dat het veeliger is te leeren, dan andere te leeraaren.

Dit feggen wy nochtans niet tot dien eynde, om de jonge Lied-
den tot blinde Navolgers en Slaaven te maaken, of om de
gaaven, haar van Godt verleent, eenigfints te verkleyne. *Nie- 1 Tim. IV:*
mandt en verachte uwe jongheit; zeyde de Apostel Paulus aan synen 12.
Timotheus. Wy wenschen slechts, dat elk zich binnen de paalen
van zeedigheit en maatigheit mogte houden, soo dat hy door
een al te roekloos en vermeeten gevoelen en meesterlyk oor-
deelen, niet en kome te struykelen.

Uyt dit bedryf des Heeren *Christi*, kan men ook dese Leeringe *Tweede Lee-*
trekken, dat jonge Liedē, na 't Voorbeeld des Heeren *Christi*, *ringe, tot*
in haare jonge Jaaren, met allen ernst en yver, soodaanige *Opwekkinge.*
Plaatsen, Gefelschappen, Vergaaderingen en Geleentheeden
behoorden te soeken en by der handt te nemen, daar zy tot
Wysheit, Geleertheit en Kennisse mogen komen. Dan is het
de rechte tydt om wat te leeren, als de Sinnen, 't Verstandt
en de Geheugenisse noch het vaardigste en bequaamste zyn;
eēr dat de quaade daagen komen, ende de jaaren naderen, van dewelke Eccl XII:1.
zy seggen sullen: Ik en hebbe geenen lust in deselve. Doch dewyle
van dese Leeringe elders bequaamelyk gesproken is, en verder
noch gesproken sal worden, sullen wy se thans niet vervolgen,
dewyle wy ons tot iets anders spoeden.

Wy sullen dan, ten derden, uyt het Exempel van *Christus* lee- *Derde Lee-*
ren: ('t Geene eygentlyk en nader op dese tegenwoordige ge- *ringe, tot*
legentheit past;) Dat den aardt of styl van leven, staat, ampt *Vermaa-*
en bestel in de Schoolen, dat is, de Beroepinge, Ordre, t'Zaa- *ninge.*
menkomste, Behandelingē en Werk van de Leeraars, en vol-
gens dien ook van de Discipelen, een Goddelyke en eerlyke
Beroepinge, ook een seer nutte en voortreffelyke saake is, door
Godts Goedtheit en wys Bestier ingestelt, en onder de Menschen
onderhouden, tot welstandt van het Menschelyke Geslachte,
ook tot behoudenisse van Kerk en Staat.

Dese Lesse bewysen wy voor eerst uyt onsen Text; uyt wel- *Eerste Rec-*
ken wy konnen afnemen, dat *Christus* de *Hooge Schoole* te *Jeru-*
salem besocht, en in deselve zich onder de Leeraars geplaatst *den, ont-*
heeft, haar hoorende, ende haar ondervraagende. Dat nu hier een *leent van*
Hooge Schoole was, bewysen wy daar uyt, dewyl 'er een Gesel- *bet Exempel*
schap, Societeit, Vereeninge en t'Zaamenkomste was, bestaande *en den Voor-*
gang van
Christus.

in Toehoorders of Discipelen, die hoorden en vraagden, en van Leeraars, die leerden en antwoordden. In dese Vergaaderinge nu, onder dit Gefelschap, en by dese Oeffeninge, heeft zich de Heere *Christus* laten vinden, ja 'er selfs aandeel in gehadt; achtende dit ook soo waardig en noodtsaakelyk, dat hy het noemde, *te zyn in de dingen, of in de plaatse* (gelyk sommige * het liever uytleggen;) *syn's Vaders*. Indien nu de School-Oeffeningen en Byeenkomsten, de ordre van Leeraars en Discipelen, de Studien, met den gevolge van dien, een onbehoorlyke of onnutte saake, of ydele en leedige handelingen waren, *Christus* soude zich niet daar by hebben laten vinden: Want *hy en sat niet in het gestoelte der spotteren*, noch ydel-spreekers, of onnutte leedig-gangers; ook socht hy geen ydele en nieuwsgierige tydt-verquistinge; maar, in tegendeel, *wilde hy werken soo lange het dag was*; als zynde *syne spyse, te doen den wille des goeden die hem gesonden hadde*. En gelykerwyse door alle de Godtgeleerde, ook by ons *Formulier van Trouwen*, de eerlykheit en waardigheit van 't Houwelyk daar uyt beweesen werdt, dat *Christus* tot *Cana* in *Galilea* ter Bruyloft geweest is; 't geene hy niet gedaan soude hebben indien het een onbehoorlyke of onnutte saake geweest ware: Alsoo mogen wy ook van de Societeiten en Byeenkomsten seggen, die men *Akademiën* of *Schoolen* noemt; dat *Christus* die dan nooyt met syn tegenwoordigheit soude vereert, en voor die tydt syn Vader en Moeder verlaaten hebben; en nooyt soude hy zich met de verhandelingen van sulke Lieden ingelaaten, en zich soo veele en lange onder en met haar geoeffent hebben.

Indien iemandt misschien hier mogte tegenwerpen, dat dit een Kerkelyke Oeffeninge van Godtsdienst in de Openbaare Gemeynthe geweest zy: Dien geven wy te bedenken, dat sulks met de omstandigheden, welke hier voorkomen, niet overeenstemt. Want hoe soude *Christus*, die maar een Kindt van twaalf Jaeren oudt was, door de Opfinders der Kerke zyn toegelaaten geweest, om aldaar onder de Leeraars te sitten, te hooren, te vraagen en te spreken? Waarom souden ook syne Godt-

vruch-

* *Origen. Epiphan. Augustin. Euthym. & ex recentiorib. Fuller. Miscell. Lib. IV. c. 17. Scultet. exerc. Euang. L. I. c. 56. Lud. de Dieu in notis.*

vruchtige Ouders den openbaaren Godtsdienst, en de gewoone Oeffeningen in de Gemeente Gods niet meede bygewoont hebben? Soo dat dit een Collegie der Geleerde, een *Akademie* of *Hooge Schoole* geweest is; alhoewel deselve in de uysterlyke wyse, forme en ordre mogelyk vry anders was, dan de heedensdaagsche Akademien en Schoolen. Doch dit neemt de saake selve niet wech. Gelyk 'er ten tyden en in de Familien der Patriarchen, Burgerlyke Politie en Regeeringe geweest is, schoon het beleydt en de ordre juyft niet een en deselve, met de hedensdaagsche Koningryken, Vorstendommen en Republyken deser wereldt geweest heeft; alsoo is het ook met de Akademien en Schoolen gelegen. Soo dat wy, ten voordeele van de noodtsaakelykheit en nuttigheit der Schoolen, wel mogen besluyten, dat de Soone Gods, onse Heere en Zaaligmaaker *Jesus Christus*, ons in de Akademische Oeffeningen en Studien een Voorganger geweest is, en sulck een heylsaam werk met syn Voorbeeldt heeft willen heyligen, ja op 't hoogste aanbeveelen. En dit is ook het gevoelen van andere voortreffelyke Leeraars in de Schriftuure en Oudtheeden der *Jooden* seer wel bedreven *: Gelyk sulks meede uyt de volgende Reeden naader sal blyken.

Hier komt by, dat de *Akademien* en *Schoolen*, mitsgaaders de Studien en de Oeffeningen welke op en in de selve geschieden, van Godt den Heere, als de Fonteyne van alles Goedts, en den milden Geever van alle goede gaaven, selve zyn ingestelt; en darfe by gevolge op het *Goddelyke*, *Natuurlyke* en *Menschelyke* of *aller Volkeren Recht* gegrondtvest zyn.

Tweede Reeden, ontleent van het Goddelyke Recht.

Dat deselve van Godt ingestelt, en gelyk als met het *Godde-lyke Recht* gewaapent zyn, (sullende van het *Natuurlyke* en *Menschelyke* Recht in 't vervolg gesproken worden;) sulks werdt hier uyt klaar beweesen, dewyle deselve onder Gods Volk, onder de oogē van de Godtvruchtige Patriarchen, Rechters, Koningen, Priesteren, Propheten, ja selfs onder 't opsichte van de Propheten geweest zyn, soo lange als 'er eenige Politie

B 2 en

* *Drus. prater. Lib. III. p. 83. Scaliger El. Tribaces. c. 10. p. 78, 79. Brougtonius in Daniel. p. 44. Christus Scholas Theologicas Synedrui sua presentia conestavit. Brentius Hom. 20. in Luc. Consedit in Schola literaria, in cathedra Doctorum, inter Rabbinos.*

en Kerke des Heeren onder haar gebleven is. Dus leesen wy 1 Sam. I: 24 tot 26. en cap. II: 11. dat *Samuel* te *Silo*, onder het opzicht van den Priester *Eli* opgevoedt en onderweesen is. Want syn dienen, kan daar van niet verstaan worden, dat *Samuel* van die tydt af aan als *Levyt* in het Huys des Heeren gedient soude hebben, dewyle hy de vereyschte Jaaren noch niet en hadde. 1 Sam. X: 10. leeft men, van de *Kinderen*, of van een hoop der *Propheten*, dat is, van *Leerlingen*, *Studenten* of *Discipelen*, welke den *Propheten* als haaren *Meesteren* volgden. Dus verklaart het de *Chaldeeuwische* uytbreydinge: *Den Hoop der Schriftgeleerden*, dat is, der *Wyfen* en *Doctoren*; en dit is de gemeene uytlegginge des *Joodsche* en onser *Leeraars* *. 1 Sam. XIX. vers 20 tot 22. werdt 'er gesegt, dat *Samuel* een *Vergaaderinge*, *Collegie* of *Schoolen* te *Rama* hadde, daar van hy selve het opzicht waar nam, en daar in leerde. Dus staat 'er ook, van de *Kinderen der Propheten*, in de *Schoolen* te *Bethel* en *Fericho*, 2 Reg. II. alwaar zy by *Vyftigen* getelt worden; vers 7: 16: 17. en Cap. IV: 38: 43. 't Welke geensints te verstaan is van buytengewoone *Propheten*, die geleert souden hebben toekomstige dingen te voorseggen; maar wel van ordinaris *Studenten*, uyt alle de *Stammen*, maar meest uyt de *Leviten* genomen; welke in seekere *Collegien* en *Vergaaderingen*, onder het bestier en den voorgang van seekere *Leeraars*, in de *Wysheit* van *Goddelyke* en *Menschelyke* saaken zich oeffenden †. Want dit is bekendt, dat by den *Hebreën*, de *Discipelen*, *Kinderen*, en de *Leeraars*, (zynde toen de *Propheten*,) *Vaaders* genoemt worden. *Jes. VIII: 16: 18. Pf. XXXIV: 12.* Om nu voorby te gaan, 't geene *Flavius Jofephus* § getuygt, van de *Studien* van *Seth* en desselfs *Nakomelingen*, welke de kennisse der *Sterren* en *Hemelsche* dingen hebben uytgevonden, en haare uytvindingen in twee *Columnen* geschreven; soo dat de forme van *Schoolen* en van *Kerkelyke Vergaaderingen*, door eenen en den selven *Godt-Gen. IV: 26.* vruchtigen *Man* te gelyk schynen aangestelt te zyn. Laat hier

by

* Vide *Rabbin. ad loca cit. & Drusum, imprimis etiam Martyrom, & Junty. Academ. cap. 1. & Hospin. de Monachis, cap. 8.*

† *Cunæus de Republ. Hebraeor. Lib. II. cap. 9.*

§ *Antiquit. Judaic. Lib. 1. cap. 3.*

by gevoegt worden, dat *Simeon Christus* in syne armen heeft gehad, en dat Godt hem sulks van te vooren belooft hadde. Luc. II: 26,
28.
Nochtans was dese een der voornaamste Leeraars in de *Joodsche* Schoolen *. Act. XXII: 3. getuygt *Paulus* van zich selven, dat by aan de voeten *Gamaliels* opgevoedt was. En staat hier by wel aan te merken, dat dese Schoole te *Jerusalem* geweest is, in welke *Paulus* gestudeert heeft, en van *Gamaliel* onderweesen is: Want dese voornaamste Leeraar dier tydt, woonde toen te *Jerusalem*, gelyk men lesen kan Act. V: 34. Wanneer men nu dese Texten der Schriftuure vergelykt, met het geene by ons in de Verklaringe van onsen *Text*, van de *Doctoren* of *Leeraars* gesegt is; ook het geene men leest van veele *Synagogen* † te *Jerusalem*, voor allerhande Natien, Act. VI: 9; dan kan men lichtelyk besluyten, dat onder Godts Volk, en in 't bysonder te *Jerusalem*, altydt de ordre van Schoolen en Akademien geweest is. Want de *Synagogen*, daar Godts Woordt van meldt, waren niet alleen *Kerkelyke*, maar ook *Akademische*-of *School-Vergaaderingen*; gelyk by de *Joodsche* Schryvers het woordt *Schoole* daarvoor bekend is; en zy verklaren, dat het selve een *Synagoge* beteekent, in welke de Jeugdt geleert wierdt: Gelyk sulks wel verstaan kan worden by de geene, die in de Oudtheeden en gewoontens van het *Joodsche* Volk ervaren zyn ‡. Hierom verachtten de *Jooden Christus*, als een die geen Geleertheit in de Schoolen gehaalt hadde. Hierom noemden zy de Apostelen, *Ongeleerde Menschen*; om datse haare Wysheit in de Hooge Schoolen niet geleert hadden. By de *Joodsche Rabbynen* en *Thalmudisten* § zyn uyt de oudste Aanteekeningen, meede eenige verschillen van Gevoelens en Leeringen noch huynen ten daage bekendt, die 'er tusschen de Schoolen waren; waarvan d'eene genoemt wierdt, 't *Huys Schammai*, en de andere 't *Huys Hillel*; noch waren daar de

Joh. VII: 15.
Act. IV: 13.

B 3

Ooster-

* Dus gevoelen van desen *Simeon*, niet sonder reeden, *Buxtorfius*, in *abbreviatur*. p. 52 cum p. 151. & *Scultetus Exercit. Euang. lib. I. cap. 61.*

† *Sigonius de Republ. Hebr. lib. II. c. 8.* verbaait, uyt de *Joodsche* Schryvers, dat er toen binnen *Jerusalem* 480. *Synagogen* waren.

‡ *Pbilo de Vita Mosis*, lib. III. *Drus. præter. lib. III. p. 83* & *lib. V. p. 186.*

§ *Seder Olam abbreviat. Tract. Thalmud. de Sabbatho*, cap. 1. sect. 5, 6, 7. *Buxtorf. abbreviatur. p. 43. 52: 59. Tiberiad. lib. I. cap. 19.*

Oosterfche en de *Westerfche*; d'een noemde men de *Kinderen Afjer*, en de andere de *Kinderen Naphtali*. Wy konnen hier ook niet voorby gaan, 't geen 'er Aët. XIX: 9. staat, dat de Heylige Apostel *Paulus*, in de *Schoolen van fekeren Tyrannus heeft gaan leeren*; dat is, van een Man welke *Tyrannus* genoemt was. 't Geene ons ten minften ter aanwyfinge trekt, dat *Paulus* zich niet binnen deselve hadde begeven, 't en ware dan, dat fulke Plaatsen, en bygevolge ook fulke Vergaaderingen, eerlyk, sonder opfpraak, en onberucht geweest waren.

Derde Rec-
den, van het
Onderwerp,
of 't Werk
der Schoolen.

Doch men kan de confcientien, van de nuttigheit, eerlykheit en Goddelykheit der Akademien en Schoolen niet beter overtuigen, dan als men aanwyft, welke noodige, eerlyke en Goddelyke faaken in deselve verhandelt en geleert worden. *Wysheit* en *Wetenfchap* zyn daar de ftoffe of 't onderwerp, daar meede men beefig is; en derselver Leeringen, maaken het beginfel, midden en eynde van alle de Akademifche Studien en Oeffeningen uyt. Wanneer ik slechts de *Wysheit* van Goddelyke en noodtfaakelyke Menschelyke dingen noeme, dan is de waardigheit en uytmentheit der Schoolen daarmee genoeg voorgestelt. Want wie is 'er, (behalven uytfinnige en Godtloofe Menschen;) die de kostelykheit der *Wysheit* niet en erkent, welke deselve niet en omhelst, en die niet na haar foudé verlangen? *Salomo* heeft den lof der *Wysheit* in fyn *Spreuken* en *Prediker* foo veel verdedigt, dat den tydt ons foudé ontbreken, om daarvan slechts een gedeelte aan te haalen. Van het beginfel fyner *Spreuken*, tot aan het *Tiende Capittel* toe, doedt hy anders niet, dan de *Wysheit* den Menschen aanbeveelen. Laat ons onder anderen nu slechts dese weinige hier voortbrengen. *Koopt de Waarheit, ende en verkoopse niet: (mitsgaders) Wysheit, ende Tucht, ende Verstand. Segt tot de Wysheit, gy zyt myne fuster, ende heet het Verstandt wven Bloedt-vriendt. Welgelukzaalig is de Mensche (die) Wysheit vindt; ende de Mensche (die) verstandigheit voortbrengt.* Wy fullen hier noch slechts een of twee *Spreuken* uyt de oude Leeraars en Schryvers byvoegen. *Nazianzenus* * segt: „ Dat de geene, die de Geleerdheit verachten, wenschen „ dat

Prov.
XXIII: 23.
Cap. VII: 4.
en C. III:
13.

* Orat. 30. in laudem Basilii, pag. 496.

„ dat alle haar's gelyken waren; op dat haare eygene onwe-
 „ tenheit met de duysternisse der algemeene onwetenheit mogte
 „ bedekt worden, en op dat niemandt haare onwetenheit soude
 „ kunnen ontdekken en bestraffen." Dit segt de voortreffelyke
Nazianzenus, en niet ik; dit staat op syn reekeninge, en hy is
 het, die daarmede alle Verachters, Bepotters en Haaters van
 Studien en Geleertheit, welke zich op haar luygheit en on-
 wetenheit verhoveerdigen, louter over den heekel haalt.

Deselve *Nazianzenus* zeydt ook *: „ Dit verbeelde ik my by
 „ allen Verstandigen buyten twyffel te zyn, dat de Geleertheit
 „ onder alle de Menschelyke Goederen de eerste plaats bekleet:
 „ Ik spreek niet alleen van dese onse Edelder Geleertheit, &c.
 „ (der *Theologie*,) maar ook van de andere Geleertheit buyten
 „ haar, dewelke veele Christenen door een quaadt of verkeert
 „ oordeel verwerpen, als offe listig, gevaarlyk, en van Godt af-
 „ keerendē was." En *Gregorius Nyssenus* † segt: „ Door dit be-
 „ dryf der *Hebreën*, worden wy vermaant, dat wy de Rykdom-
 „ men der Wetenschappen, die de Heydenen besitten, niet
 „ moeten verachten, als der Wysbegeerte, der Zeeden, der
 „ Natuurlyke dingen, der Sterrekunde, der Meetkunde, der
 „ Muzyk, der Reedenkavelinge, en andere meer; in welke de
 „ geene, die van de Kerke vervreemt zyn, pronken en bloeyen:
 „ Ons wordt geboden, die van haar te ontfangen, en haar,
 „ diese misbruyken, daarvan te berooven, ense tot beter ge-
 „ bruyk te schikken." Meer diergelyke spreuken soude men
 uyt de Schriften, voornaamentlyk van *Nazianzenus*, *Hieronymus*,
Basilus, en alle andere Oudtvaders kunnen aanhaalen. Om
 ook iets tot aanprysinge van dese Geleertheit uyt de Ongeloo-
 vige te verhalen, soo is aanmerkenswaardig de Brief van *Phi-*
lippus Koning van *Macedonien*, Vader van *Alexander* de Groote,
 aan den seer Geleerden Wysgeer *Aristoteles* †, waar in hy aldus
 schryft: „ Weetet, dat my een soone, (te weten *Alexander*,)
 „ gebooren is; daar voor ik de Goden danke: niet om dat hy
 „ gebooren is, maar om dat hem gebeurt is ten tyde uwes le-
 „ vens,

* In deselve Oratie. † *De vita Mosis*, pag. 22.

† *A. Gellius noct. Attic. lib. IX. cap. 3.*

„vens gebooren te worden. Want ik hoope, dat hy van u op-
 „gevoedt en onderweesen zynde, ons en het aanvaarden van
 „foo groote saaken waardig sal zyn.” Hier sal ik slechts noch
 iets byvoegen, van desen soone *Alexander*, dat deselve plagte te
 seggen *: „Dat hy *Aristoteles* synen Meester, geen minder liefde
 „toedroeg, dan *Philippus* synen Vader: Dat hy van synen Va-
 „der het leven, maar van *Aristoteles* de wyse en oorzaak om het
 „leven te bekomen, ontfangen hadde.” Deselve *Alexander*,
 toen hy met syne Waapenen geheel *Asien* beroerde, en *Darius*,
 Koning van *Persien*, met stryden en zeegepraalen in 't naauw
 hielp, liet echter niet na aan den voornoemden *Aristoteles* te
 schryven, toen hy vernam, dat deselve seekere hooge en diep-
 sinnige stukken, van de kennisse of bespiegelingen der Natuur-
 lyke dingen, in het licht gegeven hadde †. „Gy hebt (zeyde hy,
 „niet wel gedaan, met de *Acröamatische Disputatien* uyt te geven.
 „Want in wat saaken sullen wy boven andere kunnen uyt-
 „munten, indien sulke *Geleerde* stukken, die wy van u *gehoort*
 „en geleert hebben, ieder een gemeen worden? Want ik wil
 „liever met Geleertheit, dan met Waapenen, Macht en Ryk-
 „dommen overtreffen.”

Uytwydin-
 ge, tot Ver-
 toog, van de
 Nuttigheit
 en Waardig-
 heit aller
 Konsten en
 Weten-
 schappen in
 't bysonder,
 die op de
 Akademien
 geleert
 worden.

Doch op dat niemandt, door enkele Onwetenheit, of door
 Misleydingen, of door Verkeertheit, en eenig quaadt vooroor-
 deel zich mogte verbeeldē, dat de Studiën en Geleertheit,
 ten aansien van dat deel, 't welke eygentlyk en voornamentlyk
 de kennisse van Goddelyke dingen, en den Godtsdienst uyt de
 Heylige Schriftuure betreft, wel nuttelyk en vorderlyk zyn;
 maar dat de overige Konsten en Wetenschappen in geen beden-
 kinge behoorden te komen; en dat tot dien eynde geene Aka-
 demien en Schoolen, met groote moeyte en kosten opgerecht
 en onderhouden behoorden te worden: Soo seggen wy, en sullen
 kortelyk, als met eenen vinger aanwysen, dat de II. Geest in
 de Schriftuure leert, niet slechts net foo veel als een iegelyk ter
 Zaaligheid noodig is te gelooven; maar ook in deselve de fonda-
 menten en beginselen van andere goede Wetenschappen en
 Konsten legt, als meede van allerleye Wysheit, welke in de
 Schoolen

* *Plutarch. in Alexandro.* † *Plutarch. ibid. & A. Gellius lib. XX. cap. 5.*

Schoolen en Akademien geleert, gestudeert en verhandelt werdt: Immers dat de H. Geest, ten minsten eenige Zaaden daarvan en daar tusschen strooyt, om 'er ons eenige proefkens van te geven, de lust tot deselve op te scherpen, na deselve de tanden waterig te maaken, en alsoo het walgen en verachten van sulke nutte en heerlyke Gaaven Godts wech te nemen. En dit is 't alleen niet; maar de H. Geest heeft ook de Schriftuure soodaanig met eenvoudigheid en Geleertheit doormengt, dat een Lam, (dat is, een vroom en eenvoudig Christen;) deselve doorwaaden kan, en een Olifant, (dat is, een Hoog-Geleerde;) in deselve swemmen moet. Hy heeft de hoogste Dingen met de laagste, de Goddelyke met de Menschelyke, de Onsenlyke met de Sienlyke, de Eeuwige met de Tydelyke soodaanig t'zaamen, en d'eene met of door gelegenheit van de andere voorgestelt, dat wy de Schriftuure neerstig leesende, in alle Wetenschappen en Konsten te sekerder kunnen vorderen; ook tot grondig verstandt en voltooyinge van dese, uyt de Schriftuure niet weinig toebrengen; en dat wederom van 's gelyken, uyt andere Konsten en Wetenschappen veel kan bygebracht worden, tot klaar en duydelyk verstandt veeler dingen, die in de Schriftuure seer geestig en fraay zyn ingevoegt, by forme of wyse van Gelykenisse, of van Tusschen-reeden, of van Byreeden en Uytbreydungen, of by trappen, opklimmingen en aanleydingen tot hoogere dingen, en tot de Kennisse van den Grooten Godt. Soo dat wy de Schriftuure te recht mogen noemen: *Het Boek van alle Wetenschap; de Zee van alle Wysheit, en de Akademie der Akademien.* 't Welke van ons aangeweesen zynde, na gelegenheit van desen tydt, van dese Plaatsen, en van dese Vergaaderinge, soo dat het alle Vroome, sels de eenvoudigste Christenen wel verstaan kunnen, welke eenigsints den Godtsdienst lief hebben, en de H. Schriftuure in waarde houden; soo oordeele ik, dat de noodsaakelykheit en waardigheit der Akademien, der goede Konsten en Wetenschappen, en by gevolge ook van het loffelyke Werk en Voornemen der Achtbaare Overheeden alhier, haar genoegsaam aanbevoelen sal zyn. Om hier van den lof aller Studien en Wetenschappen voornaamentlyk te spreken, is thans myn werk niet, maar dit sal toekomende Woensdag

volkomentlyk gedaan worden, door den geenen die sulks toestaat: Dies sal het ons genoeg zyn, uyt de Schriftuure het onse daar van toe te brengen.

Als, van de
JURIS-
PRUDEN-
TIA.

Om dan tot de bysondere Konsten en Wetenschappen, die in de Schoolen en Akademien geleert worden, over te gaan, soo beginnen wy van de RECHTSGELEERTHEIT, of het *Studeeren in de Rechten*. Sommige Menschen verachten dese Studie, seggende tot een spreekwoordt: *Wat komt 'er van het Krommen en Rechten?* Ja zy verbeelden zich ook, dat de Rechtsgeleerde enkele Verwerders en Quel-Geesten van het Menschelyke Geslachte zyn; en dat dierhalven dese Faculteit en Studie onnuttelyk en te vergeefs geoeffent en aangehouden wordt. Het betaamt my niet alhier te verhaalen, de reedenen en eerlyke Getuygenissen, welke men uyt de Keyserlyke Rechten,* en andere Schriften, ten voordeele van dese Studie soude kunnen aanhaalen; maar ik wyse dies aangaande alleen op de Schriftuure.

Wat is doch de *Rechtsgeleertheit* anders, dan de Wetenschap, wat Recht en Onrecht is, om elk het syne te kunnen toewyfen? Dese Wetenschap nu werdt in veele Texten der Schriftuure verhandelt, en in 't bysonder in de *Boeken van Moses*; soo dat het Boek *Exodus*, dat van *Deuteronomium*, een gedeelte van *Leuiticus* en *Numeri*, ten meestendeele in de Rechten besteedt worden. De Schriftuure is de suuyvere en onvervalschte fonteynne van alle Rechtsgeleertheit, en van alle goede Wetten; bygevolge ook van de *Roonsche Wetten* of de *Keyserlyke Rechten*, welke op de Akademien verklaart en geleert worden. Tot die fonteynne moet men alles brengen, en van daar de Beekskens wederom afleyden. Dies werdt 'er door Geleerde Theologanten † niet qualyk gesegt: Dat de *Roonsche Rechten* daar uyt haaren eersten Oorsprong hebben. Alle Rechtsgeleertheit sonder Schriftuure, gaat mank, en is gelyk een tak van een boom gesneeden, die in zichselven verdroogen moet. Het zyn geen grondige Rechtsgeleerde, die van haare Rechten geene reedenen kunnen geven, en tot dien eynde dese *fontes juris* of oorspronglyke Wetten der Rechten niet en kennen, noch deselve na-
gaan;

* Tit. C. de Abrogatis.

† Dit zeydt en bewyft Zepperus, in *explanileg. Mosaic. lib. III. cap. 13.*

gaan; maar 't zyn veel meer enkele *Memoristen* of *Historici*, die de *Roomfche* Wetten en Rechten flechts weten soo alsfe volgen, en gelyk men een *Historie* weet *. Die haare Studien van de Rechten maaken, of zich verbeelden vry veel kenniffe van defelve te hebben, maar ondertuffchen het lefen en de Studien der *Schriftuure* niet achten, gelyk als of haar defelve niet aanging; die handelen even al eens, als of zy haar felven het rechter ooge uytftaaken, of haar rechter voet afhieuwen, en dan dus wilden haaren weg vervolgen. Dit hebben zelfs de beste en voornaamfte Meesters in de Rechten moeten bekennen †: Waar om zy niet hebben nagelaaten, haare Rechten met de *Schriftuure* te vergelyken, en uyt of door de onfeylbaare Reegelen der *Schriftuure*, defelve te verklaaren en te bevestigen.

De geene, welke dierhalven dese Studie onder de Christenen soude willen verachten of nalaaten; soude te gelyk een groot gedeelte van den *Bybel* moeten verbannen, in welke van *Erffeniffen*, *Panden*, *Leenen*, *Wedergeven*, *Koopen*, *Loffen*, enz. en diergelyke *Rechtsgeleerde* stoffen gesprooten wordt; en welke door de *Theologanten* selve verklaart, met de *Borgerlyke* en *Roomfche* Rechten vergeleeken, ja door derselver behulp soo veel te klaarder uytgelegt worden †. Soo doende soude men eerst die voortreffelyke Schoole van beyde de Rechten moeten fuyten, welke *Godt* selve nochtans geopent heeft. *Deut. XVII: 8, 9.*

Wilde men de *Rechtsgeleerden*, 't zy *Antecessores* of *Voor-gangers*, 't zy *Practifyns* of *Advokaaten* veroordeelen, dan soude men te gelyk een *Sententie* of *Vonnis* moeten vellen, tegens die uytgeleefene uyt de *Leviten* des *Ouden Testaments*, (en onder dese, den *Man Godts Ezra*,) welker werk het was *Ezra VII: 6.* in de Rechten te studeeren; gelyk blykt uyt *Deut XVII: 8, 9.* en *1 Paral. XXVI. 29 tot 32.* daar gefegt wordt: Dat *David* een groot getal van *Leviten* over de *Officieren* en *Amptlieden*, mits-

C 2

gaaders

* *Vide in banc sententiam Ant. Fabrii. I. C. etiam cit. ab Amefio, in Technometr. n. 125.*

† *Conrad. Heresbachius in Jurisprud. Christiana, Althusius in Decalogo, Hegendorpius, Oldendorpius, &c.*

‡ *Siet de Uytleggingen over de Boeken van Moses.*

gaaders over de Kerkelyke en Polityke faaken des Koningryks
 aanftelde; ook is fulks verder uyt de Oudtheeden der *Jooden* *
 bekendt. De Apoftel *Paulus* maakt foo wel van *Lucas*, den *Me-*
 Col. IV:14. *dicyn-meeftcr*, als van *Zenas*, den *Wet-geleerden* of *Rechtsgeleerden*
 Tit. III: 13. gewag; en daar meede heeft hy haar Beroep, als eerlyk en
 Goddelyk goedtgekeurt: Want hy foudc geen bekeerde en ge-
 loovige Christenen defen Tytel gegeven hebben, indien het
 een fchandelyk Ampt of godtloos bedryf geweest was. Iemandt
Advyseeren, Raaden, *Consultatien* geven, *Advocateeren*, als Voor-
 spraak dienen, syn goede faake waarnemen, en syn Deugdelyk
 Recht voorftaan, zyn geene dingen welke na iets quaadts of
 Pf. XVI: 7. onbehoorlyks taalen. Godt werdt onse *Raadt-gever*, en syn
 Pc. CXIX: Woordt onse *Raadts-lieden* genoemt. En *Salomo* segt: Dat *de*
 24. *behoudenisse is in de veelheit der Raadtslieden*. *Christus* was in syn
 Prov. XI: Ampt een *Voorspraak* of Advokaat by den Vader. De gebreeken
 14. en misbruyken, welke in dese Studien en in dit Beroep dikwils
 1 Joh. II: 1. meer dan al te veel omgaan, moeten evenwel de faake en de
 goede Gaave Godts niet verachten. Hoe een faake en Beroep
 noodiger en voortreffelyker is, foo veel te meerder en te schan-
 delyk zyn dikwils de mislaagen in de felve, door de listigheit des
 Satans. Indien men daarop sag, dan fouden de Kerken-Dienft
 en de Kerken-Dienaaren, het Ampt der Overheeden, de Koop-
 handel, en voorts allerleye Staaten, Standen, Hanteeringen
 en Beroepingen der Menschen verworpen moeten worden, de-
 wyle in alle dingen veel gebrek by de Menschen gevonden wordt.
 Ja, om kort te gaan, willen wy den Godtsdienst, Godts Kerke,
 en de Christelyke Huyshoudingen welgereegelt en in goede or-
 dre houden? Willen wy tot geen *Cyclopische* en erger dan *Bar-*
baarsche Verwilderinge vervallen? Dan moet Politie en Borger-
 lyke Regeeringe staande gehouden worden; dewyle *de Kerke in*
de Politie, en niet *de Politie in de Kerke is*, gelyk *Optatus Milevita-*
nus te recht segt. Nu kan 'er immers geen Politie sonder *Wet-*
ten en *Rechten* zyn, noch sonder *Mannen* die haar de *Wetten*
 en

* *Cunaeus de Republ. Heb. lib. II. cap. 9. Sigonius de Republ. Hebr. lib. V. cap. 10. Idem in notis ad Sulpit. Sever. pag. 393. daar by segt, dat de soogenoemde Schriftgeleerden, eygentlyk Rechtsgeleerden en Theologanten waren.*

en Rechten verstaan , om in alle voorvallende en raadeloofsaaken te oordeelen , wat Recht of Onrecht is.

De *Rechtsgeleertheit* strekt ons ook tot geen kleyn behulp , om verscheyde stukken van de Godtgeleertheit en Schriftuur-Texten soo veel te beter te verstaan , en deselve uyt te leggen ; als , het stuk van de *Voldoeninge* en der *Borgtochte* van *Christus* voor ons ; van de *Rechtveerdigmaakinge* ; van de *Aanneeming* tot *Kinderen* , enz. en voorts de gantsche *Thien Gebooden*. Boven dit alles soo is de *Rechtsgeleertheit* , ja de wyse en kloeke *Rechtsgeleertheit* , (bygevolge soo zyn ook de *Wyse* en *Kloeke Rechtsgeleerden* ;) een noodtaakelyk middel , om den waaren Godtsdienst en de oprechte Kerke te behouden , voort te planten en uyt te breyden ; het vervallene te herstellen en te *Reformeeren* ; ook de quaade saaken en mislaagen der *Ketteren* en des *Antichrists* te achterhaalen , en deselve te keer te gaan . Haaren Raadt heeft men dikwils van doen , in het voorsichtige bestier van de Kerke , en in het naauwe onderscheyden van het Kerkelyke en Polityke : Waartoe zy dan selfs in het *Corpus* van de *Roomsche* of *Keyserlyke Rechten* , wanneer zy daarin studeeren , en dat wel practifeeren , feer schoone aanleydinge , groote gelegenheit , ja noodtaakelykheit vinden * . Soo dat onse Kerken geen voortreffelyker *Theologanten* , en geen meerder *Lichten* en *Voorgangers* , soo wel in den Godtsdienst als in den Kerken-Dienst hebben gehad , dan foodaanige , die te vooren *Studenten* in de *Rechten* of *Rechtsgeleerden* geweest waren ; gelyk de *Voorbeelden* van *Calvinus* , *Beza* , *Franciscus Junius* , en meer andere sulks geleert hebben . En niet alleen dese , die haare *Studie* en *Professie* verandert hebben , maar ook selfs die *Rechtsgeleerden* gebleven zyn † . Onder anderen staat ons te noemen de *Vermaarde Jurist Hieronymus Scurfius* tot *Wittenberg* , welke met den *Man Godts Martinus Lutherus*

C 3

therus

* *Tit. C. de summa Trinitate & fide Catbol. tit. C. de sacro Eccles. tit. C. de Episc. & Cleric. tit. C. de Episcop. audient. tit. C. de Fet. Novell. 5. 6. 7. 16. 46. 56. 58. 59. 67. 83. 123. 127. 146. 173.*

† Gelyk daar zyn *Marsilius de Menandrino Patavinus* , *Nicolaus Crellius* , *Kantzelier van Saxon* , *Georgius Tradelius* , *Pensionaris van Augsburg* , *Reynier Backbovius Ecbtius* , *Schout tot Heydelberg* , *Melchior Goldastus* , en meer andere , die ik in myn *Inleydinge of Oratie in de Akademie albier* , den 20 *Augusty 1634* gedaan , hebbe aangeweefsen .

therus in den Jaare 1521. op den Ryksdag tot *Worms* trok, en hem dese groote en sorgelyke saak hielp beleggen, zich in desen als desselfs mondt en ooge gedraagende, nademaal *Lutherus* slechts een Monnik geweest was, die meest in de Kloosteren en Schoulen verkeert hadde, en daarom het beleydt en de formaliteiten niet wiste, om voor sulc een Vergaaderinge in tyden en na behooren te antwoorden, of zich te verantwoorden. Behalven dese, zyn 'er noch veele andere geweest, welke, of met raadt en daadt, of met voortreffelyke *Theologische* Schriften, of met beyde, den Godtsdienst en de Kerke des Heeren wel deegelyk te recht geholpen hebben. * Hier siet gy dan, ó beminde Christenen! een van de voornaamste en grootste deelen van de Studien, welke op de Akademien verhandelt, en waartoe deselve met groote kosten opgerecht en onderhouden worden.

Tot de Rechtsgeleertheit moet gevoegt worden, de *Konst* van Politie, of *Borgerlyke Regeeringe*. Daarmede is vereenigt de *Konst der Zeeden*, of de *Zeedekunde*, spreekende van *Borgerlyke Deugden*, goede *Zeeden* en *Welgemaniertheit* †; van 't geene dat eerlyk is en wel luydt; leerende besorgen het geene eerlyk is voor alle Menschen; zich uyerlyk te gedraagen soo als 't betaamt, ook 't geene na gelegenheit van saaken en omstandigheden welvoegt. Hierby moet ook niet vergeten worden, de *Huys-houdinge*, of *Huys-bestieringe*, leerende een iegelyk om syn eygen *Huys* wel te regeeren. Dat dese alle nu feer nutte ende bequaame Studien en Wetenschappen zyn, heeft by welgeregelde schikkelyke lieden, in 't bysonder by Christenen, niet veel bewys noodig. De eygen sitplaatse nu, en staapel, (om soo te spreken,) van dese Konsten, is in de Schriftuure; beyde de Methoden of Wyfen, volgens welke die ten allen tyden op de Akademien en door de Geleerden gewoonlyk geleert worden, sal men in deselve vinden. Wildt gy de algemeene en vaste Regelen, *Præcepta* of *Axiomata*, van *Politica*, en derselver aanklevende Wetenschappen kennen? Dese worden

* *Vide* & *egregiam Orationem Melanthonis, in laudem Jurisprudentiæ, seu de Legibus.*

† *Van de Zeeden-konst en goede Manieren, siet Phil. IV: 8. en 1 Cor: XI: 13, 14. en 2 Reg. IV: 26. als mede de Verklaaringen daarover van Petrus Martyr.*

den op veele plaatsē der H. Schrift, doch allermeeft in de *Spreuken Salomons* gevonden. Hebt gy ook lust, om de *Politica*, door Vermaaningen, Voorbeelden, Raaden en Daaden*, in haar eygen gedaante en met levendige verwen vertoont te sien, soo leest maar de Boeken van *Moses*, *Jofua*, der *Rechteren*, van *Samuel*, der *Koningen*, der *Chronyken*, *Ezra* en *Nebe-mia*. Ik kan u verfeekeren, dat gy alle de stukken en leeden van een rechte *Politica*, daarin overvloedig sult vinden; gelyk daar zyn, de Wettelyke en Deugdelyke Regeeringen der Vorsten en Overheeden; het instellen tot deselve, het zy by Erfvolginge of Verkiefinge; het Recht en de Privilegien der Vorsten en des Volks, ook der Dienaars en Amptenaars, soo van een Ryk, als van een Vorst; de Ryks-daagen of Landt-daagen; de Oorloogen, en de middelen tegen de Tyrannen. Voorts de openbaare en bysondere Deugden; als de Voorfichtigheit, Maatigheit, Verdraagzaamheit, Rechtveerdigheit, Bilykheit, Mildtdaadigheit, enz. Eyndelyk, den Landtbouw, Koophandel, Scheepvaart, enz. Gelyk dan een seker *Regifter*, op de Boeken van *Salomo* gemaakt; als meede de Aanteekeningen van Schriftuur-plaatfen door de geheele *Politica* en *Ethica*, ja het Opstellen van een *Ethica* en *Politica Christiana*, voornamentlyk uyt de Schriftuure, door Geleerde Mannen, daarvan tot een getuygenisse strekken †. Hierom is het, dat de Theologanten dese Konsten en Wetenschappen meede verhandelen; omse met de voorgemelde Schriftuur-Boeken te vergelyken, en veele Texten der H. Schriftuure beter en ruymter te verstaan, gelyk sommige Geleerde Verklaringen over de Schriftuure wel aanwysen §. Aan de andere zyde, soo bekennen voortreffelyke *Politici*, hoe seer haare Konst of Wysheit uyt het leesen der H. Schriftuure, en in 't bysonder van de *Boeken der Rechteren*, der *Koningen*, enz. ver- licht

* *Monita & exempla Politica, hoc est Consilia, dicta, facta.*

† *Vide Lamberti Danæi Indices in Proverb. & Eccles. edit. cum Comment. Merceri: Ejusdem Danæi, Albusii, Keckermanni Ethicas & Politicas.*

§ Hierin muntten uyt, boven andere; de *Commentaria* van P. Martyr, over de Boeken der Rechteren, Samuels, en der Koningen. By hem kan gevoeft worden Lavaterus over de *Spreuken Salomons*, en der *Chronyken*. [Behalven veele andere, sedert die tydt in verscheyde Taalen in het licht gekomen.]

licht en verrykt wordt ; soo dat 'er een Spreekwoordt of Sinspeeling van het tegendeel onstaan is : *Dat iemandt in de Boeken der Koningen niet wel gestudeert heeft* , dat is , dat hy geen goede *Politicus* of Staatkundige is ; gelyk sulks eens de hooggeächte *Elisabeth* , Koninginne van *Engellandt* , aan een sekeren Ambassadeur van *Poolen* in 't aangelichte zeyde , toen hy , na haaren sin , een al te trots en meesterlyk Vertoog voor haar deedt , niet anders als of hy een Heraut geweest ware. De Koning van *Groot-Brittannien* , *Jacobus* de VIde , in syn *Koninglyk Geschenck* * , vermaant synen Soone , toen de verhoopte Erfgenaam van syn Kroon : „ Dat hy , om kennisse van de Regeeringe te hebben , de meeste en sekerste Wysheit in de „ Heylige Schriftuure soude vinden ; en daarom ook deselve , „ voornaamentlyk de *Boeken der Chronyken* en *der Koningen* , neer „ stig moeste lesen.” Dit soo noodige deel der Wysheit nu , ik meene de *Politica* , wordt op de Akademien seer breedt en grondig , en dat op veelderhande manieren geleert , en moet daar ook altydt geleert worden : Want buyten dien souden de Menschen tot den staat der Beesten , of noch erger , komen te vervallen ; dewyle Godt , de Schepper der Natuure , haar desen Aardt heeft gegeven , datse *Animal Politicum* , of een *Geselschappelyk* en *Burgerlyk Dier* zyn , gelyk de wyse *Aristoteles* te recht gesegt en beweert heeft † ; dat is , een Dier , 'tgeene tot versellinge , t'zaamen-wooninge , omgang , overeenkominge en ordre met andere Menschen geneegen is.

HISTORIA.

Betreffende de *Historie* , en de Kennisse van Oude *Geschiedenissen* ; dese heeft haar beginfel , hoofd , en voorts een groot gedeelte des lichaams , enkel uyt de Schriftuure. In dese vindt men de alleroudtste *Antiquiteiten* of Oudtheeden , van den Oorsprong der Wereldt en der Menschen ; van het verhuysen der Volkeren ; van de eerste Regeeringen en Monarchyen ; van d'eerste Vinders van verscheyde Saaken en Konstten ; van Stryden en Oorloogen ; van den Opgang , Ondergang en Veranderingen der Republyken ; van de machtigste Koningen ; van vroomme Vorsten en Overheeden ; van de voortreffelykste Krygs-Helden ; van heerlyke

Wet.

* *In Dono Regio* , lib. I. cap. 49. † *Politico* . lib. I. cap. 2.

Wetten; ja het volmaaktste Model van een Borgerlyke Regeeringe; van de Voortplantinge des Godtsdienstes, en der Kerke; van derselver Vervolgingen, Verval en weder Oprechtlinge. Dese Wetenschap wordt ons met uytdukkelyke woorden aanbevoolen: Pf. LXXVIII: 3. *Die wy geboort hebben, ende wetsen, ende onse Vaders ons vertelt hebben.* De uytmuntende vruchten, van het schryven en onderzoeken der Historien, *Esther VI: 1.* en *Exra VI: 1, 2,* enz. door den H. Geest aangeteekent, strekken niet minder om ons deselve aan te pryfen. Daarby komt, dat Godt syn gemeensaamste Vrienden tot sulck een Werk heeft willen gebruyken; als *Moses, Samuël,* en andere Propheten. Dierhalven moeten die geene, welke de Studie der Historien verwerpen, ook een groot gedeelte der Schriftuure verachten. Aan d'andere zyde, soo zyn immers die geene, welke sonder het neerstig leesen van den *Bybel,* goede, algemeene Historie-kundige willen worden; ik segge, die niet alleen van de *Kerkelyke,* maar ook van de *Wereldtsche Geschiedenissen* grondige kennisse willen krygen, deselve gaan even als een blinde sonder stok. Hoe fullen zy de eerste Monarchie der *Affyriers* en *Babyloniers,* mitsgaaders de tweede der *Persen* en *Meden* eenigzints kunnen verklaren? Hoe fullen zy, sonder den *Bybel,* verscheyde passagien in *Xenophon, Justinus, Diodorus, Tacitus, Suetonius,* enz. grondig kunnen uytleggen en verstaan?

De *Chronologie* of *Tydt-Reekeninge* is de Waagen, of veel meer de Ziele van de Historien. Derselver nuttigheit blykt hier uyt: CHRO.
NOLO-
GIA. Dat men, sonder de Schriftuure, van de Eeuwen en Tyden der Wereldt gantsch geen bescheydt of reekeninge kan hebben; dat men ook wederom, sonder hulpe van de *Chronologie,* ontallyke Texten van Godts Woordt naauwelyks recht verstaan kan. En dit is soo klaar, en door de Verklaringen van alle de Theologanten over de H. Schrift, mitgaaders door de meenigvuldige Schriften der *Chronologen* of *Tydt-Reekenaars,* soo overvloedig beweesen, dat het onnoodig soude zyn hier een woordt meer daarby te voegen. Soo dat dese Spreuke van den Ouden Leeraar *Tatianus* * te recht gepreesen werdt: „By
D
„welke

* *Tatian. Assyrius, in Orat. ad Gracos, pag. 11. Orthodoxogr. edit. Basil.*

„ welke de Aanteekeninge der Tyden niet aan een hangt, by
 „ deselve kan ook geen vast bescheydt van de waarheit en ge-
 „ trouwigheit der Historien wesen.”

RHETO-
 RICA &
 ORATO-
 RIA.

De Konst der *Welspreekentheit*, werdt wel niet door Regelen in de H. Schrift geleert; maar evenwel heeft 'er de H. Geest hier en daar fulke levendige Exempelen en Proeven van gegeven, dat hysc daar door genoegsaam buyten verachtinge stelt. Die hooge en verrukkende *Welspreekentheit* van *Jesajas*, in 't bysonder in syn *Eerste Capittel*; het *Donderen* van *Jeremias*; die *Geestige en Konstige Welspreekentheit* van *Paulus*, in syne *Vertoogen*, Act. XXIV en XXVI; dat *krachtige en doordringende Spreeken* van *Petrus*, Act. II en III. zyn in staat, van aan *Demosthenes*, *Cicero*, en andere *welspreekende Redenaaren* met alle recht den Prys te kunnen betwisten. Betreffende den bequaamen en cierlyken Styl; *Augustinus* * durf staande houden, en bewyft het ook, dat *Paulus* denselven in allen manieren gehadt heeft: (welverstaande, soo veel de verheventheit der Stoffe, en het begrip der Eenvoudigen sulks toeliet, of vereyschte;) en dat dierhalven de Heylige Schryvers niet alleen Wys, maar ook *Welspreekende* geweest zyn.

PÖESIS.

De *Pöësie*, dat is, de *Konst van Dichten*, of de *Dichtkunde*, die meede in de Schoolen geleert en geoëffent wordt, is, na 't oordeel van sommige Liederen, soo veel als een grillige en oubollige Phantasyc, en als een dwaase ydelheit gerekent. Maar datse een goede Gaave Godts is, hebbende haare merkelyke nuttigheit, heeft de Heylige Geest willen betoonen, met de Gedichten en Poësiën van *Moses* †, Exod. XV. Deut. XXXII; van *Debora*, Richt. V; van *Habakuk*, cap. III, en van *Salomo* in syn *Hooge Liedt*; voorts in de *Psalmen Davids*, in de *Klaag-Liederen* van *Jeremias*, en in andere, die men *Pöëtische Boeken* noemt. Wat een Geleerde en hoogdravende Poësie heeft men niet in het Boek van *Job* §? Welke cierlyke, beknopte en gebon-

* De *Doctrina Christiana* lib. IV. cap. 7.

† *Josephus Antiquit.* lib. II. in fine: *Moyse's Carmen Laudes Dei*, &c. continens, hexametro versu composuit.

§ *Hieronym Ptol. in Jobum*: Quod sicut videtur incredulum metra esse apud *Habraes* & in morem nostri *Flacci*, *Græcique*, *Pindari*, & *Alcæi*, & *Sappho*,
 vel

bondene woorden en redenen vindt men daar niet? En hoewel wy heedensdaags de volkomene Dichtkunde der *Hebreën* niet kunnen uytvinden; nochtans verneemt men wel, dat 'er hier en daar soete welluydentheit van Rymen, ook elders seekere maate en sneede tusschen loopt; gelyk sulks *Hieronymus* reedts in synen tydt ook heeft waargenomen, en daarvan getuygenisse gegeven.

De wyse Koning *Salomo* hadde in de *Poësie* soo yverig beefig geweest, dat *syne Liederen waren duysendt ende vyve*. In 't Boek ^{Reg. IV: 32.} *Josua*; cap. X: 12, 13. worden 'er eenige woorden, uyt een seeker Gedicht of Boek, aldaar *het Boek des Oprechten* genoemt, aangehaalt. Daar en boven, soo heeft de Heylige Geest ook andere Poëten, van de geene die buyten zyn, namentlyk *Heydensche*, of derselver Versen en Liederen willen aanhaalen en gebruyken, gelyk blykt uyt Num. XXI. vers 27 tot 30. Ook, volgens 't gevoelen van sommige, vers 14, 15. En in 't Nieuwe Testament vindt men aangehaalt, een half vers van den Poëet *Aratus*, Act. XVII: 28. ook een geheel vers van *Epimenides*, Tit. I: 12. en een geheel vers uyt den Poëet *Menander*, 1 Cor. XV: 33. De Geleerdste en Godtvruchtigste Leeraars der Ouden Kerke, hebben in het Dichten of de Poëterye haar selven veel geoeffent; als oordeelende, dat de Menschen daar door niet weinig tot het Geloove en de Godzaaligheid geprikkelt en opgeleydt wierden*: Waaromse haar ook in het bysonder van de Poësy bedienden, om de Kennisse en Geleertheit onder de Christenen te behouden, toen Keyser *Julianus* haar daarvan poogde te berooven; mits haar verbiedende, het hanteeren van de Schoolen en de Geleerde Schriften der Orateurs, Poëten, en Philosophen. Tot dien eynde bragt eenen *Apollinarius*, de Historien en Stukken des Ouden Testaments in *Grieksche Versen*; om door middel van dese Heilige Stoffe, niet alleen de Geleertheit, maar te gelyk ook de Geestigheid van *Homerus*,

D 2

Me-

vel *Psalterium*, vel *Lamentationes Jeremie*, vel *omnia ferme Scripturarum Cantica comprehendendi*. legatu *Philonem*, *Josepbum*, *Origenem*, *Cæsariensem*, *Eusebium &c.* Vide *Masi Comment.* ad *Josua* X: 12, 13. & *Drusium* ad *Num.* cap. 89.

* Vide *Hieron.* *Erasm.* *Bezam.* ad loc. cit. *Clem. Alexand.* *Stromat.* I. p. 231. & *lib. V.* p. 436.

Menander, *Euripides*, en andere Heydensche Dichters, op de Nazaaten der Christenen voort te planten *. Behalven het geene *Nazianzenus* gedaan heeft, met welspreekende *Oratien* of Reedenvoeringen te schryven †; enz.

Zy hebben ons ook het lesen, verstaan en uytleggen van de Oude Dichters aanbevoelen en aangepreefen, dewyle zy haare Schriften voor den Christelyken Godtsdienst, tegens de *Atheïsten*, *Heydenen*, *Epicurëen* en diergelyken geschreeven, met de Leerlingen en Spreuken der Poëten gestoffert en vervult hebben; gelyk daar zyn onder anderen *Clemens Alexandrinus*, *Theodoretus*, *Lactantius*, *Origenes*, *Augustinus*, *Arnobius*, *Eusebius*, *Cæsariensis*, en meer andere diergelyken.

Daardoor nu kunnen de Schriften deser voortreffelyke Leerars, sonder 't verstandt van de gemelde oude Poëten, qualyk met nuttigheit geleesen worden. Dit selve insicht bewyft ook de nuttigheit van 't leesfen der *Grieksche* en *Latynsche* Historien; sonder welker behulp niet alleen de Oudtvaaders, en de Leerlingen der oude Concilien, maar ook selfs veele plaatsfen der Heyliger Schriftuure niet wel verstaan kunnen worden.

MEDICINA.

De *Genees-kunde* of *MEDICINA*, welke meede op de Akademien geleert werdt, verachten sommige, even als offe een geleerde Quellinge voor 's Menschen leven, een moeyelyke Pynbank van deffels lichaam, en een kleyn vertrouwen op de hulpe Godts ware. Ik sal thans niet ophaalen, hoe noodtfaakelyk deselve is; dat de Natuure ons daar toe dryft; dat selfs de Beesten ons deselve leeren; dat elk een syn werk daar van maakt, en deselve oeffent, soo wel aan hem selven, als aan andere, en allermeeft de geene, die de Medicynen het meeffte verachten; want dit alles is op andere tyden en plaatsfen door Geleerde ‡ klaar genoeg beweefsen. Maar ik stelle dit enkel daar tegen,

* *Suidas in Apollon. Sozom. lib. V. cap. 17. Socrat. lib. II. cap. 14.*

† *Siet Tertullianus, Nazianzenus, Synesius, Prosper, Paulinus, Arator, Seditulus, Juvenicus, Prudentius.*

‡ *Tiraquellus Comment. de Nobilit. c. 83. Corn. a Lapide Comment. in Ecclesiastic. c. 38. Valesii de Pbilos. sacr. cap. 74. Beverovicii Epistola apud Crucium Epist. lib. III. pag. 282. Westenburgii Epistola apud Beverovic. in Epist. quest. de Terminis vitæ. pag. 444. Arctii probl. part. 3. de usu Medicinæ.*

tegen, dat de Heere onse Godt dese Studie en Professie in de H. Schriftuure geheel anders vereert heeft, dewyle hy zich selven haaren naam toeeygent; seggende: *Ik sal der Krankheeden* Exod. XV: *geene op u leggen, die ik op Egyptenlandt gelegd hebbe: Want ik ben* 26. *de HEERE uwe Heelmeeſter.* Hy geneest Ziele en lichaam. Gen. XX: 17. Num. XII: 13. vergeleeken met Pf. VI: 3. en CIII: 3. De Eeuwige Soone Godts werdt by een *Medicyn-meeſter* vergeleeken, Matth. IX: 12. en het groote Werk der Verloffinge, by deſſelfs *cure of geneefingen.* Jef. LIII: 5. 1 Petr. II: 24. Godts Woordt erkent de krachten der Kruyden en Medikamenten. Jef. I: 6. en Cap. XXXVIII: 21. Jer. VIII: 22. en XLVI: 11. Ezech. XLVII: 12. Luc. X: 34. Het Beroep, de Verrichtinge en de Konſt der Medicynen, heeft Godt de Heere ook goedt gekeurt, en wil deſelve gebruykt hebben, als ſyne Dienaars en Werk-tuygen tot de lichaamelyke Geneefinge; gelyk hy de Kerken-Dienaars en derſelver Werk tot de Geneefinge der Ziele geheyligt heeft. Aldus heeft de Heylige Patriarch *Joſeph* zich van derſelver konſt en raadt bedient. Gen. L: 2. Daarom is derſelver Beroep onder Godts Volk altydt gebruykelyk geweest; gelyk wy kunnen afneemen, uyt het geen 'er Exod. XXI: 19. 2 Par. XVI: 12. Jer. VIII: 22. Marc. V: 26. Luc. IV: 23. gefegt wordt. Onder deſen eerlyken Tytel werdt gewag gemaakt van *Lucas* Col. IV: 14. *den Medicyn-meeſter*, als een eerlyk en onbeſprooken Man in de Gemeynthe Godts. Hier dient ook niet voorby gegaan, dat de *Effeen*, onder de *Jooden*, met de beſpiegelinghe der Medicynen ten eenemaal ingenomen waren, (ſelfs ſoo, dat zy door deſe en andere haare bedryven, ſelfs onder de Heydenen en by de Heydenſche Schryvers ſeer vermaart wierden *;) en nochtans door den Apoſtel *Paulus*, Col. II. daar over niet berispt zyn geworden; ſchoon hy daar geen van haare mislaagen voorby gaat: maar deſelve alle, en dat wel ernſtelyk doorhaalt †.

Boven dit alles heeft Godt de Heere ſelfs, in de Schriftuure ons iets van de heerlyke konſte der Medicynen willen leeren, geen deel van deſelve overſlaande; ſoo dat door de ſtudie der

* *Joſeph. lib. II. de Bello Judaico, cap. 7. Cael. Rhodig. Antiq. Leſt. lib. V. cap. 9.*
 † *Chemnit. Exam. Concil. Trident. Part. 4. pag. 205. Scalig. Elench. Tribier. cap. 27.*

Medicynen verscheyde Schriftuur-plaatsen, (voornaamentlyk aangaande de Wonder-werken van *Christus*;) haar licht en rechte verklaringe ontfangen, in welke by wyse van leeringe, of gelykenisse, of verhaalender en Historischer wyse, van de Medicynen gewag gemaakt werdt. En dewyle het geneesen der Ziele, dat is, de Theologie of Religie, en de Medicynen des Lichaams, malkander veel gelyken, soo werdt het een door 't ander seer bequaamelyk verklaart*. Uyt dat deel der Medicynen, 't geene men *Pathologia*, of *Siek-kunde* noemt, vinden wy iets Deut. XXVIII: 22. 2 Paral. XXI: 15, 18, 19. en voorts in de Euangelische Geschiedenissen, Matth. IX: 2. Marc. V: 25, 29. Luc. XIII: 11. en elders, daar verscheyde foorten van siekten genoemt worden. Voegt hier by Lev. XIII. Richt. III: 21, 22. 1 Sam. V: 6. † en Aët. XII: 23. Uyt dat deel, 't geene men *Therapeutica*, of *Geneeskunstelyk* noemt, leesen wy Luc. X: 34. in de gelykenisse van den *Samaritaan*. Als meede 1 Sam. XVI: 15, 16, 23. en Jes. I: 6. maar in 't bysonder Jes. XXXVIII: 21. daar de Propheet *Jesaias* selve als Medicyn-meester handelde, en ordoneerde, om *eenen klomp vygen te nemen, tot een plaaster te maaken, en op het geswel van den Koning Hizkia te leggen*. Voorts uyt dat deel, 't geene men *Physiologia* of *Natuur-kunde* noemt, werdt in de H. Schrift seer veel aangehaalt, 't geene niet te pas komt hier alles in 't breede aan te wysen. Tot dat deel, 't geene men *Hygieina* noemt, dat is, van 't *bewaaren der Gesondheit*, en welke goede ordre men in syn levens-wyse behoort te houden, behooren de Texten 1 Cor. III: 2. Hebr. V: 12, 14. en het Voorschrift of Medicynsche Advys van den H. Apostel *Paulus*, 1 Tim. V: 23. Tot dat gedeelte, 't geene men *Semiotica* noemt, dat is, handelende van de *Teekenen der Siektens*, en de voorsegginge van derselver uytkomst, behoort Lev. XIII: 10 tot 13, 17, 19. en Joh. XI: 12, 13.

En gelykerwyse de H. Schriftuure eenige dingen aanhaalt, waar door de Doctoren haare Konst kunnen vermeerderen en

* Keckerman. System. Theolog. lib. II. cap. 1. pag. 214. Job. Abrenethii in *Medicina spiritali per totum*.

† Vide P. Martyrem in comm. ad 1 Sam. V. ex Celso & Galeno illa explicantem.

versterken, immers uyt vergelykinge van het eene met het andere eenig genoeg van Wysheit scheppen: Alsoo werdt wederom aan d'andere zyde bevonden, dat de Theologanten en alle aandachtige Leefers der Schrift, door de studien en ervaarentheit van geleerde Medicynen, haar merkelyk geholpen vinden, om verscheyde verschillen der Godtgeleertheit, en de hierboven gemelde Texten klaar te verstaan; daar zy andersints als door eenen nevel souden sien, of zich met een *implicita* of ingewikkeldé Theologie moeten te vrede houden*.

En zyn niet alleen hier en daar by gelegenheit, sulke Schriftuur-plaatsen door Geleerde Medicyn-meesters verklaart, maar ook door sommige alles in bysondere Tractaaten byeen gebragt †.

Daar en boven, soo geeft de Wetenschap der Medicynen, en derselver behandelinge, groote gelegentheit tot de grondige kennisse en 't gevoelen van de Geestelyke *Pathologia*, dat is, van dat gedeelte van den Godtsdienst, 't geene 's *Menschen Ellende* genoemt werdt; en de Mensche werdt, ingevolge van dien, tot alle needrigheit, kleynachtige deses levens, en verachtinge van zich selven vermaant. Om dese reeden siet men, dat de oude Leeraars in haare Geschriften en Reedenvoeringen, haare Gelykenissen soo meenigmaalen uyt de Medicynen ontleenen, ook loffelyk van deselve spreken. Onder anderen segt *Augustinus* ‡: „ Men kan niet vinden, dat de konste der Medicynen tot de Menschen elders van daan zy gekomen, dan van Godt, dien men den welstandt en 't heyl van alle saaken moet toeschryven. ” Daarom besluyt ook *Basilus* §: „ Dat men derselver konsten wel mag en behoort te gebruyken. ” Deselve pryft seer een sekeren Medicyn-meester, *Eustathius* genoemt, en in hem alle andere, welke dit Ampt wel waarnemen; seggende onder anderen: „ Gy alle, die de Medicynen hanteert, betracht de liefde tot de Menschen. My dunkt ook, dat de geene, die uwe konst boven alle andere bedryven deses levens gestelt heeft, daar in een bequaam vonnis „ velt,

* *Vide Junii, Bezae, Corn. à Lapide, P. Martyris aliorumque commentationes ad loc. cit. & Lessi Hygiasticon pag. 25, 26.*

† *Valsius de Plibos. Sacra. Lævin. Lemnius de verbis script.*

‡ *Citat Possëvinus in Bibliotheca. § In syn Quest.*

„velt, en van de betaamelykheit niet afdwaalt. Want het
 „Leven de kostelykste saake zynde, is droevig en verwerpelyk
 „sonder de Gefondtheit. Nu is immers uwe konst de Voor-
 „ganger, en als de Meester (of Prins) der Gefondtheit.”
 * Elders zeydt hy: „Indien gy de Medicynen doorloopt, dan
 „sult gy bevinden, welke groote dingen zy ons uytleydt, van
 „de nuttigheit der deelen onses lichaams; enz. †

PHILO-
SOPHIA.

Dus moeten wy ook oordeelen, van de nuttigheit en waardigheit van alle andere Wetenschappen, welke onder de naam van PHILOSOPHIA of *Wysbegeerte* begrepen worden. Sommige hebben 'er een vreemd gevoelen van, en zyn byna van den naam vervaart, als of het enkel verwerringe, een onbeschofte subtylheit, ja een vreemde Toverye ware: Daar het, in tegendeel, een uytneemende Wysheit, een edele kennisse van de Werken en Schepselen Godts, en van noodige Menschelyke dingen, een aanleydinge tot de kennisse Godts, en een behulpmiddel is, om de Heylige Schriftuure en de Godtgeleertheit soo veel te gemaklyker en klaarder te verstaan, deselve anderen te verklaren, en tegens alle Teegenspreekers te verdedigen. Noch een sleutel, om de Schriften van veele Oudtvaarders, en andere Leeraars die haar gevolgt zyn, te openen, welke andersints van ons niet wel souden begrepen worden; gelyk uyt alle derselver deelen kan nagegaan worden.

PHYSICA.

Laat ons eerst spreken van de edele kennisse der natuurlyke Dingen, ik meene de PHYSICA, andersints de *Natuurkunde* genoemd. Wy fullen thans niet seggen, dat deselve tot de kennisse, vreesse en liefde Godts groote gelegenheit geeft; volgens Pf. VIII: 1 tot 4. Item XIX: 1 tot 4. en CXLVII: 12, 16, 17. Act. XVII: 26, 27. Rom. I: 19, 20. Daarvan soude men veele Boeken moeten schryven, en het gestel van de Natuurlyke Theologie te voorschyn brengen ‡; maar wy seggen dit alleen, dat de Heylige Geest, genoegsaam een volmaakte *Idea* of grondteeke-

* Vide & Epist. 126. Et Nyssen. de creatione hominis, cap. 2. Clementis Alexandrin. Pædagog. lib. II.

† Hexaëmer. Hom. 10.

‡ Vide Raymundi de Sabunde, *Alstedii &c. Theologias naturalis*; (ook veele nieuwe Schryvers, sedert in het licht gekomen.)

teekeninge van dese kenniffe geeft, Gen. I en II. als meede in den voortreffelyken CIVden Psalm; in welken hy van boven begint, van de Hemelsche Lichaamen, en van daar alle de Elementen nederwaarts doorloopt; tot de dingen toe voortgaande, die uyt de Elementen bestaan, als de Kruyden, Dieren, enz. Tot dese Fondamenten en Beginselen van de *Physica*, kan men voegen, soo veele diepe beschouwingen, en soo veele verborgenheden der Natuure, in andere Texten der H. Schriftuure, doch meest in het Boek van *Job*. Wanneer nu dese dingen op de Akademien en in de Schoolen geleert worden, wat doet men anders, dan de Schriftuure verklaaren, en de Leerstukken van de natuurlyke dingen daar uyt trekken? Wanneer verder een Student in de *Physica*, in dese Wetenschap veel ondersoekt, en wel bedreven poogt te worden; wat doet hy anders, dan zich over de Werken van den grooten Godt te verwonderen, en deselve te overdenken? Als meede, om allen Leeseren en Liefhebbers der H. Schrift (welke in derselver overdenkinge nacht en dag vermaak scheppen;) de handt en hulpe aan te bieden, om dies te beter soo veele Capittelen en Spreuken derselven te verstaan; gelyk dit de Schriften der Natuurkundigen uytwysen, in welke zy alle de Natuurlyke en Philosophische dingen, die 'er in de Schriftuure gevonden worden, uytgetrokken, en seer voortreffelyk verklaart hebben. Tot wat een voorbeeldt strekt ons niet de wyse *Salomo* in desen, en wat een aanspooringe vindt men niet by hem tot de Studie, wanneer men van hem leeft, dat syne *Wysheit* grooter was, dan de *Wysheit van alle die van het Oosten, ende van alle Wysheit der Egyptenaaren*. De *Wysheit* van dese nu, bestondt meest in de Natuurkunde, Sterrekunde en Geneeskunst. En een weinig verder werdt 'er gesegt: *Hy sprak ook van de Boomen, van den Cederboom aan, die op den Libanon is, tot op den Ysop, die aan den Wandt uytwast: Hy sprak ook van het Vee, ende van het Gevoogelte, ende van de kruypende (Dieren,) ende van de Vijschen*. Desselfs voetstappen hebben nagevolgt, alle de Geleerde en Godtvruchtige Oudtvaders, beneffens de volgende Theologanten, welkers Redenvoeringen, Disputen en Schriften ons verseekeren, dat zy haar in dese Wetenschap niet alleen treffelyk gequeten hebben;

1 Reg. IV:

30.

Ibid. vs. 33.

ben; maar ook andere willen leeren, dat deselve door de Christenen tot de Kennisse der Schriftuure behoorde gevoegt te worden*. Doch daar toe behoeven wy niet de getuygenissen en aanprijfingen van veele te voorschyn te brengen, sullende ons slechts een of twee daartoe genoeg zyn.

Want men kan dese heerlyke Wetenschappen niet kleyn achten, sonder Godt den Heere, als den Werkmeester van de Natuure en van alle natuurlyke dingen, te verkleyen. Hy heeft ons dese Wereldt als een Spiegel van syn Goedertierentheit, Moogentheit en Wysheit voorgeset, om daarin 't geene in Hem onsfienlyk is, te beschouwen. Hy selve gaat ons voor, in het beschouwen van de Natuure, en roemt op dese syne Kennisse, Job, cap. XXXVIII tot XLII. Hy noodigt ons tot dese Kennisse, doordien hy de rechte Fondamenten en de vaste Beginselen daarvan in de Heylige Schriftuure gelegd heeft. In dese kondt gy leesen, van den Hemel en desselfs Lichten; van de Elementen; van de onvolmaakte Natuuren of Lichaamen om hoog en om laag, als Donder, Blixem, Haegel, Sneeuw, Windt, Draaywindt, Vierigen of Swaavelachtigen Windt, Aardtbeevinge, Reegenbooge, Licht en Duyfsternisse; van de Wateren, Zeen, Fonteynen, Beeken en Rivieren; van de Aarde en derselver Grondt, de Bergen, Valleyen en Steenrotsen; van de Metaalen, Gesteentens en andere Dingen onder de Aarde; van de Boomen en Kruyden; van allerley Dieren; van den Mensche, het korte begrip van de gantsche Wereldt, ja als een kleyne Wereldt op zich selven; van desselfs Ziele en Lichaam; mitsgaaders van desselfs Eygenschappen, waarvan nu in 't bysonder geen bewys, met aantekeningen en verklaringen van alle die Passagien, hier kan noch behoefte te geschieden, nademaal daarvan geheele Boeken geschreeven zyn †, Soo dat de Nuttigheit van dese Kennisse, tot de Kennisse van Godt, en tot openinge van veele Schriftuur-plaatsen, door de Oude

* Dit is het gevoelen van alle de Oudtvaaders en Natuurkundige, by ons aangebaat in *Thersite Heautontimo*. Sect. 3. cap. 2. pag. 207, 268.

† *Valefiti Philosoph. Sacra*, Bartholom. Anglicus de *Proprietat. rerum*, Franzius de *Animalibus Sacr. Script.* Zachius de *operib. creat.* Danesi *Phys. Christ. Commentatores in Genes.* cap. I en II. *Rutous de gemmis Script.*

Pf. XIX:
1 tot 5.
Rom I:
19, 20.

Pf. CXLVII
en
CXLVIII.

Oude Leeraars en alle verstandige Theologanten wel te recht is
 aangepreefen. „ De *Schyth* (seggt *Chrystostomus* *) en de *Barbaar*,
 „ en de *Indiaan*, en de *Egyptenaar*, en voorts alle Menschen,
 „ die op der Aarde wandelen, hooren dese stemme der Na-
 „ tuure, uyt het aanschouwen van den Hemel, en van de
 „ Sterren, en van de geheele Wereldt: Want deselve dringt
 „ in ons Gemoedt, niet door de Ooren, maar door de Oogen.
 „ Want zy hebben alle te zaamen gelykelyk deel aan die sien-
 „ lyke dingen, en daar in is geen verscheydenheit, gelyk in
 „ de Taalen. Dit Boek kan soo wel de Weet-niet, als de Ge-
 „ leerde eenpaarig insien; enz. „ En *Augustinus* † segt: „ Dat
 „ dese kennisse daar toe dient, om de duystere Reedenen en
 „ Plaatsen der Heyligen Schriftuur, uyt te leggen. „ Hierom
 „ is het ook, dat alle de Geleerde Oudtvaaders en Theologanten,
 „ soo veel in dese Natuur-kunde gestudeert, geleert en daar van
 „ geschreven hebben; als oordeelende, dat deselve van de Theolo-
 „ gie, dat is, dat de Kennisse der Wereldt van de Kennisse des
 „ Werkmeesters, de Kennisse der sienlyken Wereldt van de Ken-
 „ nisse des on sienlyken Godts, niet konde afgescheyden worden.
 „ De Geleerde Boeken en Stukken van deselve Oudtvaaders §,
 „ die 'er tegenwoordig noch in weesen zyn, fullen van 't geene
 „ ik segge tot een getuygenisse strekken. „ Soo dat wy van dit ge-
 „ deelte der Akademische Wetenschappen en Studien, niet min-
 „ der behooren te seggen, dan *Nazianzenus* in syn *Oratie*, uytge-
 „ sprooken ter eere van den Philosophooph *Hero*, zeyde: „ Ik oor-
 „ deele, dat wy een van beyden doen moeten, of dat wy in
 „ de Philosophie studeeren; of immers dat wy de Philosophie
 „ met eere en lof verheffen: Op dat wy anders niet ten eene-
 „ maal afwyken, van 't geene dat recht en eerlyk is, en van
 „ de bevestigde dommigheid overtuygt mogen worden. „
 „ Laat ons nu iets seggen, van de *Astronomische Studien*, dat
 „ is, van de Waarneeminge, Tellinge, Afmeetinge en Verge-
 „ lykinge, van de Lichaamen, groote, bewegingen, Lichten en
 „ Wer-
 „ PUTUS.

* Homil. IX. ad Pop. Antiocha. † De Doctr. Christ. lib. II. cap. 20.
 § Nyssenens de creatione hominis § Philas. lib. VIII. August. lib. XII. de Gen.
 Basilii § Ambrosii § Chrystostomi de opere sex dierum: Et post illos Rabanus
 Maurus, Anselmus, Gulielmus Parisiensis, Vincentius Bellowacensis, ad hoc
 Doctores Scholastici fere innumeri.

Werkingen des Hemels en der Sterren. De Heere hadde dese Studien niet meerder kunnen vereeren, dan met Hemselfen als den Hoogsten *Astronomist* of Sterrekundigen, (indien het geoorloft is dus te spreken;) voor te stellen, seggende: *Hy telt het getal der Sterren; Hy noemtse alle by naamen.* Als meede, dat hy daarbenevens alle schrandere Geesten en Vernuftten, ja alle Menschen, een iegelyk na syn begrip en gelegentheit, daartoe noodigt, seggende: *Heft uwe ooge op om hooge, ende siet, wie dese dingen geschaapen heeft, die in getalle haar beyr voortbrenghet, diese alle by naame roept, van wegens de grootheit (syner) krachten, ende (om dat) hy sterk van vermoogen is, daar en wordt 'er niet een gemist.*

Hy noodigt ons daartoe, segge ik, niet om uyt nieuwsgierigheid alles te willen weten, 't geene wy niet in allen deele noch soo volkomen kunnen weten: Want dit heeft Godt alleen voor zich selven behouden; of om sulck een kennisse tot byge-loovige Voorseggingen te misbruyken, tegens Jer. X: 2, 3. Maar, om door behoorlyke middelen en een eerbiedig onderzoek, soo veel daar van te vernemen als mogelyk is *, en dat tot onderscheydinge van Tyden en Stonden; ook om langs die trappen op te klimmen, tot Kennisse en Verwonderinge van de Wysheit, Moogentheit en Schoonheit van dien Godt, die dit alles in sulck een Ordre, Schoonheit en Volmaaktheit soo wel geschikt heeft, om opgewekt te worden tot den Lof des Heeren. En wanneer men binnen dese paalen blyft, dan behoeft men zich niet aan te trekken het gemeene seggen: *Quæ supra nos, nihil nos;* dat is: *Wat boven ons is, dat raakt ons niet.* Gelyk dan gebeurt is, dat een Oude Vrouwe eertydts den Philosoph *Democritus*, die, terwyle hy de Sterren beschouwde, in eenen kuyl nederstorite, daarover bespote, om dat hy die dingen, welke om hooge en verre van hem waren, wilde doorkyken en ondersoeken, en ondertusschen niet sag, het geene 'er voor syne voeten en naby was. Doch men moet maate houden, en oordeelen, dat een kleyn gedeelte der Kennisse van de heerlijkste

* *Vide Jerem. XXXI: 37 & XXXIII: 22. Genes. XV: 5. cum Hilario in Ps. CXXIX. & Augustin. de Civit. Dei, lib. XVI. cap. 23. & Comment. in Gen. XV: 6.*

lykste Lichaamen en Lichten hierboven, veele andere Weten-
schappen en Konsten verre te boven gaat. De Heere onse Godt
nu, willende ons iets van dese heerlyke Kennisse mededeelen,
heeft het Toonneel of den Schouwplaats des Hemels en van
den Tydt, als tot een vast fondament van de *Astronomie* en
Tydt-meetinge in klaare uytdrukkingen aangeweefsen, wan-
neerder Gen. I. 14. gesegt werdt: *Godt zeyde: Dat 'er lichten*
zyn in het uytspansel des Hemels, om scheydinge te maaken tusschen
den Dag, ende tusschen de Nacht; ende datse zyn tot Teekenen, ende
tot gesette Tyden, ende tot Daagen, ende Jaaren. Vergeleeken
met Jer. XXXI: 35, 36. en Pf. CIV: 19.

Hierop worden voorts gevestigd, alle de andere Astronomi-
sche Stellingen, welke door de Schriftuure gezaayt zyn. Als,
van verscheydene *Hemelen*. Hebr. IV. vergeleeken met 2 Cor. XII.
Van verscheydene *Sterren*, en het verschillende *Licht* in deselve.
1 Cor. XV: 41. Van de *Planeeten* of *Dwaal-sterren*, in 't byson-
der die twee *grooten Lichten*, *Sonne* en *Maane*. Pf. CXXXVI: 7.
Ook van den *Planeet*, welken men *Venus* of *Lucifer* noemt. Jef.
XIV. * Van den *Loop der Sonne*. Pf. XIX: 5, 6. Pf. CIV: 22.
Ecclesiast. I: 5. Van de andere *Gesterntens*, welke men *Vaste*
Sterren noemt; als *Orion*, *Arcturus*, en de *Plejades* of het *Seven-*
gesternte. Job IX: 9. vergeleeken met Jef. XIII: 10. Van de
Krachten der Hemelen, en de *Influentien* of *Invloeyingen der Sterren*
op de *Elementen*, en alle andere *Lichaamen* hier beneden.
Richt. V: 20. Pf. XIX: 2. Hof. II: 21, 22. enz. Act. XIV: 17.
Van *Tyden* en *Saysoenen*, *Stonden* en *Uuren*, *Jaaren* en *Maanden*,
Daagen en *Nachten*, *Daageraadt* en *Scheemeringe*, *Winter* en *So-*
mer. Gen. VIII: 22. Pf. CIV: 19. Joël II: 1 enz. Amos IV: 13.
Matth. XXIV: 25. cap. XXVIII: 1. Marc. XVI: 2. Joh. XI: 9.
Act. II: 15. cap. XIV: 17. en cap. XVII: 26. Van de *Ecclipsen*,
Verduyfteringen en *Taaningen*, *der Sonne* en andere *Sterren*.
Job IX: 7. Jef. XIII: 10. Ezech. XXXII: 7, 8. Van de *Afhan-*
ghykheit der benedenste van de *middelfte*, en van dese van de *boven-*
ste dingen, mitsgaaders van de *Werkingen*, soo wel der eenen, als
der anderen, Richt. V: 20. † Hof. II: 21, 22. Op welken grondt
E 3
ons

* *Venus* of *Lucifer* noemt Jef. XIV: 12.

† *Vide in prælect. Georg. Abbotti egregiam explicat. Judic. V. vers 20.*

ons de *Natuurlyke Prognosticatie* in de Schriftuure geleert worden. Matth. XVI: 2, 3. Luc. XII: 55, 56. vergeleeken met Gen. I: 14.

Soo dat, niet sonder reedenen, eenige voortreffelyke Meesters in dese Konste * gaarne bekend hebben, dat men uyt de Schriftuure de waarheit van alle *Astronomische* Vondamenten kan en behoort te bewyzen, en dat de Schriftuure de veyligste Haaven is, om uyt denselven in de Zee der *Astronomische* Beschouwingen te stevenen. Om dese reeden, hebben zich de Heylige Mannen Gods in dese Bespiegelingen geoeffent; gelyk daar zyn *Moses*, *Daniel* en *Salomo*. Van den Patriarch *Setb* en desselfs Familie, hebben wy hier vooren uyt *Flavius Jofephus* aanwysingen gedaan. Dese Schryver betuygt † van *Abraham*, dat hy in den Loop der Sterren bedreeven was, en de *Egyptenaars* eerst daarin onderweesen heeft. Hy segt verder: Dat de Patriarchen voor de Sondtvloet, onder de Menschen d'eerste Uytvinders van de *Astronomia* of Sterrekunde en van de *Geometria* of Meetkunde geweest zyn, en dat Godt haar tot dien eynde ook fulk eenen hoogen Ouderdom en Leef-tydt verleent heeft. De Leeraars van de Oude Kerk, hebben van dese Konst meede niet vreemdt geweest, gelyk men uyt haare Schriften kan sien, die zy over de eerste Capittelen van *Genesis* geschreven hebben. Ja onder haar zyn 'er eenige, welke een Kort Begrip of Inleydinge tot de *Astronomia* hebben nagelaaten. Veele andere Theologanten, die na haar geleefd hebben, soo wel in d'oude, als in onse tyden, hebben aan dese Konst de handt gehouden, ja sommige hebbense met haare *Observatien* of Waarneemingen, en andere Schriften niet weinig verrykt §: Want zy saagen wel, dat sonder derselver behulpe, veele Plaatsen der Schriftuure niet gevoeglyk verklaart konden worden; gelyk daar zyn, van het *stille staan der Sonne*; van derselver *achterwaarts keeren*; van haar *Verduysteringe in Egypten*, en ten tyde van *Christi* Lyden; beneffens meer andere hier vooren verhaalt. Be-

Jof. X: 23.

Jef.

XXXVIII:

8.

Exod. X:

21 tot 23.

Matth.

XXVII: 45.

* *Mestlinus* in praefat. *Astron.* *Keplerus* in *paralip. ad Vitell. Lydiat. allique annotati in Thersie.*, p. 258.

† *Antiquit. lib. I. cap. 15 & 16. Ibid. cap. 8.*

§ *Als daar zyn, Cassiodorus, Petr. de Aliaco, Gerson, Cirvellus, Maurolycius, Munsterus, Melantbon, Marinus Mersennus, Scultetus, Pitiscus, Baranzanus, Lansbergius, enz.*

Behalven noch, dat de Schriftuurlyke Tydtrekening, of *Chronologie*, mitsgaaders die van de *Feeften* der *Jooden*, derselver *Nieuwe-Maanen*, *Jubileën*, *Pascha-houden*, en voorts derselver geheele *Almanak*; beneffens de *Uytrekening* der *Weeken* van *Daniel*; ook de tydt van den handel en wandel *Christi* hier op Aarde, niet opgemaakt kan worden, sonder den vasten Grondt der *Solstitien* of *Sonnen-wendingen* en *Ecclipsen*, dewelke door de *Astronomia* geleert moeten worden *. Soo dat *Clemens Alexandrinus* † dese Konst den Christenen te recht aanpryft, „ als „ handelende, van de Gestalte der Wereldt, van den Omloop „ des Hemels, en van de Beweeginge der Sterren; tot de „ Scheppende Kracht Godts de Ziele naader opleydende, en „ ons de Tyden, de Veranderingen van de Lucht, en den „ Op- en Ondergang der Sterren, gemakkelyk verstaan leer- „ rende. ” *Augustinus* § segt: „ Dat 'er in de Konste der „ Sterrekykers, met geen bondige reedenen iets beweesen, of „ door klaarblykelyke ondervindinge bevonden is, 'tgeene van „ de Goddelyke Schriftuure verschilt, of deselve tegen is; ja „ dat de meeste Leerstukken der *Astronomie*, met deselve seer „ wonderlyk overeenkomen. ”

De *Perspective* of *Doorsicht-Konst*, met den aankleeve van dien, OPTICA,
kan niemant verwerpelyk zyn, welke de schoone en vermaa- GNOMO-
kelyke Schepselen Godts, het *Gefichte* en fyne *Oogen*, slechts NICA, seu
lief heeft. 't Geene dat men eygentlyk siet, daar meede men SCIOTE-
siet, en waardoor men siet, is gesaamentlyk van den Opper- RICA.
sten Werkmeester; te weten, het *Licht*, Gen. I: 3, 15. de ver-
schillende *Verwen*, Matth. VI: 29, 30. de *Lucht* en 't *Water*,
Gen. I: 6. en het *Ooge*. Pf. XCIV: 9. De Heere selve noodigt
ons, Gen. XV: 5. en Jes. XL: 26. om hooge te sien. En de *Per-*
spective-Konst is daartoe nuttelyk, om toe te sien, hoe dat wy
zien? Hoe wonderbaarlyk is immers de *Natuure*, de *Versprey-*
dinge, de *Doordringinge*, de *Beweeginge*, de *Werkinge*, en
de

* Vide *Munsteri Kalend. Hebr. Item Disputationes Chronologicas Scaligeri, Capelli, Calvisii, Mercatoris, Lydiat. Temporarii, Clavii, Paul. ab Adenstet. Deckerii, Broughtoni, Helvici, Lamsbergii, &c.*

† *Strom. lib. VI. pag. 475. § Lib. II. de Genes. ad liter. cap. 9.*

de Kracht van het Licht? Hoe aangenaam is het, daarin eenig-
 Jac. I: 17. sints te aanschouwen, dien *Vader der Lichten*, die een *Ontoegan-*
 1 Tim. VI: gelyk Licht bewoont? En van dit Licht, geeft de Heylige Schrift
 16. ons meenigmaalen gelegenheit, om daaraan te denken, en
 daarvan soo veel te begrypen, als ons eenigzints begrypelyk
 is. Leest onder anderen Gen. I: 3, 14. Exod. X: 23. 2 Sam.
 XXIII: 4. Job XXXVIII: 19, 20. Ps. CIV: 2. Prov. IV: 18.
 Ecclef. XI: 7. Dan. XII: 3. Hof. VI: 5. van de *Duysternissen*,
 van de *Schaduwten*, van de *Scheemeringen* of *Twyfel-Lichten*, vin-
 den wy iets, Gen. I: 2. Exod. X: 21, 22. Richt. IX: 36. Ps.
 LXXX: 11. Item CII: 12 en CXLIV: 4. Cant. II: 17. Van de
 lieflyke en verschillende *Verwen*, kan men bequaamelyk over-
 denken, Cant. V: 10 tot 15. Thren. IV: 7. Matth. XVII. 2.
 Marc IX: 3. Apoc. I: 14. en XXI: 19, 20.

Catoptrica. De verschillende *soorten* van het *Sien*, zyn daarin ook niet
Mesoptica. vergeten. Van de *Reflexie*, of weêrstuytinge overdenkt 1 Cor.
 XIII: 12. en 2 Cor. III: 18. Jac. I: 23. Beyde de *Reflexie* of
 Verbuysinge, en de *Refractie* of *Verbreeking*e in het sien,
 komt ons voor in den *Reegenboog*. Gen. IX: 13, 14. Apoc. IV: 3.
 en X: 1. en over de *Veederen der Duyven*, is Psalm LXVIII: 14.
Scioterica. geschreven *. Van de *Sonne-wyfers* en derselver maaksel, is
 ons meede wat voorgesteld, Jes. XXXVIII: 8. vergeleeken met
 2 Reg. XX: 9 tot 11. daar de *Schaduwe op den Sonne-wyfer van*
Achaz, achterwaarts gegaan is.

Daar zyn ook eenige *Schriftuur-Texten*, die men allerbest
 door behulp van de *Perspectieve* kan verklaaren. By voorbeeldt
 Luc. XXIV: 16. *Haare Oogen wierden gehouden, dat zy hem niet en*
kenden; en Joh. XX: 15. *Zy meende, dat het de Hovenier was †.*
 Hier over werdt gereedentwift, hoedaanig dit te verstaan zy?
 De *Vyanden* van het *Christen-Geloove*, *Lucianus* en *Porphyrus*,
 zeyden eertyds: „Dat *Christus* een *Proteus*, dat is, een
 „*Goochelaar* was.” Andere souden heedendaags gaarne ver-
 anderinge in *Christi* Lichaam soeken. Doch de naaste openinge
 daartoe geeft ons de *Perspectieve* aan de handt, als ons leerende,
 dat 'er verscheyde *Fallaciae* of *Feylen* in 't sien zyn; waarvan
 de

* *Vide Lorini Comment. ad Ps. LXVIII.*

† *Vide Augustin. de consens. Euangel. lib. III. cap. 25.*

de Oorzaaken aangeweefen worden, sonder dat daarom de Lichaamen, welke gefien worden, omtrent haar Natuure of natuurlyke Eygenfchappen veranderen. Dus kan dan Godt de Heere, het zy in 't midden waardoor men fiet, of in de sienlyke Gedantens, *Specien* en *Verschynfelen*, of in de Oogen des Sienders, of in alle te gelyk, op een wonderdaadige wyfe wel eenige veranderinge maaken. Uyt hoofde van defelve Konfte, fal men openinge vinden, tot ophelderinge van 't geene men leeft Num. XXII: 27, 31. * en 2 Reg. III: 22, 23.

De goedtheit en nuttigheit van de *Tel-Konft*, leert ons Godt de Heere, wanneer hy zich zelven het *Tellen* toefchryft. Job ARITHMETICA. XIV: 5. Pf. LVI: 9. en CXLVII: 4. Matth. X: 30. Dewyle hy alles in *getalle* gefchaapen heeft, ook den *Menfchen* het *Tellen*, als een byfondere Gaave gegeven en geleert heeft. Daarom heeft hy ook in de H. Schrift verfcheyde *Tel-ftukken* laaten befchryven; gelyk onder anderen, in het *Vierde Boek Moſis*, cap. I. de *Optellinge* en *Somma* van het gantsche *Leeger der Iſraëlieten*, *ſeshondert en drie duyſendt*, *vyfhondert en vyftig*. Alfoo ook de *Somma der Eerſtgeboorene* en der *Leviten*, in 't *IIIde Capittel*, en van de *Leegeringen* in de *Woeflyne*, Cap. XXXIII. Waaronne ook het voornoemde Boek door de *Griekſche* en *Latynſche Overſetters* *Tellingen* genoemt is. „ Het Boek *Numeri*, (ſegt *Hieronymus* †,) begrypt het niet de verborgentheeden van de geheele *Telkonft*, (*Arithmetice*,) en de *Prophecye* van *Bileäm*, „ en de twee en veertig *Verblyfplaatsen* in de *Woeflyne*?”

Diergelyke *Stoffen* ontmoeten wy *Exod. XXXVIII*. Num. XXVI. 1 Paral. XXVII. *Ezra* II. *Apoc. VII*: 4 tot 8. en elders. *Genef. VI*: 15. is het onderwerp van een *Multiplicatie* of *Vermeenigvuldiging*, § wordende daardoor de *ruymte* der *Arke* uytgevonden, om alle de *Beeften* enz. daarin te kunnen bergen. Door *Diviſie*, kan men ook uytrekenen, den tydt der *Bediening* van de *Priesteren* in ieder *Jaar*. By voorbeeldt van *Zacharias*, by *Lucas* I: 8, 23. en dat uyt 1 Paral. XXIV. wanneer

F men

* Vide Comment. Corn. à Lapide ad Num. XXII: 27.

† In Proleg. Galeat. c. 7.

§ Drie hondert Ellen de lengte, gemultipliceert met vyftig de breedte, en het komende met dertig de beogte, komt daarvoor vier hondert en vyftig duyſent Ellen.

men de Daagen van het Jaar door Vierentwintig afdeelt. Daar valt ook vry wat op te merken, over Apoc. XIII: 17, 18. en cap. XV: 2. van *het Getal des Beests*, zynde *het Getal eenes Menschen*.

Daar zyn verscheyde Schriftuur-Plaatsen, tot welker Uytlegginge de hulpe van de *Reekenkunst* vereyscht werdt; voornamentlyk fulke, in welke van de *Chronologie* of Tydt-Reekeninge, en van *Genealogien* of Geslacht-Reekeningen gehandelt wordt; als Gen. V: 1. Par. I tot X. Dan. IX: 24, 25. Matth. I: 1 tot 18. Act. VII: 6: 14. en cap. XIII: 20. sonder deselve Telkonst kan men de Vergelykingen en *Reductien* der *Maaten*, *Ellen*, *Gewichten* en *Munten* in de Heylige Schrifture niet verrichten, van welke op soo veele plaats en werdt gewag gemaakt: Onder anderen Gen. VI: 1. Exod. XXVI. cap. XXVII. XXX: 13. en cap. XXXVI tot XXXVIII. Lev. XXVII: 25. Num. III: 47. 1 Reg. VI en VII. Ezech. XL. en cap. XLV: 11, 12. enz. waarom de Uytleggers der Heylige Schrift en andere Geleerde Mannen en Theologanten louter gearbeydt, en geheele Tractaaten daar van geschreven hebben*; soo dat men niet behoeft te denken, dat dit nietige Studien en Tydt-verquistingen zyn. Geheel anders hebben de oude Leeraars daarvan geoordeelt; als *Nyssenius*, (hiervoren aangehaalt;) *Ireneus*, *Tertullianus* en *Hieronimus*, die vervolgens sullen gemeldt worden; en *Cassiodorus*, welke selfs de Cyffer-konst beschreven heeft.

GEOME-
TRIA,
STATICA,
MECHANICA, seu
ARCHITECTONICA.
Jes. XL: 12.

Van de *Meet-kunde*, de *Weeg kunst*, en de *Bouw-kunde*, heeft Godt, als de Oudtste en Volmaaktste *Architect* of *Werkmeester*, de Elementen en de Stoffen eerst aan de handt gegeven †, toen Hy de *Waateren met synen vuyst heeft gemeeten*, ende van de *Heemelen met de spanne de maate genomen*, ende heeft met eenen drieling *bet stof der Aarde begreepen*, ende de *bergen gewoogen in een waage*, ende de *heuvelen in eene weeg schaale*. Soo dat Godt de Heere wel te recht de groote Meeter, Weeger, en Bouwmeester genoemd mag worden: Bygevolge, gelyk het volmaaktste in elken soort en spetie van saaken altydt de Maate en de Reegel van

* *Buddaeus*, *Geor. Agricola*, *Trostius*, *Alciatus*, *Portus*, *Scaliger*, *Snellius*, *Waserus*, *Jac. Capellus*, *Angelcrator*, *Mariana*, *Gr. Sepsius*, *Villalpandus* in *Ezechielem*, &c.

† *Siet Prov. VIII. 27. & Job XXXVIII. 4. enz.*

van de andere is; alsoo moeten wy ook denken, dat Godt de Heere, met en in syne werken, het Model en Exemplaar van alle Wiskonstige Meetinge, Gewicht en Bouwinge is. Soo dat (de saake wel begreepen zynde,) de Philosoph *Plato* * seer geestig gesegt heeft: *Dat Godt altydt cyffert en meet, of meetkundig werkt.*

Om alle de deelen der Wereldt niet te doorloopen, laat de Mensche zich selven slechts aanschouwen, als zynde *de kleyne Wereldt*. In syn lichaam ontmoet hy een welgepaste en volmaakte Afmeetinge en *Proportie* of Evenreedigheid; en daarom hebben selfs de beste Meesters in dese konsten wel durven schryven, dat geen Gebouw of Huys eenige *Proportie* kon hebben, dan by aldien het net overeenkomt met de leeden van een welgemaakt Mensche †. Het Gebouw der Arke hadde defelve *Proportie*, als 'er in 's Menschen lichaam is, gelyk *Augustinus* en *Ambrosius* hebben aangemerkt ‡. Dit lichaam nu des Menschen, heeft Godt de Heere dus gebouwt en toegestelt.

Pf.
CXXXIX:
15, 16.

Daarenboven, soo heeft Godt den Menschen dese konsten selve geleert, en door gewoone behulpfelen en licht denselven ingeplant. Ja hy heeft ook aan eenige, op een buytengewoone wyse, door synen Geest, het Voorschrift en de Grondt-Teekening van sulke Werken geopenbaart; als aan *Moses*, *David* en *Salomo*. Andere heeft hy met Wysheit, Verstandt en Kennisse vervult, om diergelyke werken na de gemelde Voorschriften op een Wiskonstige wyse te maaken. Als *Noäch*, Gen. VI: 14, 15. *Bezaleel*, van wien men Exod. XXXI: 2 tot 5. leest; welke dan in dese deelen voor geen *Archytas Tarentinus*, noch *Archimedes*, noch *Proclus*, noch andere Wiskonstenaars of Ingenieurs, hebben behoeven te swichten.

Om ook dese Wetenschappen ons smaakelyk te maaken, heeft de Heylige Geest meenigmaalen, als in het voorbygaan, of by wyse van Gelykenisse, de *Termen* en stukken derselven, te pas gebragt. Onder anderen Eph. III: 18. worden ons alle de *Ge-daanten van Grootens*, of alle de *Dimensien* indachtig gemaakt.

F 2

Ja

* Refert *Plutarchus* in *conviv. lib. VIII. cap. 2.*

† *Vitruvius* de *Architectura*, lib. III. cap. 1.

‡ *Augustin. lib. XV. de Civit. Dei*, cap. 26. *Ambrosius* de *Arca l. I. c. 6.*

Ja Hy heeft met opzet, geheele *Geometrische* en *Mechanische* Beschryvingen, Afteekeningen en Werkingen in de Schriftuure willen voegen; als van de *Arke*, Gen. VI: 15. van den *Tabernakel*, Exod. XXVI tot XXVIII. van den *Tempel*, 1 Reg. VI en VII. en voornamentlyk Ezechiel XL tot XLV. van het *Aardtsche Jerusaleem*, Neh. III. en van 't *Hemelsche* of *Nieuwe Jerusaleem*, Apoc. XXI.

Indien eenige Konste, van wegens derselver Uytvinder, Auteurs en Meester, welke deselve behandelt, ooyt geacht wierdt, soo behoort men dese in waarde te houden, welkers oorsprong niemandt dan Godt kan toegeschreven worden. Van desen hebbense *Seth*, *Abraham*; *Moes*, *Josua*, *David*, *Salomo*, *Bezaleel* en *Zorobabel* ontfangen, en het geene zy daar van geweeten of vermogt hebben*.

Wy bevinden meede, dat dese Konsten merkelyk dienstig zyn, tot een volkomender Verklaaringe der Schriftuure, soo wel van de Plaatsen hier vooren gemeldt, als van meer andere. De Meesters van dese Konsten, hebben de handen der *Theologanten* meenigmaalen versterkt, om sulke Texten soo veel te beter te verhandelen. Ondertusschen hebben de *Theologanten* ook niet nagelaaten, om dese Konsten meede te leeren, en alsoo uyt haar eygene oogen te sien; gelyk derselver *Commentarien* of *Verklaaringen*, en andere schriften daar van tot getuygenisse strekken †.

Wy voegen hier noch by, dat de *Sterkten-bouwinge*, het *Naderen* of *Approcheeren*, het *Insluyten*, het *Beleegeren*, en diergelyken, in de Boeken der Oorloogen Godts, dat is, in de Boeken des Ouden Testaments, meenigmaal aangehaalt worden. Als Richt. IX: 48, 52. 2 Sam. XI: 15. 2 Paral. XIV: 7. en XXVI: 15 Ezech. XVII: 17. Siet ook onder anderen Luc. XIX: 43. ‡ en XXI: 20. en leest daar by *Flavius Josephus* van de *Joodtsche Oorloogen*, in 't *Vide Boek*, Cap. 11 tot 14. Wil men eens nasien, het fatsoen van het *Campeeren* of *Veldtleeger-slaan*, item van het *Opbreken* en ordentlyk *Marcheeren* des Leegers, men lees Num.

II en X.

* *Job. Buteo Mathematicus in Tract. de Arce dimensione.*

† *Jac. Capell. Histor. pag. 29, 30. Sc. Arias Montan. in Architect. Sacr. Vilibalpandus in Ezechiel.*

‡ *Vide ad Luc. XIX: 43. Versionem Arabic. & notas Lud. de Dieu.*

II en X. daar vindt men alle de Quartieren ordentlyk afgeftooken, alle de Troupen verdeelt, en alles in fultk een goeden ordre, dat men oorfaak heeft van geen minder vermaak daar in te fcheppen, dan in het aanschouwen van de *Castrametatiën* of Leeger-meetingen en Krygs-Tochten der Oude *Romeynen*, van welke in de Boeken van *Polybius*, *Vegetius* en diergelyken werdt gewag gemaakt*. Wel te recht hebben dan *Clemens Alexandrinus*, *Ireneus*, *Tertullianus*, *Nyffenius*, en andere hier vooren genoemt, de *Geometrie* of *Meekunde* onder de goede Konften en Wetenschappen gerekent, welke den Menfche nuttelyk zyn. Daarom hebben ook sommige, foo wel oude als latere *Theologanten*, fiende de nuttigheit deser Konfte, haar felven daar in geoeffent, ja zelfs eenige Schriften daar van nagelaaten †, om anderen voor te gaan, en haar tot defelve op te leyden.

De *Cosmographie* of *Wereldt-Befchryvinge*, konnen wy niet ouder, noch ook feekerder hebben, dan Genesis I. waar uyt daarom ook alle Wereldt-Befchryvers haare beginselen moeten haalen, om de groote, *Situatie*, ftandt of gelegenheit, en de deelen der Wereldt te onderfoeken. Elders vindt men iets, het geene de algemeene Befchryvinge van den Aardtboodem betreft; als, van derfelve *grondt*; van haare *eynden* en *bepaalingen*; van haare *Streeken* en *Gewesten*. Als Job XXXVIII: 4, 5, 6. Pf. LXXII: 8 tot 10. LXXXIX: 12, 13. CIII: 11, 12. en CIV: 5. Eccl. I: 6. Van haaren *Omloop*, *Cirkel* en *Compas*, Jef. XL: 22. Tot een byfondere Befchryvinge ftrekt ons de *Kaart* van het *Paradys*, Gen. II. † Na de Sondtvloet zyn de Landen van nieuws *gecarteert*, en onder de *Nakomelingen* van *Noëch* verdeelt; daar van men kan naleefen Gen. X. vergeleeken met Act. XVII: 26. In de *uytdeeling* van 't Landt *Canaan*, Jof. XIV tot XIX. verhaalt, worden formeele *Landt-kaarten* gemaakt, met *bepaalingen*, *aangrenfingen*, *lengten* en *breeten* der *Plaatsen*. By de *Euangeliften* vindt men een nieuwe *Carteeringe* van het Landt *Canaan*, gelyk het felve ten tyde van *Christus* was.

F 3

De

* *Polybius Hist. lib. VI. Vegetius lib. III. cap. 6.*† *Vide Geometr. Cassiodori, Nicol. de Orbellis, Pitifci, Lansbergii, &c.*‡ *Vergelykt hier meede Ezech. XLV, XLVII en XLVIII.*COSMO-
GRAPHIA,
GEOGRA-
PHIA &
NAUTICA.

TOPO
GRAPHIA,
& HY-
DROGRA-
PHIA.

De byfondere Beschryvingen van Plaatsen, als *Velden, Valleyen, Bergen, Rotfen, Wilderniffen, Steeden* en *Gebouwen*, zyn soo veelvuldig in de Heylige Schriftuure, dat men daar van een bysonder *Woorden-Boek* of *Dictionarium* soude moeten maaken, indien menfe alle wilde verhaalen *. Hierby komt noch, de Beschryvinge der *Waateren*; als *Zeen, Rivieren, Meeren, Beeken* en *Fon-teynen*. Siet Gen. I: 9, 10. en Cap. VII: 11, 19. Exod. XIV: 21, 22. Jof. III: 15, 16, 17. Job XXXVIII: 8 tot 11. Pf. CIV: 6 tot 10. en CVII: 35. Eccl. I: 7. Luc. V: 1. en VIII: 22.

*Hodoepori-
cum, vel Iti-
nerarium.
Mappa Nau-
tica.*

De *Handelingen der Apostelen*, zyn ten meesten deele als een geduurig *Itinerarium* of *Reys-boek* van den Heyligen Apostel *Pau-lus*. In het XXVII en XXVIIIste Capittel hebben wy een *Pas-kaart*, en een fraay Model, immers een goet gedeelte van den *Spiegel der Zeevaart*. Soo dat iemandt zich, sonder hulpe van dese Konsten en Wetenschappen, tot geleerde en grondige Verklaringe van veele Schriftuur-plaatsen begevende, even soo veel doedt als de geene, die een lange reyse sonder reys-geldt aanvaart. Dierhalven moet men by zich wel in achtginge houden, alle de Meesters, welke in sulke noodige Konsten gearbeydt hebben; in 't bysonder de geene †, welke haar Talent besteeet hebben, tot verciering van 't Heyligdom der Schriftuure, en tot beschryvinge van 't Heylige Landt †. Daar zyn ook Theologan-ten geweest, welke de nuttigheit deser Konsten soo verre hebben ingesien, dat zy niet alleen proeven van haare Wetenschap, in het verklaaren van de H Schriftuure, maar ook andersints ons hebben nagelaaten.

MUSICA.

De *Musyke* of *Sang-konste*, heeft Godt de Heere haar plaatse gegeven in den Ceremonieelen Godtsdienst des Ouden Testaments. Dit werk was den *Levyten* aanbevoolen, ja zelfs den foodaanigen onder haar, die met den Prophetischen Geest begaafte geweest

* Siet onder anderen Gen. VII: 19, 20. en cap. VIII: 4, 5, 11. Num. XXXIII: 1 enz. 1 Reg. VI en VII. Neb. III. Jona III: 3, 4.

† Andr. Masius in Commentar. ad Josuam, Ortelius in Thesauro Geograph. Mich. Eysinger pecul. Tract. Mercator. in Atlante. Adde ex Theologis Ariam Montanum, Adrichomium, Petrum Plancium. Nec prater eunda Mappa Hebraica. Judaei Amstelredam. Abraham Zaddik.

‡ Eustatii Archiepise. Thessalonic. Comm. in Dionys. periegeren. Lamb. Danesii Geograph. Poëtica, Gull. Stuckii comm. in Arriani periplos maris Euxini & Erythraei.

geweest zyn ; als *Asaph*, 2 Paral. XXIX: 30. en *Heman*, 1 Paral. XXV: 5. Tot verstandt van eenige plaatsfen in de *Pfalmen*, van den grooten Propheet *David*, is het, dat dese konst te pas komt. Uyt haare gronden kan men verneemen, wat een *Scheminitb*, dat is, een *Octave*, of een *Achteling*, of een *stuk met achten* is ; 1 Paral. XV: 21. Pf. VI: 1. wat de beteekenisse van andere *Toonen* en *Wyfen van Liederen* is ; als meede het onderscheydt van eenige *Musikaale Instrumenten*, 1 Paral. XV: 16. Pf. XXXIII: 2, 3. en CL: 3, 4, 5. 1 Cor. XIV: 7, 8. Den *aardt* en de *kracht* der *Musyke*, omtrent de *Sinnen* en *Herts-tochten* des *Menschen*, geeft ons de *Geest* *Godts* te bedenken, 1 Sam. XVI: 23. en 2 Reg. III: 15. *Clemens Alexandrinus* heeft de *nuttigheit deser konste* seer breedt verheven *, doch desselfs woorden souden te lang vallen hier aan te haalen. Diergelyken hebben ook gedaan *Augustinus* en *Casiodorus*, ja selfs geheele *Boeken* van de *Musyke* geschreven.

De *Dialectica* of *Reedekonst*, kan geen reedelyk *Mensche* ver-
 werpen †. Dese lert, hoe men alle dingen recht sal ver-
 staan en begrypen, ook bepaalen en beschryven, en van mal-
 kander wel onderscheyden ; alle *Spreuken* en *Sententien* wel be-
 paalen, inhaalen, en omschryven ; eygentlyk en duidelyk alles
 spreekken en oordeelen, met goede en vaste *Reedenen* of *Argu-
 menten* de *waarheit* daar van bewysen en besluyten ; de *valsche
 Meeningen* wederleggen ; *verkeerde Argumenten* achterhaalen en
 oploopen ; en voorts alles ordentlyk verhandelen. Dus is dan
 dese *Konst* de *algemeene Sleutel*, en een *Instrument* tot alle
Studien en *Wetenschappen*. *Waarom* eertydts een *vermaardt
 Man* ‡ te recht van haar gesegt heeft : „ *Dat Menschen*, welke
 „ *Wetenschap* sonder *Dialectica* besitten, het *vuur* gelyk zyn, 't
 „ *geene brant*, sonder het te weten.” Om de *getuygenissen* van
Hieronymus en andere *Leeraars* § thans voorby te gaan, laat ons
 slechts hooren, hoedaanig de *voortreffelyke Man* *Godts* *Augusti-
 nus* ons dese *konst* aanbeveelt : „ *Zy is*, (segt hy,) de *Wysheit*
 „ *selve*,

LOGICA,
 of DIA-
 LECTICA,
 & META-
 PHYSICA.

* In *Strom. lib. VI. pag. 474.* † *Hieronym. in Ezech. cap. 25.*

‡ *Albertus Magnus, in I. Topic. cap. 3.*

§ *Contra Academ. lib. III. cap. 3. lib. II. de Doctr. Christ. c. 31. & libr. I. Cresconium. cap. 14: 20. Vide & Beza pref. ad Isagog. Damaei.*

„ selve , of immers is zy het geene , sonder 't welke de Wysheit
 „ niet zyn kan. ” En elders : „ Dese konste , die men *Dialectica*
 „ noemt , enz. heeft de Christelyke Religie nooyt geschroomt ,
 „ of daarvan afkeerig geweest. ” Noch elders : „ Zy vermag veel ,
 „ om allerleye questien , die in de Schriftuure zyn , op te lossen. ”

Het gebruyk van de *Instrumenten* deser Konste , werdt in de ontleedinge en openinge der Schriftuure , van alle *Theologanten* aangeweesen , en 't is onnoodig daarvan eenige proeven te tocnen *. Hoe vaardig en welbedreven die geene daarin moeten wesen , welke de Schriftuure verhandelen , leert de Heylige Apostel Paulus , wanneer hy vereyscht : *Dat een Leeraar het woordt der Waarheit recht moet snyden*. Dit nu kan hy niet wel doen , ten zy dat hy het selve Instrument gebruykt , met het welke het is t'zaamengesteld. Dat dit nu de *Dialectica* is , kan men uyt Matth. XXII. Actor. XVII. en ontallyke andere plaatsen meer , met den ouden Kerken-leeraar *Augustinus* besluyten ; welke ook krachtig beweert , dat *Paulus* een groot *Dialecticus* geweest is. De gemelde *Augustinus* heeft meede Boeken in dese Konst beschreven , die noch in handen zyn. Syn voorbeeldt hebben *Damascenus* , en andere , soo oude als hedensdaagsche *Theologanten* nagevolgt †.

By de Reedenkaavelinge of *Dialectica* , voegen wy de Weefens-konste , *Metaphysica* of de *Over-natuur-kunde* genoemd ; handelende , van de Natuur en Eyenschappen der dingen in 't gros of in 't algemeen , en van alle wyfen of manieren , dewelke en op welke men daar van kan denken , begrypen of spreken ; als : Weesen en Weesentheit , Eenheit , Verscheidenheit , Goedtheit , Waarheit , Volmaaktheit , Oorsaake en Werkzaamheit , Geduurigheid , 't zy Tydt of Eeuwigheit , Eenvoudigheid en *Compositie* of t'Zaamenstellinge , Noodsaakelykheit , Gebeurlykheit , Moogelykheit , *Substantie* , of selfs bestaande Weesen , *Accidentie* of Toevalligheid , *Qualiteit* of Hoedaanigheid ; enz. Dat nu dese Termen en begrippen , in de Wysheit van Goddelyke en Menschelyke dingen

* *Definitio* , *Divisio* , *Limitatio enuntiaciones* , *Syllogismus* . *Inductio* , *Soritus* , *Methodus* : Siet van elks een Exempel , 1 Joh. III: 4. 1 Cor. XV: 39, 40, 41. Rom. VII: 11, 13. en VIII: 30. Hebr. XI en VI: 1, 2.

† *Præter Scholasticos* , *Ursinus* , *Piscator* , *Paræus* , *Polanus* , *Sturnius* , *Strigelius* , *Daneus* , *Amesius* , &c.

gingen te pas komen, is klaar, en heeft geen bewys noodig, gelyk dat ook hier eygentlyk ons werk niet is. Dies geef ik slechts aan de liefhebbers van Godts Woordt te bedenken, hoe dikwils fulke Termen in Godts Woordt voorkomen, en hoe bequaamelyk dat men, door behulpe van deselve, veele Passagien der Schriftuure, tegens alle vyanden en spotters, welke deselve soeken te achterhaalen, kan voorstaan en verklaaren *?

Daar zyn ook eenige van de noodtsaakelykste stukken onses Geloofs, die door den dienst van dese konste merkelyk ondersteunt worden, tegens alle nieuwigheeden en bedorvene reeden en subtiliteiten van de valschelyke genoemde Wysheit; als, van de Goddelyke Natuure, Eygenschappen, Persoonen en Werken; van Christus Immanuel, Godt en Mensch in een Persoon; van de goede en quaaide Engelen; van de Sonde, en de Voorzienigheit Godts omtrent de Sonde; van de Predestinatie, de Werkingen van Godts Genade in en met den wille des Menschen; van de Opstandinge des Vlesches; van de Transsubstantiatie; &c. waar van de diepsinnige Disputen van Augustinus tegens de Manicheën, Arrianen, Pelagianen, en de Schriften der heedensdaagsche Theologanten tegens verscheyde Dwaal-geesten, in 't bysonder de Socinianen, tot overvloedige getuygenissen strekken †.

Het Critiseeren, dat is, het nauwe oordeelen en acht geven op allerhande Schryvers, Gedichten, Traactaten en Boeken, derselver Stoffe of Materie, mitsgaaders haaren styl, ordre, stelling, en beleydt; ja zelfs de letteren, syllaben en woorden scherpelyk te keuren, te weegen en te tellen; dit alles is een voordeelige Oeffeninge, ook in sommige gelegentheeden een noodtsaakelyk werk. Sonder dese konst soude men de Schriften van allerleye konsten, en in 't bysonder de Boeken, Papieren, Stukken en Geschiedenissen van d'oude Leeraars en Concilien niet kunnen bewaaren, noch de rechte stukken van de nagemaakte, noch de deugdelyke Copyen en uytgiften van de bedorvene of

G

ver-

* Als Matth. III: 9. en XIX: 17. Gal. IV: 8. Apoc. I: 8. vergeleeken met Exod. III: 14. † Job. IV: 8. Rom. XVI: 27. Luc. XXII: 22. vergeleeken met Act. IV: 28.

† Vide, præter Scholasticos, Plessyus de veritate Religionis Christiane, Zanchium de Natura Dei & tribus Elohim, Fr. Junii Scripta elenctica, & Amesii, Twissii, Ferrii, Zadeelis, Braeckeri, Job. Junii, &c.

vervalschte, kunnen onderscheyden. Hoe soude men sonder die Heylige Schriftuure in haar geheel en suyver dus lange behouden hebben, of noch verder kunnen behouden, tusschen soo veele listen der Ketteren en versuymenissen der Uytchryveren? Het is niet vreemdt, dat dese Konste door sommige Geleerde Mannen van *Ezra*, dien grooten Wetgeleerden en *Criticus*, afgeleydt werdt*. Welke voetstappen de oudste Leeraars der *Jooden*, met sulck een Religieuse neerstigheid hebben nagevolgt, dat zy niet een postuure van een letter, noch een stipken, noch eenige dikte of dunte ongemerkt voorby hebben laten gaan; soo datse, om de Schriftuure te beter ongeschonden te bewaaren, alle de Letteren en Syllaben hebben getelt, en daarom ook *Letter-Telders* genoemt zyn.

LINGUA
HEBREA,
cum CHAL-
DAICA,
SYRIACA,
ARABICA.
Nuttigheid
van de He-
breeuwfche
Taale:

Van de kennisse der *Taalen*, behoeft men niet veel te seggen. Op de Akademien worden 'er drie geleert, welke men *Cardinales* of *Hoofst-Taalen* noemt, sonder welke geen volkomen Geleert-heit onder de Menschen bestaan, noch onderhouden kan worden. De *Hebreeuwfche Taale* plagt men niet onbequaamelyk de *Heylige Taale* te noemen; dewyle Godt selve in dese tot de Patriarchen en Propheten gesproken heeft, en de Verborgentheden des Geloofs in deselve doen beschryven. Soo dat de kennisse en het rechte verstandt van de Schriften des Ouden Testaments, die in 't *Hebreeuwfche* beschreven zyn, ons die Taale noodtfaakelyk maaken. Sal men de *Origineele* of Oorsprongelyke Schrift bewaaren, verhandelen, wel oversetten in bekende Taalen, de Oversettingen, dat is de Copyen onderfoeken, en met het Oorsprongelyke vergelyken, en ten allen tyden aan de Geleerde tegenspreekers daar van reekenschap kunnen geven, dan is 't ook noodig, dat sulke Taalen in de Schoolen geleert worden. *Hieronimus* en *Augustinus* getuygen †: „ Dat de noodtfaakelykheit „ vereyscht, in alle de *Questien* en *Twyffelingen*, tot de *Hebreeuwfche* en *Griekfche* *Texten* synen toevlucht te nemen.” En in alle gevallen, soo is 't heugelyk, ook al vry wat arbeydts en kosten waardig, dat men den H. Geest in syn eygen Taale mag

* Broughton in Dan. IX. Buxdorf. Tiberiad. lib. I.

† Hieron. in Epist. ad Sunim. & Fretel. Augustin. lib. II. Doctr. Christ. cap. 14, 25.

mag hooren spreken: Waar van *Hieronymus* seer geestig zeyde: *Het Water der Fonteyne vloeyt soeter, dan 't Water in de Beekens.*

En dese Taale is niet alleen noodig tot het *Oude Testament*, Tot beter maar ook tot het *Nieuwe Testament*, 't geene wel te recht gefegt verstant, mag worden, als de *Glossse* en Uytlegginge van den Text des soo wel van Ouden Testaments te zyn*. 't Is allen Taal-kundigen en Ge- als Nieuwe leerden bekendt, en thans soo klaar als de Sonne door Voor- Testament. treffelyke Mannen beweefen, dat het Nieuwe Testament vol is van *Hebreeuwfche* manieren van spreken, wel met *Griekfche* Woorden uytgedrukt, maar welkers grondig bescheydt de *Griekfche* Taale niet en kendt, noch geven kan.

Betreffende verder, de Studie en Geleertheit der *Hebreeuw-* Als meede *fche* Taale, die *boven* en *buyten* de Woorden of *den Styl der Schrif-* buyten de *tuure* gaat, dese moet men ook voor seer nuttelyk houden †. *Schriftuure*:

Voorerst, dewyle door de *Rabbynfche* en *Thalmudifche* Onder- Tot onder- foekingen, veele Woorden en Oudtheeden, die wy in de Schrif- foek van de *tuure* vinden, soo veel te beter verklaart kunnen worden; en Rabbyn- dat niet alleen in het Oude, maar ook in het Nieuwe Testa- fche en *Thalmudi-* *ment*. Ja de Heere *Christus* en syn Apostelen hebben de oude fche Schrif- *Rabbynfche* Studien, die voor haaren tydt geweest zyn, willen ten.

vereeren, met verscheyde Woorden, Termen, Spreekwoorden en Parabelen of Gelykenissen, uyt haare Leere en Theologie te ontleenen, en deselve by haaren Toehoorderen, (die aan deselve buyten twyffel wel gewendt waren;) te pas gebragt §: Diergelyken zyn, onder meer andere, het woordt *Paradys*, Luc. XXIII: 43. vergeleeken met 2 Cor. XII: 4. *Gehenna*, Matth. V: 22. *Dese ende toekomende Eeuw*, Matth. XII: 32. Het spreekwoordt, van de *Kemel door de ooge van een naalde te gaan*, Matth. XIX: 24. van een *jota of Titel van de Wet*. Matth. V: 18. *Met welke maat gy meetet, sal u weder gemeeten worden*, Matth. VII: 2. De Gelykenisse van den *Ryken Man* en *Armen Lazarus*, Luc. XVI: 19 tot 31. Wat een licht ontfangt niet, uyt de voorverhaalde Studien, de Text Joh. VII: 37, 38. als meede 2 Cor. XI: 24? Item, van het *bouden*

G 2

van

* Vide notas majores Bezae in Nov. Test.

† Vide Merceri, Drusii, Fagii & Ainsworthi Notas in libros aliquot Vet. Test.

§ Vide scripta Munsteri, Broughtboni, Drusii, Buxdorfii, Schindleri. Amamae, Cobii, l'Empereur, Lud. Capelli. Adde Scaligeri, Casauboni, Cumaei, Heinsii, Seldeni.

van 't Pascha, Matth. XXVI: 1. enz. van de uure des Gebedts, Actor. III: 1. en diergelyken ontelbaar veele andere, welke door verstandige worden waargenomen, of uyt de Schriften van Geleerde Mannen opgesocht?

Enverand-
woordinge
van den
Christely
ken Godts
dienst te-
gens de
Jooden.
Rom. XI: 26

Ten Tweeden, soo zyn dese Studien geheel noodtsaakelyk, om den Christelyken Godtsdienst tegens de Jooden te verantwoorden, en waar 't mogelyk, eenige van haar daar toe over te haalen; immers om alle toebereydtfelen te maaken tegens dien tydt, wanneer de Verlosser uyt Zion sal komen, en geheel Israël zaalig worden. Dit hebben alle de geene, die haar bemoeyt hebben, het zy mondelyk of schriftelyk tegens de Jooden te disputeeten, doer ondervindinge geleert. Men leese slechts diesaangaande de voortreffelyke Vermaaninge aan de Jooden, van den Heere van Plessy*.

Nuttigheid
van de
Chal-
deeuwfsche
Taale.

Het oeffenen van de Chaldeeuwfsche Taale, is noodig, om eenige Capittelen in Daniel en Ezra te verstaan, welke in deselve beschreven zyn; als meede verscheyde woorden, welke hier en daar in den Hebreeuwfschen Text, in 't bysonder in 't Boek Job, in deselve taale tusschen loopen; voorts, om den oorsprong en de beteekenisse van sommige andere woorden soo veel te beter uyt te vinden. Hier by komt, dat de Chaldeeuwfsche Oversettinge des Ouden Testaments seer voordeelich geleefen wordt; soo om dat de sin van veele passagien daar in wel uytgedrukt staat; als ook, dewyle de Jooden daar meede allerbest pal geset en overtuugt kunnen worden, doordien zy deselve bykans voor Authentyk houden †; en voorts, nademaal de Schryvers des Nieuwen Testaments, in 't bysonder de Heylige Euangelist Johannes, meenigmaalen de Pbrases of manieren van spreken der gemelden Chaldeeuwfsche Oversettinge schynen te gebruyken, of immers de selve in 't oog te hebben. Als, daar hy in syn Eerste Capittel, Christus het Woordt noemt, en spreekt van desselfs Heerlykheit, en dat hy onder ons gewoont heeft; en meer andere diergelyke. En dit was niet vreemdt, dewyle, gelyk sommige Geleerden meenen §, de Synagogen en Kerken, welke onder 't Gebiedt

Joh. I: 1, 14

* Vide E Galatin, de Arca, Cath. Verit. aliosque antagonisti Judaorum.

† Siet Plessy Vermaaninge aan de Jooden, en Heinsii exercit. Sacras.

§ Ita sentit Scaliger, in notis ad Nov. Test.

van *Jerusalem* en *Babylonien* behoorden, de *Chaldeeuwfche* Overfettinge gebruykten.

Betreffende die *Taale*, welke men tegenwoordig de *Syriſche* Nuttigheid noemt, defelve werdt door de Geleerde meede aangehouden, van de Syriſche Taale. om de overeenſtemminge in de Leere, Ordre en Schriften der Kerken en Christenen van die Taale in het *Ooſten*; ſonderling om derſelver Overfettinge der Schriftuure te kunnen gebruyken; doch voornaamentlyk om met dies te meerder grondt, alle de *Syriſche* woorden, welke in het Nieuwe Testament gevonden worden, te kunnen verſtaan: Als *Raka*, Matth. V: 22. *Mammon*, Matth. VI: 24. *Boänerges*, Marc. III: 17. *Talitha Kumi*, Marc. V: 24. *Ephphatha*, Marc. VII: 34. *Akeldama*, Act. I: 19. *Abba*, Rom. VIII: 15. *Maranatha*, 1 Cor. XVI: 22. enz. Soo dat tot dien eynde, niet ſonder reedenen, het licht der gemelde Taale in *Europa*, in 't byſonder door eenige vermaarde Rechtsgeleerden * ontſteeken, en te voorchyn gebragt is. Om nu niet te ſpreken, dat de Wetenschap deſer Taale, tot ruymmer en volmaakter Kenniſſe van de *Hebreeuwfche* ons behulpzaam is, als dewelke daar uyt geſprooten is, en ſeer na met deſelve overeenkomt.

De *Arabiſche Taale*, dient meede tot dien ſelven eynde; als Nuttigheid wordende door derſelver Studie thans veele dingen in de bo- van de Ara- vengenoemde *Ooſterſche* Taalen lichtelyk verklaart †. ook veele biſche Woorden der Schriftuure; in 't byſonder in 't Boek *Jobs*, te beter verſtaan §. Gelyk het ook een groot vermaak is, dat men de Boeken en Schriften veeler Kerken van die Taale, handelende van den Godtsdienſt, en in 't byſonder de Overfettinge der Schriftuure, gemeenſaamyk kan gebruyken. Ja 't is ſelfs noodtſaakelyk, dat die Taale onder de Christenen geleert wordt, om den *Alkoraan* der vertwyfelde *Mahumediften* of *Saracynen* (dien zy voor Godts Woordt, en in de plaatſe van den Bybel houden;) in *Mahomeths* eygene, dat is, in de *Arabiſche Taale*, te mogen leſen; en voorts andere Boeken van dat ſlag, tot verklaaringe van den gemelden *Alkoraan* dienende. Om deſe reeden

* *Guido Fabricius Boderianus*, *Albertus Widmanſtadius Cancellarius Auſtriae*, *Andreas Maſius Conſiliaris Ducis Cliviae*.

† *Vide Erpenii Oratio de lingua Arabica*.

§ *Vide Praefat. Merceri in Jobum, & poſſim comment. R. Eſra.*

is'er, selfs in't midden van de duyfternisse des Pausdoms, ontrent den Jaare 1302. in het Concilie van *Viennen* een seer loffelyk Besluit genomen, (ware het selve maar loffelyk uytgevoert en onderhouden geworden!) dat op de voornaamste Akademien, te weten, te *Oxford*, *Parys*, *Bononien*, *Salamanca*, en ter plaatse daar de Residentie van den Paus soude zyn, (zynde toen te *Avignon*.) Mannen souden aangestelt en onderhouden worden, die in de *Hebreeuwfche*, *Chaldeeuwfche* en *Arabifche* Taalen wel bedreeven waren, namentlyk van elke Taale op ieder Akademie twee; die aldaar de Studien en Akademien souden bestieren; voorts Boeken overfetten; de gemelde Taalen aan de Studenten leeren, en alsoo de Christenheit in kennisse der genoemde Taalen doen overvloeyen, tot onderwyfinge en bekeeringe der Ongeloovigen*.

LINGUA
GRÆCA.

De Kennisse der *Griekfche Taale*, is de Christenheit noodig, voornaamentlyk van wegens het Nieuwe Testament, als zynde in het *Griekfche* beschreven; waarin veele Woorden, Spreuken en Sinfpeelingen voorkomen, welker verftandt uyt de *Griekfche* Schryvers en Oudtheeden gehaalt moet worden †. Behalven dit, soo is het ten hoogften vorderlyk, dat men de *Griekfche* Overfettinge des Ouden Testaments neerftig vergelyke, niet de overeenkomende Spreekwyfen in het Nieuwe Testament, die soo wel op de gemelde *Griekfche* Overfettinge sien en doelen, als haar licht uyt defelve ontfangen ‡. Hier by komt, dat men door middel van dese Taale, met soo veele *Griekfche* Kerken in het *Oosten* correspondentie kan onderhouden; gelyk defelve federt onlangs, meer dan ooyt te vooren, door Godts zeegen gelukkig is begonnen, waarvan wy met der tydt de uytwerkinge van grootere dingen verwachten. Eyndelyk soo moet men dese Taale hoog achten, al was't maar, om alle die voortreffelyke Boeken en Schriften der Oudtvaaders, Concilien en Kerkelyke Historien; voorts van alle Geleertheit in Goddelyke en Menschelyke faaken, die van de *Grieken* tot ons is gekomen. Om

* *Exstat in Clement. lib. V. tit. de Magistris.*

† *Vide notas Bezae, Erasmi, Camerarii, in Nov. Test. & prefat. Henr. Stephani Edit. Nov. Test. in 16. Anno 1576. prefix.*

‡ *Vide Heinfii Exercit. Sacr. in Job.*

Om binnen onse paalen te blyven, soo moeten, soo wel wy, als de *Westerfche* en *Afrikaanfche* Kerken, gaarne met *Augustinus* * bekennen: „ Dat zy van de *Griekfche* Kerken zyn voortge- „ komen, en dat het Euangelium en 't Geloove van daar ge- „ sprooten is. ”

De *Latynfche Taale* is noodig, om soo veele Schriften der *LINGUA Oudtvaaders*, soo veele Kerkelyke Historien, soo veele Stuk-*LATINA.* ken en Gedenk-Teekenen, sedert eenige hondert Jaaren herwaarts in de *Afrikaanfche* en *Westerfche* Kerken gefchreven, te bewaaren, te leesen en te gebruyken. Behalven noch, dat het thans de gemeene Taale is, in welke de Geleerde van *Europa* malkander haar Geleertheit onderling meede deelen.

Dit zyn de Wetenschappen, Konften en Taalen, welke in de Schoolen geleert worden, en tot welkers voortplantinge onder de Christenen, de *Akademien* en *Illustre Schoolen* opgerecht zyn. Dat dese alle seer bekoorlyk, en den Menschen ten hoogften nuttelyk zyn, hebben wy nu aangewezen; en sulks is ook het gemeene gevoelen van alle oude Christenen geweest; 't welke de Oudtvaaders in haare Schriften tegens de Heydenen altydt beleeden hebben; bestraffende wel het misbruyk der Konften en Wetenschappen, maar prysende de Saake felven. Sulks doen onder anderen *Irenæus*, *Tertullianus*, *Clemens Alexandrinus*, *Athanasius* en *Hieronymus* †; noemende in 't bysonder de volgende Faculteiten, de *Grammatica* of de Spraakkonst, de *Rhetorica* of de Reedenrykkonst, *Poëfis* of de Dichtkunde, *Philosophia* of de Wysbegeerte, *Arithmetica* of de Reekenkonst, *Geometria* of de Meetkunde, *Astronomia* of de Sterrekunde, *Musica* of de Sangkunde, *Dialectica* of de Reedenkonst, en *Medicina* of de Geneeskunde. Tot dese moeten alle de andere gebragt worden, wanneer men fomtydts de eene of d'andere Wetenschap wat uytgestrekter of sonderlinger wil verhandelen. By voorbeeldt, de *Chymie*, welke onder de *Medicynen*; de *Beeldtkonst*, *Schilder-konst*, *Graveer-konst*, beneffens andere schrandere Konften, welke onder de *Mathefis*; de geoorloofde *Physiognomia*

Onder dese
Weten-
schappen,
Konften en
Taaln zyn
d'andere
begrepen.

* *Epistol.* 170 & 178.

† *Lib. II. cap. 58. de Pallio, in fine Serom. lib. VI. p. 473, 474, 475. Orat. nurr. Idol. Prol. Galeato, cap. 6.*

mia * en *Magia-Naturalis* †, dat is, de *Natuur-Koppeling*, die onder de *Physica* begrepen zyn; van welke men ook, des noodt zynde, eenige Spreuken in de Schriftuure soude kunnen aanwyfen.

De vierde
Reeden, van
het oogmerk
en de uyt-
werkinge
der Schoolen
ontleent.

Van de Waardigheit en Nuttigheit der Akademien en Schoolen, worden wy ook overtuygt, door derselver *noodtfaakelykheit* tot 's Menschen Leven, en tot behoudeniſſe van den Staat, *Godtsdienſt* en *Kerke*. Daardoor blykt ons dan, derselver *drie-voudig Natuurlyk Recht*: Dewyle noch het *Natuurlyke*, noch het *Burgerlyke*, noch het *Geestelyke Leven*, derselver hulpe en voortgang kan missen. Dat men een gefondt Lichaam, eenen eerlyken en geruſten Staat, ook een gefonde en wel getrooste Ziele mag hebben, daarna trachten wy alle. Daartoe dienen de *drie Faculteiten*, der *Medicynen*, *Rechtsgelcertheit* en *Theologie*. Dies moeten 'er geleerde, wel ervaarene en getrouwe *Doctoren* of *Medicyn-Meesters*, *Juristen* en *Theologanten* zyn, welke ieder het haare versorgen. De Akademien en Schoolen nu, zyn de gewoone Springaaderen; als zynde Plant-Hooven daarse gepland en aangequeekt worden, en als geduurig aangroeyende Goudt- en Silver-Mynen, uyt welke men de Schat-kaameren t'elkens van nieuws voorsien kan. In dese wordense gefatsoeneert en wel afgericht, ook met Promotien, Titulen en Getuygenissen voorsien, en aldus de Kerke en Republyk toegesonden; om onderscheydt te maaken, tusschen het kostelyke en slechte; tusschen Vliegers, swervende en lichtveerdige Geesten, ongeregelde Omloopers of Roem-wyfen, en sulke die haaren Loop voleyndt, en haar behooryke Proeven gedaen hebben §.

Dese ordre van Promotien en Getuygenissen op de Akademien, dienen daartoe, om dies te beter verseekeert te zyn, wien men syn Gesondtheit en Lichaam mag toebetrouwen? Wien men syn saaken sal laten vorderen en bestellen? En wien men het Werk des Dienstes sal opleggen? Soo dat wy

* Siet van de *Physiognomia Prov. VI: 13, 17. vergeleeken met Ps. CXXXI: 1. Cassiodor. Variar. lib. VI. cap. 9.*

† Siet van de *Magia Naturalis, Gen. XXX: 37, 38, 39.*

§ Vide *Apologiam Promotionum, apud Fr. Junium, in Acad. cap. 6. & in prefat.*

durven seggen , dat het alsdan met Godts Kerke , met de Politie , en het leven der Menschen wel sal gaan , wanneer de Schoolen wel besorgt worden , soo datse geduurig den eenen Voorraadt na den anderen uytleveren ; te weten , verstandige en bequaame *Medicyn-Meefters* , die met goede reedenen en befcheydt van de Siekten kunnen oordeelen , en de Geneesmiddelen voorschryven ; verstandige en vrome *Rechtsgeleerde* , om te raaden , te advifeeren , te oordeelen , en alle voorvallende faaken te helpen beftieren ; Geleerde en Godtvruchtige *Theologanten* , om met geleertheit , een goedt geweten en voorfichtigheit de Geloovige te verfterken , de Ongeloovige te bekeeren , en den Teegenfprekeren den mond te stoppen. Daar geene , of immers geen welgestelde Schoolen zyn , soo dat het gebrek in Kerk en Staat niet vervult kan worden , daar moet het alom quaalyk gaan ; daar moeten de Fondamenten des Landts waggelen ; daar moet eyndelyk de gefonde Leere , de kracht der Godtzaaligheit , en alle goede Ordre in Godts Kerke befwyken en vervallen. En dit is de meeninge van onsen Christelyken *Catechifmus* ; waarom defelve , in de verklaringe van het *Vierde Gebodt* , den *School-Dienft* by den *Kerken-Dienft* voegt. 't Is wel soo , dat Godt de Heere fomtydts wel door buytengewoone Wegen , en sonder de gewoone Middelen , de Kerke en Politie eenig Heyl kan toebrengen , gelyk ten tyde van het beginfel des Nieuwen Testaments gebeurde , toen de Apostelen ten deele van het Visch-net gekomen zynde , de Kerke geplant hebben ; doch dit verftrekt tot geen reegel , en wy moeten altydt geene fulke Wonderwerken verwachten , gelyk hy maar eens op den Pinxterdag gedaan heeft.

Ja Godt de Heere heeft selfs in die tyden , en ook daarvoor en daarna , de Akademifche Studien en Geleertheit buyten kleynachtige willen stellen ; toen hy dat byfondere Instrument , ik meene den Heyligen Apostel *Paulus* , uyt de Hooge Schoolen van *Jerusalem* , beyde in de *Joodsche* en *Heydensche* Geleertheit wel bedreeven , in synen Oogft heeft uytgestooten , welke dan in geen ding minder dan de andere Apostelen , ja meerder gearbeitet en geplant heeft dan zy alle. Dus heeft Godt ook eertydts groote dingen door andere gedaan ; als door *Moses* , ko-

Aët. VII: 22. mende uyt de Schoole der *Egyptenaaren*, en door *Daniel*, in de
 Dan. I: 4. Studien der *Chaldeën* onderweesen. Hoe wel quam het de Christelyke Religie te pas, in de oude Kerk, dat Godt de Heere verwekte, en uyt de Schoolen der *Philosophen* haar toefondt, *Iustinus Martyr*, *Athenagoras*, *Hermas*, *Origenes* en *Augustinus*; (die den vermaarden Filosooph *Themistius* tot Meester hadde;) en uyt de Schoolen der *Orateuren*, *Tertullianus*, *Arnobius*, *Lactantius*, *Chrysofostomus*, *Basilus*, *Nazianzenus* en *Hieronymus*; van welke sommige gedurende haar Heydendom, openbaare Professoren of Leeraars van de Philosophie en Welspreekentheit geweest waren? Het voordeel, de voorstandt, luyfter en ontfach, welke de Christelyke Godtsdienst haarenhalven by derselver Tegenstreevers ontving, was onuytspreekelyk. Derselver Schriften, die noch in weesen zyn, strekken nu noch tot een getuygenisse daarvan, en de faake selve heeft het toen geleert, gelyk de Kerkelyke Historien*, hier vooren aangehaalt, bevestigen. Soo dat sommige Oudtvaaders hierdoor zyn bewoogen geworden, niet alleen om de Konsten en Wetenschappen, als voordeelig in haar selven, te pryfen; maar selfs ook, soo verre die door Heydensche Schryvers, enkel door het Licht der Natuure begaaft, beschreven, en in haare Schoolen geleert waren.

Ten tyde van de *Reformatie* der vervallene Kerke in 't *Westen*, heeft Godt de Heere die geene, welke de baniere souden opwerpen, de eerste basuynen tot dese Heylige Oorloogen blaasen, en andere daartoe opwekken, van de Akademien willen haalen. *Lutherus*, Professor te *Wittenberg*, begon in *Saxen*; *Thomas Wittenbach*, Professor te *Basel*, hadde *Ulrik Zwinglius* en *Leo Juda* geleert, 't geene zy daarna te voorschyn bragten; *Petrus Martyr*, Generaal Visitator der *Regulieren* van *St. Augustyn*, en Leser der Theologie in derselver Collegie te *Luca*, vervulde bykans geheel *Italien* met syne Leere: Soo dat de vyanden der Waarheit lang werk hadden om dat vuur te smooren, en daarmee noch niet gedaan hebben. Met en na dese *Reformateurs*, zyn 'er veele

* *Socrates lib. II. cap. 14. Basil. Concione: Quenam utilitas ex Græcis Auctoribus capienda, Tom. 2.*

andere Geleerde opgestaan, om de Waarheit, die door de Ongerechtigheit verdukt wierdt, wederom te voorschyn te brengen, al het welke te lang soude vallen thans in 't breede te verhaalen*.

Nochtans konnen wy hier niet verswygen te seggen, dat door het herstellen en reformeeren der Schoolen, Studien, Konsten en Wetenschappen, en in 't bysonder door de Geleertheit der Taalen, Historien, en beyde der *Grieksche*, als *Latynsche* Oudtheeden, de weg tot *Reformatie* van den vervallenen Godtsdienst gebaant is. De Heere liet het Licht der Taalen en van andere noodige Wetenschappen, uyt die dikke duysternisse der Barbaarsche Onwetenheit schynen, en als een Morgensterre voorloopen, alvorens de Sonne der *Reformatie* quam doorbreeken. Na dat de luyster der Akademien, Schoolen en Studien in *Griekenlandt*, door de *Turksche* Waapenen verduyftert en vertreeden was, heeft Godt de Heere, om eenig overblyffel ten dienste van syn Kerk te behouden, in *Italien* (zynde toen ter tydt midden in *Barbaryen*;) een andere openinge gegeven. Daar sag men voor den dag komen, behalven de vermaarde *Grieken*, *Trapezuntius*, *Musurus*, *Lascaris*, en andere, eenen *Politianus*, eenen *Hermolaus Barbarus*, eenen *Picus Mirandola*, eenen *Caelius Rhodigijs*; enz. in *Vrankryk*, eenen *Budæus*; in *Engelandt*, eenen *Thomas Linacer*; in Hoog- en Neder-*Duytschlandt*, *Reuchlinus*, eenen Rechtsgeleerden, door welken de *Grieksche*, en voornamentlyk de *Hebreuwische* Taale den *Duytschers* eerst is ter handt gekomen; benevens eenen *Erasmus Roterodamus*, *Beatus Rhenanus*, *Ludovicus Vives*, enz. Door dese Hel den zyn de Studien en Akademien van nieuws tot sulc een voortreffelyk en nieuw fatsoen gebragt, ook de Threfooren der Ouden Tydt en der Ouden Geleertheit geopent; en dit naauwelyks geschiedt zynde, heeft zich het werk der *Reformatie* begonnen te openbaaren: Soo dat dese aanmerkinge alleen genoeg behoorde te zyn, om de Studien en Hooge Schoolen, als kostelyke Gaaven Godts, in groote waarde te houden.

* *Vide Catalogum, in nostra desper. causa Papatus, lib. II. sect. 1. cap. 2.*

De vyfde
Reeden, van
Voorbeelden
ontleent.

De geduurige practyk, en ontelbaar veele voorbeelden, strekken tot een wolke van getuygen, om ons van de Nuttigheit der Schoolen te verseecken. Daartoe strekt het Menschelyke Recht, het Recht der Volkeren, als meede de meeninge van alle Godtvruchtige, Wyse en Verstandige Lieden. Het soude niet minder dan een versufte dulligheid zyn, zich tegens dese gemeene ondervindinge, en het algemeene gevoelen te willen aankanten. Wy fullen thans niet alle de Eeuwen, alle de Volkeren en Republyken gaan doorweyden, om geheele Heyrleegers en Troupen van Persoonen, of derselver raaden en daaden, tot dit oogmerk dienende, voor den dag te haalen; fullende het ons genoeg zyn, dewyle wy hier in de Christelyke Gemeyntheit spreekken, uyt de Christenheit slechts eenige weinige voort te brengen.

De Geleerdste en Godtvruchtigste Oudtvaders, hebben niet alleen de Akademien en Studien met woorden gepreesen*, maar se ook selve besocht; en eenige onder haar hebben zich, selfs voor haar bekeeringe tot den Christelyken Godtsdienst, met voordeel van deselve bedient; gelyk hier vooren reets is aangeweesen; en sulks is ook na haare bekeeringe geschiedt. Onder anderen hebben zy een geruymen tydt een vermaarde Schoole te *Alexandrien* gehouden; daar vervolgens *Pantenus*, *Clemens*, *Origenes*, enz. geleert hebben †. Daar wierden ook door de Christenen, na gelegenheit van dien tydt, toen 't *Roomfche* Ryk noch Heydensch was, veele *Asceteria*, of Plaatsen en Collegien van Oeffeninge aangestelt, in welke bequaame Lieden konden Studeeren, in de Godtzaamheit onderweesen, en vervolgens tot den Kerken-Dienst gebruykt worden, wanneer mense van nooden hadde: Doch dese Collegien zyn in de volgende Eeuwen allengskens ontaart en vervallen, en tot Kloosteren en t'zaamen-wooningen van leedige Menschen geworden, gelyk men noch hedensdaags fiet in de *Roomfche* Kerke §.

De Keyseren, het Christen Geloove aangenomen hebbende, hebben niet minder haaren Godtvruchtigen yver getoont, in
het

* *Nazianz. Orat. 30. in Basil.* † *Euseb. Hist. lib. VI. cap. 6.*

§ *Hospinianus de Monachis, lib. II. pag. 34, 53, 81. & lib. IV. cap. 24.*

het aanstellen, vermeerderen en doen houden van de Schoulen, dan in het beschermen van de Christen Kerke. *Constantinus* en *Theodosius* hebben veele andere in desen te boven gegaan, gelyk *Nicephorus* in syn Historie betuygt*. *Justinianus* heeft de Geleertheit en de Geleerden, met veele Privilegien en heerlyke Getuygenissen voorsien, die in het Boek der *Roomsche Rechten* staan aangeteekent; gevende daarin te verstaan, dat *Geleerde* en *Wysse Mannen*, (welke in de Schoulen toegeerust worden;) het zout en 't licht der *Wereldt* zyn †. Na hem heeft *Carel* de Groote veel gearbeidt, om de Studien, Schoulen en Collegien te onderhouden, beschermen en vermeerderen. Wanneer *Carel* de Vierde op de Akademie van *Praag*, eens na de Disputen en Oeffeningen luysterde, en het wat laat wierdt, zeyden syne Hövelingen: *Dat het tydt was om Maaltydt te houden*; maar hy gaf haar ten antwoordt: *Dit is myne Maaltydt*. Diergelyke Voorbeelden van Geleerde Keyseren, Koningen en Vorsten, of immers Liefhebbers en Begunstigers van Geleertheit, soude men seer veele konnen aanhaalen; als *Alphonfus*, Koning van *Arragon*; *Matthias Hunniades*, Koning van *Hongareyen*; *Laurens de Medices*, Hertog van *Florençen*; enz. ‡ Wy sullen 'er hier maar een bybrengen. *Lodewyk* de Twaalfde Koning van *Vrankryk*, te *Pavien* in de Lesse van den vermaarden Rechtsgeleerden *Jason* komende, nam onder de Studenten plaats, en luysterde na de Lesse tot den eynde toe; waar na hy den voornoemden *Jason* met gedekten hoofde aan een zyde deedt gaan, en hem een voortreffelyke vereeringe gaf. Om kort te gaan, hoe meerder de Vorsten den Godtsdienst, of immers het Recht en de Deugdt behertigt, hoe meer zy de Welvaart van Kerk of Staat, of van beyde besorgt hebben; hoe zy ook in het planten en opqueeken der Schoulen, in het bestellen van behoorlyke middelen, in het vereeren en begunstigen van Geleerde en Studenten zyn voortgegaan; daar van wy ons hier niet begeeren uyt te breyden §.

H 3

Soo

* *Lib. X. cap. 52. & lib XIV. cap. 3. Tit. C. de Profess. & Medic. Novell. 5, 6, 7, 131.* † *Cranzius lib. X. Vandalicæ.*

‡ *Vide Lipsii Monit. & Exempl. Politic. cap. 58. Chassan. Catal. glor. pag. 10 cap. 7.*

§ *Vide Alciat. in parerg. lib. V. cap. 27. Chassaneum Catal. Glor. Mundi, parte I. consid. 7.*

Soo dat in de laatste Eeuwen , sonderling meede ten tyde der *Reformatie* , en door den yver der Christen-Vorsten en Republyken , de Studien , Akademien en Schoolen tot sulc een hoogte geklommen zyn , dat ik my verbeelde , sedert de tyden der Apostelen , nooyt sulc een licht in dien deele de Christenheit bescheenen heeft. Bedenkt slechts , wat een hulpe , wat een ruymte en gelegenheit , om tot de Geleertheit te geraaken , thans voor een iegelyk open staat , door het geryf van soo veele Akademien en Illustre Schoolen ; daar eertydts in 't geheele *Roomfche Ryk* niet meer dan twee Akademien of *Generaale Studien* (gelyk men se noemde) vermogten te wesen ; namentlyk te *Romen* en te *Constantinopolen* ; daar naderhandt een derde , te *Berythos* in *Phœnicien* wierdt bygevoegt*.

Wy kunnen niet voorby gaan hier aan te haalen , dat selfs in de tyden der Barbaarische Onwetenheit en Verwerringe , voor de *Reformatie* , Godt de Heere de herten van sommige heeft verwekt , om eenige gewoontens en ordre te houden , (die men in de Pausselyke Rechten † kan nasien ;) waardoor noch iets van de Studien en Geleertheit behouden konde worden. Onder anderen vindt men daar : Dat 'er in de Capittelen der Canonyken , (die te vooren , en na haar eerste Instellinge , Schoolen en Collegien van Theologifche Studien waren ;) niet alleen Predikers , Catechisten en Leefers in de Godtheit , maar ook Rechtsgeleerden en Doctoren in de Medicynen souden aangestelt , en met een Wedde voorsien worden ; soo dat noch heedensdaags elders , (gelyk 'er een van dese Ordre schryft ;) Prebenden voor de Doctoren in de Medicynen en Rechtsgeleerden bekendt zyn. Om iets te verhaalen , 't geene ons hier ter plaatse naader raakt , soo is verwonderens- en te gelyk prysens-waardig , de mildtdaagheit en goede yver van de *Rhodische Ridders* , (nu de Ridders van *Malta* ,) andersints de *St. Fans-Heeren* genoemd , hier ter plaatse ; welke , schoon zy voornaamentlyk van den Oorlog haar werk maakten , evenwel op haar kosten eenen *Leser in de H.*

Schrift

* *Proëm. digest. § inde Jordanus Brunus I. C. de Hereticis , lib. VI. cap. 5.*

† *Vide Jus Canonic. § Bullarium , Molanus de Canonic. lib. II. cap. 23, 24, 25, 26, 27. Hofpin. de Monachis lib. IV. cap. 24. Altbus. in Orat. de Scholis , pag. 999. Keckern. System. Politic. lib. I. cap. 9.*

Schrift in haar Huys hebben aangeftelt, om dese uyt de Oorsprongelyke Taalen en de uytleggingen der Oudtvaaderen te verklaaren; en alsoo het geene, 't welke zy, na 't voorbeeldt en algemeen gebruyk van dien tydt, en onder lieden van sulck soort, aan haar selven, of aan de haare hadden te kost konnen hangen, liever hier toe hebben willen besteeden. Dit is geschiedt omtrent den Jaare 1556. * ó Voortreffelyk werk in die tydt! Hoe kon men een beter Voorboode en Voorlooper hebben, van de volkomender *Reformatie*, welke weinig Jaaren daarna te voorschyn quam, dan de Lessen en Verklaaringen over de Schriftuure, met en uyt de Oorspronglyke Taalen?

Dit behoort ons ook de Studien en Schoolen te meer aan te pryfen, dat de vyandt van het Menschelyke Geslachte, de Duyvel segge ik, met alle syne Werktuigen, deselve heftig tegenstreeft, soekende omse alom uyt te roeyen, of immers te verwerren en te verderven. Is 'er ergens een Tyran, een *Alastor* of *Quel-Duyvel* onder de Menschen, een Vyandt van het rechte Geloove, van Godtzaaligheid en Deugd, deselve sal zyn bitterheit en fenyn, en dat wel meest tegens welgestelde Schoolen uytspouwen; 't geene tot een vast teeken strekt, dat 'er van de Schoolen Heyl en Voordeel komt; 't welke met het gedrag der Godtloosen gantsch niet overeenkomstig is, ja alsoo weinig als de Arke Godts met den Afgodt *Dagon*, of *Christus* met *Belial*.

De Rechtsgeleerde en Staatkundige †, stellen dit onder de Kenteekens der Tyrannen, dat zy de Schoolen vernietigen. Niemandt loopt haar meer in 't oogge, en slydt haar meer tegens de borst, dan Geleerde en Verstandige Mannen. „ Altydt „ zyn de goeden (zeydt *Salustius*,) by haar verdacht, en de „ Deugd eenes anderen is voor haar schroomelyk.” Daarom arbeeyden zy, door het verstrooyen der Schoolen, om van Geleerde en Wyse Mannen, de Republyke en de Kerke te berooven; doende aan het Volk even soo veel quaadt, als eertyds de *Ammoniten* aan die van *Jabes* in *Gilead* meenden te doen, toen

De Sesde Reeden, ontleent van de Tegenstreevinge.

* *Hieronymus Verlenjus* was *Leser* in de *Heylige Schrift* by de *St. Jans Heeren* tot *Utrecht*, Anno 1556.

† *Paris de Puteo*, & ex eo *Althus. dialoog. lib. I. c. 113: 9. Idem in Politic. cop. 28: 12.*

zy deselve onder haar bedwang wilden hebben, en haar het rechter oog uytftaaken. *Antiochus*, *Caligula*, *Heliogabalus* en *Nero*, konnen in desen ten voorbeelde dienen; van welke de laafte den Rechtsgeleerden *Cassius Longinus* de oogen deede uytfteecken, en alle de Schriften der Rechtsgeleerden wilde vernietigen. De Keyfer *Licinus* * was soo ongelettert, dat hy naauwelyks synen Naam ter deegen konde onderteekenen, en te gelyk fulk een vyandt van alle Geleertheit, dat hy deselve een *fenyn en pest der Republyk* noemde. *Julianus* de Apoftaat, poogende den Christelyken Godtsdienft met fubtylheit en listigheid te dempen, (dewyle hy wel fag, dat 'er met geweldt nooyt gevordert was;) bedacht onder anderen desen raad, dat men haar allengskens van Geleertheit en van Geleerde Mannen moefte ontblooten; ten welken eynde hy aan de Meesters of Profefloren in de Konften en Wetenschappen verboodt, de Christenen tot haare Lessen toe te laten, of denfelven in haare Schoolen plaats te vergunnen; gelyk 'er, behalven in de Kerkelyke Historien, ook door *Augustinus* en *Nazianzenus* getuygt wordt †.

Paus *Paulus* de tweede was fulk een vyandt van de Studien en Geleertheit, dat hy alle de Studenten, *Heretyken* of *Ketters* noemde; ook selfs de geene die den naam van *Akademie* maar eens gebruykten; waarom hy meede die van *Romen* vermaande, haare Kinderen niet te laten Studeeren, feggende, dat het genoeg was, indiense flechts leesen en fchryven konden. *Genebrardus*, Profeflor tot *Parys*, hoewel een eenzydige Pausgefinde, geeft hem deswegen desen Lof: „ Dat hy een vyandt van Deugd en „ Geleertheit was §.”

De Tegenftanders van d'eerfte *Reformatie*, te weten de *Irreformabile* (dat is de onverbeterlyke) Clergie, Monnikken, en dat overschot der Nacht-uylen, sonderling in de Schoolen van *Parys*, *Ceulen*, *Leuven*, enz. hadden haar felven, te vooren en omtrent dien tydt, fulke groote vyanden van de rechte Geleertheit betoont, als zy haar toen van den Waaren Godtsdienft betoonden. Wat een fchandelyk gewoel, en welke befpoottelyke Batament-

fpellen

* *Flav. Voviscus in ejus vita.*

† *Nazianz. Orat. I. in Julian. § ad eam Not. Montacut. ubi refutat Baronium.*

§ *Platina de vitis Pontif. Genebrard. in Chronol.*

spellen dat by haar omgingen, daardoor zy haar felven heerlyk ten toon en ter bespotinge stelden, hebben *Ludovicus Vives*, *Erasmus*, en derselver Navolgers, ons levendig beschreven, en eenige Devote *Roomschgefinden* daar na beklaagt *. Het was niet vreemdt, dat de Satan dus raasde tegens het aanstellen of herstellen van allerhande Geleertheit en Studien: Want hy sag wel waar dit op doelde, en wat 'er in de Kerke en Politie volgen soude, indien de Schoolen en Studien in goede ordre quaamen, en de Geleertheit doorbrak. *De Duyvoel hadde*, sprak de Man Godts *Lutherus*, *het gebraaft wel gerooken*, en dese syne gedachten hebben hem niet bedroogen.

Om kort te gaan, is 'er ergens een vreemde Geest, die wat quaadts practiseert; die wat wonders of wat nieuws in den sin heeft; die van de Godtzaamheit of Deugd een vyandt is; die de verbeeldinge heeft, het syne niet te kunnen bouwen, dan met ruïne van het Vaderlandt; die in 't Heyligdom niets fiet dan de Aarde, en in het Geestelyke niets soekt dan de Wereldt; die syn eygen gierigheit, eergierigheit of moedwil boven het Publyk en boven de Republyk stelt: Van sulck eenen denkt vryelyk, dat hy in den grondt geen Vriendt van Vroome en Geleerde Lieden, geen Liefhebber van welgestelde Akademien, en geen bevorderaar der Oeffeninge van Wysheit is. De Reeden is, dewyle syn quaade practyken en ondeugden daardoor ontdekt, en hem syn sober licht daardoor betimmert wordt. Doch hoe 't daar meede ook zy, 't is met die Lieden, ook met die Landen of Republyken qualyk gestelt, daar men zich tegens sulke goede en noodige Gaaven Godts aankant. Koning *Xerxes* zeyde, niet sonder reeden: „Dat hy synen Vyanden geen groot, „ ter quaadt toewenschte, dan dat zy soo dwaas wierden, om „ Wyse Mannen van haar te vervreemden en te verstoeten.”

Aldus de nuttigheit en deugdelykheit der Akademien en Schoolen genoegsaam beweesen hebbende, sal sulks dienen tot over-

I

tuy.

* *Vives* in *Dialogis* & *de causis corrupt. Art. Erasmi* in *Encomio Moriae*, *Antibarbar.* & *alibi. Epistole obscuror. Virorum.* *Esperis* in *2 Tim. III. Canus de locor. Theolog. lib II. 2, 13.* *Jordanus Brunus de Heret. lib. V. cap. 5. Vide Dissertationem Lutberi in Sixtini Amama Antibarbar. pag. 235.*

Bestraffinge.

tuyginge en bestraffinge van alle verachtinge en verachters derfelven. Sommige doen sulks, uyt een bysonder gevoelen of *Opinie* van haar Religie, soo 't schynt; als, de soogenoemde *Menoniten*, schoon *Menno Simons* selve gestudeert hadde *. Maar dewyle nu eenige Jaaren herwaarts, soo nu, soo dan, sommige der gezeyde *Menoniten* op de Akademien hebben begonnen te Studeeren; andere by haar selven de *Latynsche*, *Grieksche* of *Hebreeuwfche* Taale te leeren; soo hoopen wy, dat zy in desen van beter gevoelen zyn. Andere zyn 'er, welke de Geleertheit, Studien en Akademien niet al te veel achten, en dat uyt eenvoudigheid, of enkel onwetenheit. Dese fullen wy kortelyk van haar twyffelingen of ergernissen poogen te ontheffen.

Het *eerste*, 't geene by sommige Vroome Lieden de Geleerde en de Akademien eenigfints verdacht maakt, is, datse haar soo krachtig tegens het licht der Waarheit, en de noodige *Reformatie* der Kerke hebben aangekant. Maar wy bidden, dat men dit gebrek of misbruyk niet algemeen reekene, en alsoo de Geleertheit en de Akademien in haaren aardt en natuure sulc een quaad toefchryve; gedenkende aan d'andere zyde, dat de geheele Akademie van *Wittenberg* en andere, zich ten deele der faake Godts hebben aangenomen, en den Man Godts *Lutherus* dapper gestyft.

Het *tweede*, 't geene sommige wat afkeerig maakt, is de verwertheit en verkeertheit van veele soogenaamde Geleerde, waardoor zy in oude tyden dit spreekwoordt op 't lyf gekreegen hebben: *De Geleerde, de verkeerde*. Wy antwoordden: Dat dit slechts een quaad *accident* of toeval is; soo schaadelijk als averchtsche Geleerde zyn, soo nuttelyk zyn wederom oprechte Geleerde. Laatsē maar onderscheydt maaken, tusschen Geleerde en Geleerde. „ Daar zyn 'er (seggt *Bernhardus* †,) die iets willen om te weten, en dit is een nieuwsgierigheit; daar „ zynder die iets weten willen, om datse haare Wetenschap „ souden verkoopen, voor Eere, voor Staat, of voor Geldt, „ dit is vuyl gewin; daar zynder die iets weten willen om te stich-

* *Anama Antibarb. lib. I. pag. 208* † *In Cantic. Sermon. 36.*

„ flichten, en dit is liefde; en daar zynder die iets willen weten
 „ om geflicht te worden, en dit is Voorfichtigheit.”

Het *derde*, 't geene dikwils verweten wordt, is, dat de Apoftelen Viſſchers waren, en haare Wetenfchap geensints van de Akademien gehaalt hadden. Hierop ſeggen wy: Dat *Paulus* in de Schoolen geſtudeert hadde; en alle de andere waren eerſt door den grooten Meeſter *Jefus Chriſtus* foodaanig bereydt, en daarna door den H. Geeft op een buytengewoone wyſe foodaanig geleert, dat zy de Akademien by en binnen in haar ſelve hadden, en alſoo meede droegen waar zy quaamen. Dies behoefden zy geen Akademie te ſoeken; want waar zy waren, daar was een Akademie, daar waren Doctoren, in alle Taalen, Konſten en Wetenfchappen, om alle Menſchen te leeren; ſoo wel wyſe als onwyſe, *Grieken* en *Barbaaren*; om aller monden te ſtoppen; om met alle Teegenſtreevers te handelen, 't zy deſelve *Joodſche* Rabbynen, of Heydenſche Reedenaaren, Philoſophen, Rechtsgeleerden of Taalkundigen waren; en wat dies meer is. 't Geene zy nu binnen ſulk eenen korten tydt ſonder de gewoone middelen geleert hadden, ſulks moeten wy, ſoo veel ons mogelyk is, door de gewoone weegen gaan ſoeken, dat is, by de Geleerden op de Akademien en in de Schoolen; ſoo dat het ſeer onverſtandig gezeydt werdt, dat de Apoftelen *Idiooten*, Ongeletterde of Ongeleerde en ſlechte lieden waren. Dit waren zy niet na het Pinxterfeest, toen zy alle de Taalen ſpraaken*. Laat ons maar arbeyden, om in ſulk een *Idiootſchap* (indien men 't dus wil noemen;) haar gelyk te worden.

Het *vierde*, 't geene veele Vroome Liederen ergert, is, dat zy veel Ongebondenheit, Dwaasheit, Ydelheit, Heylloosheit, Dertelheit, Spotternyen en *Libertiniſteryen* ſien, welke onder de Geleerden en Studenten op de Akademien omgaan. Ik bekenne, dat 'er ſomtyds al vry wat aan is, en 't ſal haar ſwaar vallen te verantwoorden, die daar aan ſchuldig zyn †. Maar dit moet

I 2

noch.

* *Vide noſtrum Theſit. Heautontim. ſect. 2. c. 9. & D. Kelleri Miſcellanea, libr. II. c. 9.*

† *Vide Orationem noſtram inauguralem habitam Septemb. 1634.*

nochtans de geene, die sulks niet en doen, in geen minder achttinge, veel minder de gaaven en goede ordre van onsen Godt tot een instal brengen. Soo doende, soude men alle de Staaten, Beroepen en Bedieningen onder de Menschen te gelyk moeten verwerpen, dewyl'er in alle staaten gebrek is. Wie is 'er van ons, die syne oogen soude willen uytsteeken en wechwerpen, om datse soo veele gebreeken onderheevig' zyn? Hoe noodiger en edelder eemg deel in 's Menschen lichaam is, hoe gereeder ook tot ontsteltenisse.

*Opwekkinge
tot Dank-
baarheid.*

Dit soo zynde, Waarde Christenen! wie oordeelt het niet billyk, dat wy onsen Godt by dese gelegenheit wel hertelyk behooren te danken, dat het hem gelieft heeft, in dese bedorvene en bedroefde tyden, sulc een goedt alhier te geven, en sulc een nieuw en ongewoon licht uyt het midden van de duyfternisse te doen schynen? Wanneer Godt een Landt verderven, of den staat omkeeren wil, dan berooft hy gemeenlyk de Overheeden van haar Wysheit: Wanneer hy in tegendeel den Overheeden eenigen heylsaamen Raadt inboesemt, dat mogen wy voor een groote hoope houden, dat 'er iets goedts voor ons in Godts Vaaderlyke Herte, voor onse Nakomelingen, voor ons Vaaderlandt en Kerke op handen is; soo dat wy eenigfints konnen seggen, gelyk de Moeder van *Simson*: *Soo de HEERE lust hadde ons te dooden, by en hadde ons dit alles niet getoont.* Och! daar zyn soo veele teekenen, die droevige veranderingen van saaken, omkeeringen van desen bloeyenden Staat, of ten minsten een groote beroeringe van denselven klaarblykelyk schynen te dreygen. Uyt de verdorventheit of slechtigheit van het Christelyke leven, in den Volke, in onse Kerke, in den Kerkelyken en Polityken Staat, kan men niets goedts *prognosticeeren* of voorseggen. Godt de Heere die siet vast, en heeft in onsen Koningen, Propheten, Priesteren en het gantsche Volk, geen geringe Verflappinge, Wereldtsheit, Ydelheit en Dwaasheit, soo niet erger, verdraagen; waarom het ook met de gemeene saaken des Landts in 't voorleedene Jaar soo qualyk gegaan is. Het geeft evenwel geen kleyne hoope van adem-haalinge, welke de Barmhertigheit des Heeren, die geen eynde heeft, ons nieuweyls laat schep-

Richt.XIII:
23.

fcheppen ; mits gevende aan onse Christelyke Overheeden eenen Heyligen Moedt , om in dese bekommerde tyden , in 't midden van sulck een swaaren en kostelyken Oorlog , sulck een loffelyk Werk aan te vangen , tot opbouwinge van den Tabernakel , tot onderschraaginge van de Republyk , en tot bescherminge van het Landt. Wy durven ons selven en u allen moedt geven , dat met des Heeren Zeegen , wanneer men dus voortgaat , alle de Staaten en Conditien van Menschen hierdoor verbeterd , en alsoo het gemeen geholpen sal zyn , als 'er Wyse en Godtvreesende Rechtsgeleerden ; schrandere en consciencieuse Medicynmeesters * , Geleerde en Godtvruchtige Philosophen , veele Heylige Nazirëen , machtig in den Woorde , ook yverige en verstandige Theologanten , van tydt tot tydt te voorschyn komen. Dan sal de Heere synen Heert en Vuur noch by ons houden ; dan sal hy ons aan den moedwil onser vyanden , of van onse eygene selfs verwerringen niet overgegeven ; ja , dan mogen wy denken , dat het ons , na lang oorloogen en bloedig stryden , noch eens gaan mag , gelyk eertydts Keyser *Leo* eenen van syne Dienaaren toewenschte , die voorgaf , dat sulke onkosten , die men aan de Studien en de Doctoren hing , aan de Krygslieden en tot den Oorlog behoorden besteedt te worden. „ Och of „ het noch gebeurde (zeyde hy ,) in myne tyden , dat de Sol- „ dyen der Krygslieden , aan de Doctoren der Konsten en We- „ tenschappen besteedt en uytgedeelte wierden !

Ondertusschen sullen wy onse Dankbaarheid niet beter kon-
nen betoonen , dan dat wy ons vermaant houden , om dit loffelyke Werk gunstelyk , elk na syn vermoogen te bevorderen , als zynde de pilaar en vastigheid van Godtsdienst en Godtzaam-
ligheit , van Recht en Gerechtigheit , van Leven en Gesond-
heit , van Deugd en Eerbaarheid , ja om het met een woordt te seggen , van ons en onser Nazaaten Heyl en Welvaart.

Dat dan de goede Gemeynthe , en die Godt en syn Woordt
I 3 bemin-

* *De Medici conscientia, vide Tract. Condocti; ejus summam refert Possess. Biblioth. lib. XIV. cap. 26. Et Aretius probl. part. III. de usu Medic. Refert Lipsius monit. politic. c. 18. n. 26.*

beminnen, met beyde haare handen alles mogen toebrengen, 't geene tot desen Tabernaakel dienstig is ! Dat zy Godt den Heere voor desselfs wellstandt en aanwas vieriglyk bidden ! Dat zy haare jonge Jeugdt daar na toe stuurden, om, in de plaats van onnutten leedig-gang, of ander snoodt bedryf, Wysheit en Deugdt te leeren. Immers, dien sulks niet gebeuren kan, dat zy ten minsten anderen aanraaden, om dese schoone gelegenheit waar te nemen, terwyl de *Wysheit* op onse straaften roept, en zich voor onse dorpelen vertoont; en eyndelyk, dat zy in een Christelyke Liefde, Eendracht en goede Correspondentie met die geene leeven, welke dese Akademie tot bevordering van haare Studien sullen betreedden.

Prov. VIII:
1. &c.

*Aan de
Overheeden:*

Laat doch de Christelyke Overheeden in dit begonnen werk kloekmoediger voortgaan, en in alles een goeden moedt grypen; siende dat de Heere boven Menschen hoope en verwachtinge tot noch toe soo genaadiglyk met haar geweest is. Dat zy voor al wel toefien, om altydt waardige en bequaame Mannen tot Leeraars in dese Hooge Schoole te onderhouden en te bevorderen; dat is, soodaanige die, behalven haare Wetenschap, Vroom van Godtsdienst, Getrouw voor de Waarheit, en Godtvruchtig in Handel en Wandel, by ervaarentheit of vaste en klaarblykelyke Documenten bevonden zyn *. Indien men eenige Loofse Hoofden, *Libertynsche* Wargeesten, Godtloofse Spotters, Ongereegelde en Vleeschelyke Menschen, of Menschen van verdorvene sinnen, daar in laat komen; wat staat 'er van desulke anders te verwachten, dan dat zy met haaren quaaden kanker of vuyle streeken, de Jeugdt bederven, alles op de Akademie overhoop helpen, en voorts de Kerke en den Staat in verwerringe brengen?

*Aan de
Professoren:*

Dat doch de Leeraars, aan welken dese Schoole is toebe-
trouwt, om Waarheit en Godtzaaligheid, Wysheit en Deugdt, Konst en Trouwe daar in voort te planten, ook na consciencie, als

* *L. 7. C. de iis qui num. liber, vel paupert. Art. Imp. Doctores excellere oportet, moribus primum, deinde facultatibus. Ad qua verba Cujac. Prius Animos, & postea linguas eruditae fieri oportet.*

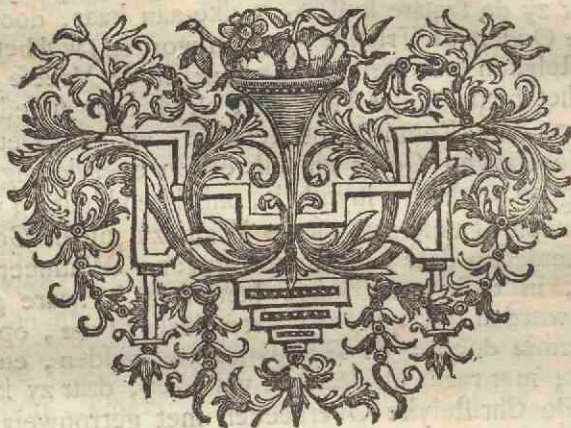
als voor den Heere, soo wel in publyke, als particuliere Oeffeningen, haar ter deegen mogen quytten, en altydt met der daadt betoonen, datse niet alleen in Geleertheit, maar ook in Godtvruchtigheid, Vroomigheid, Deftigheit en alle Bilykheit, waare *Antecessores* (dat is, Voorgangers) mogen zyn; staande altydt naar dien onsterflyken Lof, dien zy by Godt hebben, en niet by de Menschen; fiende altydt op de vergeldinge des loens, en op het wel onthaalen van den getrouwen Dienstknecht.

Eyndelyk soo worden alle de geene, welke om de Waare *En aan de Studenten.* Wysheit te vinden, op dese Akademie gekomen zyn, vermaant, dat zy de swaare kosten, welke aan haar, door derselver eerlyke Ouders of Vrienden gedaan worden, wel besteeden, en den kostelyken tydt wel waarnemen, in de Vreesse Godts, als zynde het beginsel der Wysheit; altydt haar spoeden, om voorttegaan, van Kennisse tot Kennisse, en van Deugdt tot Deugdt; de Gaaven Godts en sulc eenen overvloedigen Zeegen, met geen ydelheit, luyigheid, onhebbelykheit en woestigheid vertreeden of verwaarloosen: Want zy zullen Gode een duure reekenschap daar van moeten geven. Wanneer zy, in tegendeel, in dese haare jonge Jaaren in 't haare getrouw bevonden worden: Wanneer voorts elk het syne, op en tot dese Akademie doedt; de Gemeynthe met bidden, en voorts met gunste, met raadt en daadt te vorderen, daar zy konnen: Wanneer de Christelyke Overheeden met getrouwelyk voorstaan, vermeerderen en *beneficeeren*; de Leeraars en Professoren met neerstig leeren, planten en voorgaan; en dit alles niet sonder het opzicht tot onsen Godt: Dan mogen wy eenen ryken Zeegen over onsen arbeydt van Godt verwachten; dan fullen wy het goede genieten; dan fullen wy, na dat de Akademische loopende Studien hier ten eynde gebragt zyn, in een betere Akademie verplaatst worden, en in de Hoogste Schoole hier boven malkander gesaamentlyk vinden; daar geen Discipel noch Leeraar meer sal wesen, maar Godt selve sal de Leeraar zyn, en het Lam. Daar fullen wy weten sonder leeren, geleert zyn sonder te Studeeren, verstaan sonder moeyte, vinden sonder soeken, kennen sonder gebrek, gelyk wy gekent zyn, van

72 VAN DE NUTTIGHEIT DER AKADEMIEN &c.
van Aangefichte tot Aangefichte. Om alle dese Gevolgen en
Zeegeningen, wensche en bidde ik, met de woorden van den
Pfalmit: *Laat uw werk aan uwe Knechten gesien worden, ende uwe
Heerlykheit over haare Kinderen. Ende de lieflykheit des HEEREN
onfes Godts zy over ons; ende bevestigt gy het werk onfer handen over
ons: ja het werk onfer handen bevestigt dat! Amen! Amen!*

Pf. XC:
16, 17.

NAAM.

N A A M - L Y S T ,

Van alle de Heeren

P R O F E S S O R E N ,

Die in *verscheyde Faculteiten*, eerst in de *Illustre Schoole*,
en vervolgens in de

A K A D E M I E V A N U T R E C H T ,

Gedaurende de *Hondert Jaaren*, sedert derselver *Stichtinge tot nu toe*,
van tydt tot tydt zyn beroepen, met de *Plaatsen* van waar,
en derselver *Sterf-tydt*, of *waar heenen* sommige
wederom zyn vertrokken :

Beneffens een *Lyst* van alle de Heeren

R E C T O R E S M A G N I F I C I

sedert die tydt ;

Als meede aanwysinge van alle de Portraits der Heeren Professoren,
waar meede de Akademie- of Senaat-kamer en de Bibliotheek
verciert zyn, tot nu toe. 1736.

N A A M - L Y S T

Van alle de Heeren

P R O F E S S O R E N

Die in verskeide Faculteiten, coëll in de Hoogste School

N. B. De groote Cyffers van vooren staande, beteekenen, in welke ordre de Heeren Professoren na malkander beroepen zyn; en de kleyne Cyffers na derselver Waardigheid, en tusschen ( ) twee haakskens staande, dienen tot aanwysinge der opvolginge, tot ieder Faculteit in 't bysonder betrekelyk.

Heeren van het

R E C T O R E S M A G I S T R I

der

de Hoogste School

1714

N A A M - L Y S T
 Van alle de Heeren
 P R O F E S S O R E N,
 Van de Illustre Schoole en
 AKADEMIE TOT UTRECHT,

In der tydt.

En voor eerst de ILLUSTRE SCHOOLE, opgericht den 17
 Juny 1634. O. S. wanneer Burgermeesteren waren,
 de HEEREN

DIRCK VAN VELTHUYSEN,

E N

ANTHONY DE GOYER.

I. ANTHONIUS MATTHÆUS, *Herbornensis*, Doc-
tor in beyde Rechten. Is eerst Professor in de
 Rechten in de Akademie van *Harderwyk* geweest;
 en den 10 Feb. 1634. in dese Illustre Schoole
 beroepen, (1) en geinaugureert den 17 Juny; heeft
 in Maart van den Jaare 1641. den Tytel van eerste Professor
 in de Rechten gekreegen, en is den 25 December 1654. O. S.
 overleden, oudt 53 Jaaren min 2 daagen.

II. ANTONIUS ÆMILIUS, *Ultraject.*, in het begin van
 het Jaar 1634. tot Professor in de Historien en Politica beroe-
 pen, (1) mede geinaugureert den 17 Juny, en den 12 Novem-
 ber 1660. overleeden, oudt 70 jaaren en 11 maanden.

III. JUSTUS LYRÆUS, *Ultraject.* Is alhier beroepen tot
 Professor Humaniorum Literarum, of beschaafde Wetenschap-
 pen, (2) den 23 December 1633. en geinaugureert den 18
 Juny 1634. en in Novemb. van den jaare 1646. overleeden.

IV. HENRICUS RENERIUS, geboortig van *Huy aan de Maas*, Phil. Doct. en Profr. in de Illustre Schoole te *Deventer*, is alhier tot Professor in de Philosophie beroepen (1) in het begin van den jaare 1634 en geinaugureert den 18 Juny, gestorven den 3 Maart 1639. oudt 46 jaaren. Siet meer van syn Leeven in de Lykreden van *Anton. Amilius*, gedrukt onder syne andere Redenvoeringen. Num. 5.

V. GIBBERTUS VOETIUS, *Heusdams*, Doctor in de Theologie, is van *Heusden*, alwaar hy Predikant was, op den 9 Juny 1634. alhier beroepen tot Professor in de Theologie en Hebreeuwse Taale (1); en heeft den 21 Augusty 1634 syne intrede gedaan, hy is den 1 November 1676. O. S. overleeden, oud 87 jaaren.

VI. BARNARDUS SCHOTANUS, *Franeq.* Doctor in beyde Rechten en Philosophie, is den 27 Augusty 1635. van *Franequer* alhier beroepen (2), en geinaugureert den 3 November; en den 17 Feb. 1641. naar *Leyden* vertrokken, alwaar hy in den jaare 1652. overleeden is.

Volgt nu van de

A K A D E M I E,

Opgerecht den 16 Maart 1636. wanneer Burgermeesteren waren, de HEEREN

GYSBERT VAN DER HOOLCK,

E N

DIRCK VAN VELTHUYSEN.

VII. GUILIELMUS VAN DER STRATEN, *Ultraject.*, Heer van *Willes-kop* en *Kort-Heeswyk*, Doct. in de Medicynen, is tot Professor in de Medicynen, Praettyque en Anatomie (1) beroepen den 22 Febr. 1636. geinaugureert den 17 Maart, en met den Tytel van eerste Professor in de Medicynen vereert den 6 Octob. 1641. is Lyf-Medicus van den Prince *Frederik Hendrik* geworden in den jaare 1646. en deswegen naar *'s Gra-*
ven-

venhage vertrokken; is naderhandt in dien selfden dienst geweest van de Princen *Willem* de tweede, en de derde. Wyders tot Burgermeester deser Stadt verkooren in den jaare 1674. is in den jaare 1681. overleeden, oudt 88 jaaren.

VIII. MEINARDUS SCHOTANUS, *Frisius*, Doct. in de Theologie, is van *Franequer* alhier tot Professor in de Theologie (2) beroepen, den 6 April 1637. en geinaugureert den 16 May, is den 6 April 1644. gestorven.

IX. HENRICUS REGIUS, *Ultraj.* Doct. in de Medicynen en Philosophie, is tot Professor Extraordinair in de Medicynen, Theorie en Botanie aangestelt (2) den 10 of 11 July 1638. en geinaugureert den 18 Maart, Ordinair geworden den 18 Maart 1639. eerste Professor in de Medicynen den 2 Decemb. 1661. en gestorven den 18 February 1679. oudt 80 jaaren. Siet breder van syn Leven in de Lykreden van den Heer *Grævius*.

X. ARNOLDUS VAN GOOR, *Meursensis*, Ph. Doct., is tot Professor Extraordinair in de Philosophia Practica (2) beroepen den 11 July 1638. en geinaugureert den 6 Septemb., geworden zynde Thesaurier van den Prince van *Orange* te *Meurs*, is den 8 Octob. 1638. naar *Meurs* vertrokken.

XI. ARNOLDUS SENGUERDIUS, *Amstelod.*, Ph. Doct. is tot Professor Extraordinair in de Metaphysica en Physica (3) beroepen den 11 July 1638. ook geinaugureert den 6 Septemb. en Ordinair geworden den 11 Maart 1639. den 28 Febr. 1648. naar *Amsterdam* beroepen, is aldaar overleeden den 8 Maart 1667. N. S.

XII. MARTINUS SCHOOK, *Ultraj.*, is tot Extraordinair Professor in de Welspreekentheit (3) alhier beroepen den 11 July 1638. mede geinaugureert den 6 Septemb. en naar *Deventer* vertrokken den 13 Octob. desfelven Jaars.

XIII. CAROLUS DE MAATS, *Zelandus*, Predikant te *Middelburg*, is tot Professor in de Theologie (3) beroepen den 17 November 1636. maar heeft het beroep in Decemb. 1639 eerst aangenomen, geinaugureert den . . . . 1640. is in het jaar 1651. gestorven. Ætat. 54.

XIV. DANIEL BERKRINGER, *Palatinus*, is tot Professor in de Philosophie Practica (4) beroepen den . . . . 1640. en in

de Welspreekentheit in den jaare 1646. is den 22 July 1667. overleden.

XV. CYPRIANUS REGNERI AB OOSTERGA, *Zwollanus*, Doct. in beyde Rechten, is Professor *Institutionum Juris* (3) geworden den 3 Maart 1641. geinaugureert den 19 Maart, en gestorven den 25 Octob. 1687. Ætat. 73.

XVI. JACOBUS RAVENSBERG, *Groeninganus*, Ph. Doct., is tot Professor Extraordinair in de Mathesis (5) beroepen den 3 Maart 1641. ook geinaugureert den 19 Maart, en Ordinair geworden den 17 Juny 1644. is in April 1650. overleden.

XVII. PAULUS VOET, *Gisb. Fil. Heusdanus*, Doct. in beyde Rechten en Philosophie, is tot Extraordinair Professor in de *Metaphysica* (6) aangestelt den 24 May 1641. en Ordinair den 17 Juny 1644. is Professor in de Rechten (4) geworden den 25 April 1654. en gestorven den 1 Augusty 1667. Ætat. 48.

XVIII. HENRICUS MOREELSEN, *Ultraj.*, Doct. in beyde Rechten, is tot Professor in de Rechten (5) aangestelt den 25 Maart 1644. geinaugureert den 25 Juny; is Raadsheer van het Hof van *Utrecht* geworden den 24 April 1654. en Raadt in de Vroedschap deser Stad den 26 Octob. 1661. den 1 October 1662. Burgermeester der voorsz. Stadt, in October 1664. weder Raadsheer ten Hove, is den 21 May 1666. gestorven. Siet van desen de Lykreden van den Heer *Grævius*, gedrukt onder syne andere Redenvoeringen. Ætat. 50. 5. M.

XIX. JOHANNES HOORNBECK, *Harlemensis*, Doct. in de Theologie, is alhier tot Professor in de Theologie (4) beroepen, van *Mulheim by Keulen*, en geinaugureert den 13 May 1644. en in het jaar 1654. naar *Leyden* vertrokken, alwaar hy den 23 Augusty 1666. overleeden is.

XX. ISBRANDUS DE DIEMERBROEK, *Ultraj.*, Doct. in de Medicynen, is tot Professor Extraordinair in de Medicynen (3) aangestelt den 8 Juny 1649. en geinaugureert den 6 Sept. en tot Ordinair den 14 April 1651. is den 4 November 1674. overleden. Ætat. 65. Siet de Lykreden van den Heer *Grævius*, onder syne andere Redenvoeringen gedrukt.

XXI. JOHANNES LEUSDEN, *Ultraj.*, Phil. Doct., is Extraordinair Professor in de Hebreeuwische Taale geworden (1) den 2 July

2 July 1650. en geinaugureert den 5., en Ordinair den 3 January 1653. is gestorven den 30 Septemb. 1699. Ætat. 75.

XXII. JOHANNES DE BRUYN, *Gorcom-Batav.*, Doct. in de Philosophie, is tot Extraordinair Professor in de Physica en Mathesis aangesteld (7) den 21 April 1652. en geinaugureert den 3 Juny, Ordinair geworden den 31 Maart 1656. is gestorven den 21 Octob. 1675. Ætat, 55. Siet de Lykreden van den Heer *Gravius*, onder syne andere Redenvoeringen gedrukt.

XXIII. GUALTHERUS DE BRUYN. *Amersfurtensis*, Doct. in de Theologie, is tot Professor in de Theologie (5) aangesteld den 18 Decemb. 1652. geinaugureert den 8 Febr. 1653. enden 7 July 1653. gestorven.

XXIV. ANDREAS ESSENIUS, *Bommela-Gelrus*, Doct. in de Theologie, is beneffens *Gualtherus de Bruyn*, Professor in de Theologie geworden (6) den 18 Decemb. 1652. ook geinaugureert den 8 Febr. 1653. den 18 May 1677. in den ouderdom van 58 jaaren overleden.

XXV. DANIEL VOET, *Gisb. Fil. Heusdanus*, Doct. in de Philosophie, is tot Extraordinair Professor in de Philosophie aangesteld (8) den 18 Decemb. 1652. geinaugureert den 9 Febr. 1653. en tot Ordinair den 7 April 1656. is den 29 July 1660. gestorven. Ætat. 20. 7. M.

XXVI. MATTHIAS NETHENUS, *Resensis*, Doct. in de Philosophie en Theologie, is tot Professor in de Theologie (7) beroepen den 24 April 1654. geinaugureert den 26 May, en door een Resolutie van de Vroedschap van den 14 April 1662 afgeset; is naderhandt Professor te *Herborn* geworden, en den 9 Octob. 1686 gestorven. Ætat. 68.

XXVII. ANTHONIUS MATTHÆUS, *Ant. Fil. Ant. Nep. Ultraj.* der beyde Rechten Doct., is tot Extraordinair Professor in de Rechten aangesteld (6) den 6 Augusty 1660. geinaugureert den 29 dito, en tot Ordinair den 14 Novemb. 1662. is in den jaare 1672 of 1673 naar *Leyden* vertrokken, en aldaar den 25 Augustus 1710 overleden. Ætat. 75. 8. M.

XXVIII. ABRAHAMUS WYKERSLOOTH, *Ultraj.*, der beyde Rechten Doct., is Extraordinair Professor in de Rechten (7) geworden den 13 Augusty 1660. geinaugureert den 29 Augusty

guffy, is den 2 Febr. 1663 tot Raadt in de Vroedschap, en den 28 Octob. 1669. tot Raadt Ordinaris in het Hof verkooren, en den 5 Febr. 1673. gestorven,

XXIX. REGNERUS A MANSVELT, *Ultraj.*, Doct. in de Philosophie, is tot Professor in de Logica en Metaphysica aangestelt (9) den 7 Novemb. 1660. geinaugureert den 28 Novemb., en gestorven den 29 May 1671. Siet de Lykreden van den Heer *Gravius*, onder syne andere Redenvoeringen gedrukt.

XXX. JOHANNES GEORGIUS GRÆVIUS, *Naumburgensis*, is tot Professor in de Historien en Welspreekentheit van *Deventer* alhier beroepen (4) den 7 Augusty 1661. geinaugureert den 18 Octob. en den 11 Januari 1703 gestorven.

XXXI. FRANCISCUS BURMANNUS, *Lugd. Batav.*, Doct. in de Theologie, is tot Professor in de Theologie alhier beroepen (8) den 16 July 1663. geinaugureert den 12 Novemb., en den 12 November 1679 overleden. Ætat. 51.

XXXII. LUDOVICUS WOLZOGEN, *Germanus*, Doct. in de Theologie, en Predikant in de Walsche Gemeente alhier, is den 21 July 1664. tot Professor Extraordinair in de Kerkelyke Historien (1) beroepen, geinaugureert den 21 September, en den 5 Septemb. 1670 tot Ordinair aangestelt, is in het eynde van het selve jaar naar *Amsterdam* vertrokken, alwaar hy den 13 Novemb. 1690. overleden is.

XXXIII. HUGO RUYSCHE, Doct. in de Philosophie, is tot Extraordinair Professor, om de Geometrie in 't Nederduytsch te onderwysen (1) op den 26 Sept. 1664 aangestelt.

XXXIV. PHILIPPUS MATTHÆUS, *Ant. Fil. Ultraject.*, Doct. in de Medicynen, is tot Lector in de Medicynen aangestelt (4) den 5 Decemb. 1667. en tot Extraordinair Professor den 24 January 1670. en in dat selve jaar naar *Franker* vertrokken.

XXXV. LUCAS VAN DE POL, *Ultraj.*, der beyde Rechten Doct., is den 5 Decemb. 1667. tot Lector in de Rechten aangestelt (8); tot Extraordinair Professor den 24 January 1670. geinaugureert den 16 Febr., en tot Ordinair den 11 May 1674. is den 24 Nov. 1713 overleden. Ætat. 83. 9. M. Van syn Geslacht zyn eenige dingen aangetekent door den Heer *Burman*, in Not. ad Lips. Epistol. Tom. I. Ep. 119.

XXXVI. JO.

XXXVI. JOHANNES VOET, *Paul. Fil. Gisb. Nep. Ultraj.*, Doct. in beyde Rechten, is tot Professor Ordinair in de Rechten (9), alhier van *Herborn* beroepen den 11 May 1674. geinaugureert den 25 Augusty, en naar *Leyden* vertrokken den 6 February 1680. alwaar hy den 11 Septemb. 1713 overleden is. Ætat. 66.

XXXVII. GERARDUS DE VRIES, *Ultraj.*, Doct. in de Philosophie, tot Professor Ordinair in de Philosophie (10) beroepen den 11 May 1674. geinaugureert den 1 Sept. en tot Extraordinair Professor in de Theologie den 2 Maart 1685. is den 1 Decemb. 1705 overleden.

XXXVIII. JACOBUS VALLAN, *Amstelodam.*, Doct. in de Medicynen, is tot Ordinair Professor in de Medicynen, Practyk en Anatomie (5) beroepen den 8 Maart 1675. geinaugureert den 20 May, heeft den 15 Febr. 1680. den Tytel van Professor *Praxeos & Institutionum* gekregen, en is den 16 May 1720 overleden.

XXXIX. PETRUS VAN MAESTRICHT, *Coloniensis*, Doct. in de Theologie, is van *Duisburg* tot Professor in de Theologie alhier beroepen (9) den 12 Juny 1677. geinaugureert den 6 Sept., en den 8 Febr. 1706 overleden. Ætat. 75.

XL. MELCHIOR LEYDEKKER, *Medioburgo-Zel.*, Doct. in de Theologie, is tot Ordinair Professor in de Theologie (10) beroepen den 21 Januari 1678. geinaugureert den 8 April, en den 7 January 1721 overleden.

XLI. JOHANNES MUNNIKS, *Ultraject.*, Doct. in de Medicynen, is tot Lector in de Anatomie aangesteld (6) den 29 Octob. 1677. geinaugureert den 12 Decemb., tot Extraordinair Professor den 2 Decemb. 1678. en den 9 Febr. 1680. tot Ordinair Professor in de Medicynen, Anatomie en Botanie, is den 10 Juny 1711 gestorven.

XLII. JOHANNES LUYTS, *Hornanus*, Doct. in de Philosophie, is tot Professor Extraordinair in de Philosophie aangesteld (11) den 20 Octob. 1677. geinaugureert den 11 December, en tot Ordinair den 9 Febr. 1680. is den 12 Maart 1721 overleden. Ætat. 65. 5. M.

XLIII. HERMANNUS WITSIUS, *Enchufanus*, Doct. in de Theologie, is van *Franequer* tot Professor in de Theologie,

alhier beroepen (11) in April 1681. en in het jaar 1698 naar *Leyden* vertrokken, alwaar hy gestorven is.

XLIV. JOHANNES VAN MUYDEN, *Ultraj.*, Doct. in beyde Rechten, is op den 26 Decemb. 1680. tot Extraordinaif Professor in de Rechten aangestelt (10), geinaugureert den 10 Febr. 1681. en tot Ordinair den 8 Octob. 1683. gestorvenden 25 May 1729. *Ætat.* 77. 4. M.

XLV. HERMANNUS VAN HALEN, *Ultraj.*, Doct. in de Theologie, en Predikant alhier, is op den 14 Maart 1681 tot Extraordinaif Professor in de Theologie aangestelt (12), geinaugureert den 20 April, en tot Ordinair den 30 April 1683. is den 4 Maart 1701 overleden

XLVI. GERARDUS NOODT, *Neomagensis*, der beyde Rechten Doct. is van *Franequer* alhier tot Ordinair Professor in de Rechten beroepen (11) den 8 Octob. 1683. geinaugureert den 12 Febr. 1684. en in Augusty 1686. naar *Leyden* vertrokken, alwaar hy gestorven is.

XLVII. PAULUS BAULDRY, *d'Iberville, Gallus*, Doct. in de Theologie, is tot Extraordinaif Professor in de Kerkelyke Historien aangestelt (2) den 4 May 1685. en tot Ordinair den 15 Maart 1695. is den 16 Febr. 1706 gestorven.

XLVIII. HENRICUS COCCEUS, *Bremensis*, der beyde Rechten Doct. is tot Ordinair Professor in de Rechten, (12) van *Heidelberg* alhier beroepen den 9 April 1688. geinaugureert den 11 Febr. 1689. en weder naar *Frankfort* aan den *Oder* vertrokken in den jaare 1691.

XLIX. CORNELIUS VAN ECK, *Arenaco Gelrus*, der beyde Rechten Doct., is van *Franequer* tot Ordinair Professor in de Rechten alhier beroepen (13) den 27 July 1693. en geinaugureert den 11 September, is gestorven in February 1732.

L. PETRUS BURMANNUS, *Ultraj.*, der beyde Rechten Doct. is tot Extraordinaif Professor in de Historien aangestelt (5) den 10 Decemb. 1696. en tot Ordinair den 18 April 1698. tot Professor Politices den 19 Maart 1703. en den 29 May 1715 naar *Leyden* vertrokken.

LI. CONRADUS BARKHUSIUS, Doct. in de Medicynen, is tot Lector in de Chymie aangestelt den 6 October 1698. (7) en

en tot Extraordinair Professor den 19 Maart 1703. is den 1 October 1723. gestorven.

LII. HENRICUS PONTANUS, *Steinfurt*. Doct. in de Theologie, is van *Lingen* tot Professor in de Theologie (13) alhier beroepen den 15 Febr. 1700. en den 15 Decemb. 1714. overleden.

LIII. HADRIANUS RELANDUS, *Amstelodam*. Doct. in de Philosophie, is van *Harderwyk* tot Professor in de Oostersche Taalen (2) alhier beroepen den 21 Febr. 1701. en den 5 Febr. 1718. gestorven. Ætat. 41. 6. M.

LIV. RUDOLPHUS LEUSDEN, *Job. Fil. Ultraj.*, Doct. in de Philosophie en Medicynen, is den 19 Maart 1703. Extraordinair Professor in de Anatomie en Chirurgie geworden (8), en den 16 Maart 1705. tot Ordinair aangestelt, is den 29 May 1726. in het Lit der Heeren Geëligeerden verkooren.

LV. HERMANNUS ALEXANDER ROËL, *Marco Westphal*. Doct. in de Theologie, is van *Franeker* alhier tot Ordinair Professor in de Theologie (14) beroepen, en geinaugureert den 22 Septemb. 1704. en is den 12 July 1718 gestorven.

LVI. JOSEPHUS SERRURIER, *Amstelodam*. Doct. in de Medicynen en Philosophie, is tot Ordinair Professor in de Philosophie en Mathesis (12) aangestelt, en geinaugureert den 3 Febr. 1706. en daarenboven tot Professor in de Medicynen en Botanie (9) den 6 April 1716.

LVII. JOHANNES JACOBUS VITRIARIUS, der beyde Rechten Doct., is van *Heidelberg* tot Ordinair Professor in de Rechten (14) alhier beroepen, en geinaugureert den 17 Sept. 1708. en is in het eynde van het jaar 1719 naar *Leyden* vertrokken.

LVIII. HIERONIMUS VAN ALPHEN, *Hanou*. Doct. in de Theologie, is Ordinair Professor in de Theologie geworden (15) den 25 Febr. 1715.

LIX. FRANCISCUS BURMANNUS, *Fr. Fil. Pet. Fr. Ultraject.*, Doct. in de Theologie, is Ordinair Professor in de Theologie geworden (16) den 26 Febr. 1715. en gestorven den 22 September 1719. Ætat. 48.

LX. ARNOLDUS DRAKENBORGH, *Ultraj.*, der beyde Rechten Doct., is tot Ordinair Professor in de Historien en

Welsprekenheit (6) aangestelt den 6 April 1716. geinaugureert den 25 May.

LXI. CAROLUS ANDREAS DUKERUS, *Marco Westphal.* is tot Ordinair Professor in de Historien en Welsprekenheit (7) aangestelt den 6 April 1716. geinaugureert den 28 May.

LXII. DAVID MILLIUS, *Regio Mont.* is Ordinair Professor in de Oostersche Taalen geworden (3) den 21 Maart 1718. in de Joodsche en Oostersche Oudheden den 3 Novemb. 1727. en in de Theologie den 10 Octob. 1729.

LXIII. JOHANNES ENS, *Batavus*, Doct. in de Theologie, is van de Illustre Schoole van *Lingen*, alwaar hy Professor was, tot Predikant in de Nederduytsche Kerk alhier beroepen in den jaare 1719. en tot Professor Extraordinair in de Theologie aangestelt (17) den 11 Juny 1720. en voorts tot Ordinair den 4 January 1723. is gestorven in January 1732.

LXIV. FREDERICUS ADOLPHUS LAMPE, *Lipp.*, Doct. in de Theologie, is Ordinair Professor in de Theologie geworden (18) den 24 Juny 1720. en in het jaar 1727. weder naar *Bremen* vertrokken.

LXV. EVERARDUS OTTO, *Hammon.*, der beyde Rechten Doct., is van de Akademie van *Duisburg*, tot Ordinair Professor in de Rechten alhier beroepen (15), en geinaugureert den 18 November 1720.

LXVI. PETRUS VAN MUSSCHENBROEK, *Lugd. Batav.*, Doct. in de Medicynen en Philosophie, is van de Akademie van *Duisburg*, alwaar hy Ordinair Professor in Philosophie, en Extraordinair in de Medicynen was, tot Ordinair Professor in de Philosophie en Mathefis alhier beroepen (13), en geinaugureert den 13 Septemb. 1723.

LXVII. CHRISTIANUS BERNARDUS ALBINUS, *Bernard. Fil.* Doct. in de Medicynen en Philosophie, is tot Extraordinair Professor in de Medicynen, Anatomie en Chirurgie (10) aangestelt, en geinaugureert den 20 Septemb. 1723. is Ordinair geworden den 17 January 1724.

LXVIII. JACOBUS ODE, *Zutph. Geln.* Doct. in de Philosophie, is tot Extraordinair Professor in de Philosophie (14) aangestelt, en geinaugureert den 20 Septemb. 1723. is Ordinair ge-

wor-

worden den 17 January 1724. en Professor Extraordinaire in de Theologie (20) den 15 Decemb. 1727.

LXIX. JOHANNES VAN DEN HONERT, *Batavus*, *Tako Hajo Fil.* is tot Ordinair Professor in de Theologie aangesteld (19) den 20 Octob. 1727. vertrokken naar *Leyden* 1734.

LXX JOHANNES OOSTERDYK SCHACHT, *Lugd. Bat. Herm. Fil.* Philos. & Med. Doct. en Professor, (11) beroepen van *Franequer*, en geinaugureert als Ordinair Professor in de Medicynen den 12 Septemb. 1729.

LXXI. JACOBUS VOORDA, *Frisius*, Doct. in beyde Rechten en Professor, beroepen van *Franequer*, (16) en geinaugureert den 12 Septemb. 1730.

LXXII. PETRUS WESSELING, *Steinfurtenfis*, beroepen van *Franequer*, tot Ordinair Professor Historiarum, Eloquentiæ & Linguae Græcæ (8), en geinaugureert den 12 Juny 1735.

LXXIII. ALBERTUS VOGET, *Bremenfis*, beroepen van *Groningen*, tot Ordinair Professor in de Theologie (22) is geinaugureert den 12 Septemb. 1735.

L Y S T E

Van de Heeren

R E C T O R E S
M A G N I F I C I,

Van de

A K A D E M I E

In der tydt,

Welke Jaarlyks geïnstalleert worden ontrent half Maart, als:

Anno		Anno	
1636.	} Bernardus Schotanus.	1656.	} Andreas Essenius.
1637.		1657.	
1638.		1658.	Cypr. Regn. ab Oosterga.
1639.		1659.	Antonius Æmilius.
1640.		1660.	Gisbertus Voetius.
1641.	Gisbertus Voetius.	1661.	Johannes Leusden.
1642.	Antonius Matthæus.	1662.	Henricus Regius.
1643.	Guilielm. vanderStraten.	1663.	Johannes de Bruyn.
1644.	Antonius Æmilius.	1664.	Franciscus Burmannus.
1645.	Arnoldus Senguerdius.	1665.	Regnerus van Mansvelt.
1646.	Henricus Moreelse.	1666.	Ant. Matthæus, <i>Ant. Fil.</i>
1647.	Carolus de Maats.	1667.	Joh. Georgius Grævius.
1648.	Daniel Berkringer.	1668.	Ysbr. van Diemerbroek.
1649.	Henricus Regius.	1669.	Cypr. Regn. ab Oosterga.
1650.	Johannes Hoornbeek.	1670.	Franciscus Burmannus.
1651.	Cypr. Regn. ab Oosterga.	1671.	Gisbertus Voetius.
1652.	Paulus Voet.	1672.	} Johannes de Bruyn.
1653.	} Antonius Matthæus,	1673.	
1654.		<i>Obiit 25 Decemb. 1654.</i>	
1655.	Ysbr. van Diemerbroek.	1674.	Andreas Essenius.

1675.

Anno

1675. Gisbertus Voetius.
 1676. Johannes Leusden.
 1677. Cypr. Regn. ab Oosterga.
 1678. M. Gerardus de Vries.
 1679. Joannes Voet.
 1680. Joh. Georgius Grævius.
 1681. Lucas vande Poll.
 1682. Petrus van Maastricht.
 1683. Jacobus Vallan.
 1684. Melchior Leydekker.
 1685. Johannes Munniks.
 1686. Hermannus Witsius.
 1687. Johannes van Muyden.
 1688. Johannes Luyts.
 1689. Hermannus van Halen.
 1690. Joh. Georgius Grævius.
 1691. Jacobus Vallan.
 1692. M. Gerardus de Vries.
 1693. Johannes Leusden.
 1694. Johannes Munniks.
 1695. Cornelius van Eck.
 1696. Lucas vande Poll.
 1697. Hermanus Witsius.
 1698. Jacobus Vallan.
 1699. Hermannus van Halen.
 1700. Joh. Georgius Grævius.
 1701. Johannes van Muyden.
 1702. Henricus Pontanus.
 1703. Petrus Burmannus.
 1704. Cornelius van Eck.
 1705. Lucas van de Poll.

Anno

1706. Herm. Alexander Roël.
 1707. Rudolphus Leusden.
 1708. Hadrianus Relandus.
 1709. Jacobus Vallan.
 1710. Johannes Munniks.
 1711. Petrus Burmannus.
 1712. Josephus Serrurier.
 1713. Johannes van Muyden.
 1714. Joh. Jacobus Vitriarius.
 1715. Melchior Leydekker.
 1716. Cornelius van Eck.
 1717. Hieronymus van Alphen.
 1718. Franciscus Burmannus.
 1719. Johannes van Muyden.
 1720. Rudolphus Leusden.
 1721. Josephus Serrurier.
 1722. Arnoldus Drakenborgh.
 1723. Carolus Andreas Dukerus.
 1724. Everardus Otto.
 1725. David Mill.
 1726. Freder. Adolphus Lampe.
 1727. Johannes Ens.
 1728. Christ. Bernard. Albinus.
 1729. Petr. van Musschenbroeck.
 1730. Jacobus Ode.
 1731. Johannes vanden Honert.
 1732. Joh. Oosterdyk Schacht.
 1733. Hieronymus van Alphen.
 1734. Jacobus Voorda.
 1735. Arnoldus Drakenborgh.

L Y S T E

Van alle de Heeren Professoren, met welker *Afbeeldinge*
de *Akademie- of Senaat-Kamer* verçiert is.

Anthonius Matthæus.
 Anthonius Æmilius.
 Gisbertus Voetius.
 Bernardus Schotanus.
 Guilielmus van der Straten.
 Mienardus Schotanus.
 Henricus Regius.
 Arnoldus Senguerdius.
 Carolus de Maats.
 Daniel Berkringer.
 Cyprianus Regneri ab Oosterga.
 Paulus Voet.
 Henricus Moreelsen.
 Johannes Hoornbeek.
 Isbrandus de Diemerbroek.
 Johannes Leusden.
 Johannes de Bruyn.
 Andreas Effenius.
 Daniel Voet.
 Matthias Nethenus.
 Anthonius Matthæus.
 Regnerus à Mansvelt.
 Johannes Georgius Grævius.
 Franciscus Burmannus.
 Lucas van de Pol.
 Johannes Voet.
 Gerardus de Vries.
 Jacobus Vallan.
 Petrus van Maestricht.
 Melchior Leydekker.
 Johannes Munniks.

Johannes Luyts.
 Hermannus Witfius.
 Johannes van Muyden.
 Hermannus van Halen.
 Gerardus Noodt.
 Cornelius van Eck.
 Petrus Burmannus.
 Henricus Pontanus.
 Hadrianus Relandus.
 Rudolphus Leusden.
 Hermannus Alexander Roël.
 Josephus Serrurier.
 Johannes Jacobus Vitriarius.
 Hieronymus van Alphen.
 Franciscus Burmannus.
 Arnoldus Drakenborgh.
 Carolus Andreas Dukerus.
 David Millius.
 Johannes Ens.
 Fredericus Adolphus Lampe.
 Everardus Otto.
 Petrus van Muffchenbroek.
 Jacobus Ode.
 Johannes van den Honert.
 Johannes Oosterdyk Schacht.
 Jacobus Voorda.

N.B. Het Portrait van den Heere Professor *Conradus Barkhusius*, M. D. bevindt zich op de Bibliotheek,

Hr. BERENT VOET,

Hr. van den Voets-huyfen, Kolvenburg en Overwater, ge-compareerde wegens de Edelen en Ridder-schappen des Stichts van Munster op de Landdagen, en Cryts-dagen des Westphaal-schen Kryts, Trouwde omtrent den Jare 1412. Jonkv. . . . van Wellfelt.

Jonkv. Hildegonda Voet, trouwd Ao. 1447. met Hr. Gerard van Keppel, Hr. van Wedderen, en Marienburg, Maar(chalk van 't Hartogdom Cleve, welke byde, (om dat haar oudste kind, jonkhr. Herman van Keppel, in de Belegging van Nuyts doodt bleef Ao. 1475, hebben van haar Kasteel en goederen, als Wedderen en Marienburg, Ao. 1477.) een Carthuyser Klooster gestigt, die Carthuyfers met haar goederen begiftigt. Ao. 1478 is dit Clooster geheel en al uytge-lundert, en de Goederen, Graanen en Beesten, altemaal na Lochem gevoert, en aldaar verkogt. Zedert die tyd is 'er geen mans oir van de Familie van Voet in Munsterlandt gebleven.

Jonkv. Voet, trouwde den Heer van Beveren, Comparerende wegens de Edelen en Ridder-schappen op de Kryts-en Landdagen, des Westphaalschen Kryts, wiens zoon geweest is Dom-heer, en Præbendar van den Dom tot Munster.

Jonkhr. Hendrik Voet, Heete van den Voets-huyfen, Kolvenburg, en Overwater, hy trouwde omtrent den Jare 1480 Ida Dirks van Oudheusden.

Jonkv. Gofewina Voet, tot den Voets-huyfen en Kolvenburg, trouwde 1478 Heer Wernar van Mönster. Door dit huwelyk is het Stamhuys uyt de Familie geraakt.

Dirk Hendrikszoon Voet, hadde vyf Vrouwen, waar van ons 3. onbekent zyn, de vierde was genaamt Arikje, en de vyfde was genaamt Catharina van Stewig, by de eerste had hy 3. by de tweede een, by de derde geen, by de vierde een, en by de vyfde drie kinderen.

Hadrianus Voet, Prior van het Klooster der Wilhelmiten in s' Hertogenbosch.

Eerste bedde.
Paul Voet de Oude.
Heyman Dirksz.
Voet, Ridder.
Sophia Voet
trouwt Gysbert van Aelste.

Tweede Bedde.
Gysbert Dirks
Voet, trouwt Johan-na van Aelstelsf.

Vierde Bedde.
Hendrik Dirksz.
Voet, trouwde
Arkje van . . . .

Vyfde Bedde.
Paul Voet de jonge,
trouwt . . . .

Nicolaas Dirksz.
Voet, Ridder,
trouwde Cecilia van Calydr.

Cornelia Voet,
trouwt Leonard van Stewig, Ridder.

Agnes Voet,
trouwt Jan van de Capellen.
Bartholomeus Voet,
Ridder, ongetrouwt
gestorven in Frank-ryk.

Adriaan Voet,
trouwde Maria Spruyt
van Kriekenbeek.

Johanna Voet,
trouwt Jan Campe.

Cornelia Voet,
trouwde Gysbert van Ryerda.

Dirk Voet,
trouwt . . . .
Met vrouw en kinde-ren aan de pest ge-storven.
Paul Voet,
Ridder, trouwt Ma-ria de Jageling.

Geerttruyd Voet,
trouwt Johan Centen.
Gysbert Adriaanz.
Voet, trouwde . .

Daniel Voet, on-
getr. gestorven.
Daniel Voet, on-
getr. gestorven.
Nicolaas Voet,
ongetr. gestorven.
Dirk Voet,
Pred. te Dussen,
trouwt Clara van Calyd.

Cecilia Voet,
ongetr. gestorven
GYSBERTUS
VOET,
Eerste Professor in
de H. Theologie en
Pred. te Utrecht,
trouwde den 5 May
1612 Deliana van Dieft.
Elisabeth Voet,
trouwde Hendrik
Schryvers van
Zweerts, Ingenieur
ten dienste der Ver-eenigde Nederlanden.
Paul Voet,
gest. 1604.

Paul Voet,
trouwde eerst Elifa-
beth van Rhenen,
2de Maria Dorzzurz
3de Jouere . . .

Maria Voet, geb.
8 Meert 1613. on-
getr. gestorven.
Maria Voet, geb.
23 Maart 1614. on-
getr. gestorven.
Elisabeth Voet,
geb. 4. Januar. 1617.
ongetr. gestorven.
Paul Voet, Pro-
fessor in de Rechten
t' Utrecht, Raadsheer
van de Souveraine
Kamer van Justitie
tot Vianen, geb. 7.
Juny 1619. trouwde
eerst den 13 Dec. 1646.
Elisabeth van Winf-
sen, en ten tweede
Elisabeth Ruffert.

Nicolaas Voet, geb.
7 Octob. 1621. on-
getr. gestorven.
Johannes Voet, geb.
28 Januar. 1624. on-
getr. gestorven.
Nicolaas Voet, geb.
7 Febr. 1627. ongetr.
gestorven.
Daniel Voet, Pro-
fessor in de Medicinen
tot Utrecht, geb. 1.
Jan. 1630. trouwde
Wynanda Junius.
Anna Voet, geb.
20 Jan. 1633. trouwde
Cyprianus Ruffert,
Sec. van Oudeboren.
Nicolaas Voet, geb.
21 April 1635. Pred.
tot Utrecht, trouwde
Geerttruyd Kryters.

Uyt 't eerste Bedde.
Dirk Voet, Pred. tot Maftricht, trouwde
Jenette Breberinus van Dyk.
Deliana Voet, ongetr. gestorven.
Elbert Lodewyk Voet.
Wilhelmina Voet, jong gestorven.
Gerard Carel Voet, ongetr. gestorven.
Paul Voet, jong gestorven.
Elisabeth Wynanda Voet, jong ge-
storven.

Derde Bedde.
Arnoud Walraad Carel Voet, Pred.
te Ankeveen.
Clara Elisabeth Voet.
Paul Gysbert Voet, Pred. tot Beul en
Castel, ongetr. gestorven.

Eerste Bedde.
Johan Voet, geb. 3 Octob. 1647.
Prof. in de Regten tot Leyden, trouwde
Magdalena de Sadelare, hy gest. 1714.
Gysbert Voet, geb. 1 Sept. 1649. on-
getr. gestorven.

Paul Voet van Winf-
sen, geb. 3 Febr.
1665. Oud Borgermeester en Secret.
van Haar Ed. Mog. de Heeren Staten
's Lands van Utrecht, mitsgaders van
de Gedeputeerden en Ridder-schap, en
Griffier van de Leenen, en trouwde
Engelberta van Brienen.

Twede Bedde.
Gysbert Voet, ongetr. gest.
Elisabeth Voet, trouwde Adolf Tie-
leman.
Thomas Voet, ongetr. gestorven.
Maria Voet.
Johanna Voet.
Paul Gysbert Voet, Raadt en Vroed-
schap der Stad Utrecht, trouwde Yda
de Barra, hy stierf 1708.

Clementia Voet, ongetr. gestorven.
Daniela Voet, trouwde Daniel Ruyn-
velt, Pred. tot Delft.
Daniel Voet, Rentmr. van St. Pau-
lus te Utrecht, ongetr. gestorven.
Deliana Voet, trouwde Jan Huychel-
bos.
Gysbert Voet, Klerk van de Ed.
Mog. Heren Staten 's Lands van U-
trecht, ongetr. gestorven.
Abraham Voet, Luytenant ter Zee,
ongetr. gestorven.
Jan Voet, Volontair ter Zee, ongetr.
gestorven.
Nicolaas Voet, trouwde Maria Yfen-
doorn.

Jan Voet, ongetr. gestorven.
Elisabet Voet, trouwde Nicolaas Ghy-
len, Droflaart van Harital en Substi-
tuit Hoof-Officier van de Stad en Lan-
den van Maftricht.

Anna Elisabeth Voet, Troude Gysbert
Voet van Winf-
sen, Secret. van de Ed.
Mog. Heren Staten 's Lands van Utrecht,
mitsgaders van de Gedeputeerden en
Ridder-schap, en Griffier van de Lee-
nen.

Paul Voet van Winf-
sen, ongetr.
gestorven.
Hendrica Elisabeth Voet van Winf-
sen, trouwde Isaac Ub-
ugh, Raad en Gede-
puteerden in de Staten Generaal, en
Borgermeester der Stad Utrecht. Sy
gest. 15. Decemb. 1723.

Deliana Voet van Winf-
sen, ongetr.
gestorven.
Gysbert Voet van Winf-
sen, Secret.
van de Ed. Mog. Heren Staten 's Lands
van Utrecht, mitsgaders van de Gede-
puteerden en Ridder-schap, en Griffier
van de Leenen, trouwde Anna Elisabet
Voet.

Deliana Margareta Voet van Winf-
sen, trouwde Jacob Martens, Raad in
de Vroedschap, en Borgermeester der
Stad Utrecht.

Johanna Magdalena Voet van Winf-
sen, trouwde Isaac Ferdinand Godin,
Secretaris van Haar Ed. Mog. Heren
Staten Collegie van den Lekkendyk
Bovendams, naderhand Raad in de
Vroedschap der Stad Utrecht.

Paul Engelbert Voet van Winf-
sen, Klerk van Haar Ed. Mog. Heren Sta-
ten 's Lands van Utrecht, trouwd Ag-
nes Ormea van Papendorp. Hy gest.
7 January 1724.

Cornelis Evert Voet van Winf-
sen, Raadsheer van den Raade van Vlaan-
deren en Griffier van de Leenen van
Vlaanderen.

Paul Voet van
Winf-
sen.
Johanna Magda-
lena Voet van Winf-
sen.

Paul Engelbert
Voet van Winf-
sen, Justus Jan Voet
van Winf-
sen, on-
getr. gestorven.

Nicolaas Voet.
Deliana Voet.

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

De heer van ...
De heer van ...
De heer van ...

KORTE LEVENS-BESCHRYVING

van den Heere Professor

GISBERTUS VOETIUS.

By gelegenheit van dese herdrukte Reedenvoeringe, en verdere Jubel-gedachtenisse, heb ik geoordeelt den Leser geen ondienst te doen, met hem hier een *korte Levens-Beschryving* van desen Beroemden Hoog-leeraar, welke dese *Akademie* door syn 42 Jaarige Bedieninge, ongemeene diensten gedaan heeft, meede te deelen.

GISBERTUS VOETIUS, was gebooren tot *Heusden*, den 3 den Maart des Jaars 1589.

Deselve wierdt 1611. beroepen te *Vlymen* in 't landt van *Heusden*, tot Predikant, en heeft aldaar *Engelen* meede bedient. Tot *Sprang* 1613. versocht zynde, heeft het selve geweigert. Het beroep van *Rotterdam* hem naderhandt, beneffens dat van *Heusden* te gelyk aangeboden wordende, verkoos hy dese syn Geboorte-stadt, en vertrok 1617. derwaarts.

Hy wierdt 1618. uyt de Synodus van *Zuydt-Hollandt*, beneffens andere tot de *Synodus Nationaal* tot *Dordrecht* afgesonden; welke hy heeft bygewoont, en is tien Jaaren lang de langstlevende geweest van alle de leeden der gemelde Synodus, soo Kerkelyke als Polityke, in- en uytlandtsche, die deselve hebben bygewoont.

In den Jaare 1619. wierdt hy wederom door de kerk van *Rotterdam* tot Predikant versocht, 't geene Prins *Maurits* van *Oranjen* hem schriftelyk aanriedt; gelyk ook door den Praeses, de Assessoren en Scribenten van de Nationaale Synodus te *Dordrecht* geschiedde; doch te vergeefs. Vier Jaaren daar na (1623) versocht hem de Magistraat van *Rotterdam* van nieuws, 't geene hem nochmals door den gemelden Prins wierdt aangeraaden; doch hy wees het wederom van de handt. Diergelyken beroep wierdt hem 1626. in de *Haag* aangeboden, en dit verzoek door Prins *Frederik Hendrik* ondersteunt; van 's gely-

ken verfochten hem de steden *Haarlem*, *Dordrecht*, 's *Hertogenbosch* en *Middelburg* tot den Predikdienst; doch hy weigerde alle dese Plaatsen, nademaal hy niet besluyten kon syn Gebcorte-stadt te verlaaten.

Hy is over verscheydene en seer gewichtige Kerkelyke, Classicaale en Synodaale Saaken elf-maal in besendinge gebruykt. Dit geschiedde bysonder 1629. in den Leeger-dienst voor 's *Hertogenbosch*; en toen de Stadt veroverd was, heeft hy, op 't verzoek van de Gedeputeerden der Staaten Generaal en van den Raadt van Staaten, voor haar gepredikt. Hy bleef daar ook noch eenigen tydt, om, beneffens *Henricus Swalmius*, *Godefridus Udemans* en *Samuel Everwyn*, Predikanten van *Haarlem*, *Zierikzee* en *Dordrecht*, de Gereformeerde Religie te helpen invoeren.

Eyndelyk wierdt hy 1634. den 9 Juny naar *Utrecht* beroepen, tot Professor in de Theologie en Philologie in de nieuwe *Illustre Schoole* aldaar; 't geene hy aannam, en derwaarts vertrok; wordende den 21 sten *Augusty* geinaugureert, en begon den 13 *September* syn Professie met een Oratie.

De voorgemelde *Illustre Schoole* 1636. den 16 *Maart* O. S. in een *Hooge Schoole* verandert zynde, deedt hy den 13 *Maart* O. S. zynde des Sondaags voor de Inleydinge van dese *Nieuwe Akademie*, in de *Dom-Kerk* aldaar de *Reedenvoeringe* over *Luc. II: 46.* die wy hier, van nieuws beschaaft, meede deelen.

In de *Somer-Vacantie* des laatstgemelden Jaars, deedt hy, in gefelschap van synen Soon *Paulus*, eene reyfe naar *Engelandt*, om de Akademien en Bibliotheecken aldaar te bezoeken, en met verscheyde Voortreffelyke Mannen te spreken, met welke hy, soo wel te *Dordrecht* op de Nationaale Synodus, als door Brieven, hadde kennisse gemaakt. Van daar te rug gekomen zynde, ging hy naar *Groeningen*, daar hem de Tytel van *Theologiae Doctor*, door *Dr. Franciscus Gomarus*, synen Ouden Leermeester, wierdt opgedraagen, en quam wederom binnen *Utrecht*.

Den 6 *April* 1637. wierdt hy, beneffens *Meynardus Schotanus*, meede Professor *Theologiae* der laatstgemelden Stadt, tot Predikanten beroepen, om met haar beyde eenen Predikdienst
waar

waar te neemen. Hy heeft synen dubbelden dienst eenen reeks van Jaaren met alle getrouwigheid bekleedt, niet alleen woordelyk met veel stichting, maar ook schriftelyk door veele beroemde Werken in het licht te geven. Na dat de *Franschen* zich Ao 1672 onder anderen van de Stadt *Utrecht* hadden meester gemaakt, maar deselve den 13 *November* 1673. verlieten, deedt hy den 16 den dier maandt wederom d'eerste *Gereformeerde* Predikatie in de *Dom-Kerk*, (welke gedurende de *Fransche* Befettinge, door de *Roomsehgefinden* was beseeten;) over Psalm cxxvi: 1 tot 3. doch dit was genoegzaam de laatste Predikatie van syn leven; dewyle hy acht daagen daar na in de *Catharina-Kerk* predikende, op den Predik-stoel besweek, en naar huys gebracht wierd. Den 17 den *October* 1676. wierdt hy bedtleegerig, en heeft eyndelyk den 1 *November* O. S. daar aan volgende, door eenen sachten doodt dese wereldt verlaaten; in den Ouderdom van 87 Jaaren, 8 Maanden en 9 Daagen; na dat hy met syn Huysvrouw *Deliana van Dieft*, (die in haar 85 ste Jaar is overleeden;) omtrent 65 Jaaren in den Echtenstaat geleeft, en ses Soonen en vier Dochteren by haar gewonnen; de waardigheit van Predikant 66, en die van Professor 42 Jaaren, met seer veel lof bekleedt, de Akademie ongemeen veele diensten gedaan, ook syne twee Soonen *Paulus* * en *Daniel*, tot Meede-Professooren op dese Akademie gesien, doch beyde overleeft hadde. Syn Soon *Nicolaus*, in 's Vaders plaats tot Predikant van *Utrecht* beroepen, is twee Jaaren daarna komen te sterven.

* De Soon van desen, *Johannes* genoemd, is naderhandt meede Professor te *Utrecht* en te *Leyden* geworden.

L Y S T E

Van alle de

A K A D E M I E N

of

HOOGE SCHOOLEN,

En van de vermaardste

ILLUSTRE SCHOOLEN

In Christenryk;

Eerst ontworpen, door den Heere Professor

GISBERTUS VOETIUS,

Thans grootelyks Vermeerdert.

---

*Bericht van den Heere Professor Gisbertus Voetius
aan den Leefser.*

Gunstige Leefser!

Ik hebbe de hier voorstaande *Reedenvoeringe*, voornamentlyk tot geryf der geenen, die de Akademische Studien niet doorgelooopen hebben, hier en daar wat vermeerdert en uytgebreydt, sonderling daar ik tot alle de Konsten en Wetenschappen overgaa; dewyle ik voor de Gemeynthe, volgens myne Notulen, alles niet ten breedsten mogte voorstellen, om het niet te lang te maaken; waar-

waarom ik genoodfaakt was in elks wat te bekorten, ook eenige Wetenschappen ten eenemaal over te slaan, als de *Musica*, *Metaphysica* en *Critica*. Dewyle het dan wat lang gevallen is, om ook den ongestudeerden eenigen smaak en bescheydt van onse Akademische Konsten en Wetenschappen te geven; soo dacht het ons niet ongeraaden, met eenen op deselve papieren, tot geryf als vooren, de *Akademien* en *Schoolen in het Christenryk* in een *LYSTE* te vertoonen. Tot dien eynde sochte ik by een, soo veel my de geheugenisse, onder soo veele beeftigheden, en voorts het insien van eenige *Geographische*, *Politische* en *Historische* Schryvers, ook de *Titulen* en *Voorreedens* van verscheyde andere Boeken, en ten laatsten van de *Bullen* en *Constitutien* der *Roomse* Pausen, konden toebrengen. Men houde my ten goede, indien ik ergens een *Illustre* Schoole voor een *Akademie*, of een *Akademie* voor een *Schoole* genoemd mogte hebben; ofte ook, indien 'er eenige overgeslaagen zyn, 't welke ik vreefe dat in de *Illustre* *Schoolen* niet dan al te veel geschiedt sal wesen; te meer, dewyle geene *Autheuren* of *Boeken* deselve dus aantekenen, en geen en tydt was om elders daar na te verneemen. Betreffende de *Aanteekeninge* der *Jaaren*; dese moet men niet ten naauwsten siften, dewyle de *Autheuren* in deselve verschillen, gelyk ook andere * dat aange-merkt hebben. Willens hebbe ik ook voorby gegaan, sulke *Illustre* *Schoolen*, welke het eertydts geweest waren, doch nu niet meer zyn; als ook de *Conventen* of *Collegien*, soodaanige als die noch by de *Grieksche* Christenen mogten overig zyn; daar benevens de *Schoolen* en *Seminaria Episcoporum*, (op welke in het *Concilie* van *Trenten* eenige ordre beraamt is †,) en voorts alle de *Abdyen*, *Conventen* en *Collegien*, van allerleye *Religieusen* en *Ordens* in de *Roomse* Kerke; (in 't bysonder de *nieuwe* en *machtige* *Collegien* der *Jesuyten*, die thans wel het meeste uytsteeken, gelyk eertydts de *Collegien* der *Regulieren* van *St. Augustyn*;) daar men gemeenlyk alleen in de *Theologie*, en in eeni-

M 3

ge

* *Conr. Ritterstufus* in *Catalogo Academicarum Germaniae*, praemisso *Commentar. in Salvianum*.

† *Sessione* 1. de *Reformat.* § *Seff.* c. 18.

ge deelen van de *Philosophie* Lessen doet; hoewel *Paulus* de vyfde, met een expresse *Bulle* Ao. 1610. belast heeft, dat men daar ook Leeraars in de *Latynsche*, *Grieksche*, *Hebreeuwſche* en *Arabifche Taalen* foudē hebben. (Doch dit, meen ik, is alleen een *Bulle*, en verder niet.) Dese *Studia Regularium* nu, gelyke genoemd worden, hier alle te verhaalen, foudē een werk ſonder eynde, en van weinig voordeel zyn. Het is genoeg, dat men fulke Plaatsen met naame noemt, daar voor een iegelyk publyke Lessen en Oeffeningen in allerhande, of immers in verſcheyde Konſten en Wetenschappen gedaan worden. Betreffende de Heydenen, derſelver *Schoolen* of *Collegien* in *China*, *Japan* en elders; der *Mahumethiſten* in *Africa*; der *Jooden*, eertydts in *Babyloniën* en *Judea*, en nu noch bykans door de geheele Wereldt*, der nieuwen *Arrienen* of *Photianeeſen*, te *Claufenburch* in *Transſylvanien*, en te *Rakow* in *Poolen*, deſe komen hier in geen aanmerkinge; veel minder de *Schoolen* en *Collegien* der *Toovenaars*, die voor eenige Jaaren in *Spanjen* en *Italiën* plagten gehouden te worden, gelyk de *Jefuyt Martinus Delrio* betuygt †.

Volgt hier dierhalven, een volmaakte *Catalogus* van die Plaatsen, in welke, behalven andere Konſten, de drie hooge Faculteiten, te weten, de *Theologia*, *Jurisprudentia* en *Medicina* geleert, en in deſelve, als ook in andere Wetenschappen, *Promotien* gedaan en *Tytulen* verleent worden; diergelyke *Schoolen* tot onderſcheydt *Univerſiteiten*, *Akademien*, *Hooge Schoolen* en *Studia Generalia* genoemd worden. Daarby is ook aangeteekent den tyd, wanneerſe eerſt ingeſtelt zyn, of immers hebben beginnen te bloeyen, of bekend te worden. Ook worden hier opgetelt, de vermaardſte *Profeſſoren*, welke in elke *Akademie* geleert hebben. De letter R. beteekent, dat de *Gereformeerde Religie* aldaar geleert werdt §, alle de andere zyn *Roomſchgeſinden*. De letters P. P. beteekenen, datſe van de *Roomſche Pauſen* *geprivilegeert* zyn.

Utrecht 1636.

G. VOETIUS.

Bericht

* *Buxdorff. in Tyberiade, Parte I. † Disquiſt. Magic. lib. I. cap. 2.*
 § Of liever, datſe van de *Proteſtantiſche Religie* zyn.

Bericht, aangaande de Vermeerderinge deser Lyste.

Wy hebben ons omtrent dese *Vermeerderinge* soodaanig gedraagen, dat wy het voetspoor van wylen den beroemden Heere Professor, soo kort als mogelyk was, hebben opgevolgt; genoegsaam niets overslaande, van 't geene syn Eerw. heeft aangeteekent; en voorts overal soodaanige vermeerderingen bygevoegt, als wy ter saake noodig en nuttelyk oordeelden, en dit bestek wilde gedoogen, sonder al te wydtloopig te zyn. Volgen hier dierhalven eerst de *Hooge-Schoolen* of *Akademien*, en dan de *Illustre Schoolen* van 't Christenryk.

L Y S T E
D E R
HOOGE SCHOOLEN
O F
AKADEMIEN,
Van 't Christenryk.

I. In ITALIEN, en de *Vorstendommen* daar onder gerekent.

ROMA of ROMEN.

In den Jaare 3248. na de Scheppinge der Wereldt, is hier reedts een vermaarde Hooge Schoole geweest, doch heeft, gelyk de Stadt selve, veeltydts aanstoot geleeden. Daarna is zy door Paus *Bonifacius* de VIIIste Ao. 1303. van nieuws herstelt, en eyndelyk door *Eugenius* de IVde Ao. 1432. verder ver-

verbetert, soo dat op deselve in alle de Faculteiten Lessen gegeven wierden.

Het soude onmoogelyk zyn alle de Geleerde Mannen op te tellen, die hier geleert hebben; waarom het genoeg sal wesen slechts eenige te verhaalen, die in de twee laatste Eeuwen vermaart waren.

Onder de *Jesuyten*, die in het *Collegium Romanum*, of soogenoemde *Romeynsche Collegie* de Theologie en de Philosophie onderweesen hebben, zyn dese wel de voornaamste. *Robertus Bellarminus*, *Alphonsus Pisanus*, *Franciscus Toletus*, *Gabriel Vasques*, *Johannes Azorius*, *Benedictus Pluterius*, *Paulus Ledesma*, *Emanul Sa*, *Johannes Maldonatus*, *Johannes Mariana*, enz.

In de Mathematiscbe Konsten is wydtberoemdt geweest, *Christophorus Clavius*, een *Jesuyt*, te *Bamberg* gebooren, en *Johannes Taisnierius*, een *Henegouwer*.

In de Medicynen zyn seer vermaardt, *Alexander Trajanus Petronius*, *Hippolytus Salvoianus*, *Archangelus Piccolominæus*, *Andreas Cæsalpinus*, *Realdus Columbus*, en andere.

In de Welspreekentheit en Vrye Konsten munten uyt, *Latinus Latinius*, *Franciscus Bencius*, *Marcus Antonius Muretus*, *Johannes Vazmotta*, *Johannes Antonius Valtrinus*, *Franciscus Cardulus*, *Aldus Minutus*, enz. Hier moet men byvoegen *Petrus Ciacconius*, en *Fulvius Ursinus*.

In de Rechtsgeleertheit, alle die voortreffelyke Juristen, welke in de *Rota* geleesen hebben, van welke *Farinacius* geen van de minste is.

Hedensdaags poogt men hier den ouden Roem van Geleertheit te behouden, ten welken eynde men thans noch de volgende Akademien daar siet.

Academia Lynceorum, gesticht door *Fredericus Cæcus*, Vorst van *St. Angelo*, in den Jaare 1630. overleeden; welke de Akademie met een *Porphyristeen* vereerde, daarop een *Lynx* (een Dier 't geene seer scherpsinnde is;) staat ingegraveert; waarvan de Akademie haaren naam draagt. Op deselve werdt de Natuurlyke Historie verhandelt, zynde onder anderen de bekende *Joh. Baptistæ Porta* en *Galilæus de Galilæis* Leeden daarvan geweest.

Academia Humoristorum, gesticht in den Jaare 1660. Dese heeft

heeft veele Kardinaalen en andere voornaame Heeren tot Leeden gehadt; onder anderen *Gabriel Naudæus*, Bibliothecaris van *Christina* Koninginne van *Sweeden*. Het Sinnebeeldt deser Akademie is, een Wolke uyt Zee opkomende, en wederom Reege van haar gevende.

Collegium Sapientiæ Romanæ, of *Academia*, gesticht door *Josephus Carpanus*, *J. U. Doctor*, in den Jaare 1642. daarin over de Theologie en Zeeden-leere gehandelt wordt.

Academia Palatii Apostolici, gesticht omtrent den Jaare 1622. daarin veel over de Politica en Ethica gehandelt wordt. Onder veele beroemde Meedeleeden van dese reekent men *Mascardi*, groot Gunsteling van Paus *Urbanus VIII*.

De Akademie van den Koning van *Vrankryk* alhier, op welke gemeenlyk over de Wiskunde gehandelt wordt. In dese is *Jordanus de Bitonto* beroemt geweest.

De Akademie van *Christina* Koninginne van *Sweeden*, door haar oppgerecht, daarin van de Dichtkunde gehandelt wordt. In dese heeft zich *Benedictus Menzinius* voornaamentlyk gequeten.

Academia Ciampini, door *Johannes Ciampinus* gesticht, en in syn eygen Huys gevestigd, in welke de Mathematische Physica en Kerkelyke Historien verhandelt worden. Op dese bevinden zich ook veele voornaame Leeden.

Noch meer andere diergelyke Akademien vindt men binnen *Romen*, tot bevordering van verscheyde Studien en Konsten, die wy om kortheits wille voorby gaan.

MEDIOLANUM, of MILAANEN.

Dese Hooge Schoole, welke thans doorgaans *Collegium Doctorum* genoemt werdt, en seer ruym en aansienlyk is, seggen sommige, dat al in den Jaare 3800. na de Scheppinge soude begonnen wesen. Doch ik oordeele, dat men dit Jaar qualyk kan bepaalen. Nochtans is het seker, datse eene van de alleroudfte Akademien is, welke heedensdaags noch in weesen zyn.

Eertydts hebben hier gebloeyt, *Hermolaus Barbarus*, *Franciscus Philelphus*, *Georgius Merula*, *Cælius Rhodiginus*, *Marcus Antonius Majoragijs*, *Circejus*, *Hieronimus Donatus*, *Jacobus Antiquarius*, *Antonius Codrus Uræus*; als meede *Jason Maynus*, en *Andreas*

Alciatus, vermaarde Rechtsgeleerden; ook *Hieronymus Cardanus*, een voortreffelyk Doctör in de Medicynen en Philosooph.

Onder de geene, welke seer veel tot bevorderinge deser Hooge Schoole hebben toegebracht, werdt de Kardinaal *Borromæus* boven andere gepreësen.

N E A P O L I S of N A P E L S. P.P.

Sommige reekenen, dat deselve in den Jaare 3870. na de Scheppinge der Wereldt haar begin genomen heeft. Doch sekerder is het, dat Keyser *Frederik* de tweede Ao. 1224. haar eerst ter deegen tot een Akademie heeft gemaakt, en met veele Privilegien begiftigt, welke Koning *Robertus*, en daarna *Alphonsus* Koning van *Arragon*, hebben vernieuwt en grootelyks vermēerdert; en onder Koning *Philippus* de tweede is deselve in noch beteren staat gebragt.

Onder de Geleerden deser Hooge Schoole, worden met veel lof gemeldt, de vermaarde Regtsgeleerden *Nicolaus Napolitanus*, *Alexander ab Alexandro* en *Stephanus Cajeta*; ook de sehrandere Wiskonstenaars en Philosophen *Lucas Gauricus*, *Johannes Albius*, *Franciscus Branchaleonis*, *Franciscus Puccius*, *Baccius Ugolinus*, *Bernardinus Caraffa* en *Johannes Valdesius*. *D. Josephus Valetta* was meede hier een seer Geleerd Man, welke de Studien met veel vlydt bevorderde, en Vergaaderingen van Geleerde Liederen tot dien eynde beleyde, welke de voortreffelyke Regtsgeleerde *Franciscus Andria* meede heeft bygewoont.

M E S S A N A of M E S S I N A. P.P.

In 't Eylandt *Sicilien* gelegen, is seer oudt, doch eenen geuymen tydt lang verduyftert geweest, soo datse naauwelyks meer bekendt was; maar Paus *Paulus* de derde heeftse in den Jaare 1548. beginnen te verbeeteren, en deselve den *Jesuyten* aanbevoelen. Onder de Geleerden aldaar, die veel roem verkreegen hebben, worden onder anderen de vermaarde Griek *Petrus Bembus*, en onder de Theloganten *Johannes Gavius* genoemt.

CATHANA of CATANEA.

Meede op 't Eylandt *Sicilien* gelegen, schynt ook seer oudt te wesen, doch tot noch toe weinig bekendt. Men segt, dat de vermaarde Abt van *Panormitanen* hier geleert heeft, en dat deselve in de voorgaande Eeuwe wederom heeft beginnen te bloeyen, en Professoren in alle Wetenschappen gekreegen.

BONONIA, BOLOGNA of BOLONIEN. P.P.

Volgens het schryven van *Volateranus*, opgerecht door Keyser *Theodosius*, Ao 447. of 422. of Ao. 428. volgens anderen, by gelegenheit dat Keyser *Theodosius* de jonge, onder Paus *Celestinus* d' Eerste, een groot Concilie aldaar beleyde, tegen *Nestorius* in de tegenwoordigheit van verscheyde Koninglyke Gesandten. Allengskens vervallen zynde, is deselve door Keyser *Carel* de Groote herstelt. Doch Keyser *Frederik* de tweede, tegens Paus *Caestinus* de vierde oorloogende, verplaatste dese Hooge Schoole naar *Padua*. Andere Pausen hebben deselve daarna wederom herstelt, terwyle die van *Padua* ook in weesen bleef. Eyndelyk heeftse Keyser *Carel* de Vyfde met veele Vryheeden en Privilegien begiftigt.

Onder andere Weldoenders, heeft haar de *Spaansche* Kardi-naal *Aegidius Albernotius* Ao 1364. by Testament begiftigt, met een Collegie voor de *Spaansche* Natie, van 31 *Alumnos* of Leerlingen; van welke drie uyt *Arragon*, een uyt *Portugaal*, en de overige uyt *Castillien* souden zyn. Vier van haar souden in de Theologie, vier in de Medicynen, en de overige in de Geestelyke Rechten studeeren, en van alles vry onderhoudt genieten.

De *Duytsche* Natie heeft naderhandt hier ook een bysondere Societeit uytgemaakt, hebbende vier Raaden en twee Procuratoren, over welke de Rector van de Universiteit geen gesach hadde.

Het Gebouw van de Akademie is seer prachtig, van gehou-wene steenen opgehaalt, en met finryke Inscriptien verciert. Van binnen siet men het groote en kleyne Auditorium der Juristen, als meede een voor die in de Medicynen en Philo-sophie studeeren.

Hier is ook een Akademie, door den Jurist *Celfus Socinus* in den Jaare 1454. gesticht, onder de benaaminge van *Sitientes*. Uyt dese zyn seer veel voortreffelyke *Italiaansche*, *Spaansche*, *Fransche* en *Duytsche* Juristen voortgekomen.

De Akademie *Della Traccia*, *Indagantium* genoemd, is door *D. Geminianus Montanori* opgericht, welke ook van Ao 1665 tot 1668. derselver Voorstander was, doch daarna tot Professor naar *Padua* wierdt beroepen. Op dese Akademie geschieden meest Experimenten in de *Physica* en *Mechanica*.

Seer vermaardt is ook de *Academia Marsiliana*, opgericht in den Jaare 1687. door den Aarts-Diaaken *Anthony Felix Marsigli*, meede tot bevordering van de Experimentaale Philosophie.

Verscheyde andere diergelyke Akademien, gaan wy om kortheit voor by.

De Rechtsgeleertheit heeft andersints op dese Hooge Schoole boven andere seer gebloeyt; soo dat'er in de voorgaande Eeuwen naauwelyks een Voortreffelyk Regtsgeleerde gevonden wierdt, die hier niet gestudeert of geleert hadde. Onder veele andere Professoren in de Rechten, zyn dese wel de vermaardtste door haare Schriften: *Innerius*, *Azo*, *Accursius Florentinus*, *Johannes de Blanasco*, *Orthofredus*, *Dinus Mugelanus*, *Mortinus de Sulmannis*, *Rolandinus de Romanicis*, *Bartholomeus de Pratis*, *Johannes Andreae*, *Cynus*, *Bartholomæus de Saliceto*, *Petrus de Anchorano*, *Antonius de Butrio*, *Paulus de Castro*, *Ludovicus Bologninus*, *Alexander de Tartagnis*, *Alexander de Imola*, *Hippolytus de Marsiliis*, *Ludovicus Gozadinus*, *Johannes Crotus*, *Augustinus Berojus*, *Augustinus Zanettus*, *Hieronimus Pruntellus*, *Martinus Sulimanus*, *Hieronimus Gratus*, *Marianus* en *Bartholomeus Socinus*, *Vader* en *Soon*, *Angelus Spanochius*, *Tiberius Decianus* en meer anderen.

In de Medicynen zyn vermaardt, *Caspar Tralcacotius*, *Ulysses Aldrovandus*, *Aeneas Vezanius*, *Johannes Costæus*, en meer anderen.

In de Historien en Taalen zyn beroemt, *Philippus Beroaldus* en *Carolus Sigonius*.

De Philosophie hebben hier eertydts geleert, *Dominicus de Flandria*, een vermaardt Leeraar en Dominikaaner Monnik, en *Petrus Pomponatius*.

In de Mathematische Konsten is seer bekendt, de alom beruchte

ruchte *Antonius Maginus*, wiens fchriften noch in verfche geheugeniffe gehouden worden.

Men fegt, dat tot de Jaarlykfche Wedde der Profeforen defer Akademie, eertydts wel veertig duyfendt Ryksdaalders vereyft wierdt.

Geduurenden het Rectorschap van den vermaarden Rechtsgeleerden *Azo*, reekende men het getal der ftudenten op defe Akademie wel tien duyfendt fterk te zyn.

Onder andere groote Gerechtigheeden, welke defe Hooge Schoole geniet, is de Crimineele en Civile Jurisdicctie, gelyk de Univerfiteit te *Perufa*.

Van defe Hooge Schoole hebben de Pausen altydt veel werks gemaakt, en fonderling wierdt door *Clemens* de Vyfde in 't Concilie van *Vienne* bevordert, dat de *Oofterfche* Taalen aldaar fouden onderweefen worden.

PATAVIUM, of PADUA. P.P.

Volgens 't bericht van fommige, is defe Akademie door Keyfer *Carel* de Groote in den Jaare 791. opgerecht, doch door Keyfer *Frederik* de tweede voornaamentlyk vernieuwt, en bekendt Ao 1222. De Pausen *Pius* de tweede, *Urbanus* de vierde, *Clemens* de fefde en *Eugenius* de vierde, hebben defelve naderhandt met veele heerlyke Voorrechten begiftigt.

In den Jaare 1405. heeft de Kardinaal *Pileus*, uyt fyn eygene Middelen, het foo genoemde *Collegium Pratense* aldaar geflicht.

Eertydts waren de *Duytſchers* gewoon defe Akademie veel te befoeken, en voornaamentlyk plagten de Doctoren in de Medicynen haar aldaar te laten promoveeren; als hebbende de Regtsgeleertheit en Medicynen hier altydt het meeſte gebloeyt. Het getal der Profeforen, welke de *Venetiaanen* hier onderhouden, wordt op Vyftig gerekent.

Onder de vermaardſte Profeforen in de Rechten, welke hier eertydts eenen grooten naam verworven hebben, telt men *Richardus de Malumbra*, *Raynerius de Foro Livii*, Leermeefter van den beroemden *Bartholi*, *Angelus Perufinus*, *Raphael Fulgoſius*, *Raphael Comenſis*, *Paulus de Caſtro*, *Jaſon Maynus*, *Jacob Alvarotus*, *Decius*, *Franciſcus Zabarella*, daarna Kardinaal geworden, *Johannes Antonius Rubeus*, *Hieronymus Cagnolus*, *Jacobus*

Mænochius, *Viglius Zuichemus*, een *Vries* van geboorte, daarna Raadtsheere van Keyser *Carel* de vyfde in de *Nederlanden*. Voorts *Johannes Vincentius Pinellus*, *Bartholomeus Salicetus*, *Christophorus de Castalione*, *Jacobus Aluarotus*, *Antonius Roselus*, *Rosellus de Rosellis*, *Bartholomeus Cepolla*, *Baptista de St. Blasio*, en *Bartholomeus Sozinus*. Enz.

In de *Medicynen* zyn seer vermaardt, *Petrus Aponensis*, *Hieronymus Fracastorius*, *Bassianus Landus*, *Gabriel Fallopius*, *Oddus de Oddis*, *Johannes Cornarius* van *Ghendt*, *Andreas Vesalius* van *Brussel*, *Hieronymus Capivaccus*, *Hieronymus Fabricius de Aquapendente*, *Minadeus*, *Rudius*, *Hieronymus Mercurialis*, *Adrianus Spiegelius*, een *Brabander*, *Joh. Mich. Savanarola*, *Franciscus Capuanus*, *Gabriel Zerbus*, *Johannes Montanus*, *Baptista Veronensis*, *Hieronymus Accoromborum*, *Eugubius*, en meer andere.

Onder de geene welke de *Philosophie* geleert hebben, zyn de voornaamste, *Zimara*, *Leonicus Thomæus*, *Lazarus Bonamicus*, *Jacobus Zabarella*, *Bernhardus Petrella*, en *Franciscus Piccolominæus*.

In de *Welspreekentheit* en *Historien* zyn meest bekendt geworden, *Johannes Marchanova*, *Johannes Calpurnius*, *Franciscus Robortellus* en *Antonius Riccobanus*.

Voorts hebben daar noch seer vermaart geweest, *Raphael Regius*, *Philosooph*, *Reedenaar* en *uytmuntende Poët*, *Scipio Cortheromachus Pistoriensis*, *Professor*, in de *Grieksche Taale*, *Christophel Longolius*, in alle *Geleertheit* *uytmuntende bedreven*, en *Nicolaus Leonicens*, *Philosooph* en door syn *Taal-kunde* vermaardt.

Heedensdaags bloeyen noch in dese *Stadt* verscheyde andere *Akademien*. Als, de *Akademie Constanti* genoemd, zynde door den *Adel van Padua* gesticht, in den *Jaare 1556*. in welke de *Philosophia Naturalis* en *Moralis* de *Reedenkunde* en *Dichtkonst*, beneffens de *Muzyk*, met *stemmen* en *speeltuygen* geoeffent werdt.

De *Akademie Ricovrati* genoemd, is den *Jaare 1678* gesticht, door den vermaarden *Franschman Carel Patin*, hebbende haaren oorsprong uyt een andere *Della* of *Delii* genoemd, welke omtrent den *Jaare 1608*. haaren *aanvang* heeft genomen. Op dese worden veelderley *Oudtheeden* verhandelt, en verscheyde *Geleerden van Duytschlandt*, als *George Wolfg. Wedel*, *Professor*

feffor te *Jena*, *Lucas Schröder*, Prefident van 't Collegie *Naturæ Curiosorum* genoemt, *Guntber Christoph. Schellaummer*, Profeflor te *Kiel*, en Juffrouw *Helena Sibylla Wagenfeil*, zyn Leeden daarvan geweest.

TICINUM, of PAPIA, dat is PAVIEN. P.P.

Dese is kort na die van *Parys* geflicht, door Keyfer *Carel de Groote*, in den Jaare 792 of 794. welke *Johannes Mailrosium*, een *Schotlander* van geboorte, Collega van *Alcuinus* en Discipel van den Eerwaardigen *Beda*, derwaarts fonde, om dit werk te bevorderen. Dese Akademie vervallen zynde, is door *Johannes Galeatus* eerften Hertog van *Milaanen* herstelt, welke ook den vermaarden Rechtsgeleerden *Baldus de Ubaldis*, (Discipel van *Bartholi*, en Leermeester van *Gregorius de tweede*, alvorens hy Paus wierdt;) tot dien eynde derwaarts beriep, daar deselve veele Jaaren lang Lessen gegeven heeft, en ook aldaar gestorven is. Voorts zyn hier noch in de Rechtsgeleertheit vermaardt geweest: *Jafon Maynus*, *Philippus Decius*, *Lancelottus Decius*, *Andreas Alciatus*, *Hieronymus Tornielus* en *Franciscus Curtius*.

In de Philosophie zyn beroemdt geweest, *Octavianus Ferrarius* en *Hubertinus Crescentinus*.

In de Medicynen muntten uyt, *Antonius Cynacinerius*, *Johannes de Concoregio*, *Antonius Fauentinus*, *Franciscus Bobius*, *Marcus Catinaria*, *Leonhardus Legius*, *Mattheus Curtius*, *Blasius Astorius*, *Cæsar Ladulphus*, *Johannes Matthæus* en *Cælius Secundus Curio*.

Men zegt, dat Paus *Pius de vierde* tot herstelling van den luyfter deser Akademie veel heeft toegebracht; en dewyle deselve soo veele Geleerde Mannen uytleverde, heeftse daar door den naam van *Felicissima*, of *de Allergelukkigste* verkreegen.

MUTINA, of MODENA. P.P.

Dese heeft reets omtrent den Jaare 1200. haar begin genomen. De Rechtsgeleertheit plagt hier eertydts meest te bloeyen, in welke onder anderen de vermaarde *Azo* Lessen gegeven heeft; zynde van *Bolonien* daartoe herwaarts beroepen, met verbeteringe syner Wedde van 100 Marken Silver 's Jaars. Want in oude tyden wierdt nergens dan te *Constantino*

tinopolen en te *Romen* de Rechtsgeleertheit onderweesen ; welke gunst de Keyseren daarna ook aan *Bolonien*, en eyndelyk meede aan *Modena* toestonden.

FERRARA, of FERRAREN. PP.

De Hooge Schoole hier is opgerecht door Keyser *Frederik* de tweede, ten spydt van die van *Bologne*, Ao. 1216, of volgens andere in den Jaare 1316 of 1319, door de Markgraven van *Asti* of *Esten*. Immers meent men, dat deselve na eenig verval, door *Albertus van Asti* wederom in een bloeyenden staat gebracht zy. Door 't aangeven van *Bartholomeus de Saliceto*, (een vermaardt Jurist, welke hier de eerste Inleydinge en Lessen gedaan heeft;) verkreeg deselve omtrent Ao. 1300. by Paus *Bonifacius* de achtste heerlyke Privilegien. Dese Akademie werdt in drie Hooft-Collegien afgedeelt; namentlyk, in 't Collegie der Rechtsgeleerden by de Kerk van *St. Franciscus*, in dat van de Medicynen by die van *St. Dominicus*, en in dat van de Philosophen by die van *St. Georgius*.

In de Rechten zyn alhier de volgende Professoren vermaart geweest, *Alexander de Tartagnis*, *Felinus Sandeus*, *Joh. Maria Rimunaldus*, *Ludovicus Bologninus*, *Philippus Cornæus*, *Ludovicus Sardus*, *Angelus Aretinus* en *Andreas Alciatus*.

In de Medicynen hebben uytgemunt, *Johannes Arcularius*, *Nicolaus Leonicens*, welke 60 Jaaren lang Professor in de Philosophie en *Grieksche* Taale geweest, en in den Ouderdom van 96 Jaaren overleeden is, *Johannus Manardus*, *Antonius Musa Brasavolus*, *Ludovicus Bonociolus*, *Hugo Bencius* en *Dominicus Bondius*.

In de Mathematische Konsten, de vermaarde *Johannes Taisnieri*, een *Henegouwer*, enz.

In de Philopie, *Fulvius Moratus*, wiens Dochter geweest is *Olympia Fulvia Morata*, door haar Geleertheit en eenige Schriften seer vermaardt.

Voorts hebben hier noch geleert, *Guarinus Veronensis*, *Theodorus Gaza*, *Rudolph Agricola*, *Joh. Dalburgius*, Bisschop van *Worms*, *Baptista Guarinus*, (van wien *Jodocus Badius* in de *Grieksche* Taale onderweesen is;) *Curius Lancilotus*, *Lilius Gregorius Gyraldus*, *Antonius Antimachus* en *Cælius Calscagninus*; welke alle

in

in de *Griekfche* Taale, Dichtkunde en andere Befchaafde Wetenschappen by uytneementheit wel bedreven waren.

Onder de Theologanten munt uyt, de Godvruchtige en Geleerde *Hieronymus Sauonarola*, door bedryf van Paus *Alexander* de zesde ten vuure gedoemt, welk Vonnis ook in den Jaare 1498. is voltrokken. Van hem worden noch eenige kleyne flichtelyke Werken geleefen, die in verfcheyde Taalen zyn overgefet.

PERUSIUM, of PERUGIA. P.P.

Heeft beginnen vermaart te worden, omtrent den Jaare 1234. of volgens andere Ao 1290 of 1307. Het Collegie aldaar is feer cierlyk opgebouwt, en voor deszelfs Ingang fiet men een Marmeren ftandt-beeldt van Paus *Sixtus* de Vyfde. De *Rector* defer Hooge Schoole voert den Tytel van *Prior*, en aldaar hebben diergelyke groote Privilegien plaats, als van oudts te *Constantinopolen*; fttaande gefamentlyk in *L. unica C. de Profess. qui in urbe Constanti. doc. mer. comit.*

Hier hebben altoos voortreffelyke Rechtsgeleerden geleert. Onder dese is de oudtste en eerste Doctör *Hospertus Cremonensis*. Hem zyn gevolgt, *Petrus de Affifio*, Leermeefter van *Bartholi*, *Dinus Mugellanus*, *Jacobus de Butrigariis*, (by welken *Bartholus* meede lessen gehadt heeft;) *Cynus Pistoriensis*, *Raynerus Foroliuiensis*, *Petrus de Ubaldis*, Vader van *Baldus* en *Angelus de Ubaldis* Gebroeders, *Johannes Petrucius*, Leermeefter van veele Geleerde lieden, *Petrus de Ancharano*, *Philippus Franchus*, *Benedictus Capra*, *Paulus de Perufio*, en *Philippus Corneus*. Hier is gebooren *Bartholus de Saxoferrato*, een voorbeeldt van Geleertheit in de Rechten.

In de Theologie heeft onder anderen lessen gegeven, *Ludovicus Carbo*, bekent uyt veele Schriften; en in de Philosophie enz. *Franciscus Maturatius*, welke te gelyk een goet Reede-naar en Dichter was.

FIRMUM, of FORMIANO. P.P.

Van dese Akademie vinden wy niets byfonders aangeteekent, dan dat deselve door Paus *Bonifacius* de achtste in den Jaare 1305.

is opgerecht, en daar na door Paus *Sixtus* de vyfde in den Jaare 1585. vernieuwt.

S A E N A , S E N A , of S I E N A . P . P .

Deze Akademie roemt sedert van ouds op haar voortrefflykheit, en ouderdom. Sommige willen, dat zy bykans tot haaren ondergang helde, toen de Paus in den Jaare 1330. deselve met eenen nieuwen luyfter herstelde. Andere schryven, datse eerst omtrent den Jaare 1387. soude hebben beginnen te bloeyen. Dit is sekerder, dat zy deselve Privilegien geniet als *Bolonien*.

Hier hebben eertydts geleert, dese vermaarde Rechtsgeleerden: *Nicolous Siculus de Tudescis*, *Christophorus Castalionensis*, *Philippus Decius*, *Richardus de Petronibus*, *Albertus Odofredi*, *Fredericus Petrucius*, *Recuperius de Sancto Miniato*, *Johannes Plagianensis*, *Paulus de Castro*, *Ludovicus Pontanus*, *Thomas Doctius*, *Joh. Baptista de Gazalupis*, *Bartholomeus Sozinus*, en meer andere.

Hier is ook vermaardt, in de Philosophie *Franciscus Patricius*, welke aldaar gebooren is, en gestudeert heeft; in de Theologie *Hugo Senensis*, meede een groot Filosooph en Medicus; *Aeneas Sylvius* was ook hier gebooren, en een seer Geleerd Man, welke naderhandt tot Paus verkooren is, en den Naam *Pius* de tweede heeft aangenomen; *Franciscus Philephus*, *Johannes Antonius Campanus*, *Aretinus*, *Petrus Andreas Matthæolus* en *Augustinus Dathus*, welke alle in verscheyde Wetenschappen en groote Geleertheit hebben uytgemunt.

Hier studeeren doorgaans veele *Duytsche* en *Poolse* Edellieden; daar toe de suyvere en nette *Italiaansche* Taale, welke hier gesproken werdt, veel aanleydinge geeft.

Men vindt alhier noch verscheyde andere Akademien, als eene *Gli Intronati* genoemt, gesticht in den Jaare 1525. op welke, behalven de *Grieksche*, *Latynsche* en *Italiaansche* Taalen, ook de Reedenkunde en Dichtkonst geleert en geoeffent werdt.

Eenige andere gaan wy met voordacht voorby, als buyten ons bestek zynde.

P I S A .

Deze Akademie is gesticht in den Jaare 1339. maar daarna ver-

AKADEMIEN VAN 'T CHRISTENRYK. 107

vernieuwt door *Laurens de Medices* Ao 1437. en noch eens feet treffelyk door *Cosmus de Medices*, in den Jaare 1543. Dese tot Groot Hertog verheven, raadtpleegde diesaangaende met *Alciatus* en *Mattheus Curtius*, twee Geleerde Mannen in synen tydt, en stichtede een Collegie voor veertig *Florentynsche* Jongelingen, welke behoorlyk met vrye wooning en de kost voorzien worden, en Vryheit hebben, om ses Jaaren lang onder goeet opficht voor niet te studeeren.

Alhier hebben in de Rechtsgeleertheit gebloeyt, *Philippus Corneus*, *Philippus Decius*, *Felynus Sandeus*, *Antonius Ciofius*, *Reynerius Pisanus*, *Andreas de Pisa*, *Benedictus de Plombino*, *Bartholomeus de Saxoferrato*, *Franciscus Tigrini*, *Franciscus Aretinus*, en veele andere vermaarde Juristen.

In de Medicynen zyn beroemt, *Nicolaus Tignosius*, *Leonhardt Zachimus*, voormaals Doctor te *Florence*, en *Mattheus Curtius*; als meede *Cyriacus Strozza*, een vermaarde Filosooph, en *Bartholomeus Pisanus*, wiens Geleertheit, soo wel in de Theologie, als in de Philosophie en beyde Rechten seer gepreefen werd.

SALERNUM, of SALERNO,

in 't Koningryk *Napels*.

Dat hier eertydts de konst der Medicynen seer gebloeyt moet hebben, blykt uyt het vermaarde Boek *Medicina* of *Schola Salernitana* genoemt, door *Johannes de Mediolano*, doch in de naam van dese geheele Akademie, ten dienste van een seekeren aanstaanden Koning van *Engellandt*, *Robbert*, Soon van Koning *Willem de Veroveraar*, reets voor omtrent seshondert Jaaren opgestelt, daarna door *Arnoldus de Villanova* met Aantekeningen vermeerdert, in de meeste bekende Taalen overgeset, en sedert de vinding van de Drukkonst oneyndig maalen herdrukt; doch dese Akademie is tegenwoordig byna geheel verduyftert.

FLORENTIA, of FLORENCEN.

Dese heeft haaren meesten luyfter omtrent den Jaare 1460. gekreegen, van den Groot Hertog *Cosmus de Medices*, die veele Geleerde en bequaame Mannen uyt *Griekenlandt* derwaarts ontboodt, en tot Professoren aanstelde. De volgende Groot

Hertogen hebben meede tot voortplantinge van de Geleertheit getrouwelyk de handt gebouden, waar door dese Hooge Schoole seer beroemt is geworden.

In de Rechtsgeleertheit hebben hier gebloeyt, *Franciscus Accursius*, *Paulus de Castro*, en *Philippus Decius*.

In de Medicynen hebben uytgemunt, *Thaddeus Florentinus*, *Crusianus Italus*, *Dinus de Garbo*, *Thomas de Garbo*, en *Nicolaus Florentinus*.

In de Philosophie, Taal- en Dichtkunde zyn vermaardt, *Dantes Aligerus*, *Franciscus Petrarca*, *Johannes Boccatus*, *Leonhardus* en *Carolus Aretinus*, *Johannes Poggius Florentinus*, *Angelus Politianus*, *Johannes Picus Mirandola*, *Marsilius Ficinus*, *Philippus Callimachus*, *Bartholomeus Scala*, *Baptista Leo Florentinus*, *Christophel Landinus*, *Petrus Crinitius*, *Cyriacus Strozza*, *Franciscus Philelpbus*, *Johannes Argyropylus*, *Gregorius Tiphernas*, *Petrus Victorius*, en meer andere.

De Bibliotheek te *Florecen*, door den Groot-Hertog *Cosmus de Medices*, in den Jaare 1571. voornaamentlyk gesticht, is seer voortreffelyk, en met een grooten schat van Oude Handschriften voorzien.

Verfcheyde andere Akademien, tot het leeren van veele Wetenschappen en Taalen, in dese stad gesticht, gaan wy voorbedachtelyk voorby.

VENENTIA, of VENETIEN.

Dese is omtrent den Jaare 1460 bekend geworden, toen *Emanuel Chrysoloras* de *Grieksche* Taale in *Italien* overbragte, en te *Venetien* opentlyk leerde. Niet weinig behulp ontving hier ook de Geleertheit, toen de Kardinaal *Bessarion* syn Boekerye, ter waardye van wel dertig duysendt Ryksdaalders, aan dese Hooge Schoole naliet. Eygentlyk bestaat deselve in drie soogenoemde Societeiten, van welke ieder in een bysonder Palleys vergaardert, en haar eygene Inkomsten heeft; welke Societeiten van *Misericordia*, *St. Maria* en *St. Rochus* de naam draagen; wordende de pracht van dese laatste voornaamentlyk seer geroemt.

Voorts hebben dese Hooge Schoole een reeks van Geleerde en Vermaarde Mannen grooten roem aangebragt, van welke
wy

wy eenige hier opnoemen, *Hermolaus Barbarus*, *Guarinus Veronenfis*, *Aldus Manutius*, *Paulus Manutius*, *Antonius Sabellicus*, *Paulus Venetus*, *Laurentius Justinianus*, *Franciscus Philelphus*, *Gener. Chrysolora*, *Omnibonus*, *Leoniceus Vincentinus*, *Petrus Paulus Vergerius*, *Ambrosius Florentinus*, *Sanctes de Arduino*, *Franciscus Barbarus*, *Franciscus Dictus*, *Franciscus Niger*, *Hieronymus Donatus*, *Georgius Merula*, *Dominicus Bolanus*, *Marcus Antonius Coccejus Sabellicus*, *Antonius Mancinellus*, *Antonius Calvus*, *Andreas Nagearius*, *Georgius Valla*, *Petrus Bembus*, *Christophorus Longolius*, *Marcus Musurus*, *Scipio Carterromachus*, *Alexander Paccius*, *Lazarus Baysius*, *Alexander Trajanus Petronius*, *Franciscus Massarius*, *Guilelmus Dorotheus*, *Joh. Bapt. Egnatius*, *Caelius Secundus Curio*, *Nicolaus Massa*, *Andreas Lacuna*, *Martinus Cuena*, beneffens een meenigte andere.

V E R O N A, of V E R O N E N.

Dat dese seer oudt is, kan men onder anderen daar uyt befluyten, dewyle Keyfer *Frederik* de tweede deselve, even als *Bolonien*, van haare Privilegien heeft berooft, en se aan de Hooge Schoole van *Padua* opgedraagen. Andere stellen haar begin omtrent den Jaare 1460. doch is het waarfchynelyker, datse toen wederom herftelt zy.

Eertydts zyn hier vermaardt geweest, in de Medicynen, *Guilelmus Placentinus*, *Joh. Bapt. Confalonierius*, *Alexander Benedictus* en *Antonius Fumanellus*. Voorts *Dominicus Chalderinus*, als een Vermaardt Reedenaar, *Franciscus Diedus* in de Theologie en Philosophie, *Bartholomeus Cepolla* in de Rechtsgeleertheit, *Petrus Pitatus* in de Mathefis, als meede *Johannes Jucundus*, *Johan. Bapt. Montanus*, en veele andere.

Thans bloeyt hier noch een Akademie, onder de benaaminge van *Academia Aletophili*, in den Jaare 1606. gesticht, in welke de Geheymen der Medicynen en Philosophie onderweesen worden.

B E R G O M U M, of B E R G O M O.

Van dese Akademie, behoorende onder 't Gebiedt der *Venetianen*, getuygt *Leander*, dat aldaar geen andere Professoren gevonden worden, dan haar eygene Burgers en Ingefeetenen.

LYSTE DER HOOGHE SCHOOLEN OF

M A C E R A T A. P. P.

Dese behoort onder 't Gebiedt van den Hertog van *Parma* en *Placenza*, gesticht omtrent den Jaare 1540. door Paus *Paulus* de derde. Naderhandt heeft Paus *Sixtus* de vyfde Ao. 1589. hier ook een *Rota*, Hooge Vierschaar of Kantzelerye ingestelt.

P A R M A. P. P.

Is een Akademie, welke niet seer oudt is, en de Professien worden meest door de *Jesuyten* bekleedt. In de Rechten is hier *Bernhardus Parmensis* vermaardt geweest.

L U C A.

Dit is een vrye stadt in *Italien*, welke de heerschappye van geen Vorst erkent, en alsoo thans een Republyk op haar selven uytmaakt; schoon de Keyser wil, dat hem de Souverainiteit daar van toekomt. Daar door heeft die stadt ook uyt haareygen gesach een Akademie gesticht, en deselve met bequaame Professoren voorsien; behalven noch twee andere Akademien of Societeiten, tot het leeren en oeffenen van verscheyde Wetenschappen.

Sommige hebben noch, *Syracusa* en *Panormus* in *Sicilien*, *Ancona* en *Placentia* in *Italien*, onder de Akademien gestelt; maar dewyle andere die ongemerkt voorby gaan, en deselve ook meest vervallen, of immers verduystert zyn, valt hier daar van niets aan te merken.

TAURINUM, TURINO, of TURYN.

Eygentlyk in *Piemont* gelegen, is seer oudt, doch heeft omtrent den Jaare 1490. eerst beginnen te bloejen; zynde in 't voorgemelde Jaar de wydt beroemde *Erasmus* van *Rotterdam* alhier tot Doctoor in de Theologie gepromoveert.

In de Rechten hebben hier certydts geleert, *Johannes Grossus*, *Hieronymus Cognolus*, *Andreas Alciatus*, en *Carolus Sucquetius*, uyt *Vlaanderen* van geboorte.

In de Philosophie en Medicynen zyn hier Vermaardt, *Bartholomeus Viottus*, en *Hieronymus Gemusæus*, uyt *Switserlandt*.

Ver.

Verfcheyde andere Akademien van Konften en Wetenfchappen, zyn hier daarenboven opgerecht, doch buyten ons beftek.

In des Paus Gebiedt van Avignon.

AVENIO, of AVIGNON. P. P.

Eygentlyk in *Vrankryk* gelegen, doch eertydts de Residentie van sommige Pauffen, welke defelve met een Akademie hebben begunftigt, 't geene sommige aan *Bonifacius* de achtfte, of *Urbanus* de vyfde toefchryven. Immers fchyntfe omtrent den Jaare 1307. in een bloejenden ftaat geweest, en door de Pausfen met heerlyke Privilegien begiftigt te zyn. In de Theologie leefen gemeenlyk drie, in de Rechten vier, en in de Medicynen drie Profefloren of Doctoren, en in de Philofophie werdt door de Jefuyten voorfien.

Hier hebben eertydts geleert, de Vermaarde Regtsgeleerden, *Andreas Alciatus*, *Johannes Regnaudus*, *Johannes Garonius*, *Antonius de Tremulis*, *Emilius Ferretus*, en *Paulus de Castro*, wiens *Prælectiones Auenionicae* met den druk gemeen gemaakt zyn, en feer gepreefen worden.

Met veel lof hebben hier in de Theologie uytgemunt, *Franciscus Lambertus Auenionensis*, en *Richardus Radulphi* een *Engelfchman*, welke daarenboven in beyde de Rechten en andere Wetenfchappen wel bedreven was.

II. *In 't Koningryk VRANKRYK.*

BURDEGALA, of BORDEAUX. P. P.

Na gedachten van sommige, is defelve reets Ao. 340. opgerecht. Datfe op eenen feer hoogen Ouderdom kan roemen, is feeker, nademaal het een bekende faak is, dat ten tyde van de uytmuntende Dichter *Aufonius*, (hier gebooren,) en van den Oudtvader *Hieronymus*, reets veele Geleerde Profefloren hier waren, welker naamen eensdeels by *Aufonius*, als ook by *Sidonius Apollinaris*, en *Eusebius* in fyn *Chronyk* gevonden worden. Doch gelykerwyfe alle dingen door langheit van tydt lichtelyk vervallen, alfo is ook defe Akademie verduyftert geweest; tot dat

dat zy in den Jaare 1442. op 't verzoek van den Magistraat der stad, van nieuws door toedoen van Paus *Eugenius* de vierde herstelt wierdt.

Alhier is een Collegie, 't geene *Aquitanicum* genoemd wordt, verdeelt in negen Classen, in welke de geheele Philosophie en de drie Taalen met grooten toeloop geleert worden.

De vermaardste, welke eertydts hier Lessen gegeven hebben, zyn, *Robertus Britannus* van *Atrecht*, *Andreas Goveanus*, *Melchior Wolmarus*, *Jacobus Colinus*, *Johannes Gelida*, (een Leermeester van den Doorluchtigen en Wydtberoemden *Julius Caesar Scaliger*;) *Theodorus Langius* gebooren te *Enkhuysen*, *M. Antonius Muretus*, *Johannes Costanus*, *Georgius Buchananus* een *Schotsman*, *Nicolaus Gruchius*, *Guilelmus Guerentæus*, *Jacobus Tevius*, *Elias Vinetus* en *Robertus Balfureus* een *Schotsman*.

Daar is noch een oudt vervallen Collegie, in 't welke in de Rechten geleert wordt.

Hier is meede een groot Collegie der *Jesuyten*, opgerecht in den Jaare 1573.

Alhier heeft ook gewoont, de Doorluchtige en Wydtberoemde *Franciscus Fluscas*, de laatste van de Prinssen *Candala*, een voortreffelyk Mathematicus en Chymicus. Dese heeft by syn leven uyt syne Goederen Jaarlyks 500 Kroonen aan de Akademie gegeven, om daar van een Professor in de Mathematische konsten te onderhouden. Hy is in den ouderdom van 81 Jaaren, Ao. 1594. overleeden.

P A R I S I I, of P A R Y S. P. P.

Dese Akademie werdt gefegt door Keyser *Carel* de Grootte opgerecht te zyn, door aanspooringe van *Alcuinus*, synen Leermeester, omtrent den Jaare 791. Naderhandt is deselve door Koning *François* d'eerste, en andere, allengskens geweldig verbeterd. De Rector is seer aansienelyk, en heeft de Jurisdic tie en 't Patroonschap over verscheyde Plaatsen, Kerken en Schoolen in de stad. Deselve werdt alle vierendeel Jaars door de Procuratores der vier Natien uyt de Faculteit der Philosophen verkooren; maar de drie andere Faculteiten hebben ieder haar *Decanos*, en staan onder den Rector. Dese vier Natien zyn eygent-

gentlyk (1) de *Franschen*, (2) de *Picarders*, (3) de *Normannen*, en (4) de *Duytschers*; doch onder dese laatste behooren noch de *Engelschen*, *Schotten*, *Tren*, *Deenen*, *Sweeden*, enz. Alle maanden houdt de Rector een Procesfie naar *St. Denys*. By alle Plechtigheden heeft de Rector den voorrang, zelfs boven de Legaatenvan den Paus en de Kardinaalen. Wanneer de Koning een opentlyke Intreede doet, of by Lykstatien, dan is de Rector de eerste, en gaat met den Aarts-Bisschop van *Parys*. De Professoren in de Rechten mogen slechts in het *Jus Canonicum* lessen geven; nademaal het *Jus Civile* te *Orleans* geleert werdt.

Dese Hooge Schoole van *Parys* werdt in verscheyde seer heerlyke Collegien afgedeelt. Als:

De twee Collegien van *Plessis* en *Marmoustier*, opgerecht Ao. 1322. door *Godefroy de Plessis*, Secretaris van Koning *Philip Le Long*.

Het Collegie van *Clermont*, door *Willem Pratenfis*, Bisschop van *Clermont*, van daar naar *Parys* verplaatst.

Het Collegie van *Cambray*, werdt gesegt door drie Bisschoppen van *Longres*, *Laon* en *Cambray* gesticht te zyn. In het selve leesen gemeenlyk de Koninglyke Professoren, voornamentlyk in de *Grieksche Taale* en *Wiskunde*.

Het *Collegium Triqueticum*, andersints *Ludovicianum* genoemd, dewyle het selve door Koning *Lodewyk* herstelt is. Hier in leeren de Koninglyke Professoren meede in verscheyde Faculteiten.

Het Collegie de *Lisieux* genoemd, gesticht door *Willem de Estonteville*, Bisschop van *Lisieux*, en syne Gebroeders, in den Jaare 1620.

Het Collegie van *Navarre*, 't geene voor 't fraayste gehouden wordt, gesticht Ao. 1304. door *Johanna*, Koninginne van *Navarre*, Gemaalinne van Koning *Philip* de schoone. Het selve werdt gewoonlyk *Museum Navarræum* genoemd, en daar in een seker getal van arme Studenten onderhouden. Men siet daar ook een fraaye Bibliotheek.

Het Collegie van *Laon*, gesticht in den Jaare 1313. door *Gui de Laon*, en *M. Raoul de Presles*; wordende hier bykans in alle Wetenschappen lessen gegeven.

Het Collegie *Bellovacense*, of de *Beauvais*, en de *Dormans* genoemd, zyn twee geweest, maar tot een gesmolten; nademaal

Johannes van Dormans, Kantzelier van *Vrankryk* en Bisschop van *Beauvais*, naderhandt Kardinaal, dat van *Laon* gekocht, en een nieuw Gebouw aldaar getimmert heeft, waarom het selve thans het *Collegie van Beauvais* genoemd werdt.

Het *Collegium Præleum*, bestondt uyt de helft van 't Collegie van *Laon*. In het selve hadde de vermaarde *Petrus Ramus* een bysonder *Auditorium*.

Het Collegie *de Marche*, of *Vuinville*, na deszelfs stichter dus genoemd.

Het *Collegium Canonistarum*, andersints *La Salle de Decret* genoemd, heeft het grootste *Auditorium*.

Het *Collegium Lombardicum*, of *Italicum*, is in den Jaare 1333. gesticht, door *Andreas Chini*, van *Florence*, Bisschop van *Arras*; en daar in studeeren de *Italianen*.

Het Collegie *Montis Acuti*, of *de Montagu*, niet verre van *St. Geneveva*, is Ao. 1314. gesticht, door *Gilles Effelin*, uyt het Geslachte van *Montagu*, Aarts-Bisschop van *Rouaan*.

Het *Collegium Cluniacense*, of *de Clugny*, is gesticht in den Jaare 1269. door *Pieter Tres*, Abt van *Clugny*; in 't welke die gene studeeren moeten, welke zich in den Orden van *St. Benedictus* willen begeven.

Het Collegie *de Bourgogne*, gesticht in den Jaare 1331. door de Gemaalinne van Koning *Philip de Valois*, *Johanna* van *Bourgondien*, enz.

Veele andere Collegien alhier, als van *le Moyne*, *de Tournay*, *Alemannorum*, *Calvoren*, *Rbemensis*, *Carnovallensium*, *St. Dionysii*, het groot Collegie in de Medicynen, en andere, gaan wy met stilswygen voorby.

Doch boven dese alle heeft te recht den voorrang, desoogenaamde *Sorbonne*. Volgens sommige is deselve in den Jaare 1253. gesticht, door Doctor *Robbert de Sorbonne*, en heeft van hem desen naam ontfangen. Dit Collegie is sedert syn beginfel, beneffens syn Professoren, en de *Sorbonisten*, seer vermaart geweest. Toen Paus *Clemens* de sesde het groote *Jubileum* uyt schreef, en zich groote macht over de Zielen in 't Vaagevuur aanmaatigde, kantede zich de *Sorbonne* tegens dese Pauselyke Bulle. Diergelyken deedt zy ook tegens Paus *Leo* de tiende. Zy kantede haar meede tegens de veelvuldige Aflaa-

ten van Paus *Bonifacius* de Achtste, en verwierp den Orden der *Heremyten*. En alsoo heeft de *Sorbonne* ten allen tyden de Vryheit der Kerke van *Vrankryk* tegens den Paus verdedigt, schoon dese dingen sedert de voorgaande Eeuwe al vry wat zyn verandert.

De Koningen van *Vrankryk* hebben de *Akademie* van *Parys*, van tydt tot tydt met bysondere Vryheeden begunstigt; waar door het getal der studenten soo geweldig is aangegroeyt, dat men eens meer dan dertig duysent te gelyk aldaar getelt heeft.

Het getal der vermaarde Professoren, die hier geleert hebben, is niet te beschryven, waarom wy ons vergenoegen sullen met slechts, eenige op te tellen.

In de *Sorbonne* hebben in de Theologie en Philosophie Lessen gegeven, *Bonaventura*, *Scotus*, *Occanus*, *Guilielmus de St. Amore*, *Henricus Gandavensis*, *Almain*, *Alexander Alesis*, *Gisbertus de Tornaco*, *Simon de Tornaco*, *Petrus de Alliaco*, *Johannes Gerson*, *Alanus de Rupe*, *Johannes Baræthus* een *Henegouwer*, *Nicolaus de Lyra*, *Petrus de Leydis* een *Hollander*, die het *Fus Canonicum* heeft gelezen, *Petrus Burus* een *Vlaaming*, *Petrus Dore*, *Philippus Montanus* een *Nederlander*, *Guilelmus Hicet*, *Simon Fontanus*, *Jacobus Faber Stapulensis*, *Simon de Quercu*, *Guilielmus Parvi*, *Gerardus Russi*, *Jodocus Clichthovæus* een *Vlaaming*, *Johannes Barathus*, *Johannes Lethmatius* van *Ter Goude* in *Hollandt*, *Claudius Espenœus*, *And. Vallac*, *Philippus Gamachæus*, *Johannes Gualtius*, beneffens veele andere.

In de *Hebreeuwse* Taale, *Quinquarborreus*, *Franciscus Vatablus*, *Johannes Mercerus* en *Gilbert Genebrardus*.

In de *Griekse* Taale, *Paulus Danesius*, *Jacobus Tuffanus*, *Johannes Straeselius* een *Vlaaming*, *Johannes Auratus*, *Fredericus Famotius* en *Fredericus Morellus*.

In de *Latynsche* Taale en *Welsprekentheit*, *Diomsius Lambinus*, *Johannes Passeratius*, *Petrus Hollandinus* van *Atrecht*, *Florens Christianus*, *Theodotus Marcilius* van *Arnhem*, en *Thomas Demsterus* een *Schotsman*.

In de *Philosophie*, *Adrianus Turnebus*, *Jacobus Carpenterius*, *Franciscus Vicomercatus*, enz.

In de *Mathematische* Konsten, *Orontius Finæus*, *Johannes Pena*, *Johannes Stadius* een *Brabander*, enz.

In de Medicynen, de vermaarde *Gorræus*, *Silvius*, *Riolanus*, enz. Seer vermaardt zyn ook de volgende Geleerden in haaren tydt geweest. *Petrus Lombardus*, Doctor in de Theologie en Bisschop van *Parys*, welke uyt een bysondere eerbiedigheid *Magister Sententiarum* genoemt wierdt. Als meede *Albertus* Bisschop van *Regensburg*, welke van wegens syn verstandt en uytmuntende leeringen, den By-naam *Magnus* of de *Groote* kreeg. Noch *Johannes Duns* uyt *Schotland*, welke *Doctor Subtilissimus*, of de *Allerscherpsinnigste Doctor* genoemt wierdt. En *Johannes Gualensis*, welke met soo veel Goedtkeuring de Theologie onderwees, dat hem sommige den by naam van *Arbor-Vitæ*, of *Boom des levens* begonnen te geven. Item *Franciscus de Bachone*, welke den By-naam van *Doctor Sublimis*, of de *Hoogverhevene Doctor* kreeg.

Hier hebben van oudts noch gebloeyt, *Alexander Halensis*, Leermeester van *Bonaventura* en van *Thomas Aquinas*, *Stephanus Langton*, *Richardus van St. Victore*, *Johannes de Lapide*, *Guilelmus de Quercu*, *Johannes Quintus Hedius*, *Emilius Perottus*, *Petrus Rebuffus*, *Antonius Sylviolus*, *Conradus de Montepuellarum*, *Guilielmus Castellus*, *Henricus Glareanus*, *Guilielmus Postellus*, *Guilielmus Copus*, *Christophorus Longolius*, *Bartholomæus Latonus*, *Johannes Ruellius*, *Georgius Hermonymus*, *Jodocus Badius Ascensius*, *Johannes Tagaultius Ambianus*, *Barthol. Marlianus*, *Johannes Major*, *Joachim Perionius*, *Johannes Sturmius*, *Jacobus Ompbalius Andernacus*, *Faustus Andrelinus*, en soo veele andere, ook in laateren tyden, dat wy selfs met derselver enkele opnoeming den Leser souden verveelen.

In de voorleedene Eeuwe hebben verscheyde voornaame Mannen in *Vrankryk*, het voorbeeldt der Collegien of nieuwe Akademien in *Italien* opgevolgt, en te *Parys* meede diergelyke gesticht.

Dit deedt onder anderen de vermaarde Kardinaal *Richelieu*, met den aanleg van de soogenoemde *Academie Françoise* of *Fransehe Akademie*, onder de Regeeringe van Koning *Lodewyk de dertiende*, welke zich Protector van deselve verklaart, en se met heerlyke Privilegien begiftigt heeft, in den Jaare 1637. wordende dit alles door het Parlement van *Parys* bevestigd. Dese Akademie bestaat in 40 Leeden, onder welke zich selfs Kardinaalen, Vorsten, Graven, en andere aansienlyke Personagien bevin-

bevinden. Deseive houden haar Vergaaderingen in een groote Zaal in de *Louvre*, en haar toeleg is, om de suyverheit, cierlykheit, enz. van de *Fransche* Taale te bevorderen. Alle twee Jaaren, op *St. Louis*-dag, worden aan de geene, welke op sekerere voorstellen in de Dichtkunde en Welspreekentheit den prys behaalen, twee Goude Medailles vereert.

Koning *Lodewyk* de XIVde heeft in den Jaare 1666. noch een andere Akademie gesticht, met den Tytel van *Academie des Sciences*, of Hooge Schoole der Wetenschappen, onder het bestier van den Heere *Colbert*, op het aangeven van Mr. *Duclos* en den Abt *De Bourzay*. In den Jaare 1699. heeft de Koning dese Akademie grootelyks verbeterd, en met heerlyke Statuten vereert. Deseive bestaat in 20 voornaame Leeden, van welke de Abt *Bignon* de eerste President geweest is. By dese worden Natuurlyke en Wiskonstige dingen verhandelt, en tot de Sterrekunde is een heerlyk *Observatorium* gebouwt. Alle weeken vergaaderen de Leeden op een Zaal in de Koninglyke Bibliotheek.

In de *Louvre* is meede een soogenoemde *Academie des Devises*, hebbende vier Classen van Leeden, die het opzicht hebben, om Sinnebeelden op de Medailles en de Inscriptions uyt te vinden.

In den Jaare 1671. heeft Koning *Lodewyk* de XIVde noch een Akademie voor de *Architecture* of Bouwkunde gesticht, onder 't bestier en opzicht van den Heer *Colbert*, en den Opper-Kantzelier den Graaf van *Pontchartrain*.

Daar is 'er ook noch een bysonder voor de Schilders en Beeldthouwers, *L'Academie de Sculpture* genoemd. De eerste Autheur derselver is *Martin Charmois*, Heer van *Laure*, en derselver eerste *Protectores* of Beschermers waren de Kardinaal *Mazarin*, en de Kantzelier *Seguier*. Derselver Leeden zyn gesaamentlyk konstige Schilders en Beeldthouwers, welke onder haaren eygenen Kantzelier en Rector staan.

THOLOSA, of THOLOUSE. P.P.

Dese Hooge Schoole heeft kort na die van *Parys* begonnen, soo men meent omtrent den Jaare 800.; immers werdt verseekert, dat 'er reets Ao. 1200. *Doctores* in de Theologie aldaar gepromoveert zyn. De Paussen *Johannes* de twee en twinstigste

en *Immoentius* de fefde, hebben defelve met meerder Vryheden vereert.

Deze Akademie werdt in twee Hooft-Collegien afgedeelt. In 't eerfte werdt de Rechtsgeleertheit feer fterk geoeffent, foo dat men fomtydts wel meer dan duyfendt Toehoorders getelt heeft. Over het andere hebben de Jefuyten het Opficht, daarin de jonge Studenten zich in de Theologie oeffenen, en aan defelve worden Jaarlyks fchoone Premien uytgedeelt.

In de Rechtsgeleertheit hebben hier eertydts uytgemunt, *Antonius Goveanus*, *Johannes Corafius*, *Enimundus Bonefidius*, *Laverinus*, anderfints *Flamingus* genoemt, *Aymarus Rivallius Allobrox*, (welke voornaamentlyk in de Pauselyke Rechten ongemeen bedreven, en met een feer groote Geheugeniffe begaaft was;) *Bernardus Lauretus*, *Guilielmus de Cugno*, *Jacobus ab Arena*, *Mattheus Pachus* en *Petrus Rebuffus*.

In de Theologie heeft hier met veel lof gelefen, *Johannes Viguerius* een *Spanjaardt* en *Dominikaaner*-Monnik, uyt fyne fchriften genoeg bekendt. Daarenboven heeft *Raimuudus Sebeide*, meede een *Spanjaardt*, uytmuntenDt Doctor in de Theologie; in de Medicynen en andere Konften ook bedreven, tot een groot cieraadt defer Hooge-Schoole geftrekt.

Voorts werdt noch met veel lof op deze Akademie gemeldt, van *Jacobus*, by genaamt *Magnus* van *Toledo*, feer geleert in de Theologie en Natuurlyke Philofophie; *Antonius*, bygenaamt van *Padua*, van *Liffabon* geboortig; *Rudolphus Brughefis*, vermaardt Philofooph en Biffchop; *Alexander Ceftriensis*, welke hier in de Theologie heeft onderweefen, en reets in den Jaare 1238. overleeden is.

LUGDUNUM, of LYONS.

Hier hebben de Studien reets by de *Romeynen*, en voor *Christus* geboorte gebloeyt, doch de oprichtinge der Akademie werdt op 't Jaar 830. gefelt; van welke tydt, tot Ao. 1328. deze Hooge Schoole in een bloeyenden ftaat geweest is. Alengskens is defelve daar na in verval geraakt, doch heeft met der tydt begonnen, niet alleen 't hooft wederom op te fteeken, maar zelfs vermaart te worden.

Onder

Onder de Geleerde Mannen, die aldaar gebloeyt hebben, worden gerekent, *Jodocus Badius* een Nederlander, *Petrus Tole- tus*, *Bartholomeus Argenterius*, *Petrus Bellapertica*, *Johannes Cana- pæus*, *Nicolaus Leonicensis*, *Johannes Gerson*, *Eucherius* Biffchop van Lyons, *Fauftus Lugdunensis*, *Joachim Fortius Ringelberchius*, *Leonardus Pomarus*, *Stephanus Doletus*, *Aurelius Gallus*, beneffens veele andere.

Het ftrekt meede tot roem van defe Akademie en Stadt, dat niet alleen Keyfer *Caracalla*, maar ook *L. Protius*, eerfte Rec- denaar in de *Latynfche* Taale te *Romen*, en Leermeefter van den beroemden *Cicero*, aldaar gebooren zyn.

MONSPESSULUS, of MONTPELLIER. P. P.

Defe is opgerecht door Paus *Urbanus* de vyfde, omtrent den Jaare 1196. volgens 't bericht van sommige; waarom 'er een Collegie het *Paujfelyke* genoemt wordt. Daarenboven is 'er een *Koninglyk* Collegie, geflicht door *Hendrik* de zesde of de zevende, en met goede Inkomsten voorzien; ook een, 't geene het *Collegie van Vergier* genoemt werdt; in welk laafte de Studenten wel tien Jaaren lang voor niet ftudeeren, en vry gehouden worden.

Defe Akademie munt voornamentlyk in de Medicynen uyt, waarom defelve met een heerlyk *Theatrum Anatomicum* of Schouw- burg der Ontleedkunde, en met een diergelyken *Hortus Medi- cus* of Kruidthof voorzien is. De Kantzelier, Deeken en Rec- tor der Akamie, genieten veel eere en ontfach. Van oudts was daar een groote toevloedt van Studenten, uyt allerley Na- tien in *Europa*; zelfs quamen 'er *Saraceenen*, toen de *Arabie- ren Avicenna* en *Averoës* aldaar leffen gaven. De Rechtsge- leertheit heeft hier in den beginnen ook veel gebloeyt, en in defe onder anderen zelfs de vermaarde *Azo*, en defelfs Meefter *Placenti- nus* geleefen; ook hebben *Julius Pacius à Beriga*, *Stephanus Pro- vincialis*, *Stephanus Troches*, *Petro de Stagno*, *Nicolaus Boëtius Mon- tispefforlanns*, *Petrus Jacobus*, *Petrus Rebuffus*, en veele andere, in defe Wetenfchap aldaar onderweefen.

Naderhandt hebben 'er de Medicynen de grootfte ftudie ge weeft, en in defelve veele uytmuntende Mannen eenen grooten lof verdient. Onder defe worden getelt, het geflachte van *Saporta*, van welke vier na malkander het Hoogleeraarfchap be- kleedt hebben, namentlyk *Ludovicus Saporta*, *D. Ludovicus Sa- porta*

porta, *F. Antonius Saporta* en *Johannes Saporta*. Daar beneffens staan de volgende als vermaarde Medicynkundige op dese Akademie bekendt, *Guilielmus Rondeletius*, *Laurentius Joubertus*, *Dionysius Fontanonus*, *Ranchinus*, *Andreas Laurentius Cabrolius*, *Adamus Abranethus*, *Johannes de Sancto Egidio*, *Bernardus Gordonius*, *Guido de Cauliaco*, *Gerardus de Solo*, *Johannes Jacobus*, *Johannes de Tornamira*, en *Oronatus Piquetus* desselfs leermeester, *Johannes Falco*, *Johannes Tremuleti*, *Leonardus Serra*, *Stephanus Dittenbleus*, en *Arnoldus de Villa nova*, beneffens veele andere, die in dese heerlyke konst hebben uytgemunt. Wy voegen hier noch by, den vermaarden Spotvogel *Rabelais*, door syn Boek *Gargantua* en *Pantogruel* genoeg bekendt, welke aldaar ook Professor in de Medicynen geweest is. Desselfs gedachtenisse werdt aldaar noch in versche geheugenisse gehouden, dewyl 'er geen Doctor gepromoveert wordt, als in syn Bonet en Kap of Tabbert, die daartoe thans noch bewaart worden.

BITURGES, of BOURGES. P P.

Dese Akademie is opgerecht door Koning *Lodewyk de Heylige*, Ao. 1236. doch seer verbeterd door *Carolus*, Broeder van Koning *Lodewyk de elfde*, en door Paus *Paulus* de tweede met deffige Privilegien begiftigt. Daar door heeft dese Werkplaats der Geleertheit en Vrye konsten, aan geheel *Europa* veele Geleerde medegedeelt. Voornaamentlyk heeft de Rechtsgeleertheit hier altydt boven andere gebloeyt, waar door op geen Akademie in geheel *Vrankryk*, in dese Faculteit vermaarder Professoren geweest zyn, Ter gedachtenisse daar van, siet men derselver Naamen boven den stoel in 't *Auditorium* aange teekent, in devolgende ordre:

Ter Rechterhandt.

Andreas Alciatus.
Eguinarius Baro.
Franciscus Duaremus.
Franciscus Balduinus.
Nicolaus Bongerus.
Nicolaus Ruffardus.
Hugo Donellus.
Franciscus Hotomannus.
Antonius Contius.

Ter Slinkerhandt.

Jacobus Cujacius.
Johannes Mercerus.
Franciscus Raguellus.
Egidius Hortensius.
Johannes Rencardus.
Antonius Bengeus.
Jacobus Mercerus, Job. fil.

Dese lyft is 'er geplaatst, toen de vermaarde *Petrus Rebuffus* aldaar Rector was. Hier hebben ook gebloeyt de beroemde *Theobaldus Fagotius Bituricus*, beneffens meer andere Geleerde Mannen.

A U R E L I A, of O R L E A N S. P. P.

Dese is opgerecht door Koning *Philip* de Schoone, in den Jaare 1312. en daarna door Paus *Clemens* de vyfde, welke in syn Jeugd hier gestudeert hadde, Ao. 1367. bevestigt. Op dese Akademie onderwyfen vier Professoren in de Rechten, en geen in de Medicynen.

Sedert de tyden van Koning *Francois* d'eerste, worden de studenten hier in vier Natien afgedeelt, namentlyk: (1) de *Franschen*, onder welke de *Aquitaniërs* en *Burgundiërs* begreepen zyn. (2) De *Duytsche*, daar zich de *Lotharingers* by voegen. (3) De *Picarders*, onder welke die uyt *Champagne* behooren. En (4) de *Normandiërs*, daar zich de *Schotten* byvoegen.

De *Duytsche* Natie geniet aldaar groote Vryheeden, waar door hier van tydt tot tydt, niet alleen veele *Duytschers*, maar ook veele *Nederlanders* studeeren en verkeereren, die ook als een bysondere Societeit, en een soort van een Republyk formeeren, welke door verscheyde Koningen van *Vrankryk* is bevestigt. Daar is ook een wel gestoffeerde Bibliotheek, ten behoeve van dese Natie, welke gesegt wordt, door raadt van den vermaarden Rechtsgeleerden en Filosooph *Obertus Gifanius*, noch student zynde, eerst opgerecht te zyn.

De vermaardste Professoren in de Rechten zyn geweest, *Johannes Robertus*, *Guilelmus Fornerius*, en desselfs soon *Rudolphus Fornerius*; ook hebben in dese wetenschap boven andere aldaar uytgemunt *Petrus Stella*, en desselfs Soon *Lodewyk Stella*, *Stephanus Doletus*, *Nicolaus Beroaldus*, *Johannes Pyrrhus Anglobermæus*, *Johannes Brunellus*, en *Ruseus Parisiensis*.

Hier heeft eertydts ook geleert, de Eedele *Annas Burgia*, een volftandig en getrouw Martelaar voor 't *Euangelium Christi*.

C A D U R C U M, of C A H O R S.

Dese heeft omtrent den Jaare 1320 haar begin genomen.

Eertydts was deselve in eenen bloeyenden staat , voornaamentlyk terwyle de vermaarde *Petrus Rebuffus* hier leerde , doch deselve is door den luyfter der Akademie van *Tholouse* geweldig verduyftert.

Onder de vermaarde Rechtsgeleerden , die hier geleert hebben , worden de volgende getelt: *Antonius Goveanus* , *Franciscus Roaldesius* en *Petrus Gregorius* ; daar men noch mag byvoegen , *Johannes Baptista Hanseni* , te *Haarlem* gebooren.

A N D E G A V U M , of A N G I E R S .

Volgens sommige , is dese Akademie opgerecht Ao. 1348. door *Lodewyk* Koning van *Sicilien* en Hertog van *Anjou* , of volgens andere Ao. 1398. door *Lodewyk* de tweede , Hertog van *Anjou* ; ja daar zyn 'er , die de stichting aan Koning *Carel* de vyfde toeschryven.

Dese Akademie werdt in verscheyde Collegien afgedeelt , in welke ieder Faculteit in 't bysonder geoeyent worden.

De Juristen , als welker Faculteit hier 't meeste bloeyt , hebben haar Collegie by *St. Pieters* Kerk : Maar de Theologanten , Geneeskundigen en Philosophen , hebben drie Collegien , *le College-neuf* , *de la porte de fer* , en *de la Formagerie* genoemd.

Hier heeft eertydts met grooten toeloop geleert , de vermaarde Rechtsgeleerde *Franciscus Balduinus* , een *Nederlander* ; als meede *Lazarus Baysius* , *Enguinarius Baro* en *Johannes Bodinus* . enz.

C A D O M U M , of C A E N .

Dese is opgerecht , volgens sommige , Ao. 1418. door *Hendrik* de vyfde , of Ao. 1431. door *Hendrik* de zesde Koning van *Engelandt* , welke toen van *Vrankryk* meester waren ; doch eenige stellen de stichtinge op 't Jaar 1421. en noch andere willen deselve aan *Carel* Koning van *Vrankryk* toeschryven , en seggen , datse in verscheyde Collegien was afgedeelt.

Doch in 't laatste van de Seventiende Eeuwe , heeftse de bekende en vermaarde *Huëtius* , met bewilliginge van den Koning van *Vrankryk* , in een geheel ander form gegooten . Voornaamentlyk heeft hy in deselve twee Collegien opgerecht , in een van welke de *Physica* , en in het andere de *Mathefis* onderweesen

fen wordt. De twee Abten van *Marsiliac* en van *Molfac*, zyn de *Consevatores* der Privilegien deser Hooge Schoole.

AUGUSTORITUM, of PICTAVIA, anders POICTIERS. P.P.

De Akademie alhier is in den Jaare 1430. of 1431. opgerecht, door *Carel* de sevende, Koning van *Vrankryk*, kort na dat deselve de *Engelschen* uyt het Ryk verdreven hadde; en Paus *Eugenius* de vierde bevestigde deselve, en verleende haar veele Privilegien, soo dat sommige haar terstondt na *Parys* den rang hebben gegeven, om haares bloeyenden staats halven.

De Rechtsgeleertheit is voornaamentlyk op dese Hooge Schoole goeoffent, en in deselve hebben van tydt tot tydt veele voortreffelyke Mannen uytgemunt; gelyk daar zyn: *Guilielmus de Monte Lauduno*, *Petrus Rebuffus*, *Renatus Garnerius*, *Helias Regnier*, en *Christophorus Longolius*. Is ook vermaardt door syn voortreffelyke Rechtsgeleertheit, *Andreas Tyraquellus*, welke eertydts President van den Raadt aldaar geweest is.

Voorts hebben daar onder anderen noch de volgende Geleerde Mannen in verscheyde Faculteiten gebloeyt. *Johannes Pictaviensis* een *Engelschman*, Theologant, Mathematicus, Filosooph, Reedenaar, enz. *Nicolaus Dorbellus*, Theologant en Filosooph; *Johannes Capnio*, andersints *Reuchlinus* genoemt, zynde niet alleen uytnemende geleert in de Keyserlyke Rechten, maar ook de voornaamste die de *Hebreeuwysche Taale* wederom in *Duytschlandt* herstelt heeft. *Christophel Longolius*, een *Nederlander* van geboorte, en veele andere.

Voornaamentlyk werd hier ook aan *Gislebertus*, Bisschop van *Poictiers*, als *Magister Scholarum*, een grooten lof toegeschreven.

VALENTIA, of VALENCEN,

in het *Delphinaat*.

Dese Akademie heeft omtrent den Jaare 1470. voortreffelyk begonnen te bloeyen, doch is alleengsken wederom vervallen.

Voornaamentlyk hebben hier de vermaardste Juristen, die 'er ooyt geweest zyn, geleert, als *Philippus Decius*, (met een ongemeenen toeloop, soo wel van *Franschen*, als *Italiaanen*;) *Antonius Goveanus*, *Jacobus Cujacius*, *Julius Pucius d Beriga*, *Andreas ab Exea*, enz.

LYSTE DER HOOGE SCHOOLEN OF

In de Theologie zyn hier vermaardt, *St. Dominicus* en *St. Vincentius Ferrerius*, enz.

In de Medicynen, *Jacobus Stephanus*, enz.

Voorts hebben de volgende Geleerden in andere Faculteiten hier noch gebloeyt, *Andreas Semperius*, *Mattheus Bossutus* en *Bartholomeus Ledesma*, vermaardt Professor in de *Griekſche Taale*.

GRATIANOPOLIS, of GRENOBLE.

In deſe Hoofſtadt van het *Delphinaat*, is eertydts een Akademie geweest, doch van welke men weinig bericht vindt. Dit weet men nochtans, dat de Rechtsgeleertheit hier eertydts grootelyks gebloeyt heeft, toen daar in leſſen gegeven wierden, door de uytmuntende fakkels deſer Weetenschap, *Jacobus Cujacius*, *Antonius Goveanus*, en *Rivallius Allobrox*. Doch deſe Hooge Schoole is tegenwoordig ſeer vervallen en verduyſtert.

R H E M I, of R H E I M S.

Wanneer Paus *Eugenius* de derde zich Ao. 1148. hier bevondt, en 'er een Concilie hieldt, ſtichtede hy 'er een Hooge Schoole. Doch andere willen, dat dit ſlechts een *Illuſtre Schoole* was, welke eerſt door *Carel*, Kardinaal van *Lotharingen*, Aarts-Biſchop van *Rheims*, Ao. 1545. met Toeſtemming van Koning *Hendrik* de tweede en Paus *Paulus* de derde, tot een Akademie verheven wierdt. Hier leeren de Jeſuyten met grooten toeloop.

NEMAUSUM, of NISMES. R.

Omtrent den Jaare 1600. is hier een Akademie geſticht.

Op deſelve hebben geleert, in de Rechten, de vermaarde Juriften *Julius Pacius* en *Chriſtophel Piſtorius* een *Duytſcher*.

Hier is ook vermaardt geweest *Adamus Abrenæthus* een *Schotsman*, een beroemdt Medicus en Philoſooph.

MONTALBANUM, of MONAUBAN. R.

Van deſe vindt men niets anders van belang aangetee kent, dan dat de vermaarde Theologant *Daniel Chamierus* hier geleert heeft.

D I A, of D I O N. R.

In het *Dauphine*.

Hier is eertydts meede een Akamie geſticht.

SALMURIUM, of SAUMUR. R.

Dese is door de Gereformeerde gesticht in den Jaare 1600 of 1604. en heeft eenen bysonderen luster genooten, door de tegenwoordigheid van den geleerden en wydtberoemden *Philip Mornay*, Heere van *Pleffy*, Gouverneur der Stadt, dié met syn Geleerde Theologifche schriften veel roem verdient heeft.

By de opkomst deser Akademie, was deselve met uytneemen de geleerde Professoren beset.

Onder anderen hebben in de Theologie geleert, *Johannes Camero* een *Schotsman*. In de Philosophie, *Franco Burgersdyk*, voormaals Professor te *Leyden*. In de *Griekfche* Taale *Georgius Benedictus*. In de Medicynen en Philosophie *Marcus Duncanus*, enz.

Doch dese, gelyk de andere Gereformeerde Akademien in *Vrankryk*, daar veele *Duytschers*, *Engelschen* en *Nederlanders* plagen te studeeren, hebben door de Geloofs-vervolginge in de voorgaande Eeuwe een eynde genomen.

N A N T E S. R.

Hier heeft meede eertydts een Hooge Schoole gebloeyt, doch het selve noodtlot, gelyk de andere Akademien der Gereformeerden in 't Koningryk, moeten ondergaan.

Sommige reekenen hier noch by :

MASSILIA, of MARSEILLE,

Daar de Inwoonders van oudts sulc een aansienlyke Akademie hadden opgerecht, dat 'er selfs de *Romeynen* haare Jongelingen deden studeeren, gelyk men uyt *Plautus* besluyt.

ORTHESIA, of ORTHES. R.

In de Souverainiteit van *Bearne*.

Eertydts is hier een Gereformeerde Akademie gesticht, door *Johanna*, Koninginne van *Navarre*.

Onder de eerste Professoren is geweest, de Geleerde *Lambertus Danaeus*, een vermaarde Godtgeleerde.

Aldaar heeft ook geleert, *Claudius Beteurgens*, welke in de *Griekfche* Taale seer ervaaren was.

Dese heeft het selve noodlot met de andere Akademien van *Vrankryk* ondervonden.

D O L A, of D O L E,

In *Hoog-Bourgogne*, of *Fransche Comté*.

Wanneer dese Akademie eygentlyk gesticht zy, is ons niet gebleeken, maar wel, datse reets in den Jaare 1484. vermaardt was, toen de Geleerde *Bernhardus Roilletus* van *Parys* tot Rector op deselve wierdt beroepen, en door synen vlydt veele Studenten derwaarts lokte. Niet minder is haar roem vermeerderd, door *Wilhelmus Castellus*, en andere Rectoren.

Hier hebben eertydts geleert, de vermaarde Rechtsgeleerden, *Carolus Molinæus* en *Johannes Ramus* een Rechtsgeleerde van *Ter Goes* in *Zeelandt*, als meede *Nicolaus Bellonus*, *Gilbertus Cognatus Nozorenus*, enz.

Geduurende de binnenlandtsche Oorlogen in *Vrankryk*, hebben hier seer veele *Franschen* gestudeert.

MUSSIPONTUM, of PONT À MOUSSON, P. P.

In 't Hertogdom *Lotharingen*.

Dese Akademie is in den Jaare 1574. opgerecht, door *Carel* de derde Hertog van *Lotharingen*. Geduurende de langwylige *Duytsche* Oorlogen, hebben er veele *Duytschers* hier komen studeeren.

Dese stadt is door de Rivier de *Moefel* in twee ongelyke deelen gescheyden. In het grootste staan eygentlyk de Collegien, welke de bovenstaande Akademie uytmaaken.

In het kleynste, of de nieuwe stadt, staat meede een Collegie van de *Jesuyten*, doch 't geene Hertog *Carel* van *Lotharingen*, Ao. 1608. eerst heeft begonnen te stichten, en desselfs Soon Hertog *Hendrik* voltrokken.

Onder de vermaarde Mannen, welke tot roem van dese Akademie hier geleert hebben, worden getelt: *Godeschalvus Stewichius* van *Heusden*, een der eerste Professoren, door syn Schriften genoeg bekendt.

In de Theologie hebben hier geleert, de vermaarde *Jesuyten*, *Fronto Ducæus* en *Lucas Pinellus*.

In de Rechten, *Petrus Gregorius Tholosanus*.

En in de Philosophie en Historien, de bekende *Willem Barclajus*.

Op dese Akademie mogten geen andere Studenten studeeren, dan die van de *Roomfche* Religie zyn.

ARAUSIO, AURENGE, of ORANGE,

In 't Prinsdom van Oranje.

Hier is een seer oude Akademie, gesticht, soo geloofd werd, door Keyser *Carel de Groote*, maar door Keyser *Frederik Barbarossa* bevestigd, en derselver Privilegien vernieuwt. Echter zyn er al sedert een seer geruymen tydt weinig of geene Studenten op geweest; waar uyt reets voor meer dan een Eeuwe dit Spreukjen is ontstaan: *Dat te Oranje drie Persoonen de Akademie en de Collegien wytmaaken; namentlyk, de Rector, de Pedel en de Secretaris.*

SEDANUM, ESDUN, of SEDAN, R.

In 't Prinsdom deses Naams.

Hier is een Akademie opgerecht, door *Hendrik Graaf van Touraine*, Hertog van *Bouillon*, en Prins van *Sedan*, in den Jaare 1592. en met geleerde Professores wel voorsien; waar door deselve van tydt tot tydt door verscheide *Duytsche* Prinssen en andere groote Heeren is besocht; hebbende onder anderen *Paltsgraaf Frederik de vyfde*, noch *Keur-Prins* zynde, hier gestudeert.

Onder de eerste Professooren, die hier geleert hebben, is geweest de vermaarde Filosooph en Rechtsgeleerde *Julius Pacius à Beriga*.

In de Theologie hebben hier onderweesen, de vermaarde Mannen *Daniel Tilenus*, *Andreas Melvinus* en *Jacobus Capellus*.

En in de Philosophie, *Jonstonus* en *Gualterus Donaldsonus*, twee geleerde Schotten.

Dit Prinsdom daar na in handen van den Koning van *Vrankryk* gekomen, en de Gereformeerde Godtsdienst verdreven zynde, heeft dese Akademie meede moeten vervallen.

III. In 't Koningryk van SPANIEN.

HISPALIS, of SEVILIE.

Dese Akademie is soo oudt, dat ons derselver oorsprong niet is gebleeken.

In

In de Medicynen hebben hier eertydts geleert, de vermaarde *Avicennâ*, wiens fchriften noch in hooge achtinge zyn, en de beroemde *Nicolaus Monardus*.

In defe ftadt is opgevoedt Paus *Sylvefter* de tweede. Noch is hier gebooren en gefstorven, de Wydtberoemde *Benedictus Arias Montanus*, door fyn Geleertheit en fchriften alom bekendt.

SALMANTICA, of SALAMANCA. P. P.

Sommige willen, dat de Akademie, door Koning *Alphonfus* de achtfte te *Pallentia* An. 1200. opgerecht, door *Alphonfus* de negende, weinige Jaaren daar na, uyt aanmerkinge dat de ftadt *Salamanca* daar toe bequaamer was, derwaarts is overgebracht. Andere fchryven dat dit door eenen Koning *Ferdinandus* gefchiedt zy. Volgens Decreet van Paus *Clemens* de vyfde, in het Concilie van *Vienne*, fouden hier in de *Hebreeuwfche*, de *Chaldeeuwfche* en de *Arâbifche* Taalen leffen gegeven worden. Eenige ftellen de ftichting defer Akademie eerst in 't Jaar 1404. mogelyk, om dat Paus *Martinus* de vyfde defelve kort daar na gepriviligeert heeft.

Dit is feeker, dat defe Akademie niet alleen door geheel *Spanjen*, maar zelfs in gantsch *Europa* feer vermaardt is geworden; en de *Spanjaarden* gaven haar den Tytel, datfe de *Moeder en Voedtfer van alle Deugden en Konften* was. Uyt defe beriepen de Koningen haare Minifters, Raaden, Prelaaten, Geestelyken, Geneesmeesters, Rechtsgeleerden, Ridders en *Doctores*. Men wil, dat tot defe bevorderinge de Aarts-Biffchop *Johannes* te *Sevilien* veel heeft toegebracht; foo datfe door vreemde en Inboorelingen veel befocht wierdt, onder welke veele Mannen van naam waren; onder anderen, *Ignatius Loyola*, ftichter van den Orden der *Jefuyten*, *Didacus* en *Antonius Covarruvia*, *Dominicus Soro*, en veele andere.

In de Theologifche Profeflie, zyn hier vermaardt, *Jacobus Simanca*, *Johannes Genesius Sepulveda*, (welke, volgens 't verhaal van *Tbuanus*, om feeker Boek, door hem gefchreven, van foo genoemde Ketterye verdacht was;) *Francifcus Stumel*, *Sebastianus Perefius*, *Leo Castrus*, *Ferdinandus Vellofillus*, *Didacus Deza*, *Martinus à Corduba*, een *Augufbyner* Monnik, en *Ludovicus de Leon*.

En

En uyt de *Dominikaaner* Monniken, *Dominicus Bannes*, *Antonius Dominicus*, *Ludovicus Soto Major* en *Melchior Canus*.

Onder de *Jesuyten*, die in de *Theologie* en *Philosophie* geleert hebben, zyn wel de vermaardtste, *Franciscus Suarez*, *Henricus Enriquez*, *Franciscus Toletus*, *Franciscus Ribera* en *Franciscus Bonaventura*.

In de *Rechten* zyn wel meest door haare *Schriften* bekendt, *Petrus Peralta*, *Job. Baptista á Villabos*, *Petrus Duennas*, *Antonius Quesada* en *Antonius Gomezius*.

De *Pauffelyke Rechten* heeft hier ook eertydts geleert, de vermaarde *Martinus de Azpilcueta Navarrus*, geweefene *Penitentiarius* onder *Paus Gregorius* de dertiende.

In de *Mathematische Konsten* is bekendt door syne *Schriften*, *Hieronymus Minos*.

De *Welsprekentheit* en *Taalen* heeft onderweesen, *Nicolaus Ctenardus* een *Brabander*, *Ferdinandus Nonius*, en *Johannes Vaseus* een *Vlaaming*.

In de *Medicynen* heeft hier gebloeyt, *Benedictus Bustamente*, zynde te gelyk in de *Philosophie* seer bedreven.

VALENTIA, of VALENCEN. P.P.

Dit is een oude *Akademie*, doch omtrent den *Jaare 1470.* voornaamentlyk bekendt geworden. Haar *Privilegien* heeft zy van *Paus Alexander* de sesde verkreegen, welke daarna door *Sixtus* de vyfde *Ao. 1586.* zyn vermeerdert.

De *Medicynen* en de *Philosophie* hebben hier doorgaans en voornaamentlyk gebloeyt. In de eerstgemelde *Wetenschap* zyn seer bekendt, *Petrus Pintor Valentinus*, daarna *Lyf-Medicus* van *Paus Alexander* de sesde, en *Petrus Paulus Pereda*. En in de andere zyn door haare *schriften* wydtberoemt, *Johannes Monlorius*, *Franciscus Iofcus* en *Johannes Celaya*.

In de *Theologie* zyn hier vermaardt, *Johannes Ferrufius* welke ook het beruchte *Concilie van Trenten* heeft bygewoont, en *Johannes Blasius*.

In de *Welsprekentheit* en de *Grieksche Taale* hebben hier gebloeyt, *Johannes Nurninesius*, *Josephus Paschalius*, *Honoratus Ulzima* en *Laurentius Palmerinus*.

Voorts hebben noch op dese Akademie gebloeyt, de vermaarde de *Joh. Ludovicus Vives*, en *Petrus Johannes Olivarius Valentinus*; enz.

COMPLUTUM, of ALCARES de HENERA.

Dit is wel een seer oude Akademie, doch voornaamentlyk wederom herstelt en bekendt geworden, in den Jaare 1515. door de naarstigheid en milddaadigheid van den weydtberoemden *Franciscus Ximenius*, Kardinaal en Aarts-Bisschop van *Toledo*; door wiens yver ook de vermaarde soogenoemde *Bybel* van *Compluten*, in de Grondt Taalen met derselver *Latynsche* oversettinge, in het licht is gekomen. Allengskens heeft dese Akademie soo toegenomen, dat se de aller vermaardste van geheel *Spanjen* is geworden.

In de Theologie hebben hier geleert, de vermaarde Jesuyten, *Alphonsus Deza* en *Gabriel Vasquez*, beneffens *Johannes Medina*. In de Medicynen is seer vermaardt, *Franciscus Valefius*.

In de Welspreekentheit worden geroemt, *Lupus Alphonsus de Herrera*, *Alphonsus Torres*, *Johannes Petrejus*, *Ambrosius Morales*, *Alphonsus Matamoros* en *Cyprianus Suarez* een Jesuyt.

In de *Hebreeuwache* Taalen waren hier seer bedreven, *Ferdinandus Nonnius*, andersints *Nunnes Pincianus* genoemd, *Alphonsus de Zamora*, *Alphonsus Medicus Complutensis*, en *Petrus Coronellus*; welke ook de Boeken des Ouden Testaments uyt de Grondt-Taale hebben overgeset, gelyk deselve in de *Bybel* van *Compluten* gevonden wordt.

In de *Grieksche* Taale waren hier seer geleerd, *Demetrius Lucas Cretensis*; *Aelius Antonius Nebriffensis*, *Didacus Lopez Stunica* en *Johannes de Vergera*, welke alle de Boeken des Ouden en Nieuwen Testaments, uyt de *Grieksche* Taale in de *Latynsche* hebben overgebracht, gelyk se in de voorgemelde *Bybel* gedrukt zyn.

PINCIA, of VALLADOLID.

De oorsprong deser Akademie is onbekend, mogelyk door derselver hooge ouderdom.

In dese Stadt is ook een van de vier hooge Collegien der Rechtsgeleerden in *Spanjen*, of gelyk deselve eygentlyk genoemd worden, *Kanzeleryen*.

Hier heeft in de Theologie geleert, de vermaarde *Minnebroe-*

broeder *Nicolaus Ramos*, en in de Medicynen de wydtberoemde *Ludovicus Mercatus*.

TOLETUM, of TOLEDO.

Deze Akademie is in den Jaare 1499. opgerecht, door *Bernhardus Sandoval*, Aarts-Bisschop van *Toledo*, doch andere schryven hem fulks eerst op 't Jaar 1518. toe. Deseelve geniet eenderley Privilegien als de Akademie van *Parys*.

In de Rechtsgeleertheit zyn hier seer vermaardt geweest, *Didacus* en *Antonius Covarruvia*.

In de Medicynen is door syn Schriften bekendt, *Johannes Fragofus*, en andersints vermaart *Andreas Lacuna*, Lyf-Medicus van verscheyde Paussen.

In de Grieksche Taale zyn beroemt, *Andreas Schottus* en *Petrus Pantinus*, beyde *Nederlanders*, als meede *Alvares Gomefius*.

En in de Welsprekentheit wordt seer gepreesen *Johannes Petrejus*.

COMPOSTELLA, of COMPOSTELL,

In 't Koningryk *Gallicien*.

Deze Hooge Schoole is in den Jaare 1570 eerst opgerecht, doch niet seer vermaardt geworden.

Hier heeft eertydts in de Theologie geleert, *Franciscus Bonaventura*.

GRANATA,

In 't Koningryk *Granaten*.

De oorsprong deser vermaarden Akademie is ons niet gebleeken. Hedensdaags staat deselve onder de *Jesuyten*, welke daar lessen geven.

Hier heeft eertydts in de Theologie geleert, de vermaarde *Dominikaaner Monnik Ludovicus Granatensis*, en in de Welsprekentheit *Johannes Latinus Aethiops*, als zynde een Moor; beyde door haare schriften wel bekendt.

TARRACONUM, of TARRAGONA.

Deze Akademie is in den Jaare 1572. door den Kardinaal *Caspar Cervantes* gesticht.

LYSTE DER HOOGHE SCHOOLEN OF

In de Theologie heeft hier onderweesen, de vermaarde *Dominikaaner* Monnik *Franciscus Garzias*.

Dese Akademie is ook seer vermaardt geworden, door den voortreffelyken Rechtsgeleerden *Antonius Augustinus*, welke de waardigheid van Aarts-Bisschop hier ook bekleedt heeft.

SEGUNTIA, of SIGUENZA,

In 't Koningryk *Castilien*.

Dese Hooge Schoole heeft omtrent den Jaare 1574. haar begin genomen.

Hier heeft in de Theologie geleert, de beroemde Theologant en Philosooph *Petrus Martinez à Brea*.

OSSUNA, of URSO,

In 't Koningryk *Granaten*.

Dese Akademie (seggt men) is gesticht, in den Jaare 1549. door *Johannès de tweede*, Graaf van *Urenna*, met heerlyke Privilegien begiftigt, en met geleerde Professoren in alle Faculteiten beset.

In *Arragon* en *Catalonien*.

PLERDA, of LERIDA.

Dit is een oude en vermaarde Akademie, opgerecht omtrent den Jaare 1300. welke voornaamentlyk in de Rechten en de Theologie gebloeyt heeft.

Alphonfus Borgia, die naderhandt tot Paus verkooren wierdt, en den naam van *Calixtus de derde* heeft aangenomen, is hier tot de waardigheid van Doctor in de Rechten, en de vermaarde *Vincentius Ferrerius*, tot Doctor in de Theologie gepromoveert.

BARCINON, of BARCELONA,

In *Catalonien*.

Dese Akademie is omtrent den Jaare 1500. gesticht, om de Jeugd in de Welspreekentheit, Philosophie en Theologie te onderwyfen.

Dit heeft in de Theologie gedaan, de vermaarde *Didacus Perez à Vildivia*; in de Medicynen en Philosophie, de voortreffelyke *Antichius Rochanus*, *Franciscus Scobatius* en *Petrus Joh. Nunestus*.

CÆSAR AUGUSTA, CARAGOCA, of SARAGOSSE. P.P.

Deze Akademie is door Keyfer *Carel* de vyfde, omtrent den Jaare 1520. opgerecht, van Paus *Adrianus* de zesde bevestigd, en met Privilegien voorzien, daar na vervallen, doch Ao. 1584. herstelt.

Hier heeft in de Rechten geleert, *Johannes Costa*.

In de Medicynen hebben onderweesen, *Hieronymus Xymenez*, door syne schriften vermaardt, en *Hieronymus Tavarius*.

In de Philosophie is beroemt geweest, *Johannes Serranus*.

De *Griekfche* Taale heeft hier ook geleert, *Andreas Schottus* een Geleerd *Brabander*, door syn schriften wel bekendt.

Men vindt noch aangeteekent, dat te MURCIA, de Hoofst-
stadt van het oude Koningryk deses naams, van oudts ook een
Hooge Schoole geweest is, daar de vermaarde Sterrekundige
Koning *Alphonsus* syn Residentie hadde, de beroemde Sterre-
kundige *Tafelen*, doorgaans *Tabulæ Alphonsinæ* genoemd, op-
stelde, en de *Astronomie* liet onderwyfen; en dat de Jesuyten
thans het opzicht deser Akademie hebben.

Andere seggen, dat meede te OSCANA; in 't Koningryk
Arragon, ten tyde van de *Romeynen*, door *Sertorius* een Hooge
Schoole is gesticht geweest, in welke de *Spaansche* Jeugd in goe-
de konsten wierdt onderweesen, volgens 't getuygenisse van
Plutarchus.

IV. In 't Koningryk van PORTUGAAL.

CONIMBRICA, of CONIMBRA.

Deze seer vermaarde Akademie is gesticht, door den Ko-
ning *Dionysius*, in den Jaare 1279 of 1280. en met voortreffe-
lyke Professoren in de Theologie, Rechten en Medicynen voor-
zien, aan welke hy een recht Koninglyke Wedde toestondt.

In de Theologie zyn hier vermaardt geweest, *Hieronymus Pin-
tus*, *Paulus de Palatio*, *Franciscus à Christo*, en de Geleerde *Domi-
nikaaner* Monnik *Martinus Ledesmius*.

Onder de Jesuyten, die hier de Theologie en de Philosophie
geleert hebben, zyn wel de voortreffelykste, *Franciscus Suarez*,
Sebastianus Barradas, *Petrus Johannes Perpinianus*, en *Petrus Fon-
seca*.

feca: Ook is hier door de Jesuyten uytgegeven, het welbekende Werk, *Collegium Conimbricense* genoemd.

Hier heeft ook met grooten toeloop het Canonyke Recht geleezen, de vermaarde *Martinus de Azpilcueta Navarrus*.

In de *Hebreeuwysche* en *Grieksche* Taale heeft geleert, *Emanuel Alvarez*, een welbekendt Jesuyt.

In de Welspreekentheit en Vrye konsten zyn vermaardt, *Nicolaas Gruchius* een *Franschman*, *Andreas Goveanus*, en *Eduardus Sandius* een *Jesuyt*, ook *Georgius Buchananus* een *Schotsman*.

E B O R A, of E V O R A.

Dese Akademie heeft omtrent den Jaare 1515. begonnen, en soo 't schynt, heeft de Kardinaal *Hendrik van Lusitanien* de eerste fundamenten daar toe gelegd. Allengskens in deselve seer vermaardt geworden, sonderling na dat de Jesuyten aldaar hebben begonnen te leeren.

Onder dese zyn wel de voornaamste, *Ludovicus Molina*, *Ferdinandus Rabellus*, *Blasius Viegas*, en *Cyprianus Suarez*.

Hier heeft ook geleert in de Medicynen, de vermaarde *Thomas Rodericus à Veiga*.

En in de Vrye konsten, de welbekende Poëet en Theologant *Andreas Resendius*.

B R A C A R A, of B R A G A.

Dit is een oude Akademie, maar niet seer vermaardt, en daar door ook weinig bekendt.

Hier heeft in de Vrye konsten geleert, *Jacobus Tevius*, door syne schriften vermaardt.

Sedert eenige Jaaren herwaarts, heeft de Koning van *Portugaal*, even als in *Italien* en *Vrankryk*, tot bevorderinge van Geleertheit, Konsten en Wetenschappen, nieuwe Akademien opgerecht, tot derselver dienst een ongemeene Bibliotheek verzaamt, en tot bekostiginge van 't een en ander, eenige Tonnen Goudts besteedt.

In de Middelandische Zee.

B A L E A R I S, M A L L O R C A, of M A J O R C A.

Op dese Hooge Schoole op 't Eylant en in de stad deses naams

naams gelegen, en onder *Spanjen* behoorende, doch tegenwoordig in 't besit der *Engelschen*, wordt voornaamentlyk de Philosophie van den vermaarden *Raymundus Lullius* geleert, welke hier gebooren is, en eenen grooten naam by veele verkreegen heeft.

In West-Indien.

MEXICA, of MEXICO.

In de Hoofstadt deses naams, hebben de *Spanjaarden* een aanzienlyke Akademie, welker opzicht aan de *Jesuyten* is toebetrouwt, die aldaar voornaamentlyk in de *Astronomie* en *Theologie* onderwyfen.

Onder haare Leeraars aldaar, is seer vermaardt geworden, de schrandere *Philosooph Antonius Ruuius*.

Zy hebben aldaar, gelyk meede te *Lima*, haar eygene Drukkereyen, daarse Boeken in de *Spaansche* en *Indische* Taalen doen drukken.

V. In DUYTSCHLANDT.

TREVIRIS, of TRIER.

Dit is de alleroudtste Akademie van *Duytschlandt*, als zynde, volgens het schryven van sommige, reets in den Jaare 350. na *Christus* Geboorte opgerecht. Doch door oudtheit van tydt en gebrek van aantekeningen, valt 'er weinig van te seggen. Men vindt nochtans, dat *David Obuge* uyt *Yrlandt*, in synen tydt, omtrent den Jaare 1320. op dese Hooge Schoole een groot Meester niet alleen in de *Theologie* geweest is, die met leeren en disputeeren grooten roem behaalde; maar hy was te gelyk een groot *Philosooph*, *Redenaar*, en in de *Pausselyke Rechten* ongemeen bedreven, waarom hem syne Landtgenooten een *Licht en Cieraadt van Yrlandt* noemden.

Naderhandt schynt dese Hooge Schoole een geruymen tydt vervallen, doch omtrent den Jaare 1450 of 1460. herstelt te zyn, als wanneer *Henningius Rubenovici* de eerste *Rector* derselven geweest is.

Echter schynse niet lang gebloeyt te hebben, en is zelfs tot noch toe geheel verduyftert; behalven dat de *Jesuyten* in haar Collegie de *Theologie* en de *Philosophie* leeren; onder welke

Johannes Gibonus een *Engelschman*, en *Christophorus Brouwerius*, door haare schriften voornaamentlyk zyn bekendt geworden.

ERFORDIA, of ERFORT. R.

Sommige willen, dat dese Hooge Schoole reets Ao. 650. gesticht zy, door *Dagobert* Koning der *Franken*; doch sulck een hoogen ouderdom werdt door andere niet sonder reedenen tegengesproken. Het waarschylykste is, datse onder de regeeringe van Keyser *Wenceslaus* omtrent Ao. 1290. haar begin heeft genomen, en dat door het verval van de Hooge Schoole van *Praag*, veele Studenten van daar naar *Erfort* en *Leipzig* zyn getrokken. Tot derselver oprechtinge, hadde Paus *Clemens* de sevende reets Ao. 1378. een Bulle van Privilegien verleent, welke door Paus *Urbanus* de sesde, op voorspraak van *Adolpb* Keurvorst en Aarts-Bisschop van *Mentz* An. 1389. vernieuwt wierden. Daarop volgde de Inwydinge in den Jaare 1392. en de eerste Rector aldaar was *Lodewyk Muller*, Decretorum Baccalaureus. Naderhandt hebben veele Graven en Vryheeren, niet alleen uyt *Thuringen*, maar ook elders van daan, dese Waardigheid bekleedt.

Dese Akademie bestaat in ses verscheyde Collegien, van welke sommige door den Magistraat, en de andere door dese en geene Patroonen gebouwt zyn; welke van tydt tot tydt met bequaame Professoren in alle Faculteiten voorsien worden.

In de Theologie hebben eertydts met veel roem geleert, *Godeschalcus de Meschede*, *Johannes de Mylbach*, *Guilielmus Aquisgranensis*, *Nicolaus de Bibera*, *Henricus de Erpburgia*, *Conradus de Montepuellarum*, *Joh. Zach. Maternus*, *Georgius Pætus Vorbemius*, *Benedictus Stendel*, *Godeschalcus Grefmundt*, *Joh. de Lutria*, *Angelus Saxo*, *Georgius Molitaris*, *Joh. Bertram*, en desselfs Discipel *Jacobus Wimpbelingius*, *Justus Menius*, *Conradus Mutianus Ruffus*, en *Johannes Groningus*, beneffens veele andere.

In de Rechten heeft onderweesen, *Johannes Saxonius* een *Hollander*.

In de *Grieksche* Taale hebben hier lessen gegeven, *Suffridus Petrus*, een vermaarde Historie-Schryver, *Ulpus Cisseus* uyt *Vrieslandt* geboortig, en *Mattheus Dresserus*, uyt haare schriften genoeg bekendt: Voorts *Georgius Sturciades* en *Euricius Cordus*, welke te gelyk in de Medicynen seer bedreven waren.

In

In de Mathesis hebben geleert, *Valentinus Engelhardus* en *Henricus Boppen*; als meede *Adam Rife* een uytmuntende Reekerkonstenaar.

In de overige Faculteiten hebben hier geen minder Geleerde Mannen gebloeyt; onder anderen, *Adam Crato*, *Ludovicus Christianus*, Leermeeſter van *Eobanus Heſſus*; ook deſe *Eobanus* ſelve, welke niet alleen de beſchaafde Wetenschappen geleert heeft, maar te gelyk een vermaarde Dichter in ſynen tydt was; *Johannes Langus*, *Barthol. Arnoldus*, *Johannes Curio*, *Georgius Sturciades* en *Euricius Cordus*, ſeer geleerde Geneeskundigen; *Henricus Aperbachius*, *Joh. Eccilius*, *Andreas Nutbenus*, en *Joachim Camerarius*, wegens ſyn Geleertheit alom vermaardt.

Op deſe Akademie is het gebeurt, dat de vermaarde Doctoor *Mart. Luther*, in ſyn twintigſte Jaar Ao. 1503. geduurende dat *Johan Werner* Reſtor was, tot *Magiſter* of Meeſter der Vryekonſten verklaart wierdt; zynde toen tot de Rechtsgeleertheit geſchikt, doch hy veranderde door ſeeker geval van ſtudie, begaf zich tot de Theologie, en wierdt Ao. 1505. hierte *Erfort* Monnik van *St. Auguſtinus* Orden.

Dat deſe Hooge Schoole in een ſeer bloeyenden ſtaat was, blykt onder anderen daar uyt, dat 'er ſedert derſelver Inwydinge tot Ao. 1615. gepromoveert zyn, 119 Doctoren in de Theologie, 8 Doctoren in de Medicynen, 40 Doctoren in de Rechten, 1633 *Magiſters* en 11809 *Baccalauri*. En wanneer de twee Edellieden *Joh. van Rhyndoth* en *Joh. van Saxon*, tot Doctoren gepromoveert wierden, geſchiede daar by ſulk een plechtige Proceſſie, dat deſelve 271 *Ridders* bywoonden.

In den Jaare 1692. wierdt het derde Hondert-Jaarige Jubelfeefſt ſedert de ſtichtinge deſer Akademie geviert, door den Reſtor *Magnificus George Chriſtoph Petri* van *Hartenfels*, Med. Doct. Raadt- en Lyf-Medicus van den Keurvorſt van *Ments*.

Om van de heedensdaagsche Geleerde alhier te ſpreken, gedooft ons beſtek niet.

HEIDELBERGA, of HEIDELBERG. R.

Deſe Akademie is opgerecht door *Rupertus* de tweede, anders de *Rooſe* genoemt, Keurvorſt en *Paltsgraaf* aan den *Rhyn*, en Her-

tog van *Beyeren*, in den Jaare 1346. (en niet Ao: 1348 of 1376. gelyk sommige schryven;) soo dat dit in der daadt d'eerste en oudste Hooge Schoole in *Duytschlandt* is, op welke men de Philosophie, Physica, Medicynen, Pausselyke Rechten en de Theologie, door geleerde Professoren heeft onderweesen. Ao. 1386. heefise Keurvorst *Rupertus* d'oude met meerder voorrechten en vryheeden voorsien, en na die van *Parys* geschikt, soo datse derselver *Dochter* genoemt wierdt.

De eerste Rector deser Hooge Schoole was *Marsilius van Ingen*, een *Nederlander* van geboorte (en niet een *Duytscher*, *Engelschman* of *Italiaan*, gelyk sommige willen;) *Magister Artium* te *Parys*, Cannonyk te *Ceulen*, Thesaurier van *St. Andries-Kerk* aldaar, en eyndelyk Raadt van Keurvorst *Rupertus*; overleeden Ao. 1394. of 1396. volgens andere.

De eerste Doctor welke hier gepromoveert is, was *Coenraadt van Geilnhausen*, Proost te *Worms*, en Kantzelier deser Akademie, Ao. 1390. welke aan deselve 1000. Guldens, en andere Goederen maakte, om daar van eenige Beursen ten voordeele van arme studenten te stichten; daartoe een aansienlyk Gebouw wierdt opgerecht.

Ao. 1393. wierdt het Collegie van *Dionsius* gesticht; 't gee-
ne daarna door *Job. Casimirus*, Administrateur van Keur-Palts veel verbeterd, en na synen naam het *Casimirische Collegie* genoemd wierdt.

Daarna wierdt hier een Collegie voor Juristen, en onder het selve een Auditorium voor de Geneeskundigen, beneffens een *Theatrum Anatomicum* met syn toebehooren gereedt gemaakt.

Een seker Klooster, de *H. Maaget in de Woestyne* genoemd, van oudts buyten *Heydelberg* gesticht, daarna binnen de stadt getrokken, van *St Augustinus* Orden, wierdt vervolgens, met toestemming van de Paussen *Paulus* de derde, en *Julius* de derde, door Keurvorst *Frederik* de tweede, beneffens, alle deffels Inkomsten, met de Akademie vereenigt, en daar van het vermaarde *Collegium Sapientiae* gesticht; daar zich vervolgens veele studenten onthielden; van welke sommige niets, andere de halve kost betaalden, welke Leerlingen men *Sapientisten* noemde. Onder dese bevonden zich veele *Switsers*, van welke eenige wel
vyf

vyf en ses Jaaren lang in de Philosophie en Theologie studeerden.

Naderhandt heeft eenen *Gerlach van Homburg*, syn huys, tegens over dit Collegie staande, ten behoeve van arme studenten gemaakt, en dese stichtinge is vervolgens met andere Inkomsten verbeterd.

Dese stichtingen zyn van tydt tot tydt, door de Keurvorsten met groote Inkomsten, en door verscheyde Paussen met veele Privilegien begiftigt en verbeterd; en daar door in een bloeyenden staat gekomen; voornaamentlyk zyn haar ten tyde van de Reformatie, veele Geestelyke Goederen toegevoegt.

Daarenboven wierdt 'er in de *H. Geest Kerke te Heydelberg*, een ongemeen groote en heerlyke Bibliotheek aangelegt, en van tydt tot tydt, soo door aankoop, als legaten, soo geweldig vermeerderd, dat de Geleerde *Scaliger* haar boven die van het *Vatikaan te Romem* den voorrang gaf.

Na dat nu soo wel de Akademie als het *Collegium Sapientie* en de Bibliotheek, tot in de voorleedene Eeuwe meest in een bloeyenden staat gebleven waren, ontvingen deselve ongemeen sware rampen; niet alleen in den soo genoemden dertig Jaarigen Oorlog, en den inval der *Franschen* in de *Palts* Ao. 1622. daar door de Bibliotheek gerooft en naar *Romen* vervoert wierdt; maar ook door eenen nieuwen inval der *Franschen* Ao. 1693. in de *Palts*, daar door alle de Collegien der Akademie in puynhoopen verandert wierden. En schoon de Keurvorsten van tydt tot tydt het een en ander eenigzints hebben trachten te herstellen, nochtans heeft sulks nooyt wederom in den ouden luyfter kunnen geschieden; te meer, door den inbreuk en veranderinge van Religie daar op gevolgt, waar door allengskens Roomsche gesinde Professoren in verscheyde Faculteiten zyn ingedrongen; welke dingen buyten ons bestek zyn om hier breeder te verhandelen.

Op dese Akademie heeft, sedert derselver eerste beginselen, de Theologie voornaamentlyk gebloeyt. In dese is seer vermaart geweest, *Henricus de Gouda* of *Goudanus*, om dat hy *Ter Goude* in *Hollandt* gebooren was, die omtrent den Jaare 1440. hier met grooten toeloop geleert heeft. Daarna heeft *Rudolph Agricola*, gebooren te *Groeningen*, een wydtberoemt Man, door

syn groote geleertheit en schriften dese Akademie seer vermaardt gemaakt. In dese Faculteit hebben hier ook met veel lof gebloeyt, *Nicolaus van Wachenheim*, *Johannes Plaeth*, *Rudolph de Bravelle*, *Nicolaus de Susato*, en veele andere.

Doch haaren meesten luyster heeftse na de Reformatie ontfangen, en tot haar droevige veranderinge toe altydt seer vermaarde Professoren gehad. Als, in de Theologie, *Victorinus Strigelius*, *Caspar Olevianus* en *Zacharias Ursinus*, twee der voor-naamste Autheurs of opstelders van onsen beroemden *Heydelbergischen Catechismus*; *Fredericus Widebramus*, *Hieronymus Zanchius*, een Edelman uyt Italien, *Franciscus Junius*, *Jacobus Kimedoncius* een Brabander, *Georgius Zohnius*, *Petrus Calaminus*, *Joan. Jacobus Gryneus*, *Daniel Tassanus*, *David Paræus*, *Quirinus Reuterus*, *Abraham Schultetus*; gesaamentlyk door haare schriften vermaart. In de selve Faculteit hebben hier meede een grooten naam verkreegen, *Jodocus Gallus*, de Oom van *Conradus Pellicanus*, *Jacobus Wimpfelingius*, *Johannes Oecolampadius*, en veele andere.

In de Rechtsgeleertheit hebben hier gebloeyt, *Franciscus Balduinus*, *Julius Pacius à Beriga*, *Dionysius Gothofredus*, *Marquards Freherus*, *Reinerus Bachovius*, *Johannes Dalburgius*, *Florentinus à Venningen Ridder*, *Vendelinus Schilling*, *Adam Wernerus*, *Henricus Stollus*, *Leonhardus Marstellerus*, *Nicolaus Appellus* en *Philippus Rheynerius*, enz.

In de Medicynen, *Johannes Langius*, *Petrus Lotichius*, *Joh. Jacobus Tabernæmontanus*, *Thomas Eraustus*, *Henricus Smetius* een Edelman uyt Vlaanderen, *Lucas Lossius*, *Joh. Virdungus*, enz.

In de Philosophie, *Joh. Jungnitius*, *Fortunatus Crellius*, *Joh. Papius* en *Jacobus Christmannus*.

In de Mathematiscbe konsten, *Johannes Witikindus*, enz.

In de Hebreuwscbe Taale, *Sebastianus Munsterus* en *Emanuel Tremellius*, van een Joodt een Christen geworden zynde.

In de Griekscbe Taale, *Guilielmus Xylander*, *Simon Stenius*, *Emilius Portus*, en *Johannes Hartungus*.

Voorts noch *Paulus Melissus*, *Joh. Postbius*, *Fredericus Sylburgius*, *Hippolytus à Collibus Raads-Heer* van Keurvorst *Frederik* de vierde, en *Johannes Gruterus*, schoon zy geen openbaare lessen gedaan hebben, hebben niet te min de Akademie door haare schriften seer vermaardt gemaakt.

Noch hebben *Jodocus Calve*, *Job. Brentius* en *Jacobus Mycillus*, tot een groot cieraadt deser Akademie gestrekt.

In den Jaare 1686. heeft men op dese Hooge Schoole het derde hondert Jaarige *Jubileum* seedert der selver stichting met veel plechtigheit geviert, onder het Rectoraat van den Keurvorstelyken Prins, *Paltsgraaf Frederik Wilhem*.

Meerder bysonderheeden, of de naamen van veele Geleerden deser Akademie, die in latere Jaaren hier gebloeyt hebben, hier aan te teekenen, gedooft de bekrompentheit van ons bestek niet.

COLONIA AGRIPPINA, of KEULEN. PP.

Dese Akademie is in den Jaare 1388. door den Stadts Magistraat opgerecht, en door Paus *Urbanus* de sesde met veele Privilegien begiftigt. Dese onderneeminge geschiede voornamentlyk, op de aanpryng van de drie beroemde Mannen in haarentydt, *Albertus Magnus*, *Thomas Aquinas* en *Johannes Scottus*. Daar door hadde deselve eenen gewenschten voortgang, soo dat men haar billyk een Dochter van de Akademie te *Parys*, en eene Moeder van die te *Leuven* noemt.

In den Jaare 1389: deedt hier de eerste Lesse, *Dr. Gerardus Calcaricensis*, yt *Jes. LX: 1. Maakt u op, wordet verlicht, want uw licht komt; ende de Heerlykheit des HEEREN gaat over u op!* enz. En de eerste Rectoer was *Hertlinus de Marca*.

Voor de Theologie, de drie Hoofst-Taalen, *Hebreewsch*, *Grieksch* en *Latyn*, de Medicynen, *Wispreekentheit*, *Wiskunde* en *Rechtsgeleertheit*, zyn bysondere Collegien, daar ieder geoeffent wordt; doch de *Rechtsgeleertheit* schynt hier 't meeste te bloeyen.

In de Theologie hebben hier eertydts geleert, *Johannes à Mechlinia*, *Henricus Gorcomius*, *Jacobus Hoogstratanus*, *Gerardus Matbifius*, *Cunerus Petrus*, geweestene Bisschop van *Leeuwarden*, *Johannes Tinctor*, *Henricus Gorriken*, *Jacobus de Stralen*, *Laurens Gervasius*, *Jacobus Sprenger*, *Simon de Spira Carmelyt*, en *Job. Cochleus*, die veel tegens Doctoer *M. Luther* geschreeven heeft.

In de Rechten hebben gebloeyt, *Haringus Suffridi Sinnama*, gebooren te *Sneek* in *Vrieslandt*, reets omtrent den Jaare 1490.

en *Nicasius Woerdanus*, of *à Woerda*, van *Mechelen* in *Brabandt*, welke van syn derde Jaar af aan blindt geweest zynde, nochtans de *Canonyke Rechten* met grooten toeloop geleert, ook eenige *Schriften* in deselve uytgegeven heeft. Voorts *Hermanus Maurus*, *Joh. Oldendorpius*, *Johannes Omphalius*, *Adolphus Etboltz*, en *Johannes Lilius*.

In de *Medicynen* hebben onderweesen, *Theodorus Graminaus*, *Johannes Cæsarius*, welke te gelyk een vermaarde *Mathematicus* was; *Gisbertus Longolius* een *Nederlander*, en *Guilielmus Turnerus* een *Engelschman*.

In de *Philosophie* hebben eertydts geleert, *Justus Velsius Haganus*, een *Nederlander*, en andere.

In de *Hebreuwysche Taale*, *Johannes Isaac*, een bekeerde *Jood*.

In de *Grieksche en Latynsche Taalen*, *Gisbertus Longolius Ultrajedünus*, een *Nederlander*.

In de *Mathematische konsten*, *Nabodus*.

't Heeft hier ook aan geene *Dichters* ontbrooken, gelyk daar zyn, *Henricus Glareanus*, en *Richardus Sbrulius Foroiulianus*.

In andere *Konsten en Taalen* hebben hier noch gebloeyt, *Johannes Matthæus Phrysemius*, *Johannes Cæsarius Juliacensis*, *Joh. Monhemius*, *Eberhardus Tappius*, en *Joachim Ringelbergius*.

Ten dienste van dese *Hooge Schoole* is elders een bysonder *Huys* gesticht, in welke de sieke *Magisters* en *Studenten* na nootdruft versorft worden.

HERBIPOLIS, of WURTZBURG. P. P.

Volgens sommige, is hier reets *Ao. 942.* door *Bisschop Poppo* de derde, *Graaf van Hennenberg*, een *Hooge Schoole* opgericht, ten dienste van de *Adelyke Jeugdt*. Andere voegen daar by, dat *Winricus*, *Abt* van 't ryke *Cistertier Klooster Ebrach*, *Ao. 1282* of *1284.* by de *Akademie* te *Wurtzburg*, als de vermaardtste in synen tydt, een *Collegie* gesticht heeft. In den *Jaare 1384.* of volgens andere *1398.* ontstondt 'er een *binnenlandtschen Oorlog*, tusschen den *Bisschop* en syne onderdaanen, waar door de *Akademie* naar *Ersfort* verlegt wierdt, en de *Studenten* trokken alle derwaarts. *Bisschop Johannes* poogde deselve wel *Ao. 1403.* te herstellen, en *Paus Bonifacius* de negende

de verleende daar toe verscheide Privilegien; maar met den doodt van desen Bisschop Ao. 1410. verliep de Akademie wederom, dewyl 'er nieuwe verschillen tusschen den volgenden Bisschop en de Burgers reesen; soo dat dese Akademie nooyt in een bloeyenden staat heeft konnen gebracht worden. Doch in den Jaare 1582. quamen 'er de Jesuyten, door welker neerstigheid deselve eerst heeft begonnen vermaardt te worden. Ao. 1589. heeft Bisschop *Julius Echter van Mespelbrun* groot geldt besteedt, om heerlyke Collegien te bouwen, die beter een Vorstelyk Hof, dan een Hooge Schoole gelyken; soo dat daar in hondert Studenten in de Theologie, en vyf en twintig Edellieden studeeren, en vry onderhoudt genieten; daar toe deselve heerlyke Inkomsten stichtede, en de Professoren met goede Wedden besorgde.

De vermaardste Jesuyten, die hier geleert hebben, zyn geweest, *Nicolaus Serrarius*, *Petrus Tyræus*, en *Maximilianus Sandæus*, gebooren van *Amsterdam*.

In de Rechten heeft hier geleert *Petrus Gilkenius*.

En in Medicynen, *Adrianus Romanus*, die te gelyk een vermaarde *Mathematicus* was; enz.

LIPSIA, of LEIPZIG. R.

Dese Akademie heeft haar Opkomst uyt het verval van die van *Praag* gekregen, daar Ao. 1409. door verschil tusschen de *Boheemsche* en *Duytsche* Studenten, welke laatste door d'eerste in haare Rechten verkort wierden, 2000 te gelyk wechtrokken, en zich onder de aanvoeringe van *Johan Hoffman* uyt *Silesien*, (die Ao. 1413. Bisschop van *Meissen* wierdt;) naar *Leipzig* begaven, daar *Frederik* d'eerste Hertog van *Saxen* haar seer wel ontfing, en een Akademie voor haar stichtede, door 't aarraaden van den seer Geleerden *Vincentius Grunerus*, welke daarna d'eerste Professor in de Theologie wierdt. Keyser *Rupertus*, en Paus *Alexander* de vyfde begunstigten dese nieuwe Akademie met verscheide Privilegien. Dese wierden daar na door Keurvorst *Mauritz* van *Saxen* bevestigt, en *Joh. Otto* van *Munsterberg* tot den eersten Rector aangestelt. Dese Akademie bestaat thans in ses voornaame Collegien, namentlyk, het *grootte*
Vor.

Vorsten, kleyne Vorsten, Roode, Vrouwen, Petriner en Pauliner-Collegie. De Lessen wierden aldus geschikt, dat in de Theologie, eerst vier, en daar na vyf Professoren leerden, en onder dese een in de *Hebreeuwse* Taale: In de Rechten, eerst twee, en daar na vyf: In de Medicynen eerst twee, welke daar na tot vyf toe zyn vermeerderd: In de Philosophie waren 'er eerst twaalf, doch deselve wierden daar na tot acht vermindert.

Sedert de Reformatie hebben op dese Akademie vermaardt geweest, in de Theologie, *Conradus Wimpina, Caspar Bornerus, Bernardus Zieglerus, Job. Pfeffingerus, Alexander Alesius* een *Schotsman, Erasmus Sarcerius, Nicolaus Selneccerus*, en andere.

In de Rechten, *Jacobus Thomingius, Johannes de Auerbach, Johannes Eberhausen, Sixtus Pfeffer de Werdea, Henricus Scheibius, Simon Pistorius, Ludovicus Fochsius, Paulus Lohewasser, Joachim Knottling, Job. Stamburger, Modestinus Pistoris, Leonhardt Badehorn, Ambrosius Schirerus, Mart. Loffelius, en Petrus Loriotus.*

In de Medicynen, *Wolfgang Meurerus, Simon Simonius, Martinus Hunnus, Sebast. Auerbachius, Job. Pfeil, en Caspar Nævius.*

In de *Griekse* Taale hebben hier eertydts geleert, *Richardus Crocus* een *Engelschman, Job. Metzlerus*, die vervolgens naar *Leuven* is vertrokken, *Jacobus Ceratinus, en Petrus Mosselmanus.* Daarenboven is dese Akademie seer vermaardt geworden, door *Joachimus Camerarius*, uyt veele schriften wel bekendt.

In de *Mathematische* Konsten hebben hier geleert, *Valentinus Meder, George Joachim Rbeticus, Caspar Landtsiedel, Johannes Homilius*, enz.

In de Philosophie hebben hier onderwefen, de voortreffelyke Rechtsgeleerden *Job. Neldelius, en Paulus Niavis.*

Voorts hebben hier noch in de *Beschaafde Wetenschappen* en *Taalen* gebloeyt, *Adam Crotus Rubianus, George Heltus Vorhemius*, (wel eer Leermeester van den vermaarden *Joachimus Camearius.*) *Job. Regius Aesticampianus, Job. Sturnus, Vitus Berlerus, Georgius Aubanus, Johannes Langus*, enz.

Met het optellen van heedensdaagsche Geleerden, kunnen wy ons in dit korte begrip niet ophouden; doch van derselver grooten vlydt, bequaamheit en Geleertheit, getuygen de bekende *Acta Eruditorum*, welke door de Geleerden deser Akademie

mie uyt alle Faculteiten worden opgesteld, en alle Maanden in 't licht gegeven; welk werk door geheel *Europa* grooten roem behaalt.

ROSTOCHIUM, of ROSTOCK. R.

Deese Hooge Schoole is Ao. 1419. gesticht, (schoon *Munsterus* deselve op 't Jaar 1451. stelt;) door de Hertogen *Johannes* en *Albertus* van *Meklenburg*, beneffens den Magistraat der stad *Rostok*, welke ook t'zaamen de Professoren beroepen, en derselver Wedden betaalen. Dese Akademie wierdt op den selven voet geschikt, gelyk die te *Erfort* en *Leipzig*, en soo wel door Keyser *Sigismundus* als Paus *Martinus* de vyfde met verscheyde Privilegien begiftigt. In de oude Stadt staat het *grootte Juristen Collegie*, en in de nieuwe Stadt acht andere Collegien. Of dese Collegien met den beginne der Akademie haaren aanvang hebben genomen, of daar na gesticht zyn, is onseker. In den beginne heeft dese Hooge Schoole seer gebloeyt, doch is door tegenspoeden wederom vervallen. Ao. 1437. verlegde Keyser *Sigismundus*, van wegens de beroerte der Inwoonders, deselve naar *Grypswaldt*, daarse ruym vyf Jaaren bleef, eérse wederom te *Rostok* herstelt wierdt.

Hier hebben eertydts gebloeyt, in de Theologie, soo wel voor als na de Reformatie, *Cornelis de Sncis*, gebooren in *Vrieslandt*, *Simon Pauli*, *Albertus Crantzius*, *David Chytræus*, *Johannes Frederici*, *Lucas Bachmannus*, *Paulus* en *Joh. Tarnovius*, *Henricus Schmedenstede*, *Joh. Aurifaber*, *Joh. Draconites*, enz.

In de Rechtsgeleertheit *Laurens Kirchovius*, *Joh. Oldendorpius*, *Nicolaus Marefcalcus*, *Albertus Knopperus*, *Adamus Tragiærus*, *Joh. Hoffmannus*, *Joh. Strubbius*, *Anthonius Freudemannus*, *Joh. Waltherus*, en *Joachim Phrysius*.

In de Medicynen en Mathematifche Konsten, *Levinus Battus*, *Henricus Bruceus* een *Vlaaming*, *Johannes Bronckhorstius* van *Nymwegen*, *Janus Cornarius*, *Gisbertus Longolius*, *Jacobus Burdingus*, *Matth. Roslerus Lucanus*, en *Joh. Chrysus*.

In de Philosophië en Taalen, *Arnoldus Burenus*, *Johannes Pofselius*, *Nathan Chytræus*, *Matthias Flacius*, *Eilhardus Labinus*, en meer andere.

Voorts hebben hier noch de volgende Geleerde Mannen ge-
bloeyt, *Johannes Noviomagus*, *Henricus Guelphus*, *Conradus Pige-
lius*, *Paulus ab Etzen*, *Bernhardus Holtorpius Hagensis*, *Gerardus
Mennius*, *Andreas Martinus*, *Bernardus Menfingius*, enz.

VIRITIUM, of GRIPSWALDT. R.

Volgens fommige, soude men reets Ao. 1310. toefstel ge-
maakt hebben, om hier een Akademie op te rechten. Doch an-
dere stellen derselver begin op 't Jaar 1437. of 1460. maar de
meeste in den Jaare 1456. door *Wratisslaus* de negende Hertog
van *Pomeren*, zynde door Keyfer *Frederik* de derde met Privi-
legien begiftigt; na dat Keyfer *Sigismundus* alvorens Ao. 1437.
de Hooge Schoole van *Rostok* voor den tydt van vyf Jaaren her-
waarts verleydt hadde, gelyk in 't voorgaande Arttykel is aan-
geteekent.

De eerste Reëtor hier is geweest, *Henningius Rubenovius*, Pro-
fessor in de Rechten, bysonder bevorderaar deser Akademie,
en Burgermeester der stad, welke Ao. 1461. op 't Raadthuys
vermoort wierdt.

Hier hebben met veel roem in de Theologie geleert *Jacobus
Rungius*, (gebooren Ao. 1527.) *Bartholdus Krakewitz*, *Abraham
Battus*, *Balthasarus Rbau* of *Ravius*, *Joh. Fred. Koning*, *Johannes
Beringus*, *Joh. Fred. Meyer*, *Joh. Snipstrovius*, *Joh. Frederus*,
en *Sebastiaan Glaferus*.

In de Rechtsgeleertheit zyn hier vermaardt, *Laurens Linde-
man*, *Barthol. Amantius*, *Joachim Moertz*, enz.

In de Beschaafde Wetenschappen *Sigismundus Schröckel*, *Euse-
bius Menius*, *N. Keutherus*, enz.

FRIBURGUM, of FRIBURG.

Deze Akademie is opgerecht, omtrent den Jaare 1460. door
Albertus Aarts-Hertog van *Oostenryk*, en met goede Inkomsten
voorsien. Na desselfs doodt, Ao. 1467 of 1472. heeft de *Oosten-
ryksche* Regeeringe deselve grootelyks verbeterd; voornament-
lyk in de twee Faculteiten van de Theologie en Rechtsgeleert-
heit, ook nieuwe en bequaame Professoren aangestelt, die van
Weenen derwaarts beroepen wierden.

In de Theologie heeft hier eertydts met grooten toeloop geleert, *Johannes Pheffer de Widenberg*, een feer geacht en geleerd Man in fynen tydt.

In de Rechtsgeleertheit is hier vermaardt, *Johannes Knopus*, *Paulus de Cittavis*, Leermeeſter van *Zafius*; vervolgens deſe vermaarde Rechtsgeleerde *Uldericus Zafius* ſelve; als meede *Joh. Uldericus Zafius* deſſelfs Soon, en *Georgius Funccius*, deſſelfs Schoonſoon; *Georgius Amelius*, *Joachim Mynſingerus*, *Sebaſtiaan Derrerus*, en *Johannes Jeger*.

In de Medicynen *Philippus Ulſtadius*, en andere.

In de Taalen en Vrye konſten, zyn hier door haare ſchriften bekendt, *Erasmus Oſwaldus Schreckenſuckſius*, in de Mathetiſ en *Hebreeuwſche* Taale; in de Dichtkonſt *Gylbertus Nozorenius*, en *Henricus Glareanus*, een groot Vriendt van *Erasmus* van *Rotterdam*; *Johannes Hartungus*, een voortreffelyk Philoſooph en *Griekſche* Taalkundige; als meede *Joh. Jacobus Beurerus*.

Wanneer *Friburg*, in den Jaare 1673. in *Frantiſche* banden ge-
traakte, wierdt de Akademie van daar naar *Conſtants* verplaatſt.

TUBINGA, of TUBINGEN. R.

Deſe Akademie is in den Jaare 1477. opgerecht, door Hertog *Everhardt* van *Wurtemberg*, en na de gewoonte van die tydt, door Keyſer *Frederik* de derde en Paus *Sixtus* de vierde bevestigt. De eerſte Rector aldaar is geweest, de vermaarde Hiſtorieſchryver *Johannes Nauclerus*.

In den Jaare 1589. heeft Hertog *Lodewyk* van *Wurtemberg* een ſoogenoemt *Collegium Illuſtre* begonnen te bouwen, 't geene Ao. 1592. is ingewydt, hebbende ſyn eygene Profeſſoren, Taal- en andere Meesters, ten dienſte van ſtudeerende Vorſtelyke en andere ſtandſperſoonen; waar van 'er een groot getal van tydt tot tydt hier geſtudeert hebben.

Binnen *Tubingen* is noch een groot Gebouw, waarin van tydt tot tydt tuſſchen de 200 en 250 Studenten op 's Hertogs koſten ſtudeeren, en onderhoudt genieten.

Onder de Geleerden deſer Akademie, is ſedert van oudts feer vermaardt, *Johannes Reuchlinus*, anderſints *Capnio* genoemd, welke de *Hebreeuwſche* en *Griekſche* Taalen genoegſaam 't eerſte wederom

derom in *Duytschlandt* gebracht, en hier geleert heeft. Hem is gevolgt *Robertus Wakefelde* een *Engelschman*, welke doorgaans de *tweede Capnio* genoemd wierdt, zynde in de *Hebreeuwfche*, *Syriſche*, *Griekſche* en *Latynſche* Taalen by uytneementheit bedreven.

Voorts hebben al vroeg hier in de Theologie geleert, *Conradus Sommerhardus Caluenſis Suevus*, *Johannes de Lapide*, de vermaarde School-Leeraar *Gabriel Biel*, en *Paulus Scriptoris*. En na de Reformatie *Theodorus Sneppius*, *Jacobus Heerbrandius*, *Jacobus Andreas Smidelinus* en *Lucas Oſiander*.

In de *Hebreeuwfche* Taale was hier by uytneementheit bedreven, de beroemde *Conradus Pellicanus*.

In de *Griekſche* Taale, de vermaarde *Philip Melanchton*, A.O. 1518. van hier naar *Wittenberg* beroepen; *Martinus Cruſius*, *Joaachim Camerarius*, enz.

In de Rechten hebben hier gebloeyt, *N. Luſſſdich*, *N. Ebingerus*, *Johannes Sichardus*, *Hieronymus Schuirpsius*, *Joh. Alex. Braſſicanus*, *Caspar Vollandus*, *Barth. Amantius*, *Jacobus Henrichmannus*, *Michael Coccinus alias Köchlin*, *Sebaldus Hauentreuterus*, *Georgius Simlerus*, enz.

In de Medicynen zyn hier vermaardt, *Leonhardus Fuchſius*, *Jacobus Schegkius*, en andere.

In de Mathematifche Konſten, de wydtberoemde *Johannes Stofferus*, *N. Scheubelius*, *Michael Meſſlinus*, *Petrus Pitatus Veronenſis*, enz.

In de Philoſophie zyn door haare ſchriften bekendt, *Georgius Lieblerus* en *Andreas Planerus*.

In de Welſpreekentheit, de wydtberoemde *Nicolaus Friſchlinus*.

Voorts zyn hier noch door haar Geleertheit vermaardt geweest, *Johannes Hoſpinianus*, *Jacobus Mycillus*, *Guilielmus Bigotius*, *Georgius Loxanus*, *Melch. Volmarus*, enz.

Het ſtrekt meede deſe Akademie tot roem, dat door derſelver Geleerden het *Nieuwe Teſtament*, de *Catechiſmus* van *Brentius*, en de *Pſalmen Davids*, in de *Slavoniſche* Taale zyn overgeſet, te *Tubingen* gedrukt, en van daar in *Stiermark*, *Croatien*, en andere afgelegene Geweſten, tot bevorderinge van den Godtsdienſt verſonden.

MOGUNTIA, of MENTZ.

Deſe Akademie, welke eerst een geruymen tydt maar een
illuſtre

Illustre Schoole was, is gesticht door *Theodorus* of *Dirk*, Graaf van *Ifenburg* en *Budingen*, na dat deselve tot dese Keurvorstelyke Waardigheid verheven was; omtrent den Jaare 1482. schoon andere willen, dat sulks Ao. 1461, 1475 of 1477, geschiedt soude zyn; en is door Paus *Sixtus* de vierde met veele Privilegien begiftigt. De vermaarde *Gabriel Biel* en *Thomas Ruscher*, zyn hier in de Theologie van de eerste Profesoren geweest.

In de sestiende Eeuwe heeft de Aarts-Bisschop *Brendel* dese Akademie, die aan 't vervallen was, wederom getracht te herstellen. Tot dien eynde droeg hy derselver Opzicht Ao. 1561. aan de Jesuyten op; vergrootede Ao. 1568. het *Algesheymische Collegie*, met nieuwe aangekochte Gebouwen, deedt 'er veele Kostgangers ten synen lasten in studeeren, en stelde tot eersten Rector over haar, *Lambertus Averus*, Theologiæ Doctor. De volgende Aarts-Bisschop *Wolfgang*, deedt 'er Ao. 1598. noch een geheel nieuw Collegie by stichten.

De vermaardste onder de Jesuyten alhier, reekent men, *Johannes Busæus Neomagus* een *Nederlander*, *Nicolaus Serrarius*, *Balthasar Etzelius*, *Petrus Tyræus*, *Petrus Sylvius*, en *Martinus Becanus*.

Van oudts is hier beroemt geweest, *Marianus Scotus*, gestorven Ao. 1086. en kort voor de stichting der Akademie *Johannes Ruchradus de Wesalia*.

In laatere tydt hebben hier noch de volgende Geleerde Mannen gebloeyt, *Stephanus Brulefer*, *Theodorus Gresmundt de Mefchede*, *Joh. Bertram*, *Otto Brunfelsius*, *Gualterus Hermenius Riffus*, *Antonius Junior*, *Jacobus Curio*, *Joh. Khuffnerus*, *Conradus Microsius*, *Georgius Wicelius*, en de beroemde *Ulricus van Hutten*, Ridder.

Dese stadt eygent haar de vinding van de Drukkonst toe.

INGOLSTADIUM, of INGOLSTADT. P. P.

Dese Akademie stellen de meeste opgerecht te zyn Ao. 1472. door Hertog *Lodewyk* van *Beyeren*, en met Pausselyke Privilegien bevestigt. Die de stichtinge vroeger nemen, verschillen seer in de Jaaren, willende dat dit Ao. 1410, 1420, of 1459. soude geschiedt zyn; doch 't eerstgemelde schynt bewyselyker. Ao. 1501. is dese Akademie door Hertog *Georgius* de Ryke veel verbeteret, het *Collegium Georgianum* van nieuws daar by gesticht; en met goede Inkomsten voor de studeerende Jeugdt begiftigt;

ook daarna Ao. 1540. door Hertog *Albertus* de wyse grootelyks verbeterd. Naderhandt Ao. 1556. heeft Hertog *Albertus* de vyfde de Jefuyten herwaarts beroepen, een nieuw Collegie voor haar gebouwt, en haar 't opficht der Akademie overgegeven.

Van tydt tot tydt hebben verfcheyde Geleerde Mannen hier gebloeyt. Als:

In de Theologie, *Gregorius Zwingel*, de eerfte Rector deser Hooge Schoole; *Job. Eccius*, een groot tegenftrever van Doct. *Mart. Luther*; ook heeft de Geleerde *Johannes Reuchlinus* of *Capnio*, de *Hebreeuwfche* en *Griekfche* Taalen hier onderweefen. Voorts *Frederik Staphylus*, *Martinus Eifengrein*, *Casparus Francus*, en *Petrus Stavartius*. Als meede dese vermaarde Jefuyten, *Petrus Canifius* gebooren te *Nymwegen*, *Alphonfus Pifanus* een *Spanjaardt*, *Theod. Anth. Peltanus*, *Hieronimus Torrensis*, *Gregorius de Valentia*, *Fulius Prifcianenfis*, *Job. Pelecyus*, en *Jacobus Gretzerus*.

Hertog *Erneftus* van *Beyeren* heeft meede den beroemden *Erafmus* van *Rotterdam*, tot Profeflor deser Akademie beroepen, en veel moeyte gedaan om hem daar toe te bewegen, doch te vergeefs.

In de Rechtsgeleertheit hebben hier geleert, *Obertus Gifanius*, gebooren te *Buren*, *Raphael Minguarda*, *Hieronimus Fachinæus*, *Job. Duthfenrad*, *Nicolaus Eberhardus Phryfius*, *Job. Blatista Weber*, *Wolfg. Hunger*, *Franc. Sannatus*, en *Bartholomeus Ramuleus*.

In de Medicynen, *Philippus Menzelius*, en *Job. Agricola*, welke te gelyk de *Griekfche* Taale onderwees.

In de Philofophie, Taalen en Vrye konften, *Vitus Amerbachius*, *Hanardus Gomericus*, *Valentinus Rotmarus*, *Jacobus Gislerus Thalofius*, en *Sebastianus Linckius*.

In de Mathefis, *Petrus Appianus*, enz.

WITTEBERGA, of WITTENBERG. R.

Dese Akademie is opgerecht in den Jaare 1502. door *Frederik* de derde, Keurvorft van *Saxen*, bygenaamt de *Wyfe*; met hulpe van fynen Broeder Hertog *Erneftus*, Aarts-Bifchop van *Maagdenburg*, en Raadt van de Geleerde, Doctoor *Johan Staupitz* en *Martin Polichius*, Doctoor in drie Faculteiten, en om fyn groote Geleertheit het licht der *Weereldt* genoemt, welke hier ook de eerfte Rector is geweest. De

De voorgemelde Keurvorst stichtede Ao. 1514: de heerlyke Bibliotheek te *Wittenberg*, en droeg derselver opzicht aan den vermaarden *M. Georgius Spalatimus* op. De volgende Keurvorsten hebben dese Akademie van tydt tot tydt met milde stichtingen grootelyks verbeterd en verciert.

Ao. 1508. wierdt de beroemde *Mart. Luther*, onder den Rector *Nicolaus Viridimontanus*, in de Universiteits matricul ingeschreven, en Ao. 1512. de waardigheit van Doctor in de Theologie aan hem opgedraagen, ten kosten van Keurvorst *Frederik de Wyse*. Ao. 1518. wierdt ook de vermaarde *Philip Melancton* van *Tubingen* herwaarts beroepen. De veelvuldige dienften welke dese twee Geleerde Mannen met vereenigde krachten, aan 't werk der Reformatie en de Overfettinge van de H. Schrift in 't *Hoogduytsch* uyt de Grondt-Taalen, besteedt hebben, zyn door andere breedt genoeg beschreven, en strekken dese Akademie tot een groote eere. Gelyk meede, dat dese Hooge Schoole van tydt tot tydt seer veele beroemde Mannen heeft uytgelevert, waar van wy 'er slechts eenigen kunnen optellen.

In de Theologie zyn de vermaardste, behalven de gemelde *Mart. Luther* en *Philip Melancton*, *Andreas Carlostadius*, *Joh. Bugenbadius*, *Georgius Major*, *Caspar Cruciger*, *Paulus Eberus*, *Mart. Henricus*, *Georgius Mylius*, *Fred. Balduinus*, *Egidius Hunnius*, *Salomon Gesnerus*, *Wolfgangus Franzius*, *Nicolaus Amsdorffius*, *Justus Jonas*, *Franc. Lambertus Auenionensis*, *Theod. Fabricius*, *Joh. Forsterus* en *Joh. Agricola* van *Eisleben*.

In de Rechtsgeleertheit hebben van oudts gebloeyt, *Melchior Fendius*, *Georgius Cracovius*, *Joh. Schneidewinus*, *Matheus Wesenbecius* van *Antwerpen*, *Mich. Teuberus*, *Joh. Brederodius*, *Valentinus Forsterus*, *Hieron. Schuirpffius*, *Wolfg. Stechelin*, *Caspar Vollandus*, *Petrus* en *Vincentius Raphinatus*, beneffens veele andere.

In de Medicynen, *Jacobus Melchius*, *Caspar Peucerus*, (de Schoonsoon van *Philip Melancton*), *August. Schuirpffius*, *Casp. Lindemannus*, *Joh. Curio*, enz.

In de Taalen, *Joh. Forsterus*, *Frederik Taubmannus*, *Matth. Aurogallus*, *Joh. Macellus*, *Matth. Flaccus Illyricus*, en veele andere.

In de Philosophie, *Joh. Velcurio*, *Henricus Mollerus*, *Efromus Rudingerus*, *Daniel Clapius*, *Daniel Cramerus*, *Balthasar Meisnerus*, *Vitus Amerbachius*, enz.

In

In de Mathesis, *Erasmus Reinholdus*, *Georgius Joachim Rheticus*, enz.

Meerder Geleerden, of breeder bericht van dese Akademie hier aan te haalen, gedooft ons bestek niet.

FRACOFURTUM *ad Oderam*, of FRANKFORT
aan de Oder. R.

Dese Akademie is in den Jaare 1506. opgerecht, door *Jochim*, Keurvorst van *Brandenburg*; na dat hy Ao. 1499. de fondamenten van het groote Collegie hadde doen leggen, en desselfs Vader reets kort na Ao. 1486. de toebereydtfelen tot een Akademie begonnen, en daar toe van Paus *Alexander* de sesde de vereyschte Privilegien verkreegen, welke daar na door Paus *Leo* de tiende, Ao. 1515. zyn bevestigd. De eerste Rector hier is geweest *Conradus Wimpina*, Professor in de Theologie, een onverfoenlyke Vyandt van *M. Luther*, en een haater van desselfs leere.

Dese Hooge Schoole is in vier Natien onderscheyden: (1) De *Markische*, (2) De *Frankische*, (3) De *Silesische*, en (4) De *Pruytsische*; van welke ieder haare bysondere Voorstanders heeft.

Allengskens is dese Akademie geweldig verbeterd, ook met bequaame en Geleerde Professoren na behooren voorsien geworden.

In de Theologie hebben hier geleert, *Andreas Musculus*, *Christoph. Cornerus*, *Christoph. Pelargus*, *Johannes Bergius*, *Johannes Piftius* uyt *Vlaanderen*, beneffens veele andere.

In de Rechten, *Andreas Zechius*, *Mattheus Moller*, (welke op syn eygen kosten een Collegie voor Rechtsgeleerden heeft gesticht, en Ao. 1518. gestorven is;) *Joh. Eberhardus Lucanus*, *Hieronymus Schuirpffius*, en meer andere.

In de Medicynen en Philosophie, *Jodocus Willichius*, *Wolfgangus Justus*, *Mattheus Hostus*, welke meer dan 53 Jaaren in de *Grieksche* Taale Lessen gegeven heeft, 't geene seer selden gebeurt; de beroemde *Jodocus Willichius*, *Eberhardus Guttenberger*, en veele andere.

In de Welsprekentheit zyn hier bekendt, *Johannes Schofferus*, *Tobias Magirus*, enz.

MARPURGUM, of MARBURG. R.

Dese Akademie is begonnen, door *Philip* Landt-Graaf van *Hessen*, in den Jaare 1526. of liever 1527. en voltrokken Ao. 1535. met toestemminge van Paus *Clemens* de sevende, en Privilegie van Keyser *Carel* de vyfde Ao. 1541. Van den beginne af aan heeft de vroomme Landt-Graaf het op de *Reformatie* in den Godtsdienst toegeleydt; gelyk daar uyt blykt, dat hy de Kloosters in Collegien veranderde. Daar door wierdt aan de Theologanten het soogenoemde *Koegel-Huys*, aan de Rechtsgeleerden het wydtluftige *Dominikaaner Klooster*, en aan de Geneeskundigen en Philosophen het *Barvoeter-Klooster* ingeruymt; en de Professoren met behoorlyke Wedden voorzien. Daarenboven stichtede hy een Beurs voor 50 onbemiddelde Landts-kinderen, om voor niet te studeren, enz. De volgende Landt-Graven hebben dese Akademie met nieuwe Gunstbewysen ondersteunt. Ao. 1627. wierdt het eerste Jubel-feest deser Akademie geviert, en bevonden, dat binnen dese Eeuwe op deselve gepromoveert waren, meer dan 1500 Studenten; namentlyk 28 Doctoren in de Theologie, 196 Doctoren in de Rechten, 45 Doctoren in de Medicynen, en 1300 Magisters in de Philosophie.

Sedert den beginne, heeft dese Akademie, welker eerste Rector *Johannes Ferrarius Montanus* geweest is, met seer bequaame en Geleerde Mannen voorzien geweest.

In de Theologie hebben hier seer vermaart geweest, *Antonius Corvinus Zytogallus*, *Job. Draconites*, *Patricius Hamilton*, (welke in syn Vaderlandt *Schotlandt*, om de Euangelische Waarheit Ao. 1528. verbrant is;) *Franciscus Lambertus van Avignon*, *Andreas Gerardus Hiperius* een *Vlaaming*, *Egidius Hunnius*, en meer andere.

In de Rechten, *Job. Oldendorpius*, *Hermannus Vultejus*, *Hieron. Treutlerus*, *Job. Gæddæus*, *Philip. Mattheus* en *Job. Ferrarius Montanus*.

In de Mathematische Konsten en Medicynen, *Johannes Dryander* een *Spanjaardt*, *Job. Hartmannus*, *Euricius Cordus Simesusius*, *Valerius Cordus* desselfs Soon, *Theodoricus Dorstenius*, *Job. Leonice-nus*, en *Janus Cornarius Zuiccauiensis*; welke twee laatste ook in de *Grieksche Taale* onderweesen hebben.

In de *Hebreeuwſche* Taale heeft geleert *Juſtus Vultejus*.

In de *Philosophie* zyn beroemt, *Johannes Magirus*, *Rudolphus Goelenius* en *Victorinus Schonsfelt*.

In de *Historien* en *Welfprekentheit*, hebben hier noch van oudts gebloeyt, *Gerhardus Geldenbauwer Noviomagus*, *Hermannus Buſchius*, en *Hermannus Kirchnerus*.

In de *Konſten* en *Taalen* ſtaan hier noch voor uytmuntende *Profefſoren* bekendt, *Helius Eobanus Heſſius*, een feer vermaardt *Poëet*, *Reinhardus Loricus*, *Caspar Rodolphus Suevus*, *Nicolaus Aſclepius Barbarus*, en *Theobaldus Thamerus*.

ARGENTORATUM, of STRAATSBURG. R.

Defe *Hooge Schoole* is geſticht door den Raadt der ſtadt, in den Jaare 1538. op 't aangeven van den Geleerden *Jacobus Sturm*, kundig *Rechtsgeleerden* en *Meede-Regent*, met *Toeſtemming* van *Keyſer Maximilianus* de tweede Ao. 1566. welke haar daar toe heerlyke *Privilegien* verleende, die vervolgens door *Keyſer Ferdinandus* de tweede Ao. 1621. grootelyks zyn verbeteret.

Sedert den beginne heeft de *Magiſtraat* tot de *Reformatie* gehelt, en de *Kloofters* aſſchaffende, het wydtluftige *Gebouw* van de *Prediker-Monniken* tot de *Akademie* geſchikt, ook geene andere dan *Euangelifche Profefſoren* aangenomen; van welke *Joh. Sturm* de eerſte *Rector* geweest is: Doch defe ſtadt ſedert Ao. 1681. in *Fransche* handen gekomen zynde, heeft de *Akademie* 'al vry wat veranderinge moeten ondergaan.

In de *Theologie* zyn hier ſedert van oudts vermaardt, *Johannes Taulerus*, *Joh. Geyley* van *Keyſersberg*, *Joh. Creutzer*, *Otterus Nemetenſis*, *Mattheus Zell*, *Wolfg. Fabricius Capito*, *Sebastianus Meyer*, *Petrus Vicramius*, *Caspar Hedio*, *Martinus Bucerus*, *Petrus Martyr*, *Petrus Schottus*, *Johannes Calvinus*, *Paulus Fagius*, *Hieronymus Zanchius*, *Joh. Marbachius*, en veele andere.

In de *Rechten*, *Georgius* en *Ulricus Obrechtus*, *Nicolaus Gerbelius*, *Franciſcus Balduinus*, *Dionyſius Godofredus*, *Joh. Henr. Feltzius*, *Johannes Schilterus*, enz.

In de *Medicynen*, *Joh. Guinterius*, *Joh. Jacob. Havenreuterus*, *Ulricus Geigerus*, *Melch. Sebitius*, *Otto Brunſelfius*, *Juſtus Velfius*, en veele andere.

In de *Philosophie*, *Johannes Sturm*, *Andreas Jociſcus*, *Ober-*
tus

tus Gifanius van Bueren, Theophilus Golius, en veele andere.
 In de Welspreekentheit, *Melchior Junius, Joh. Sturmius, enz.*
 In de Mathematifche Wetenschappen, *Conradus Dasypodius, Christianus Herlinus, enz.*
 In de Griekfche Taale, *Jacobus Sapidus, Jacobus Bertrottus Blutenius, enz.*

In verfcheyde Wetenschappen zyn hier noch beroemt, *Nicolaus Epifcopius, Beatus Rhenanus, Jacobus Mycillus, Valentinus Erythraeus, Joh. Angelus Odorus, Joh. Adelpbus, en veele andere.*

REGIOMONTIUM, of KONINGSBERGEN. R.

Deze Akademie is Ao. 1544. door Mark-Graaf *Albert van Brandenburg* opgerecht, na dat defelve Ao. 1541. eerst een *Gymnafium* geflicht hadde, 't geene hy ook in fyn wefen liet. Ao. 1552. gaf hy aan de nieuwe Akademie verfcheyde heerlyke Statuten, welke Koning *Sigismundus Augustus* van *Poolen* bevestigde, en met de Vryheeden der Univerfiteit *Cracaw* vermeerderde.

De eerfte Reftor is hier geweest, de Geleerde *Georgius Sabinus*, Doftor in de Rechten, en Schoonfoon van den vermaarden *Philippus Melancthon*.

In de Theologie hebben hier geleert, *Joh. Brismannus, Stanislaus Rapagelanus, Joachim Marling, Petrus Hegemon, Georgius Venetus, Melch. Infniderus, Francifcus Stoncærus, Fredericus Staphylus, Joh. Aurifaber; als meede Andreas Osiander, Joh. Funccius, en Joh. Behm, alle drie door haar fonderlinge gevoelens en fchriften bekendt, enz.*

In de Rechten, *Christoph. Jonas, Christoph. Kodderitius, Hermannus Fechteldius, enz.*

In de Medicynen, *Joh. Brisius, Joh. Placothomus, Andr. Aurifaber, Osianders* Schoonfoon, en *Joh. Pontanus.*

In de Wetenschappen en Taalen, *Gauihelmus Gnapheus* en *Bernardus Holtorpius*, beyde *Nederlanders*, uyt den *Haag*, *Joh. Hoppius, Barth. Wagnerus, Jacobus Mittag, Fabianus Stocferus, Andreas Weisingius, Joh. Tetzelius, enz.*

In de Dichtkunde, *Alexander Schuttenus, Felix en Valerius Fidlerus, Andreas Muncerus, Michael Hechtus, David Milefius, enz.*

In de Mathematifche konften, *Martinus Kemnitz, Johannes Sciurus, Michael Lautewaldt, en veele andere.*

J E N A, of J E N E N. R.

Na dat *Johannes* Keurvorst van *Saxen* in den Jaare 1548. hier een *Illustre* Schoole hadde opgerecht, wierdt deselve thien Jaaren daarna, door desselfs Soon *Johan Frederik*, tot een Akademie verheven, en met Privilegie van Keyser *Carel* de vyfde bevestigd; ook vervolgens door verscheyde stichtingen van Vorstelyke Persoonen veel verbeterd. Tot de Collegien wierdt het oude *Prediker Klooster* gereedt gemaakt, in 't welke in alle de drie Hooft Faculteiten geleert wordt; en op 't aangeven van den Wiskonstenaar *Erhardt Weigel*, is ten dienste van de Sterrekundige, door Hertog *Willem van Saxen*, op den Tooren een *Observatorium* gebouwt.

De eerste Reëtor alhier is geweest *Johannes Schröterus* van *Wetmar*, Med. Doctor, enz. En de vermaarde *Mattheus Wesenbeek* van *Antwerpen*, is d'eerste geweest, welke Ao. 1558. tot Doctor, namentlyk in de Rechten gepromoveert is; ook Ao. 1566. de Waardigheid van Reëtor bekleedt heeft, in welke hem daarna selfs verscheyde Prinssen en Graaven zyn opgevolgt.

Voorts hebben hier sedert van oudts veele Geleerde Mannen gebloeyt. Als :

In de Theologie, *Theodorus Sneppius*, welke ook Professor in de *Hebreeuwische* Taale was, *Victorinus*, *Georgius Mylius*, *Johannes Gerardus*, *Joh. Stöffelius*, *Joh. Major*, en meer andere.

In de Rechten, *Mattheus Wesenbecius* voorgemeldt, *Mattheus Colerus*, *Arnoldus de Reyger* een *Nederlander*, *Nicolaus Reufnerus*, *Dominicus Arumæus*, *Daniel Eulenbecius*, enz.

In de Medicynen, *Joh. Cornarius*, *Guernerus Rolsink*, *Godofr. Mæbius*, *Christoph. Schelhammer*, enz.

In de Welspreekentheit en Vrye konsten, de vermaarde Poëet *Johannes Stigelius*, *Elias Reisnerus*, en veele andere.

Hier heeft ook eertydts de vermaarde *Justus Lipsius*, noch feer jong zynde, in de Historien geleesfen; als meede *Casp. Sagittarius*, *Georg. Schubart*, enz.

In de Philofophie zyn beroemt, *Joh. Rosæ*, *Thomas Sagittarius*, en *Wolfgangus Heiderus*.

In den Jaare 1648. is hier het *Jubilæum* deser Akademie met veel plechtigheit geviert.

DILLINGA, of DILLINGEN,
in waben.

Deze Akademie is gesticht, door Otto Freyheer van *Waldburg*, Bisschop van *Augsburg*, in den Jaare 1549. (en niet Ao. 1564. gelyk andere willen:) waar toe hy van *Leuven* en *Ingolstadt* vermaarde Professoren beriep; en gaf Ao. 1563. derselver opzicht aan de Jesuyten, die 'er noch meester van zyn.

In de Theologie hebben hier eertydts geleert, *Guilielmus Lindanus* van *Dordrecht*, welke daarna Bisschop van *Roermond* is geworden; en *Martinus Rythovius* een *Brabander*, welke daarna tot Bisschop van *Iperen* wierdt verheven. Als meede noch veele vermaarde Jesuyten; als *Petrus Sotus*, *Alphonsus Pisanus*, *Gregorius de Valentia* en *Hieronymus Torrensis*, welke alle vier Spanjaarden zyn geweest; voorts *Lucas Pinellus* en *Julius Priscianensis* twee *Italiaanen*; *Henricus Mayer*, enz.

ALTORPHIUM, of ALTORFF. R.

Deze Akademie, behoorende onder 't Gebiedt der Stadt en Republyk van *Neurenberg*, is in den Jaare 1575. opgerecht, en d'eerste Rector daar van is geweest *Valentinus Erithraeus*.

Naderhandt is deselve, door de Keyfers *Ferdinandus* de tweede Ao. 1622. en *Leopoldus* d'eerste Ao. 1696. en 1697. met verscheyde heerlyke Voorrechten begiftigt en verbeterd; volgens welke aldaar Promotien in alle vier de Faculteiten geschieden.

Voor dese stichtinge, hebben de *Neurenburgers* reets dese vermaarde Mannen onderhouden, *Vitus Theodorus*, *Bilibaldus Birckaimer*, *Eobanus Hessus*, *Joachim. Camerarius*, *Hieron. Besoltus*, *Andreas Osiander*, *Wenceslaus Linckius*, *Johannes Schonerus*, en meer andere.

Sedert den beginne der Akademie, hebben hier in de Theologie gebloeyt, *Joh. Piccartus*, *Georgius Sigelius*, *Georgius Pfaletus*, *Georgius Volkartus*, *Joh. Saubertus* Vader en Soon, be-
neffens veele andere.

In de Rechtsgeleertheit, *Hugo Donellus*, *Petrus Wesenbecius*, *Joh. Harprechtus*, *Conradus Ritterhusius*, *Scipio Gentilis*, *Matth. Hubnerus*, *Joh. Thom. Freigius*, *Obertus Gipbanus*, enz.

In de Medicynen, de Vermaarde *Nicolaus Taurellus*, *Philippus Scherbius*, *Ernestus Sonerus*, *Lud. Jungerman*, *Caspar en Mauritijs Hoffman*, enz.

In de Philosophie, *Joannes Prætorius* een Vermaarde *Matthæmaticus*, *Georgius Glacianus*, *Henricus Rifijs*, en veele andere.

HELMSTADIUM, of HELMSTADT. R.

Hertog *Rudolph van Saxon* Ao. 842. in 't oude Stift *Gandersheim* een beroemdt *Gymnasium* gesticht hebbende, wierdt het selve met der tydt door Hertog *Julius van Bronswyk*, van wegens de ongesondheit der Plaats, naar *Helmstadt* verleydt, en na synen naam *Julia Schola* genoemd; doch hy verkreeg Ao. 1575. van Keyser *Maximilianus* de tweede Privilegie, om deselve, op den voet van de *Univerfiteiten* van *Bolonien*, *Padua*, *Perusa* en *Leipzig*, in een *Akademie* te veranderen; 't geene Ao. 1576. onder de benaaminge van *Academia Julia* geschiedde.

De eerste Rector is geweest 's Hertogen Soon, *Henricus Julius*, Bisschop van *Halberstadt*, schoon deselve maar 13 Jaaren oudt was, en heeft dese Waardigheit tot syn sterfdag toe bekleedt. Dese bouwde, na 's Vaders doot, een nieuw heerlyk Collegie, ten dienste van de Hooge Schoole, midden in de Stadt, ter breette van 128 voeten, geheel van gehouwene steenen, 't geene Ao. 1612. wierdt voltrokken, en stierf Ao. 1613.

Onder de Geleerde Mannen alhier, zyn vermaardt, in de Theologie, *Basilijus Sattler*, *Timotheus Kirchner*, *Joh. Mebestus*, *Tilemannus Heshufius*, *Georgius Calixtus*, *Daniel Hofmannus*, *Michael Waltherus*, en veele andere.

In de Rechten, *Joh. Borcholdus*, *Valentinus Forsterus*, *Arnoldus de Reyger*, *Joh. Loperus*, *Hermannus Niger*, *Georgius Engelbrecht*, *Dethardus Horstius* een *Vries*, enz.

In de Medicynen, *Johannes Bokelius* van *Antwerpen*, *Jacobus Horstius*, *Arnoldus Freitagius*, *Henricus Meibomius*, enz.

In de Philosophie, *Ovenus Gunterus*, *Cornelius Martinus* van *Antwerpen*, *Hartwicus Schmidtestetus*, *Magnus Pegelius*, enz.

In de Griekfche Taale, *Johannes Caselius Durantius*; in de Historien *Reinerus Reineccius*; in de Mathesis *Paulus Heigel*; enz.

GIESSA, of GIESSEN. R.

Na dat Landt-Graaf *Lodewyk van Hessen* Ao. 1605. binnen *Gieffen* een *Gymnasium* hadde opgerecht ; wierdt hy door het gewenschte gevolg deser faake aangemoedigt, om het selve Ao. 1607, in een Akademie te veranderen, daar toe hy van Keyser *Rudolphus* de tweede in 't selve Jaar de vereyschte Privilegie verkreeg ; en in 't volgende Jaar (1608) een nieuw en heerlyk Collegie bouwde. Maar dewyl 'er over dese stichting tusschen de Vorsten van *Hessen-Cassel* en *Hessen-Darmstadt* groot verschil rees, wierdt dese Hooge Schoole Ao. 1624. naar *Marburg* gebracht, daarse tot Ao. 1650. is gebleven, en toen wederom herstelt, ja zelfs noch veel verbeterd.

Op dese Akademie hebben van tydt tot tydt verscheyde vermaarde Mannen gebloeyt, waar van wy slechts eenige weinige sullen noemen.

In de Theologie, *Johannes Winckelman*, *Balthasar Mentzerus*, *Caspar Finckius* en *Christoph. Helvicus*, Professor in de *Hebreeuw-sche* Taale.

In de Rechtsgeleertheit, *Theodorus Reinkingk*, *Joh. Strauchius*, *Joh. Helvicus Sinold*, bygenoemt *Schütz*, *Joh. Nicolas Hartius*, enz.

In de Medicynen, *Joseph. Lauterbachius*, *Georgius Horatius*, *Michael Doringus*, enz.

In de Philosophie, *Conradus Dietericus*, *Conradus Bachman*, *Joh. Stuphius*, en de beroemde *Godfridus Arnold*, Historie-schryver. enz.

PADERBORNA, of PADERBORN. PP.

Dese Akademie is in den Jaare 1616. door *Theodoricus* Bisschop van *Paderborn* opgerecht, en den *Jesuyten* aanbevoelen, die 'er noch 't opzicht over hebben.

RHINTELA, of RHINTELEN. R.

Graaf *Ernst van Schauenburg*, Ao. 1601. te *Stathagen* een *Gymnasium* opgerecht hebbende, verkreeg Ao. 1619. en 1620. Privilegie, om het in een Hooge Schoole te veranderen ; 't geene sonder plaatsbepaaling geschiedt was, en dierhal-

halven naar *Rinelen* wierdt verlegt, en Ao. 1621. geopent; met promotie van vyf Doctoren, namentlyk twee in de Theologie, twee in de Rechtsgeleertheit en een in de Medicynen; zynde d'eerste Rector *Joh. Eichrodius*, J. U. Doctor, enz. Na 't uytsterven van de Graven van *Schauenburg*, is dese Akademie den Landt-Graaf van *Hessen-Cassel* toegeweesen.

In de Theologie hebben hier gebloeyt, *Josua Stegmannus*, *Joh. Giessenius*, en *Johannes Hennichius*, welke tegens het bekende Boek van *Hugo Grotius*, van de *Waarheit des Christelyken Godtsdienstes*, eenige aanmerkingen heeft uytgegeven; en veele andere.

In de Rechtsgeleertheit, *Antonius Nefenus*, *Joh. Mollenbeek*, *Justus Reiffenberger*, daar na naar *Franequer* beroepen, en *Henricus Ernest. Kestnerus*, wiens ongemeene vlytigheit geroemt werdt.

In de Medicynen, *Joh. Ravius*, *Joh. Petr. Lotichius*, *Petrus Finxius*, *Matth. Dilling*, enz.

In de Philosophie, *Franc. Gerhardus Sylvester Pribenius*, *Herm. Vastelabius*, *Georgius Wernerus*, enz.

CASSELLÆ, of KASSEL.

Dit is eygentlyk een *Vorstelyke Ridder-Schoole*, aangelegt Ao. 1595. door *Maurits* Landt-Graaf van *Hessen-Cassel*, Ao. 1599. vermeerdert met een *Collegium Illustre*, 't geene na synen naam *Mauritianum* genoemt wierdt, en Ao. 1618. kreeg het den naam van 't *Ridderlyke Collegie*; 't geene Ao. 1633. door Landt-Graaf *Wilhelm* de vyfde grootelyks is verbeterd.

Onder de Vermaarde Professoren die hier geleert hebben, worden getelt:

In de Theologie, *Johannes Crocius*, *Georgius Cruciger*, *Johannes Combachius*, enz.

In de Rechtsgeleertheit, *Joh. Matthæus*, *Ericus Grovius* en *Johannes Kleinschmidt*.

Voorts noch de volgende Geleerde Professoren, *Crato Seilerus*, Med. Doctor, en *Historicus*, *Joh. Petrus Daubertus*, Poeët, Reedenaar, &c. *Sebastianus Curtius*, in de *Hebreeuwfche Taale*, enz.

Doch kort na den doot van Landt-Graaf *Willem* de Vyfde, Ao.

Ao. 1640. zyn de Collegien van *Cassel* naar *Marburg* verplaatst, met de Akademie aldaar vereenigt, de voornaamste Professoren derwaarts beroepen, en het groote Gebouw der Collegien, tot gebruyk van 't Hof benaadert.

De Ridder-Schoolen, te *Wolffen-buttel*, *Wenen* en *Berlyn*, zyn voornaamentlyk ten dienste van Vorstelyke, Gravelyke en andere hooge Personagien, en tot het leeren van allerley Exercitien voor Edellieden geschikt, en alsoo genoegzaam buyten ons bestek; waarom wy deselve voorbedachtelyk voorby gaan.

• VRATISLAVIA, of BRESZLAUW.

In den Jaare 1505. verkreeg *Johan Haunold*, Raadtsheer deser Stadt, van *Uladislaus* Koning van *Hongaryen* en *Boheemen* verlof om 'er een Hooge Schoole op te rechten; maar dewyle hy tot derselver onderhoudt aanwysing op Geestelyke Goederen gaf, spande de Geestelykheit met de Hooge Schoole te *Cracaw* aan, vereerden Paus *Julius* de tweede 300 Dukaten, en verhinderen daar door desselvs toestemming, en om het noodige Privilegie te verleenen; waar door dese stichting slechts een *Illustre School* bleef. Sedert die tydt hebben de Jesuyten verscheyde poogingen gedaan, voornamentlyk na den *Munsterschen Vreed*e Ao. 1648, tot datse van Keyser *Ferdinandus* de tweede in den Jaare 1655. Vryheit kreegen, om in dese Stadt een *Seminarium* op te rechten; 't geene eyndelyk in den Jaare 1702. in een Akademie is verandert, en na 's Keyfers *Leopoldus* naam *Univerfitas Leopoldina* genoemd wordt, waar toe de Keyser haar een gedeelte van de Keyserlyke Burgt tot de Collegien deedt inruymen. Het opficht deser Akademie blyft dierhalven in handen van de Jesuyten, die aldaar met grooten toeloop leeren.

Van oudts hebben hier twee uytmuntende Theologanten de Kerke gesticht, te weten *Johannes Hellsus* en *Ambrosius Moibanus*, als meede *Joh. Metzlerus*; en in de Schoole *Johannes Rullus* en *Andreas Wincklerus*, seer geleerde Taalkundigen van haaren tydt.

KIEL, in *Holstein*. R.

Na dat Hertog *Frederik* van *Holstein* van Keyser *Ferdinandus* de derde Ao. 1652. Privilegie tot oprechting deser Akademie

hadde verkreegen, wierdt deselve eyndelyk, door desselfs Soon *Christiaan Albertus*, in den Jaare 1665. opgerecht, met veel plechtigheden ingewydt, en na hem *ACADEMIA CHRISTIAN-ALBERTINA* genoemt. Volgens 's Keyfers Privilegie, blyft altydt de regeerende Hertog van *Holstein-Gottorp* perpetueele Rector en Kantzeliër; wordende jaarlyks een uyt de Professoren verkooren, die voor hem de Waardigheid van *Pro-Rector* en *Pro-Cancellarius* bekleedt, soo wel uyt de Theologifche als andere Faculteiten; gelyk reets *Bernardus Schultz*, J. U. Doct. en Prof. Prim. als meede *Christianus Kortholt* S. S. Theol. Doct. en Prof. Prim. gedaan hebben. Onder de Professoren, welke hier geleert hebben, is onder anderen geweest de Vermaarde *Morhofius*, van *Wiszmar*, welke ten dienst van de Akademie in de *Nederlanden* en in *Engelandt* geweest is, om de leerwyfen der Akademien aldaar te onderzoeken, en hier ook in te voeren.

DUISBURG, in 't Hertogdom Cleef. R.

Dese Hooge Schoole is door *Frederik Wilhem*, Markgraaf van *Brandenburg* in den Jaare 1655. gesticht; daar toe desselfs Voorzaaten veele Jaaren te vooren reets Keyserlyke Privilegien hadden verkreegen, maar door opkomende Oorloogen en andersints aan de uytvoeringe waren verhindert.

Onder de eerste Professoren bevinden zich dese Vermaarde Mannen.

In de Theologie, *Christoph. Wittichius*, *Martinus Hondius*, *Henricus à Dieft*, *Joh. Jac. Ganterweiler*, *Christoph. Fred. Crellius*, *David Huguenius*, *Joh. Godfr. Bachman*, en *Henricus Hulsius*.

In de Rechtsgeleertheit, *Herm. Rhamaker*, *Joh. Weyerstrassius*, *Wilh. Crusius*, *Joh. Maur. Crellius*, *Carol. Otto Thylius*, *Georg. Hartm. à Bergen* en *Casp. Theod. Summerman*.

In de Medicynen, *Joh. Bernh. Danielius*, *Fred. Godfr. Barbeck*, en *Henr. Christianus de Henmin*.

In de Philosophie, *Joh. Claubergius* en *Adr. Ludolph. à Becker*, Mathematicus.

Voorts is noch geweest *Henr. Christ. de Henmin*, Hist. & Eloq. Prof. *Clemens Berg*, Moral. & Politices Prof. en *Henr. ab Erberfeldt*, Philolog. Orient. & Ling. Sanct: Professor.

Dese

Deze Akademie is sedert haaren aanleg in hoe langer hoe bloe-
jender staat geraakt.

H A L L E . R.

Deze Akademie legt op *Saxischen* bodem, in 't Hertogdom
Maagdenburg, en niet meer dan vyf mylen van *Leipzig*. Desel-
ve is gesticht met Privilegie van Keyser *Leopoldus* van den Jaa-
re 1693. door *Frederik* de derde, Keurvorst van *Brandenburg*, en
in den Jaare 1694. met veel plechtigheden ingewydt, en wordt
na synen naam de *Frederiks-Universiteit* genoemd.

De eerste Professoren alhier, zyn geweest, in de Theologie,
Joh. Guilb. Beyer, *Joach. Just. Breithaupt*, *Paulus Antonius*, en
Augustus Herm. Francken.

In de Rechtsgeleertheit, *Samuel Stryckius*, *Christianus Thomä-
sius*, *Joh. Georg. Simonis*, *Henr. Bodinus*, en *Joh. Sam. Stryckius*.

In de Medicynen, *Fred. Hoffman* en *Georg. Ernest. Stahl*.

In de Philosophie, *Christoph. Cellarius*, *Joh. Franc. Buddens*, *Joh.
Sperlette*, *Joh. Petr. Ludwig* en *Joh. Michaelis*, enz.

Gesaamentlyk door veele uytgegevene Geleerde schriften ver-
maardt.

G Ö T T I N G E N . R.

Deze Stadt, in 't Hertogdom *Kalenberg* gelegen, behoort aan
het Keurvorstelyke Huys van *Hanover*. Reets voor veele Jaa-
ren heeft de Magistraat aldaar, uyt het geweefene *Pauliner-
Klooster*, een voortreffelyk *Gymnasium* gemaakt, 't geene voor
omtrent twee Jaaren door syn Koninglyke Majt. van *Groot-Brit-
tannien* tot een Akademie is verheven.

VIENNA, of WEENEN, P. P.

in *Oostenryk*.

Deze Hooge Schoole is eerst opgerecht, door Keyser *Frederik*
de tweede, omtrent den Jaare 1236. naderhandt door *Alber-
tus* de derde en *Rudolphus* de vierde Aarts-Hertogen van *Oostenryk*
Ao. 1356. en 1365. vernieuwt en veel verbetert, ook door Paus
Pius de tweede en Keyser *Carel* de vierde met Privilegien begif-
tigt, welke vervolgens door *Urbanus* de sesde zyn bevestigt.

Onder de eerste vermaarde Mannen deser Akademie worden gerekent, *Johannes Buridanus*, voormaals Discipel van *Willem Occam*; als meede *Henricus Euta* of *Oyta*; *Henricus de Langenstein*, *Nicolaus Dincckelspuel*, Rector deser Hooge Schoole, *Georgius Zuingel*, *Nicolaus de Creutzenach*, en *Fredericus Nausea*. Voorts werdt seer gepreesen, seekere Scholastyke Leeraar *Thomas de Heselbach*, in de Theologie en Philosophie seer bedreven. Dese heeft over den Propheet *Jesajas* openbaare Lessen gehouden, doch 't geene aanmerkelyk is, deselve soo wydt en breedt uytgebreydt, dat hy binnen den tydt van een en twintig Jaaren, het *Eerste Capittel* van desen Propheet noch niet ten eynde gekomen was.

In de Rechtsgeleertheit hebben toen gebloeyt, *Joh. Alexander Brassicanus*, *Joh. Fabri*, daarna Bisschop van *Weenen*, en *Jacobus Spiegelius*.

In de Medicynen, de voortreffelyke Doctoren, *Andreas Matthiolus*, *Petrus Monavius*, *Joh. Crato à Crastheim*, *Carolus Clusius*, *Nic. Biesius*, *Rembertus Dodonæus*, *Thadd. Hagecius ab Hayk*, die te gelyk een Geleerde Mathematicus was; *Joh. Gavinetus*, *Gondisalvus Toledo*, *Hieron. Ferrara*, *Joachim Vadianus*, enz.

Hier hebben ook geleert, de vermaarde Wiskonstenaars *Georgius Peurbachius*, *Paulus Fabricius*, *Andreas Perlachius*, en *Bartholomeus Reischerus*.

Voornaamentlyk is dese Akademie vermaart, door de Geleerde Hovelingen en Raaden der Keyseren, welke hier in 't Hof plagten te woonen, en door haare schriften, beyde de Akademie en de Stadt, grooten roem hebben toegebracht. Gelyk daar zyn, *Johannes Cuspinianus*, *Wolfgangus Lazius*, *Johannes Sambucus*, *Augerius Gifelinus Busbecius*, *Gerardus Veltwyckius*, *Johannes Leunclavius*, en ontallyk meer andere, alle door haare schriften vermaart.

De Theologie en Philosophie is meest in handen van de Jesuyten, maar de Juristen en Medici zyn noch vereenigt, en verkiesen alle half Jaar eenen Rector, by welke zich de *Protestantsche* Studenten laten inschryven.

GRÆCIUM, of GRAITZ, PP.
in *Stiermark*.

Deze Hooge Schoole is opgericht, door *Carel*, Aarts-Hertog van *Oostenryk*, in den Jaare 1576. en door Paus *Sixtus* de Vyfde geapprobeert.

Hier hebben onder anderen geleert de twee Vermaarde Jefuyten, *Martinus Antonius Delrio*, en *Johannes Pontanus*, uyt haare Schriften genoeg bekendt.

In 't Koningryk van BOHEEMEN.

PRAGA, of PRAAG. PP. R.

Keyfer *Carel* de Vierde, een liefhebber van de studien zynde, hadde in syn Jeugd te *Parys* gestudeert; 't geene hem daar na aanmoedigde, na derselver Voorbeeldt, en op het bevinden van de goede gevolgen der nieuw opgerichte Schoole te *Heydelberg*, te *Praag*, Hoofdstadt van *Boheemen*, meede een Akademie op te rechten, 't geene hy in den Jaare 1357 of 1367 (of volgens andere Ao. 1348. 1353. 1365 of 1370.) in 't werk stelde, en daar toe uyt de nabuurige Koningryken bequaame Professores en Doctores derwaarts beriep. De Standen van *Boheemen* begunstigten ook niet alleen syn voornemen, en besorgden een genoegzaam fonds tot onderhoudt der Professoren; maar Paus *Innocentius* de sesde begiftigde deselve ook met veele Privilegien en Voorrechten. Daar door quam 'er ten eersten een ongemeene toeloop van studenten, van allerley Natien, als *Franschen*, *Engelschen*, *Italiaanen*, *Lombarden*, *Hongaaren*, *Poolen*, en voornamentlyk *Duytschers*. Voor haar bouwde de Keyfer veele aansienlyke Collegien, als dat van *Carel* de Groote, het *Keyferlyke*, het *Koninglyke*, het *Boheemsche*, *Bethlehem*, en andere. Daar door groeyde het getal der studenten soo geweldig aan, dat derselver getal, na gesegt werdt, Ao. 1409. meer dan 44000 Vreemdelingen sterk was. Maar de *Boheemers* daar op stout wordende, begonnen de *Duytschers* in haare Rechten en Vryheeden te verkorten, en by Koning *Wenceslaus* uyt te werken, dat de Akademie vervolgens op den selven voet als

die te *Parys* beſtiert ſoude worden; 't geene de *Duytſchers* ſoodaanig verdroot, dat 'er op eenen dag 2000 naar *Leipzig* trokken; waar uyt de Hooge Schoole aldaar haar begin heeft genomen. Ten dienſte van de Akademie van *Praag*, ſtichtede de eerſtgemelde Keyſer *Carel* de vierde aldaar ook een heerlyke Bibliothek. In den Jaare 1400. bouwde ook *Hedwig*, Koninginne van *Poolen*, ten dienſte van haare *Lithauers*, te *Praag* een eygen Collegie, en beſorgde het van genoegſaame Inkomſten. Maar wat moeyte ook gedaan wierdt, ſedert den eerſten aftocht der *Duytſche* ſtudenten, welken geſtaadig noch andere volgden, de Akademie, en gevolgelyk ook de geheele Stadt begon allengskens wederom te vervallen, en heeft ſedert nooyt wederom ter degen herſtelt konnen worden.

Van deſe Akademie is eertydts Rector geweest, de Vermaarde *Johannes Huſz*, welke de leere van *Johannes Wicleff* uyt *Engellandt* ontfangen en omhelſt hebbende, daar over op bevel van 't Concilium van *Conſtans*, tegens het vrye geleyde van Keyſer *Sigismundus*, in den Jaare 1415. gelyk meede 's Jaars daar na ſyn Leerling *Hieronymus van Praag*, opentlyk verbrandt zyn. En niet tegenſtaande de ſwaare vervolgingen tegens de Belyders ſyner leere, hebben echter derſelver Voorſtanders tot op den huydigen dag niet konnen uytgeroeyt worden. Voorts hebben hier noch de volgende Geleerden en Profefſoren in groote achting geweest: Mr. *Stephanus de Colonia*, *Johannes Monſterberg*, Theol. Doctor, *Johannes de Weſalia*, meede Theol. Doctor, *Mattheus de Cracovia*, *Mattheus de Aularegia*, *Vincentius Gruner*, *Bartbolomeus Roballus*, Mag. *Przibram*, *Procopius de Pilsna*, *Petrus de Mladomiewitz*, *Krzifſtanus Medicinæ* Doctor, *Johannes Feſſenius* Rector Magnificus en Med. Doctor, *Daniel Baſilius* J. U. Doctor en Profefſor, beneffens veele andere.

IN SWITSERLANDT.

BASILEA, of BASEL. PP. R.

Deſe Akademie is door den Raadt der Stadt geſticht, in den Jaare 1460. met Privilegie van Paus *Pius* de tweede; welke haar daarenboven noch met de Inkomſten van *St. Pieters-Collegie*

gie begiftigde, ten dienste van de geene die in de Theologie, Rechten en Medicynen studeerden; ja hy verleende haar deselve Privilegien als de Stadt *Bolonien* genoot; *Johannes van Venningen*, Bisschop der Stadt, verklaarde hy tot Kantzelier, en den hoog Geleerden Edelman *Georgius van Andlaw* tot den eersten Rector deser Hoogen Schoole. Deseelve is eygentlyk in twee, namentlyk het *Opper-en Onder-Collegie* verdeelt. Het getal der Professoren hier is gemeenelyk achtien, doch haare Weddens niet groot; waarom veele gewenscht hebben, dat het getal wat vermindert en de Inkomsten verbeterd mogten worden; te meer nademaal de toevloedt der buytenlandtsche studenten hier niet seer groot is.

Hier hebben altoos seer Vermaarde Mannen in alle de Faculteiten geleert; waar van wy slechts eenigé weinige sullen opnoemen.

In de Theologie, *Johannes Geyley van Keyfersberg*, *Guilielmus de Aquisgrani*, *Joh. de Lapide*, *Augustinus Dodo Phrysius*, *Joh. Cono*, *Beatus Rhenanus*, *Joh. Calvinus*, *Sebastianus Munsterus*, *Simon Gryneus*, *Joh. Oecolampadius*, *Joh. Gastius*, *Osualdus Mycomius*, *Wolfg. Weissenburgius*, *Simon Salcerus*, *Martinus Eorrbaus*, *Joh. Jacobus Gryneus*, *Amandus Polanus a Polansdorff*, *Conradus Pellicanus*, *Petrus Martyr*, en meer andere.

In de Rechtsgeleertheit, *Bonifacius Amerbachius*, *Franciscus Hottomannus*, *Samuel Gryneus*, *Sebastianus Titius alias Brantus*, *Ulricus Crafftus*, *Hieronymus Schuirpffius*, *Joh. Wilerus*, *Claudius Cantiancula*, *Joh. Cynus*, *Franciscus Vinaldus*, enz.

In de Medicynen, *Thomas Erastus*, *Andreas Vesalius* van *Brussel*, *Guilielmus Gratalorus*, *Theodorus Zuingerus*, *Henricus Pantaleon*, (die ook een Vermaard Historie-Schryver geweest is;) *Felix Platerus*, *Joh. Nicolaus Stupanus*, *Joh. en Caspar Bauchinus*, *Joachim. Schillerus*, *Franc. Massarius Venetus*, *Albanus Torinus*, *Guill. Copus*, *Hieronymus Gemusæus*, *Sebast. Sinkelerus*, *Joh. Siebardus*, *Phil. Ulstadius*, enz.

In de *Hebreuwse Taale*, de Vermaarde *Sebastianus Munsterus*, en *Johannes Buxtorffius de Oude*.

In de *Philosophie*, de beroemde *Symon Gryneus* en *Cælius Secundus Curio*, een *Italiuan*.

In de *Griekſche* Taale zyn door haare ſchriften bekendt, *Sebaſtianus Caſtalius*, *Johannes Hoſpinianus*, *Andronicus Cantoblaca*, enz.

In de *Mathematiſche* Konſten, de bovengemelde *Sebaſtianus Munſterus*, *Chriſtianus Urſiſius*, enz.

In verſcheyde Taalen en Wetenschappen hebben hier noch gebloeyt, *Sigismundus Gelenius*, *Ludovicus Vergerius*, *Beatus Rhenanus*, *Ludovicus Carinus*, *Nicolaus Briſerus*, *Paulus Phrigio*, *Marcus Beſius*, *Hieron. Marius*, *Rudolphus Berzius*, *Joſeph. Teſtander*, als meede *Job. Oporinus* en *Barth. Weſthemerus*, twee Geleerde en Taalkundige Boekverkoopers.

Deſe Akademie is eertydts ook ſeer vermaardt geweest, door de tegenwoordigheid van den wydtberoemden *Deſiderius Erasmus van Rotterdam*, welke hier den meeſten tyd ſynes levens geleeten heeft; woonende ten huylſe van de vermaarde Boekverkoper *Johannes Frobenius*, en deſſelfs Soon *Hieronymus Frobenius*, daar hy ook in den Jaare 1536. is overleden.

GENEVA, of GENEVE. R.

Wanneer de Raadt deſer Stadt in den Jaare 1535. opentlyk de Reformatie invoerde, en de *Roomſche* Religie aſſchafde, wierdt terſtondt een Hooge Schoole opgerecht, om jonge Lieden, niet alleen in de Theologie, maar ook in andere Konſten en Wetenschappen te onderwyſen; ten welken eynde de noodige Collegien, als meede een heerlyke Bibliotheek wierden bequaam gemaakt. Sedert die tyd heeft deſe Akademie, door haar geleentheit eenen grooten toevloedt van Studenten gehadt, en altydt behouden; waar toe ook niet weinig heeft toegebracht, dat van tyd tot tyd ſoo veele vermaarde Mannen hier geleert hebben.

In de Theologie zyn beroemt, de wydtvermaarde *Johannes Calvinus*, welke hier ook Ao. 1564. is overleeden; *Theodorus Beza*, *Lambertus Danæus*, *Franciſcus Junius*, *Antonius Sadeel*, Baron van *Chande*, *Antonius Fayus*, *Job. Bapt. Rotanus*, *Benedictus Turretinus*, *Johannes Deodatus*, *Theodorus Trenchinus*, *Guilielmus Farelus*, en veele andere.

In de Rechtsgeleertheit hebben hier gebloeyt, *Franciſcus Balduinus* een *Artoyer*, *Jacobus Lectius*, *Julius Pacius à Beriga*, enz.

In de Philosophie, onder andere *Trigautius*, enz.

In de Grieksche Taale, *Franciscus Portus*, *Ijaacus Casaubonus*, *Casparus Laurentius*, enz.

In de Hebreewysche Taale, *Petrus Cevallerius*, *Bonaventura Cornelius Bertramus*, enz.

Deze Hooge Schoole hebben ook met haar tegenwoordigheid vereert, de seer Geleerde en vermaarde Drukkers *Robertus Stephanus* en *Henricus Stephanus*, beneffens *Johannes Crespinus* van *Artois*, een *Nederlander*, door haare Geleerde en heerlyke uytgegevene Werken genoeg bekendt: Gelyk haar dan ook van tydt tot tydt veele andere, soo wel Geleerden als Edellieden, uyt alle de Quartieren van het Gereformeerde *Christenryk*, besocht hebben.

Het strekt den Godtgeleerden deser Akademie meede tot groote eere, dat zy sedert den beginne ongemeenen vlydt besteedt hebben, om de Gereformeerde Kerke, suyvere Oversettingen der *Bybel* in de *Fransche* en *Italiaansche* Taalen te besorgen.

LAUSANNA, of LOSANNE. R.

Deze Akademie is door den Magistraat met den beginne van de *Reformatie*, of volgens andere in den Jaare 1530. opgericht. Boven alle andere Faculteiten worden in deselve de Theologie en de Philosophie meest gelesn; doch met geen grooten toevloedt van Leerlingen, nademaal deselve niet sterk door Vreemdelingen besocht wordt. Echter heeft zy den roem, van ten allen tyden met Rechtfinnige Gereformeerde Professoren beset geweest te zyn.

In de Theologie zyn hier vermaardt, *Petrus Viretus*, *Augustinus Marloratus*, *Johannes Collado*, *Guilielmus Bucanus*, *Conrindus Gernerus*, *Johannes Ribittus*, *Petrus Rietus*, *Beatus Comes*, enz.

In de Hebreewysche Taale, *N. Himbertus*, enz.

In de Grieksche Taale, *Theodorus Beza* en *Job Serranus*.

VI. In 't Koningryk POOLEN,
en Groot-Hertogdom LITHAUWEN.

CRACOVIA, of CRACAUW. P.P.

Deze Akademie heeft in den Jaare 1400. haar begin genomen,
Y en

en is gesticht door *Jagello*, Koning van *Poolen*, te vooren Groot-Hertog van *Lithauwen*, en de eerste welke uyt deselve tot de Koninglyke waardigheid wierdt verheven, trouwende met *Hedwig*, Koninginne Weduwe van *Willem*, Aarts Hertog van *Oostenryk*, jongste Dochter van *Lodewyk* Koning van *Hongaryen* en *Poolen*; en het Christendom omhelsende, wierdt hy gedoopt en *Uladislaus* genoemt, Ao. 1386. en is gestorven Ao. 1434. welke stichting door de voornoemde Koninginne Weduwe, voor haar overlyden Ao. 1399. by Testament grootelyks is begunstigt. Ingevolge van het selve, beriep *Uladislaus* daartoe veele Doctoren en Magisters uyt *Bobeeen*, *Poolen* en *Duytschlandt*, als meede van *Praag*, tot Professoren, met toestemminge en Privilegien van Paus *Bonifacius* de negende, bevestigt door *Johannes* de 23ste en *Martinus* de vyfde. En offchoon dese Akademie veele Jaaren te vooren reets begonnen was, namentlyk Ao. 1361 en 1364. en geopent door *Casimirus* de tweede, Soon van *Uladislaus Locketek*, Koning van *Poolen*, ook door Paus *Urbanus* de vierde Ao. 1361. en Koning *Casimirus* Ao. 1364. met Privilegien begiftigt; nochtans heeft deselve eerst Ao. 1400. eenen aanvang genomen, en de eerste Lesse is gedaan in de Canonyke Rechten, door *D. Petrus Viszb*, J. U. D. Bisschop van *Cracow*, en Kantzelier deser Universiteit; met gewenscht gevolg, soo dat 'er van toen af aan in alle de Faculteiten, met grooten toevloedt van Studenten, Lessen gegeven wierden. Thans bestaat dese Akademie uyt de acht volgende Collegien; het *groot* *Theologische Collegie*, het *kleyne Collegie*, daar in de Philosophen leeren, het *Juristen Collegie*, het *Medicynsche Collegie*, het *Collegium Dlugoffanum*, andersints *Bursa Jurisperitorum* genoemt, 't *Armen Collegie*, of *Bursa Jagellonica*; het *Collegie der Philosophen* of *Bursa Nascoviana*, en 't *Collegie Jerusalem*, of *Bursa Olesniuciana* genoemt.

In alle Faculteiten zyn hier vermaart geweest, de Geleerde *Johannes Cantiensis*, of de *Canthi*, *Albertus de Prusa*, *Matthias Michouiensis*, *Andreas Critius*, *Jodocus Ludovicus Decius*, *Stanislaus Hofius*, *Joh. Velsz*, *Philippus Callimachus*, *Nicolaus Plonius*, enz.

Van de Jesuyten hebben hier noch geleert, de vermaarde *Martinus Smiglerius*, *Simon Visochius* en *Stanislaus Graditius*.

VILNA, VILENZKI, of WILDE. P. P

Deze Hooge Schoole is omtrent den Jaare 1576. gesticht, door Koning *Stephanus Bathori*, en daarna door Paus *Gregorius de XIIIde* bevestigd. De Professoren welke hier leeren, bestaan in ses in de Theologie, vyf in de Philosophie, vier in de Rechten, en seven in de Beschaafde Wetenschappen. Met der tydt heeft Bisschop *Valerianus* de Jesuyten hier ingeleydt, en dese hebben eyndelyk de Akademie onder haar bestier gekreegen. Men bevindt, dat onder anderen noch Ao. 1676. de Rechten en Vryheeden deser Akademie door den Koning *Johannes Sobiesky* van *Poolen* bevestigd zyn.

Hier hebben onder andere geleert, de vermaarde Jesuyten *Laurentius Arturus* en *Albertus Cajalovicus*.

STRAGONA, POSNANIA, of POSEN.

De oorsprong deser Akademie is onbekend: Men weet slechts, datse nooyt door eenig Paus of Keyser bevestigd is, en heeft daarom ook niet veel gebloeyt. In de Rechten en Sterrekunde worden noch de meeste Lessen gegeven. De Theologie wordt by de *Dominikaanen* geleesen. Anderfints hebben daar de Jesuyten genoegsaam alles onder haar bestier.

ZAMOSCIA, of ZAMOSKY.

Johannes Zamosky, Groot-Kantzelier en Veldtheer van *Poolen*, dese Plaats en Vesting nieuw aangelegt hebbende, heeft aldaar meede een Akademie gesticht; na wiens doot Ao. 1605. deszelfs Soon *Thomas Zamosky* deselve heeft bevestigd, en syn Gemalinne *Catharina* stichtede daar by noch een nieuw Collegie, en vermeerderde het getal der Professoren.

VII. In 't Koningryk van GROOT-BRITTANNIEN.

In *Engelandt*.

CANTABRIGIA, of CAMBRIDGE. R.

De oudtheit deser Akademie heeft de onderzoekers daarvan tot verdichtfelen doen vervallen. Het sekerste schynt, datse in de Jaaren 630 en 636. gesticht is, door *Sigebert* Koning der *Oost-Angelen*, op d'aanmaaning van den seer Geleerden *Felix*

Burgundus, welken den Koning daarna tot Bisschop van *Dunwiche* verklaarde. Daarna is deselve door de Paussen *Honorius* d'eerste en *Sergius* d'eerste bevestigt, en met verscheyde Privilegien begiftigt. Deselve bestaat thans ten minsten in sestiën Collegien; van welke de oudtste zyn, *St. Pieters Collegie* of *Huys*, gesticht Ao. 1280. het *Universiteits Huys* of *Hall*, nu *Clare Hall* genoemd, Ao. 1326. *Pombroke's Hall*, Ao. 1343. *Catharinen-Hall*, Ao. 1475. *Jesus Collegie*, Ao. 1496. *Christus Collegie*, Ao. 1505. enz. Jeder is met tusschen de 100 en 150 Studenten beset.

Hier hebben sedert van oudts veele vermaarde Mannen geleest, van welke de voornaamste Godtgeleerde waren. Onder dese munten uyt *Beda*, doorgaans met den By-naam *Venerabilis*, of de Eerwaardige Doctor bekendt; *Alcuinus*, of gelyk andere hem noemen *Aluinus*, *Alphredus Beverlacensis*, *Hugo de Sancto-Neoto*, *Guilielmus de Sancta Fide*, *Gualtherus Dyffe*, *Alanus de Lymna*, *Radulphus Spalding*, *Johannes Baretus*, *Johannes Tzetzis*, *Joh. Setonius*, *Joh. Chokus Medicus*, enz.

Na de Reformatie zyn hier beroemt geweest, onder anderen, *Martinus Bucerus*, *Thomas Cartwrightus*, *Guiliel. Whitakerus*, *Guiliel. Perkinsius*, *Paulus Baynes*, *Robbertus Abotus*, *Hugo Latamerus*, *Joh. Fidelis*, *Thomas Craxmerus*, en veele andere.

Hier hebben ook geleert, de vermaarde *Guill. Tempellus* in de Philosophie, en *Thomas Linacer* in de Medicynen en Taalen, enz.

Hier heeft de Hooggeleerde *Erasmus* van Rotterdam de Theologie en Grieksche Taale geleert.

Hier heeft ook gestudeert *Franciscus Bacon*, Baron van *Verulan*, Kantzelier van *Engelandt*, door syn schriften seer vermaart.

OXONIUM, of OXFORT. R.

Volgens de beste aantekeningen, is dese seer vermaarde Akademie gesticht door Koning *Alfredus*, omtrent den Jaare 880. op d'aanprysinge van *Neotius Edulphus*, synen Leermeeester. Immers 't is bekendt, datse reets Ao. 1050. in een bloeyenden staat was, en *Mattheus Paris* betuygt, dat Ao. 1257. wel 3000 Studenten daar waren. Waaron ook Paus *Bonifacius* de achtste Ao. 1298. het beruchte Boek *Sextum Decretalium* genoemd, aan de vermaardtste Akademien sendende, aan dese terstondt naar

Parys

Parys den rang gaf, en volgens bevel van Paus *Clemens* de vyfde, in 't Concilie van *Vinne*, Ao. 1311. moesten toen hier reets de *Hebreeuwfche*, *Griekfche*, *Arabifche* en *Chaldeeuwfche* Taalen onderweefen worden.

Deze Akademie, die altydt in een bloeyenden staat gebleven is, heeft achtien Collegien, in welke omtrent duyfendt Studenten ten kosten van de flichtingen ftudeeren; behalven een veel grooter getal, welke op haar eygen beurs haare Studien vervolderen.

Behalven de ongemeene groote en heerlyke Boekzaal defer Akademie, heeft ieder Collegie ook fyn byfonder Boekery.

Onder een meenigte van voortreffelyke Doctoren, die hier gebloeyt hebben, worden getelt, *Alexander Alenfis*, bygenaamt Doctör *Irrefragabilis*, *Adamus de Marifco*, anderfints Doctör *Illustratus*, *Rogerus Bacon*, anderfints Doctör *Mirabilis*, *Richardus de Media Villa*, anderfints Doctör *Fundatiffimus*, *Godfridus Cornubiensis*, anderfints Doctör *Solemnis*, *Johannes Bacon*, of *Baconthorp*, anderfints Doctör *Refolutus*, enz. Voorts *Mattheus Paris*, *Johannes Duns*, *Nicolaus de Lyra*, *Guilielmus Occam*, *Burlæus*, *Buridanus* en *Holcot*, *Joh. Langtonus*, *Thom. Gascoigne*, *Richardus Maidescon*, *Richardus Labinham* en *Thomas Lonibe*, alle drie *Carmelyten*, de vermaarde *Joh. Wicleff*, Meefter en voorganger van *Joh. Hufz*, enz.

En na de *Reformatie*, de vermaarde Godtgeleerden, *Petrus Martyr*, *Joh. Raynoldus Fulco*, *Thomas Raynoldus*, en veele andere.

Hier heeft ook geleert, de vermaarde Philofooph en Theologant, *Guilielmus Pembell* en *Johannes Cafeus*; als meede de welbekende Rechtsgeleerde *Albericus Gentilis*; beneffens veele andere, te lang om hier te verhaalen.

Noch hebben hier geftudeert, de vermaarde *Thomas Morus*, *Erafmus van Rotterdam*, *Joh. Ludovicus Vives*, *Richardus Paceus*, enz.

In *Schotlandt*.

SANCTA ANDREA, of St. ANDRE. R.

Deze Akademie heeft in den Jaare 1409 of 1411. een begin genomen, door het flichten van een Collegie door *Jacobus Kennodus*, daar naderhandt noch een van *Johannes Habornus* is bygekomen, en door haar op eygen gefach met eenige Inkomsten

voorfien. Eyndelyk trok zich Koning *Jacobus* de eerste dese faak aan, en maakte daarvan een formeele Akademie.

Onder d'eerfte Professooren, die hier beroepen zyn, waren *Laurens Lundoris* en *Richardus Corvell*, in de Rechten.

Voorts hebben hier in de Theologie gebloeyt, *Hugo Spence*, *Johannes Major*, *Petrus Cappelanus*, *Patricius Hamilton*, (welke Ao. 1528. om de verkondiginge des Euangeliums door nydt der Bisschoppen verbrant is;) *Alexander Seton*, *Johannes Wynrem*, en veele andere.

In de Philosophie hebben hier geleert, *Gauguinus Logy*, *Gylbertus Wynrem*, enz.

GLASCONIA, GLASSEN BURY, of GLASGOUW. R.

Dese Akademie is gesticht Ao. 1454. door *Turnbull*, Aarts-Bisschop deser Stadt, doch niet seer rykelyk begiftigt, en ook nooyt van veele Studenten voorfien.

Nochtans hebben hier van tydt tot tydt veele Geleerde Lieden in allerley Faculteiten het Professoraat bekleedt; onder welke uytmunten *Alexander Logen*, uyt een Edel Geslachte, zynde een voortreffelyk Filosooph, welke om de liefde tot de Waarheit veele vervolgingen ondergaan heeft; en *Georgius Whuishart*, een destig Godgeleerde, welke om de Waarheit des Euangeliums Ao. 1547. te *St. Andrea* verbrandt is.

ABREDONUM, of ABERDENA. R.

Sommige willen, dat dese Akademie Ao. 1240. door Koning *Alexander* en desselfs Suster *Isabella* gesticht zy. Doch waarschynerlyker werdt derselver oorsprong op 't Jaar 1480. gebracht, als wanneer *Guilielmus Elphinston*, Bisschop deser plaatse en Kantzelier van *Schotlandt*, hier een Collegie stichtede, 't geene Koning *Jacobus* de derde tot een Hooge Schoole vermeerderde.

Hier heeft gebloeyt, de vermaarde Historien-Schryver *Hector Boëtbius*, en te gelyk in de Theologie en Philosophie met veel lof onderwefen; als meede *Johannes Mecalpius*, welken eenige *Machabeus* noemden.

In *Yerlandt*.

DUBLINUM, of DUBLYN. R.

Volgens sommige, hadde de Paus reets in den Jaare 1320. aan dese stadt Privilegie verleent, om 'er een Hooge Schoole in op te rechten, doch dit werk bleef steeken.

Naderhandt, in den Jaare 1591. heeft de Koninginne *Elisabeth* hier een Akademie gesticht, en daartoe het oude Klooster van Alle Heyligen geschikt. Zy verleende, tot meerder voortsettinge van 't werk, heerlyke Privilegien aan deselve, met vryheit, om in alle Faculteiten te leeren, en de waardigheid van Doctor aan bequaame Mannen te mogen opdraagen; waar door de Inwoonders niet meer genootsaakt waren, haare kinderen met groote kosten elders te laten studeeren.

VIII. In 't Koningryk DEENEMARKEN.

HAFNIA of COPPENHAGEN. R.

Na dat Koning *Erik*, geboorene Hertog van *Pomeren*, wilens geweest was hier een Akademie te sichten, wierdt sulks door synen Opvolger Koning *Christianus* d'eerste Ao. 1478. in 't werk gestelt, door Paus *Sixtus* de Vierde bevestigt, en met deselve Privilegien als *Boloniën* begiftigt. Naderhandt hebben de volgende Koningen de Akademie van tydt tot tydt veel verbeterd, de Inkomsten vergroot, en haar best gedaan om Geleerde Professores herwaarts te beroepen.

In de Theologie hebben hier gebloeyt, *Johannes Bugenbaagen*, *Johannes Macalpius*, ook wel *Machabeus* genoemd, *Petrus Palladius*, *Johannes Christierni*, *Nicolaus Hemmingius*, *Jacobus Matthias*, *Erasmus Lætus*, en veele andere.

In de Rechtsgeleertheit zyn hier bekendt, *Nicolaus Theophilus*, *Nicolaus Cragius*, enz.

In de Medicynen, *Jacobus Bordingus* van *Antwerpen*, door syn schrift vermaardt; *Johannes Pratenfis*, *Johannes Franciscus*, *Andreas Cragius*, enz.

Ao. 1690. heeft Koning *Christianus* de Vyfde hier een nieuwe Koninglyke Akademie gesticht, en 't opsicht daar van aan een

een seeker *Silefisch* Edelman, van *Schindel* genoemd, opgedraagen.

SORA, of SCHELSOIR. R.

Dit was eerst een oudt Klooster, 't geene *Frederik* de tweede Koning van *Deenemarken* na de *Reformatie* tot een Adelyk School aanlegde, welke hy te *Frederiksborg* hadde begonnen, maar hier verplaatste. *Christianus* de Vierde maakte daar een Formeele *Ridder-Schoole* van, en voegde daar Ao. 1623. een *Illustre Schoole* by, in welke de Adelyke Jeugd, niet alleen in allerley Adelyke Oeffeningen, maar ook in de *Hebreeuwfche*, *Griekfche*, *Latynfche*, *Fransche*, *Italiaanfche*, en andere Taalen, en allerley Wetenschappen onderwefen wordt, welke thans den naam eener Akademie voert.

Van de Professoren alhier zyn onder anderen vermaardt geworden, *Christianus Matthias*, in de Theologie en Historien, *Job. Lauenberg* in de Rechten en Wiskunde, *Job. Burferus* in de Philosophie, *Georgius Mitzleben* meede in de Theologie, en *Henricus Ernestius* in de Rechten.

In *Tslandt*. R.

Te *Hola*, Stadt en Bisdom deses naams, is hier over veele Jaaren reets een Akademie geweest, om de Jeugd in dese Gewesten te onderwyfen. Daar is ook een bequaame Drukkerye, in welke de *Bybel*, 't *Pfalmbboek*, en andere Boeken in de *Tslandtsche* Taale gedrukt worden.

IX. In 't Koningryk SWEEDEN.

UPSALIA, of UPSAL. R.

Sommige reekenen dese Akademie reets in de dertiende Eeuwe gesticht te zyn, doch sulks wordt door andere tegengesproken; beweerende, dat dit ten tyde van Koning *Steno Sture*, Ao. 1477. door *Jacobus Aarts-Bisfchop* van *Upsal* geschiedt zy, en dat Paus *Sixtus* de Vierde haar deselve Privilegien als die te *Bolonien* toestondt. De volgende Koningen hebben dese Akademie van tydt tot tydt meer begunftigt, en de dappere *Gustavus Adolphus* vereerde haar verscheyde Bibliotheeken, door hem
in

in den dertig Jaarigen Oorlog veroverd, en uyt verfcheyde Plaaten in *Duytſchlandt* derwaarts gevoert.

Ten tyde van de *Reformatie*, quam deſe Akademie den Proreſtanten ſonderling te pas, ſoo datſe voornaamentlyk Ao. 1540. door 't beroepen van veele geachte Mannen uyt *Duytſchlandt*, in een bloeyenden ſtaat was.

Onder de Vermaarde Geleerden van die tydt, munten hier uyt, *Jacobus Zieglerus* een *Nederlander*, *Olaus Magnus* en deſſelfs Broeder *Johannes Magnus*, *Johannes Forbeſius*, *Johannes Loccenius*, *Johannes Freinshemius*, *Johannes Schefferus*, *Olaus Rudbeck*, en veele anderen.

Hier is ook noch een byſonder Collegie tot onderſoek van Oudtheeden geſticht, en een diergelyken is 'er ook te *Stokholm*.

TORPATUM, of DORPT,

In *Lyſtlandt*. R.

In den Jaare 1632. heeft *Johannes Skytte*, *Sweedtſche* Ryks-Raadt en Stadthouder van *Eſtlandt* hier een Akademie geſticht, van welke de Koning hem daarna ook Kantzelier maakte. Deſe Hooge Schoole is naderhandt door Koning *Carel* de elfde naar *Pernauw* overgebracht; maar van derſelver verderen en tegenwoordigen ſtaat, hebben wy geen verſeekert bericht.

A B O A, in *Finlandt*. R.

Wanneer *Lilienböck* Ao. 1640. Gouverneur in *Pommeren* was, en den ſtaat der School-ſaaken aldaar aan de Koninginne *Chriſtina* naar *Sweedn* berichtede, wierdt haar door den Graaf *Pieter Brabe* Gouverneur in *Finlandt* geraaden, te *Abo* een Akademie aan te leggen; 't geene noch in 't ſelve Jaar geſchiede, en de gemelde Graaf wierdt daar van tot Kantzelier verklaart; welk werk gewenſchten voortgang hadde.

De twee laatſtgemelde Akademien ſullen waarfchynlyk, in den laatſten Oorlog met de *Ruffen*, veel laſt geleeden hebben.

X. In R U S L A N D T.

St. P E T E R S B U R G.

Deſe Stadt legt eygentlyk in *Ingermanlandt*, doch dit gewelt
 Z is

is in den laatsten Oorlog door de *Russen* van de *Sweeden* veroverd, door *Petrus* d'eerste Keyser van *Ruslandt*; welke dese Plaats niet alleen geheel nieuw aangelegt, maar ook na synen naam genoemd, en het ontwerp gesformeert, ook ten deele begonnen hadde, na 't voorbeeldt van andere Gewesten, hier een *Keyserlyke Akademie der Wetenschappen* te stichten; maar door desselfs schieyken doot achter uyt geset zynde, is voornamentlyk door desselfs nagelaatene Gemaalinne *Catharina* Ao. 1726. in een gewenschten staat gebracht, om jonge Studenten in de Medicynen, Natuurkunde, Wiskonst, en andere Beschaafde Wetenschappen en Taalen te onderwysen. Daartoe zyn de volgende tot de eerste Professoren beroepen: *Jacobus Hermannus* in de Wiskunde, *Johan Pieter Kohl* in de Welspreekentheit, *Joh. Simon Beckenstein* in beyde de Rechten en Historien, *Michiel Burger* in de Medicynen en Chymie, *Joh. George Du Vernoy* in de Medicynen, Ontleedt- en Heel-konst, *George Bernard Bulfinger* in de Physica, *Christ. Fred. Grosz* in de Philosophia Moralis, *Fred. Christ. Majer* in de Mathesis, *Joseph Nicol. de l'Isle* in de Astronomia, enz. Voorts soude noch *Carel Fred. Scheffler* in de Reeken- en Meetkunde, *Christophel Marfellus* in de Burgerlyke Bouwkunde, *George Gsell* in de Teeken- en Schilderkonst, en *Coenraadt Osner* in de Beeldthouw-kunde onderwysen.

Daarenboven wierdt 'er noch voor de Jeugd, een bysonder *Gymnasium* aangelegt.

Doch verdere aanwysinge van 't een en ander, gedooft ons bestek niet.

XI. In de NEDERLANDEN.

In de *Spaansche Nederlanden*.

LOVANIUM, of LEUVEN. P.P.

Dese Hooge Schoole is opgerecht door Hertog *Johannes* van *Brabandt* Ao. 1424. met toestemminge van Paus *Martinus* de vyfde, en naderhandt door Paus *Eugenius* de vierde met breedere Privilegien begiftigt.

De Plaats daar de Professoren haare Lessen doen, noemt men hier gemeenlyk *Halas*, of *Hallen*, om dat de Drapeniers, die eer-

eertydts veel in dese Stadt plagten te woonen , hier haar byeenkomsten hadden.

Hier worden de drie Faculteiten der *Theologie* , *Rechtsgeleertheit* en *Medicynen* geleert; daar toe hier federt van oudts altoos feer Vermaarde Mannen beroepen zyn , doch van alle welke wy slechts eenige weinige fullen opnoemen , om niet te wydtluftig te zyn.

De Vermaardtste Doctoren in de *Theologie* zyn geweest , *Adrianus Florentius* van *Utrecht* , welke daar na Paus geworden is , onder de benaaminge van *Adrianus de sesde* ; *Johannes Beetzius* , *Ruardus Tapperus* van *Enkhuyzen* , *Martinus Dorpius* , *Job. Triedo* van *Turnhout* , *Job. Hesselius* , *Jacobus Latomus* , *Michael Bayus* , *Jodocus Tiletanus* , *Augustinus Hunnaeus* , *Job. Molanus* , *Cornelis Jansenius* , daarna geworden Bisschop van *Ghendt* ; *Henricus Cruyckius* , gebooren te *Cuylenburg* , daar na Bisschop te *Roermond* geworden ; *Johannes Malderus* , daar na Bisschop te *Antwerpen* , *Job. Lensæus* , *Jacobus Jansonius* van *Amsterdam* , en meer andere.

In de *Rechtsgeleertheit* zyn hier meest door haare schriften bekendt , *Guilielmus Bontius* , *Gabriel Mudæus* , *Job. Wamesius* , *Philippus Suerius* , *Joachimus Hopperus* , *Eilbertus Leoninus* , daar na Kantzelier van *Gelderlandt* geworden ; *Petrus Pecquius* , *Gregorius Tengnagel* , *Gerardus Corselius* , *Petrus Gudelinus* , *Albertus Hartenbergensis* , enz.

En in de *Medicynen* de volgende , *Hieremias Brachelius Brabantus* , *Jeremias Trevelius* , *Thomas Fienus* , *Petrus Pierius ab Imenga* , *Antonius Buffenius* , *Jacobus Bogardus* , *Nicolaus Biesius* , *Gemma Phrysius* , en desselfs Soon *Cornelis Gemma* , die beyde ook feer beroemde *Wiskonstenaars* waren.

Onder de geene , welke in de *Historien* onderweesen hebben , zyn wel de Vermaardtste , *Johannes Stadius* en *Justus Lipsius*.

De *Philosophie* wordt hier geleert in vier Collegien , die van de teekenen , welke zy voeren , zynde de naam der *Huysen* in welke zy gehouden worden , den naam hebben. Het eerste *Lilium* genoemt , is gesticht Ao. 1493. door *Carolus Viruli* , gestegt *Manneken* ; het tweede *Porcus* genoemt is gesticht Ao. 1491.

door *Henricus de Loe* of *Loen*; het derde *Castrum* genoemt, is gesticht door *Godefridus van Gompel* Ao. 1457. en het vierde *Falco* genoemt, door *Martinus Balduini Rithovius* en *Job. Venduillius*. enz. Ao. 1543. Daar is noch een ander Collegie, gesticht door *Job. Standonck*, Ao. 1491. 't geene na hem den naam draagt, en ten deele met dat van *Porcus* vereenigt is.

Noch is 'er een vermaardt Collegie, gesticht door *Hieronymus Buslidius*, gestorven Ao. 1517. welke daar toe alle syne Goederen heeft gelegateert, en daarom ook na hem genoemt is. In het selve worden de drie Taalen, *Hebreeuwfch*, *Griekfch* en *Latyn* opentlyk geleert; en hebben daar in van tydt tot tydt veele voortreffelyke Mannen lessen gegeven; van welke wel de voornaamste zyn, *Conradus Goclenius*, een groot Vriendt van *Erasmus*, *Adrianus Barlandus*, *Nicolaus Clenardus*, *Hugo Babelus*, *Sebastianus Foxius* een Spanjaardt, *Cornelius Valerius*, *Petrus Nannius*, *Rutgerus Rescius*, *Johannes Campensis*, *Valerius Andreas*, en meer andere, te veel om te verhaalen.

Daarenboven zyn 'er noch meer dan 28 andere Collegien, welke meest den naam van haare stichters draagen; doch te lang om hier meede te deelen.

Met de optellinge van meerder Geleerde lieden deser Akademie ons hier op te houden, gedooft ook ons bestek niet.

De Jesuyten hebben hier meede over lang getracht lessen te geven, en ook wel gedaan, doch niet in 't openbaar, en slechts by oogluykinge; waarom zy eyndelyk gedwongen wierden wederom op te houden. Onder haar is hier wel meest door syn schriften vermaart, *Leonardus Lessius*.

DUACUM, of DOUAY. PP.

De Jesuyten siende, datse te *Leuven* geen plaats in de Akademie vonden, hebben reets met het begin van haaren Orden, getracht te *Douay* een Akademie aan te leggen, en daar toe Collegien opgerecht; maar dit voornemen wierdt door de Akademie van *Leuven* verhindert. Eyndelyk bragten zy het evenwel soo verre, dat *Philippus* de tweede, Koning van *Spanjen*, in den Jaare 1562. hier een Akademie stichtede, tegens wille en dank van die van *Leuven*, door aanprysinge van den Kardinaal

naal van *Granvelle*, den President *Vighius* en den Raadtsheer *Nigri*; en Paus *Paulus* de Vierde verleende daar toe de bevestiging. Naderhandt is dese Akademie met noch twee Collegien verbeterd, namentlyk het *Collegium Marchense* en 't *Collegium Aquæincinse*, door twee Abten gesticht. De eerste Rector is hier geweest *Walrandus Hangwardus*, en de eerste lessen zyn gedaan door *Franciscus Richardotus*, Bisschop van *Atrecht*.

Van de geene die hier in de Theologie geleert hebben, zyn wel de voornaamste, *Thomas Stapletonus* een *Engelschman*, *Guilielmus Esthius* van *Gornichem*, *Johannes Rubus*, *Matheus Galenus*, *Philippus Montanus*, *Bartholomeus Petrus*, en meer andere.

In de Rechtsgeleertheit, *Boëthius Epo* een *Vries*, *Jacobus Ravardus*, *Lævinus Pontanus*, *Johannes Ramus*, en eenige andere.

In de Medicynen is meest door syn schriften vermaardt, *Johannes Sylvius*.

In de Philosophie en Vrye konsten hebben met luvster geleert, *Johannes Otho*, *Johannes Miræus*, daar na Bisschop van *Antwerpen*, *Franciscus Sylvius*, *Johannes Olivarius*, en *Andreas Hoyus*.

De Jesuyten leeren hier ook met grooten toeloop de Theologie en de Philosophie; en zyn onder haar wel de voornaamste geweest, *Robertus Bellarminus*, *Johannes Deckerius*, *Johannes Hæjus Servius*, *Nicolaus Bonartius*, en *Jacobus Bonfrerius*.

Omtrent den Jaare 1608. is hier ook een Collegie van *Engelschen* in de Theologie gesticht, door welke het Oude Testament uyt de *Latynsche Vulgata* in de *Engelsche* Taale is overgeset, en in 't licht gegeven, zynde *Thomas Worthington* een der voornaamste van desen arbeeydt.

In de Vereenigde Nederlanden.

LUGDUNUM BATAVORUM, of LEYDEN. R.

In *Hollandt*.

Na dat dese Stadt, van de tweede swaare beleegeringe der *Spanjaarden* Ao. 1574. verlost was, hebben de Prins van *Oranjen* en de Staaten van *Hollandt* Ao. 1575. goedt gevonden, binnenselve een *Akademie* op te rechten, en uyt de Goederen van de Abdye van *Egmond*, met genoegsaame Renten en In-

komften te begifigen; met Oetroy op de naam van *Philippus* Koning van *Spanjen*, van in alle Faculteiten en Taalen te mogen leeren, en uytdrukkelyk verbodt, van ooyt in *Hollandt* noch *Zeelandt* eenige andere diergelyke Hooge Schoole te mogen oprechten. De eerste aanleg gefchiede in 't geweefene *St. Barbaren Convent*, doch is reets Ao. 1578. in 't Klooster der *Witte Nonnen* overgebracht, en federt gebleven.

Ten dienft van dese Akademie is ook een ongemeene heerlyke Bibliotheek opgerecht, welke van tydt tot tydt, niet alleen door gelegateerde, maar ook door aangekochte Boeken grooteliks is vermeenigvuldigdigt; behalven noch, dat alle de geene welke van den Staat eenig Oetroy op Boeken verfoeken, gehouden zyn van ieder een Exemplaar in dese Bockerye te leveren.

In den Jaare 1592. hebben de Heeren Staaten noch geficht, een *Duytsch Collegie in de Theologie*, voor 31 Jonge Studenten, het selve met een jaarlyksche Inkomfte van 8000 Guldens begiftigt, en daartoe het voor desen geweefene *Celle-Broeders Klooster* gefchikt. De eerste Regent van dit Collegie is geweest Do. *Johannes Cuchlinus*, Predikant tot *Amsterdam*. Dese ftichting is naderhandt veel vergroot en uytgebreydt.

In den Jaare 1605. is 'er binnen *Leyden* ook een *Francoysch Theologifch Collegie* geficht, met goetvinden van de Heeren Staaten van *Hollandt*, die tot deffelfs onderhoudt by provifie meede Jaarlyks een feekere fomma toestonden. D'eerfte Regent daarvan is geweest, Do. *Daniel Colonius*, Predikant van de *Duytsche en Walfche Gemeente te Rotterdam*.

Dese Akademie van *Hollandt* wierdt van tydt tot tydt met uyt-muntende Mannen in alle Faculteiten voorfien, en derfelver eerste Rector is geweest *Petrejus Tiara*, Professor in de *Griekfche Taale*.

De eerste Professoren zyn geweest, in de *Theologie*, *Lambertus Danaeus*, *Guill. Feugueræus*, *Adrianus Zaravia*, *Lucas Trelcatius* Vader en Soon, *Franciscus Junius*, *Franciscus Gomarus*, *Philippus Marnixius*, *Jacobus Arminius*, genoeg bekendt door fyne Schriften en hevige Disputen in *Hollandt*, welke van hem den naam draagen, *Johannes Coccejus*, enz.

In de *Rechtsgeleertheit*, *Hugo Donellus*, *Cornelius Grotius*, *Dirk van Nieuwburg*, *Joost de Menyn*, *Thomas Sofius*, *Julius Beyma*, *Gerar-*

Gerardus Tuningius, Guill. Bontius, Everhardus Bronkborst, Hugo Grotius, Cornelius Pynakerus, Petrus Cuneus, Joh. Linderhaufes, Corn. Swanenburgius, enz.

In de Medicynen, *Hadrianus Junius, Petrus Forestus, Rembertus Dodoneus, Gerardus en Reinerus Bontius, Joh. Heurnius, Carolus Clusius, Everardus Vorstius, Petrus Pawius, enz.*

In de Philosophie, *Rudolphus en Willebrordus Snellius, Gilbertus Jacheus, Franco Burgerdicius, Petrus Molinaeus, enz.*

In de Historien en Taalen, *Petrus Tiara, Bonavent. Vulcanius, Franc. Raphelengius, Thom. Erpenius, (die een eygene Drukkerye in de Arabische Taale hier heeft opgerecht;) Jacobus Golius, Basilus Fühodæus, Dominicus Baudius, Paulus Merula, Guill. Codæus, Joh. Meursius, enz.*

Den Wel-Edelen *Janus Doufa*, Heere van Noordtwyk, Curateur deser Akademie, desselfs Soon en naamgenoot, Bibliothecaris derselven, en de Doorluchtige *Josephus Scaliger*, gesprootten uyt de Vorsten van *Verona*, hebben dese Akademie door haare schriften meede eenen grooten luyfter bygeset.

Hier heeft ook het eynde synes levens versleeten, de Geleerde en door syne schriften seer vermaarde Edelman, *Philip Mar-nix*, Heere van *St. Allegonde*, beesig zynde om de Bybel uyt de *Hebreeuwysche* en *Grieksche* Grondt-Taalen in onse *Nederduytsche* over te setten; doch is ondertusschen komen te sterven, na dat hy een gedeelte van de Boeken *Mosis* gedaan hadde. Naderhandt is dit hoogloffelyke Werk, volgens t Besluyt van de Nationale Synode van *Dordrecht* van de Jaaren 1618 en 1619. door verscheyde Gedeputeerde Predikanten, alhier voltrokken, en in den Jaare 1636. voor d'eerstemaal in 't licht gegeven.

Ten dienste van die in de Medicynen studeeren, is hier een heerlyk *Theatrum Anatomicum* en een *Hortus Medicus*; voorts een *Observatorium* met de noodige Instrumenten voor de Sterrekundigen, en 't geene verder tot een welgestelde Akademie vereycht werdt.

FRANEKERA, of FRANEKER. R.

In *Vrieslandt*.

Dese Akademie is door de Heeren Staaten van *Vrieslandt* gesticht,

sticht, in den Jaare 1585. en tot derselver kosten en onderhoudt, de Inkomsten van een deel Klooster-Goederen geschikt. Dese is met drie *Auditorien* en een Akademie-Kerk voorzien, welke luchtig en ruym genoeg is, om daarin de noodige plechtigheden te verrichten. Hier by is ook een fraaye Bibliotheek, een *Hortus Medicus* en een *Theatrum Anatomicum*, voor de studeerende aangelegt.

Daarenboven is hier ook een Collegie voor zestig Studenten gesticht, die geene middelen hebben om op haar eygen beurs te studeeren. Voor desen betaalde ieder 45 guldens voor de tafel; maar hedensdaags is de prys door de Heeren Staaten op 80 guldens gestelt, dewelke uyt de gemeene Schat-kist het daaraan ontbrekende goet doen.

In den beginne waren hier niet meer dan seven Professoren beroepen, namentlyk drie in de Theologie, en van ieder der overige Faculteiten maar een; doch dit getal is door den toevloedt van Studenten daarna vermeerdert.

Onder de eerste Professoren welke hier geleert hebben, zyn de volgende:

In de Theologie *Henricus Antonides van der Linden*, *Martinus Lydius*, *Sibrandus Lubertus*, *Guilielmus Amesius*, en meer andere.

In de Rechten, *Henricus Schotanus*, *Paulus Busius*, *Timeus Faber*, enz.

In de *Hebreeuwfche Taale*, *Job. Drusius*, *Sixtinus Amama*, enz.

In de *Griekfche Taale*, *Petrus Tiara*, *Johannes Arcerius*, enz.

In de Historien en Welspreekentheit, *Pierius Winssemius*, J. U. D. enz.

In de Philosophie, *Arnoldus Verbel*, *Job. Hachtingius*, *Johannes Schotanus*, enz.

In de Medicynen, *Menelaus Winssemius*, *N. Frencelius*, enz.

In de Mathesis, *Adrianus Metius*, *Bernhardus Fullenius*, *Job. Phocylides Hokwarda*, enz. door haare schriften genoeg bekendt.

GROENINGA, of GROENINGEN. R

Dese Hooge Schoole is door de Heeren Staaten van *Groeningen* en *Ommelanden*, binnen de Hooft-stadt *Groeningen* gesticht, onder den Tytel van *Akademie van Groeningen*, in den Jaare 1614.
om

om in alle de Faculteiten te lefen en te onderwyfen. Het opzicht derfelveftaat aan vier Curateuren, welke alle Jaaren verkooren worden; namentlyk, twee uyt den Magiftraat der Stadt *Groeningen*, en twee uyt de Gedeputeerde van de *Ommelanden*.

Deze Akademie heeft drie Auditorien, en een ruyme en gemakkelyke Kerk, in welkers Choor de openbaare plechtigheeden gefchieden. Defelve is ook met een noodige openbaare Boekereye, *Theatrum Anatomicum* en *Hortus Medicus* voorfien.

Ten behoeve van 40 arme Studenten, welk getal daarna tot 60 is vermeerderd, is een byfonder Collegie geflicht, in 't welke een iegelyk eerst 45, maar nu 55 Guldens betaalt, en daar voor een vrye Tafel en onderwys in de Studien geniet; wordende het overige door de Heeren Staaten van *Groeningen* en *Ommelanden*, uyt de Inkomsten der Geestelyke Goederen goedt gemaakt.

Voor de Jonge Jeugdt is hier ook een byfonder *Gymnafium*, in 't welke defelve in de Gronden van de Hooft-Taalen wordt onderwefen, en bequaam gemaakt om op de Hooge Schoole te verkeeren.

Tot de eerste Profefloren deser Akademie zyn beroepen, *Dr. Hermannus Ravensbergerus* in de Theologie, *Cornelius Pynakerus* in de Rechtsgeleertheit, *Nicolaus Mulerius*, Med. Doctor in de Mathesis, *Ubbo Emmius* in de *Griekfche* Taale en Historien, *Guillielmus Mackdouwel* in de Logica, *Physica* en *Metaphysica*, en Doctor *Epinus Huninga* in de *Phylofophie* en *Ethica*, enz.

De eerste Reëtor deser Akademie is geweest, de beroemde Hiftorie-Schryver *Ubbo Emmius*.

Meerder Heeren Profefloren deser Akademie hier op te noemen, gedooft ons bestek niet.

Het ftrekt *Groeningen* tot groote eere, dat reets in de vyftiende Eeuwe, de twee uytmuntende en Geleerde Mannen, *Wesfel Gansfortius*, die den heerlyken Tytel van het *Licht der wereld* om fyn Geleertheit hadde verkreegen, en *Rudolphus Agricola*, d'eerfte binnen, en d'andere naby *Groeningen* gebooren zyn, en door haare Schriften getoont hebben, dat 'er een *Reformatie* noodtfaakelyk was, schoon zy defelve niet beleeft hebben.

ULTRAJECTUM, of UTRECHT. R.

Reets Ao. 1459. ten tyde van Biffchop *David* van *Bourgon-dien*, is hier een *Gymnafium* opgerecht, en het opficht daar van aan de foogenoemde *Hieronymus-Broeders* toebetrouwt; waar van het federt den naam van *Gymnafium Hieronymianum* behouden heeft. In het felve hebben federt van oudts verfcheyde Geleerde Mannen geleert; onder anderen *Georgius Macro-pedius*, anders gefegt *Lanckveldius*, die niet alleen in de *La-tynfche*, *Griekfche*, *Hebreeuwfche* en *Chaldeeuwfche* Taalen, maar ook by uytneementheit in de *Wifkunde* bedreven, een goedt *Grammaticus* en Poët was. Dese hadde eenen feer Geleerden meedeleeraar *Arnoldus Trichtius* genoemt. Haar zyn ge-volgt *Antonius Caucius* en *Cornelius Lauermannus*, door haare Geleerde Schriften bekendt. Daar na *Theodorus Cornelius Ber-gius* en *Arnoldus Eickius*. Verder *Theodorus Arcerius*, daar na tot Professor naar *Franeker* beroepen, (wiens Soon *Johannes* fomtydts openbaare Lessen in de *Rechtsgeleertheit* deedt;) en *Johannes Lontius*, een neerftig Opspeurder der *Nederlandt-fche* Oudtheeden.

Dat van oudts ook de *Ridders van Rhodus*, nu van *Malta*, andersints *St. Jans-Heeren* genoemt, hier op haare kosten eenen *Lefer in de H. Schrift* hebben aangefteft, om defelve uyt de *Oorspronglyke Taalen* en de *Uytleggingen* der *Oudtvaders* te verklaaren, blykt, dewyle *Hieronymus Verlenjus* Ao. 1556. defe waardigheit bekleede; gelyk door den Heere Professor *G. Voëtius* hier vooren (pag. 63.) is aangeteekent.

Na de *Reformatie* heeft men reets voor den Jaare 1606. in beraadt genomen, om een *Provintiaale Akademie*, het zy hier of te *Amersfoort* op te rechten; maar dit fleepende blyvende, be-floot de *Magiftraat van Utrecht* Ao. 1634. op haar eygene kosten by provifie een *Illufre Schoole* te ftichten, welke door den ge-wenfchten voortgang, twee Jaaren daar na (Ao. 1636.) tot een *Akademie* is verhoogt. Van al het welke, als meede de *Lijft* van alle derfelver *Profeforen*, wy den *Leefer* hier vooren bree-der verflag gedaan hebben, en daarom onnoodig hier te her-haalen.

Ten dienste van de studeerende, vindt men hier ook een heerlyke Openbaare Bibliotheek, *Theatrum Anatomicum* en *Hortus Medicus*.

Wy sullen hier alleen noch byvoegen, dat Paus *Adrianus* de sesde, de eenigste *Nederlander* welke ooyt dese Waardigheid verkreeg, binnen haare Muuren gebooren is.

HARDEROVICUM, of HARDERWYK. R.

In Gelderlandt.

Volgens oude aantekeningen, soude hier reets in den Jaare 1372. een *Gymnasium* gesticht, en Ao. 1441. in sulck een bloeyenden staat geweest zyn, dat zich in het selve 300 uytheemsche Scholieren bevonden; en souden in den swaaren brandt der Stadt Ao. 1503. omtrent 350 *Latynsche* Leerlingen gesneuveld zyn. Dit School wierdt Ao. 1540. door de Heeren Staaten van de *Veluwe* herstelt; Ao. 1590. door de selve met den Tytel van *Illustris Gymnasium* vereert; Ao. 1600. veel verbeterd, en ter eere van Prins *Maurits* van *Oranjen* *Gymnasium Nassovium* genoemd.

Omtrent den Jaare 1616. wierdt hier ook, op 't aanraaden van Prins *Maurits*, een Openbaare Beurs voor behoefte studenten, voornamentlyk uyt de *Veluwe* opgericht, maar is in den Jaare 1641. wederom afgeschafft.

Behalven de laage Schoole, hebben de Heeren Staaten van 't Quartier van de *Veluwe*, in den Jaare 1600. binnen dese Stadt meede een *Hooge Schoole* gesticht; maar dewyle deselve, by gebrek van noodige middelen tot onderhoudt der Professoren, tot verval en onderganghelde, hebben de Heeren Staaten deser Provintie Ao. 1647. beslooten, dese *Hooge Schoole* tot een *Provintiaale* aan te nemen, en daar toe te bercepen twee Professoren in de Theologie, twee in de Rechten, een in de Medicynen, een in de Historien en Welspreekentheit, en een in de Philosophie; tot welkers onderhoudt by de drie Quartieren een Jaarlykse somma wierdt toegestaan. Maar dewyle de Heeren Staaten van 't Quartier van *Nymwegen* Ao. 1651. haar gedeelte tot onderhoudt deser Akademie weigerden te betaalen, verliep deselve soo verre, dat de Heeren Staaten der Provintie Ao. 1675. beslooten, de Akade-

nie af te schaffen, en de Professoren te laten uytsterven; doch op Voorspraak van wylen *William* de IIIde, Koning van *Groot-Brittannië*, als Erf-*Stadthouder* deser *Provintie*, wierdt deselve Ao. 1692. van nieuws herstelt, en is thans in een bloeyenden staat.

Onder de eerste Professoren, die hier beroepen zyn, worden getelt, in de *Theologie*, *Anthonus Thysius*, *Constantinus l'Empereur*, *Henricus van Dieft*, *Joh. Cloppenburg*, *Cl. Salmasius*, *Abdias Witmaris*, enz.

In de *Rechten* en *Ethica*, *Jacobus Vernerius*, *Bernhardus Sutholt*, *Lambertus Goris*, *Everardus Balck*, enz.

In de *Medicynen*, *Joh. Andr. Smits*, *Franc. Jacobus Kochius*, *H. Smetius*, enz.

In de vrye *Konsten*, *Joh. Isacius Pontanus*, *Jacobus Zewecottius*, *Antonius Deusing*, enz.

NEOMAGUM, of NYMWEGEN. R.

Omtrent den Jaare 1658. hebben de Heeren *Staaten* van 't *Quartier* van *Nymwegen* in dese *Stadt* een *Akademie* beginnen te stichten, en *Christophorus Wittichius* tot *Professor* in de *Theologie* beroepen, welken *Abrahamus Gulichius* gevolgt is; doch dit werk geen rechten voortgang willende nemen, liep haast ten eynde.

Dus verre de *Hooge Schoolen* en *Akademien* van 't *Christenryk* verhandelt hebbende, volgt nu een *Lyst* der *Plaatsen*, daar men *Schoolen* en *Professoren* heeft, doch by welke alle *Konsten* en *Wetenschappen* niet geleert worden; voornamentlyk niet de drie *hooge Faculteiten*, der *Theologie*, *Rechten* en *Medicynen*, of immers daar geene *Tytels* en *Promotien* verleent worden; die men dan tot onderscheydt *Illustre Schoolen* of *Gymnasia* plagte te noemen.

L Y S T E
D E R
ILLUSTRE SCHOOLEN,
E N
G Y M N A S I E N,
Van 't Christenryk.

In I T A L I E N, enz.
MANTUA, of MANTOA.

Dese *Illustre Schoole* werdt gefegt omtrent den Jaare 1480. opgerecht te zyn. Andere seggen, dat *Joh. Francisco Gonzaga*, d'eerste Mark-Graaf van *Mantua*, het fundament daarvan gelegd heeft, en datse door Hertog *Frederik Ao. 1530.* is voltrokken.

Hier hebben eertydts geleert, *Victorinus*, *Marius Philelphus Francisci-Soen*, *Bassianus* en *Franciscus Premola*.

ANNECIUM, in *Savoyen*.

De oorspronk deser Doorluchtige Schoole is onbekendt. Derselve wordt door sommige een *Akademie* genoemd, en leeren aldaar de *Regulieren* van *St. Paulus*, onder welke de vermaarde *Philosooph Baranzanus*, seer bekendt is geworden.

A S T A, of A S T E, in *Piemont*.

'tIs onseker, of dit een *Akademie* of *Illustre School* is. In de Rechten zyn hier door haare Schriften bekendt geworden, *Johannes Nevanus* en *Bonaventura de Ecclesia*.

In V R A N K R Y K en B E A R N E.

R U P E L L A, of R O C H E L. R.

De stichtinge deser *Illustre Schoole* is ons niet gebleeken. Hier hebben

190   LYSTE DER ILLUSTRÉ SCHOOLEN EEN
hebben eertydts in de Philosophie geleert, *Nicolaus Gruchius* en
Petrus Martinus.

NERACUM, of NERAC. R.

Dese Schoole heeft begonnen omtrent den Jaare 1590. door begunstiging der Moeder van Koning *Hendrik* de vierde, welke tot dien eynde onder anderen den Geleerden *Lambert Danæus* herwaarts beriep, om in de Theologie te onderwyfen.

Doch door het afschaffen van de Gereformeerde Religie in dit Koningryk, fullen dese Schoolen ook wel vervallen zyn.

CESSERO, of CASTRES, in *Albigois*. R.

Dese Schoole heeft in den Jaare 1594. haar begin gehad; doch van haaren tegenwoordigen staat is ons niets bekend.

VESONTIUM, of BESANSON, in *Hoog-Bourgogne*. R.

Dese Schoole is omtrent den Jaare 1570. opgerecht, door *Antonius Perrenot*, Aarts-Bisschop van *Mechelen*, Kardinaal *Granvelle*, zynde door Keyser *Carel* de vyfde en Paus *Julius* de derde bevestigd.

In D U Y T S C H L A N D T.

MERSEBURGUM, of MERSEBURG, in *Meiffen*. R.

Dese Schoole is opgerecht in den Jaare 1543. door Hertog *Maurits van Saven*, die aan deselve veele gunsten heeft beweesen.

AUGUSTA VINDELICORUM, of AUGSBURG.

De oorsprong van dese Schoole is ons niet gebleeken. *Marcus* en *Antonius Velferus* hebben beyde, soo wel de Stadt, als de Schoole, door haare Schriften seer vermaardt gemaakt. Hier hebben ook geleert, *Xyftus Betulejus*, *Hieronymus Wolffius*, uyt veele Schriften bekendt, en *David Hæschelius*.

COBURGTM, of COBURG in *Saven*. R.

Dese *Illustre* Schoole is omtrent den Jaare 1611. door *Johan Casimir*, Hertog van *Saven* opgerecht, en daartoe een fraay Gebouw gesticht. Onder andere heeft hier geleert, *Andreas Libavius*, een vermaarde Medicus en Filosooph.

SER-

SERBESTA, of ZERBST, in *Anbalt*. R.

De *Illustre Schoole* hier is seer vermaardt, en opgerecht Ao. 1585. door *Joachim Ernst*, Vorst van *Anbalt*, zynde de eerste Rector geweest, de beroemde *Georgius Bersmannus*. Hier heeft ook selfs alvorens en daar na noch geleert *Wolfgangus Amlingus*, welke de Kerke meede veele dienften heeft gedaan.

HAILBRUNNUM, of HAILBRON, in *Frankenlandt*. R.

In den Jaare 1582. heeft *George Frederik*, Markgraaf van *Brandenburg*, dit *Gymnasium* opgerecht, met noodige Professoren voorlien, en een Beurs gesticht voor onvermogene studenten, die hier voor niet leeren en een vrye tafel hebben.

CORBACHIUM, of CORBACH, in *Waldek*. R.

Dit *Gymnasium* is begonnen, omtrent den Jaare 1579. door *Jofias* en *Wolraat* Graven van *Waldek*, welke daar toe een geweest *Franciskaaner* Klooster gebruykten. De eerste Rector hier is geweest, *Lazarus Schonerus*, een vermaarde Mathematicus, door syn schriften bekendt.

MISNA, of MEISEN, in *Meiffen*. R.

Dese Doorluchtige Schoole is Ao. 1543. uyt de Inkomsten der *Reguliere Canonyken* van *St. Afra* opgerecht, door *Maurits* Hertog van *Saxen*, ook met onderhoudt van een goedt deel onvermoogende Scholieren besorgt. Hier hebben onder anderen geleert, *Georgius Fabricius* en *Adamus Siberus*, door haare schriften vermaardt; als meede *Johannes Rivius*, *Hermanus Vulpius*, enz.

STETINUM, of STATYN, in *Pomeren*. R.

Dit *Gymnasium* is opgerecht, door *Philip* Hertog van *Pomeren*, in den Jaare 1543. en daar toe de Inkomsten van de twee Kerken van *St. Otto* en *Maria* besteedt. Tot den eersten Rector wierdt aangestelt *Antonius Walterus*, een Geleerd Man; hem is gevolgt *Casparus Landtsiedel*, daar na Professor te *Leipzig* en *Erffort*. Hier heeft ook geleert de vermaarde *Petrus Antopoeus*.

STADA, of STADEN. R.

De oprechtinge van dit *Gymnasium* is door den Magistraat Ao. 1588.

1588. geschiedt, en met goede Professoren voorsien, onder welke vermaardt zyn, de Geleerde *Severinus Sluterus* en *Otto Casmannus*, een bekende Theologant en Philosoph.

BREMA, of BREMEN. R.

Dese Schoole heeft reets met de *Reformatie* in den Jaare 1528. een begin genomen, in het geweesene *Dominikaaner* Klooster, en is met een Inkomste uyt *St. Geertruyds* Hospitaal versterkt. Tot Scholarch wierdt verkooren *Luder Hals*, die dese Bediening tot Ao. 1554. heeft bekleedt. Een der eersten Leermeeesters was *Ericus Cordus* Med. Doctor, die het Schoolbestier hielp in ordre brengen, en de eerste Rector was *Job. Oldenburgius*.

Naderhandt is dit *Gymnasium* soo veel verbeterd, dat het selve voor veele Hooge Schoolen niet behoeft te swichten.

Hier in hebben geleert, de Vermaarde Theologanten *Christophorus Pezelius*, *Mathias Martinius* en *Nath. Chytraeus*, uyt veele schriften bekendt; als meede *Job. Esychius*, en veele andere.

NEUSTADIUM, NEAPOLIS NEMETUM, of
NIEUWSTADT, in de *Palts*. R.

Dit *Gymnasium* is Ao. 1579. opgerecht, door *Johannes Casimirus* *Paltsgraaf*, en heeft sedert den beginne ook tot aan desselvs doot seer gebloeyt. Hier hebben een tydt lang geleert, de Vermaarde Theologanten *Zacharias Ursinus*, *Hieronymus Zanchius*, *Franciscus Junius*, *Henricus Smetius* en *Fortunatus Crellius*, alom door haare schriften bekendt.

PORTA ad SALAM, of SCHOOL-POORT,
aan de *Saal*. R.

Eertydts was dit een *Cistercienser* Klooster, doch is door *Herzog Maurits van Saxon* Ao. 1543. in een Vorstelyke of Landts-Schoole verandert, en de Inkomsten der Monniken tot onderhoudt van 100. Studenten en noodige Leermeeesters besteedt.

LAVINGA, of LAVINGEN, in 't *Palts-Nieuwburgsche*. R.

Dit *Gymnasium* is eerst in den Jaare 1560. opgerecht, door *Paltsgraaf Wolfgang van Tweebruggen* en *Nieuwburg*. Hier heeft

GYMNASIEN VAN 'T CHRISTENRYK. 193

onder anderen geleert, de vermaarde Mathematicus *Cyprianus Leovicus*; als meede de beroemde *Philippus Heilbrunnus*.

ZWICCAVIA, of ZWICKAUW, in *Thuringen*. R.

Deze Schoole heeft reets voor den Jaare 1550. een begin genomen. Onder anderen hebben daar van het bestier gehadt, de Vermaarde *Petrus Plateanus*, *Guarus Wigandi*, *Guarinus* en *Stephanus Wildius*.

GRIMA, of GRIM, in *Meissen*. R.

Dit was eertydts een ryk *Augustiner* Klooster, 't geene Hertog *Maurits* van *Saxen* Ao. 1550. in een aansienlyke Landtschoole veranderde, en daarin een groot getal onbemiddelde Scholieren deedt onderwyfen. Naderhandt heeft *Joh. George* de derde Keurvorst van *Saxen*, dese Schoole noch meerder luyfter bygeset.

HERBORNA, of HERBORN. R.

Deze *Illustre* Schoole is gesticht in den Jaare 1585. door Graaf *Johannes* van *Nassauw*, Broeder van den Vermaarden Prins *Wilhem* d'eerste van *Oranjen*, op 't aangeven van den beroemden Godtgeleerden *Caspar Olevianus*, door syn schriften genoeg bekendt; doch die de vruchten van synen vlydt niet lang beleeft heeft, als zynde reets Ao. 1587. overleeden.

Hier heeft voornaamentlyk de Theologie gebloeyt; in welke seer vermaardt geweest is, de Geleerde *Johannes Piscator*, door syn Oversettingen en Uytleggingen van de Bybel, en andere schriften genoeg bekendt. Als meede *Jodocus Nabum*, en *Willem Zepperus*. En in de Rechtsgeleertheit, *Antonius Matthæus*, *Joh. Goeddeus* en *Joh. Althusius*, meede door veele schriften vermaardt. Hier hebben ook geleert, *Joh. Henricus Alstedius* en *Georgius Pasor*, welke ook door haar uytgegevene Boeken veel dienst gedaan hebben.

MONASTERIUM, of MUNSTER.

Men segt, dat de Magistraat deser Stadt reets in den Jaare 1500. tot voortsettinge van de vrye Konsten, een *Gymnasium* bouwde. Andere seggen, dat hier Ao. 1580. sulc een School is opgerecht, of mogelyk vernieuwt geworden.

HAMBURGUM, of HAMBURG. R.

Na de *Reformatie*, toen die van *Hamburg* de Kloosters afschafden, heeft de Magistraat het Klooster der *Prediker-Monniken* in een *Gymnasium* verandert.

OSNABRUGA of OSNABRUGGE.

Den oorsprong deser Schoole is ons niet gebleeken.

SCHLUSINGA, of SLUYSINGEN. R.

Het *Gymnasium* alhier wordt het *Hennebergische* genoemd, zynde door den Vorst *George Ernst* van *Henneberg*, van de Inkomsten der afgeschafde Klooster-goederen aangelegt, en worden daar van 30 onbemiddelde Landtskinderen in het selve tot de studien opgebracht; over welke hy Ao. 1577. *Wolfgangus Mollerus* tot den eersten Rector aanstelde. Hier heeft ook geleert, *Wolfgangus Siberus*, door syn schriften wel bekendt.

STEINFURTUM, of STEINFORT. R.

Deze *Illustre Schoole* wierdt door Graaf *Arnoldus* van *Bentheim*, Ao. 1585. eerst te *Schuttorp* in 't Graaffchap *Bentheim* opgerecht, maar door de ongelegenheit der plaats Ao. 1589. reets naar *Steinfort* verlegt.

Een van d'eerste Professoren hier is geweest *Hermannus Hausmannus*. In de Theologie hebben hier geleert, *Conradus Vorstius*, beroepen tot Professor te *Leyden*, doch die om syn onrechtfinigheid nooyt besit daar van genomen heeft; beneffens de vermaarde *Henricus Altingius*, *Anthonius Perizonius*, enz. In de Philosophie *Clemens Timperus*. enz.

TREMONTIA, of DORTMONT. R.

De stichting deser Schoole is ons niet gebleeken. In de Philosophie heeft hier eertydts geleert, de Vermaarde *Ramus Buerhusius*.

VESALIA, of WESEL. R.

Met de opkomst van de *Reformatie* wierdt hier een braaf School opgerecht, 't geene in den Jaare 1633. wederom schynt vernieuwt te zyn; doch is daar na wederom tot een gemeene, maar welgestelde Schoole geworden.

BEUTHENA, of BEUTHEN, in *Neder-Silefien*. R.

In den Jaare 1616. heeft *George*, Baron van *Schönek* hier een heerlyk *Gymnasium Academicum* geflicht, en met foo veele Inkomsten begiftigt, dat 70 Adelyke en Onedele Jongelingen op fyn kosten onderweefen wierden; doch door opkomenden Oorlog, wierdt dese heerlyke flichtinge reets Ao. 1629. geheel geruineert, en de Jefuyten hebben zich federt van de meeſte Inkomsten meeſter gemaakt.

LINGA, of LINGEN. R.

Voor weinig Jaaren is in de Hoofſtadt van 't Graaffſchap defes naams, door den Koning van *Pruyſſen* een vermaarde *Illuſtre Schoole* opgerecht, en met Geleerde Profefſoren in alle Faculteiten beſet.

HANAVIA, of HANAUW. R.

In de Graafflyke Reſidentie-Stadt defes naams, is reets over lang een heerlyk *Gymnaſium Illuſtre* geflicht, en met Geleerde Profefſoren in allerley Faculteiten wel voorſien, waar door zich hier doorgaants een talryke meenigte van Leerlingen bevinden.

HALLA, of HALL, in *Saxen*. R.

Behalven de *Frederiks-Universiteit*, hier vooren gemeldt, heeft *Frederik* de derde, Koning van *Pruyſſen*, de *Gereformeerde Latynſche Schoole* alhier, in den Jaare 1711. in een *Gymnaſium Illuſtre* verandert; om de Discipelen door bequaame Leermeeſters en Profefſores in de ſtudien foo verre te doen vorderen, datſe behoorlyk op de voorgemelde *Universiteit* konnen ſtudeeren.

Ten dienſte, foo wel van dese Laage als Hooge Schoole, heeft de vermaarde Profefſor *Augustus Herman Franken*, in 't Weeshuys te *Glauch* by *Hall*, ten voordeele van het ſelve, door deſſelfs yver federt den Jaare 1694. nieuw aangelegt, ook een eygene Drukkerye en Bockwinkel begonnen, welke thans in een ſeer bloeyenden ſtaat zyn.

BARRUTUM, of BAREUTH. R.

Dit *Gymnaſium* is Ao. 1661. geflicht, door Hertog *Chriſtiaan*

196 L Y S T E D E R I L L U S T R E S C H O O L E N E N

Ernestus, en daarom na synen naam *Gymnasium Christiano-Ernestinum* genoemt; voorts met het noodige fonds voorfien, tot onderhoudt van de Professoren, om Jongelingen in allerley Faculteiten te onderwyfen.

K E M N I T S. R.

Van dit *Gymnasium* heeft certydts *Georgius Agricola*, een geleerd Man in synen tydt, het bestier gehad.

B R I X E N.

In dit *Gymnasium* is vermaardt geweest, de voortreffelyke *Aloysius Mundella*, Medicus.

S T A R G A R D, in Pomerén. R.

Dese Schoole is in den Jaare 1549. gesticht, en door den Geleerden Mag. *Georgius Schermerus* geopent.

M A A G D E N B U R G. R.

Ten tyde van de *Reformatie* is hier een *Gymnasium* gesticht, in 't welke veele voortreffelyke Mannen geleert hebben; onder anderen, *Nicolaus Amsdorff*, *Georgius Major*, *Erasmus Albertus*, *Matthias Flaccius Illyricus*, en *Nicolaus Gallus*.

K E U L E N.

Behalven de Hooge Schoole, hier vooren pag. 141. gemeldt, werdt 'er gesegt, dat zich hier noch drie bysondere en aansienlyke *Gymnasien* bevinden.

A M B E R G. R.

In dese Hooft-stadt van de *Opper-Palts*, heeft de vroomme *Palts-Graaf Frederik de derde*, Keurvorst van de *Palts*, een *Gymnasium* opgerecht, en uyt de Inkomsten van een seker oudt Sticht verfort; van 't welke hy Ao. 1566. den Geleerden *Christoph. Schilling*, Leermeester van den beroemden *Paræus*, tot Reëtor aanstelde.

B E R G E N. R.

Dit was eertydts een *Benedictyner-Klooster* by *Maagdenburg*; maar toen de laatste Abt *Pater Ulnerus* de Euangelische Religie Ao. 1565. omhelsde, rechte hy hier te gelyk een braaf School op

GYMNASIEN VAN 'T CHRISTENRYK. 197

op, welke opzicht hy aan *Henricus Homesius* opdroeg. In dit geweefene Klooster is het bekende *Lutherfcke Boek*, *Formula Concordiae* genoemd, door eenige Theologanten opgesteld.

B R I E G, in *Silefien*. R.

Dit *Gymnasium* is geficht Ao. 1564. door Hertog *Georgius* de tweede, en met geweefene Klooster-goederen rykelyk voorfien. De eerfte Rector daarvan is geweest *Jacobus Schickfusius*, J. U. D.

E I S E N A C H. R.

Reets voor de *Reformatie* is hier een braaf School geweest, in welke *Lutherus* in fyn jonge Jaaren geleert heeft. Ao. 1532. wierdt defelve in 't *Prediker-Klooster* verlegt. De eerfte Euan-gelifche Rector is *Petrus Avianus* geweest.

F R A N K F O R T aan de *Mayn*. R.

In den Jaare 1528. wierdt reets het *Barvoeter-Klooster* in een *Gymnasium* verandert, daarvan *Jacobus Micyllus* de eerfte Rector was; zynde federt die tydt en thans noch in eenen bloeyenden ftaat.

G O T H A. R.

Na de *Reformatie*, heeft *Johan Frederik*, Keurvorft van *Saxen*, een fecker Klooster hier in een *Gymnasium* verandert, in 't welke 24 Jongelingen, behalven 't noodige onderwys, ook vrye tafel fouden hebben. Naderhandt hebben de Hertogen *Johan Cafimir* en *Ernft* defe Schoole veel verbeterd.

H E R S F E L D T. R.

In dit Sticht is reets in den Jaare 736. by de *Benedictyner* Monniken een beroemde Schoole geweest. Doch na de *Reformatie* heeft *Willem* de fefde Landt-Graaf van *Heffen*, met Privilegie van Keyfer *Maximilianus* de tweede, van Ao. 1570. defelve in een welgefteldt *Gymnasium* verandert. Ao. 1687. deedt Landt-Graaf *Carel* d'eerfte het oude Gebouw afbreeken, en van nieuws feer fraay herbouwen.

J O A C H I M S D A L. R.

Van oudts een Klooster, doch Ao. 1607. door *Joachim Frede-*

198 LYSTEN DER ILLUSTRER SCHOOLEN EN

rik Keurvorst van *Brandenburg* in een fraay *Gymnasium* verandert, 't geene in sulck een bloeienden staat quam, dat 'er, na gesegt werdt, 200 Landts-kinderen op eenen tydt aldaar gestudeert hebben, behalven de Vreemdelingen. Keurvorst *Frederik* de groote vermeerderde derselver Inkomsten; maar daarna is dese Schoole in de Vorstelyke Residentie te *Ceulen* aan de *Spee* verlegt.

M A R I E N D A L. R.

Eertydts een Klooster, in 't Hertogdom *Bronswyk*, is Ao. 1569. door Hertog *Julius* van *Bronswyk* in een Euangelisch *Gymnasium* verandert.

M A U L B R U N. R.

Eertydts een aanzienlyk *Cistercienser*-Klooster, is door den Hertog van *Wurtemberg* in een beroemt *Gymnasium* verandert. In den Jaare 1564. is hier het vermaarde *Colloquium Theologicum* gehouden, in tegenwoordigheid van *Frederik* de derde Keurvorst van de *Palts*, en *Christophel* Hertog van *Wurtemberg*.

N E U H A U S E N. R.

Eertydts een *Reguliers*-Klooster by *Worms*, is door Keurvorst *Frederik* de derde Ao. 1565. tot een heerlyk *Gymnasium* herbouwt, waarvan *Levinus Codde* uyt *Vlaanderen* de eerste Rector was, welke door den beroemden *Frederik Sylburgius* gevolgt wierdt.

N E U R E N B E R G. R.

In den Jaare 1526. veranderde de Magistraat deser Stadt het oude Sticht van *St. Egidius*, in een Euangelisch *Gymnasium*, 't geene door den vermaarden *Melanchton* wierdt ingezeegent, en Ao. 1575. naar *Aldorff* verplaatst; maar door den opkomenden Oorlog Ao. 1633. wederom binnen *Neurenberg* gebracht, daar het thans noch is. Ao. 1531. heeft de vermaarde Poët *Eobanus Hessus* hier Professor geweest; ook in latere tydt de beroemde Godtgeleerde *Joh. Michael Dillherr*, door syn stichtelyke Schriften seer bekendt.

S C H L Ü C H T E R. R.

Eertydts een vermaardt *Benedictyner* Klooster, is na de *Reformatie* door de Graven van *Hanauw* in een aanzienlyke Gereformeerde Schoole verandert.

WAL.

WALCHENRIEDT. R.

Van oudts een *Cistercienser Klooster* by *Northausen*, is kort na den Jaare 1546. in een voornaame Euangelische Schoole verandert, in welke veele onvermoogende-voor niet studeeren en onderhouden worden; welke stichtinge naderhandt door 't hoog-Vorstelyke Huys van *Bronswyk-Lunenburg* veel verbeterd is. De eerste Rector hier is geweest de Geleerde *Johannes Mylius*.

YLVELDT, R.

Eertydts meede een *Cistercienser Klooster* in 't *Bronswyksche*, doch door den laatsten Abt *Thomas Stange*, op 't aanraaden van *Philip Melanchton* en *Justus Jonas*, in een School verandert, waarin deselve 36 Leerlingen heeft aangenomen, en den vermaarden *Michael Neander* tot eersten Rector aangestelt.

Meer andere diergelyke Schoolen onder *Duytschlandt* behorende, hebben wy voorby gegaan; dewyle sommige van weinig belang, andere weinig bekendt, of door oorlogen vervallen zyn.

In 't Koningryk van HONGARYEN.

TIRNAVIA, of TYRNAUW.

Een Steedeken omtrent seven mylen van *Presburg*, heeft een bequaam *Gymnasium*.

LEUSSOVIA, of LEUS. R.

Een Steedeken op de grenssen van *Poolen*, is meede van een *Gymnasium* voorzien geweest.

BURIDIENSIS, of WARADYN. R.

Een Stadt, ook wel Groot-*Waradyn* genoemd, op de grenssen van *Hongaryen* en *Sevenbergen*, heeft een braaf *Gymnasium*, in 't welke eertydts verscheyde Gereformeerde Professoren in de Theologie en Philosophie gelesen hebben. In den Jaare 1655. was hier *Andreas Sylvanus Tarpoi* Rector en Professor, welke met onsen vermaarden Professor *Joh. Coccejus* Brieuwisseling onderhieldt.

DEBZENIUM, of DEBRITZ. R.

Tusschen *Tockary* en *Waradyn* gelegen: Hier is eertydts een voortreffelyke *Illustre Schoole* geweest, van de Gereformeerde

Re-

Religie, van welke veele Studenten, voornamentlyk in de Theologie, naar dese Landen plagten te komen, en te *Leyden*, *Utrecht* en *Franequer* haare studien te voltrekken, om vervolgens haar Vaderlandt in Kerk en Staat te dienen.

PATACHUM, of PATACH. R.

Eertydts een Vesting van de Vorsten *Ragoczy*; van welke *George* d'eerste deses naams, hier een heerlyk *Gymnasium* heeft gesticht, waarin voornamentlyk de Theologie en Philofophie geleert wierdt. Veele Studenten van haar plagten meede in *Hollandt* haare studien te komen vervorderen. Doch in den Jaare 1670. kreeg *Ragoczy* een swaaren slag, nademaal hy van dese bloeyende Schoole, in welke omtrent 400 Studenten waren, berooft wierdt.

TEUTOBURGUM, of FUNFFKIRCHEN.

Een Bisschoplyk Steedeken, waarin een fraay *Gymnasium* is, van 't welke de Professoren door den Bisschop aangestelt worden.

VACIA, of WAITZEN. R.

Een Steedeken tusschen *Offen* en *Gran*. Hier heeft eertydts een vermaardt *Gymnasium Academicum* geweest, doch is reets Ao. 1632. geheel geruineert.

E P E R I E S. R.

Een Stadt in *Opper-Hongaryen*, betoonde Ao. 1666. soo veel liefde tot de Evangelische Luthersche leere, datse voor haar een *Gymnasium* oprechtten, en den vermaarden *Aegidius Strauch* tot Rector beriep; doch hy bedankte, en wierdt *Samuel Pomarius* in syn plaats beroepen, welke veele Studenten kreeg.

In 't Vorstendom van TRANSYLVANIEN,
of SEVENBERGEN.

ALBA JULIA, GULAFEIFAR, of WEISSENBURG. R.

Hier is een heerlyk *Gymnasium* gesticht, in het welke onder anderen eertydts de Geleerde *Johan Hendrik Alstedius*, van *Herborn* tot Professor is beroepen. De Professoren wonen in het *Bathorianische* Huys by malkander. Het *Gymnasium* heeft ook syn eygen Boekdrukkerye.

CLAUDIPOLIS, of CLAUSENBURG. R.

In dese vermaarde Stadt, niet verre van de Grenssen van *Hongaryen* gelegen, hebben de Gereformeerden een beroemdt *Gymnasium* gehadt. De *Photiaanen* plagten hier meede een openbaar *Collegie* te houden.

CZIBINIUM, of SASBURG. R.

Hier is meede een Gereformeert *Gymnasium* geweest.

BISTRITIA, BISTRIZIUM, BESTERCZE,
of NOESEN-STADT. R.

Een Stadt op de grenssen van *Hongaryen* en *Poolen*, heeft een aansienlyk *Gymnasium* gehadt.

CORONA, of KROON-STADT. R.

Een Stadt, aan de uysterste grenssen van *Sevenbergen*, meest door *Euangelische Duytschers* bewoont, heeft reets met het begin van de *Reformatie* Ao. 1525. een vermaardt *Gymnasium* gehadt, in 't welke onder anderen dese beroemde Professoren geleert hebben, *Joh. Hunterus* in de *Theol.* en *Mathesis*, *Valentinus Wagnerus* meede in de *Theol.* *Matth. Fronius* in d'*Oostersehe Taalen*; *Joach. Eberhardus* en *Mich. Reidelius* in de *Philosophie*.

In SILESIEN en LAUSZNITZ.

GOLTBERGA, of GOLTBERG. R.

Hertog *Frederik* de tweede van *Lignitz*, heeft niet alleen de *Augsburgsche Confessie* omhelst, maar ook Ao. 1520 of 1523. hier een *Gymnasium* opgerecht, 't geene uyt de nabuurige Plaatsen door veele besocht wierdt. De eerste Professoren waren de Geleerde, *Hieronymus Ferimontanus*, *Franciscus Sikovius*, *Georgius Helmerius*, *Valentinus Friedelender Trotzendorpius*, *Martinus Thaburnus* en *Joh. Langius*, enz.

GÖRL ITZ, in Opper-Lausznitz. R.

Kort na de *Reformatie*, Ao. 1565. heeft de Magistraat deser Stadt, uyt seeker *Klooster* een *Euangelisch Gymnasium* gesticht, en daar toe *Petrus Vincentius* tot den eersten *Rector* aangesteld. Hier hebben noch geleert, behalven *Petrus Vincentius*, *Joachimus Meisterus*, *Laurentius Ludovicus Mylius*, en meer andere.

LYSTE DER ILLUSTRÉ SCHOOLEN EN
IN SWITSERLANDT.

TIGURUM, of ZURICH. R.

Dit vermaarde *Gymnasium* heeft met den aanvang der *Reformatie*, of Ao. 1528. begonnen, en altoos seer beroemde en Geleerde Professoren gehad.

In de Theologie hebben hier geleert, de vermaarde *Uldericus Zwinglius*, *Jacobus Ceperinus*, *Leo Juda*, *Felix Mantius*, *Conradus Pelicanus*, *Petrus Martyr Vermilius* een Italiaan, *Josias Simlerus*, *Joh. Wolffius*, *Joh. Wilh. Stuckius*, *Joh. Jacobus Frisius*, *Theodorus Bibliander*, *Joh. Henr. Heydeggerus* en *Joh. Henr. Hottingerus*, beroepen naar *Leyden*, doch in de *Zuricher-Zee* verongelukt: Alle door haare schriften vermaart, beneffens veele andere.

De Philosophie hebben hier geleert, de vermaarde *Medicus Conradus Gesnerus* en *Eberhardus Schleusingerus*.

De Grieksche Taale, *Rudolphus* en *Petrus Cholimus*, *Petrus Dasypodius*, enz.

Deze Schoole is ook beroemt geworden, door de Geleerde schriften van veele vermaarde Predikanten, van welke de voornaamste zyn, *Henricus Bullingerus*, *Ludovicus Lavaterus* en *Rudolphus Gualtherus*.

BERNA, of BERN. R.

Hier is ook terstondt met de *Reformatie* een *Illustre Schoole* gesticht, in welke van tydt tot tydt veele Geleerde Mannen geleert hebben. Onder andere zyn hier in de Theologie vermaardt geworden, *Wolfgangus Musculus*, *Benedictus Aretius*, en *Blasius Marquardus*.

IN P O O L E N.
SENDOMIRIA, of SENDOMIR. R.

Hier hebben de Gereformeerde in de sestiende Eeuwe een *Gymnasium* gehad. Hier is het vermaarde *Consensus Sendomiriensis* Ao. 1570. geteekent.

LUBLINUM, of LUBLYN.

Hier is meede een bekendt *Gymnasium*.

WAR-

WARSAVIA, of WARSCHAUW.

Hier heeft men ook een *Gymnasium* gesticht.

IN P R U Y S S E N.
THORUNIIUM, of THOREN. R.

Na dat *Sigismundus Augustus*, Koning van Poolen, in den Jaare 1557. de vrye oeffeninge van de Euangelische Religie aan dese Stadt hadde toegestaan, wierdt 'er eenige Jaaren daar na een fraay *Gymnasium* by *St. Maria-Kerk* aangelegt, en Ao. 1568. door *Simon Musæus* Theol. Doctor, de Geleerde Mag. *Mattheus Brou*, met een *Latynsche* Oratie tot Rector geinaugureert. Dese zyn in die Waardigheid gevolgt, *Joh. Girck á Girckau*, *Casp. Frisius*, *Johannes Regius*, door syn schriften bekendt, *Matthias Nizolius*, *Petrus Zimmerman*, *Conradus Grasserus*, welke voor reekeninge van den Raadt *Italien* en *Vrankryk* doorreysde; enz.

Omtrent den Jaare 1613. stichteden de Jesuyten hier ook een Collegie, zich beroepende op 's Konings gesach en 't Bisschoppelyke Recht: Doch reesen daar uyt veele verschillen.

Maar in den Jaare 1724. by gelegenheit van een voorgewendeberoerte, welke een iegelyk noch in versche geheugenisse sal zyn, wisten de Jesuyten uyt te werken, dat by vonnisse van een Koninglyke Commissie, den Euangelischen de *Maria-Kerk* met derselver fraaye Bibliotheek wierdt afgenomen, en het *Gymnasium*, 't geenē tot die tydt toe in een seer bloeyenden staat geweest was, buyten de Stadt verbannen.

Binnen dese Stadt is Ao. 1645. door aanleydinge van Koning *Uladislaus*, een vermaardt *Colloquium* of t'Zaamenpraak tuschen de Protestanten en Roomschegefinden gehouden, doch vruchtloos gescheyden.

ELBINGA, of ELBING. R.

Na dat de Raadt deser Stadt de *Luthersche* Religie hadde omhelst, deedt deselve Ao. 1536. een fraay *Gymnasium* bouwen, en stelde daar over tot eersten Rector *Guilielmus Gnapheus*, een *Nederlander* uyt den *Haag*. Doch wanneer Hertog *Albertus* hem Ao. 1543. in het nieuw gestichtede *Pædagogium* in *Pruxssen* be-

riep, verloor de Raadt *Johannes Hoppius* in de plaats van *Gna-phaeus*. Hier over murmureerde de Kardinaal *Hofius*, en wilde *Hoppius* als een schaadelyk Man afgeschafte hebben. Doch de *Elbingers* verdedigden hem, soo goetd zy konden, maar onder-tuffchen wierdt hy tot Rector naar *Dantzic* beroepen. Ao. 1577. begunstigde Koning *Stephanus* dit *Gymnasium* met een byfonder Privilegie, en *Johannes Mylius* wierdt tot Rector beroepen. Ten fynen tyde bouwden de *Elbingers* het nieuwe *Gymnasium*, soofraay als 'er weinig elders gevonden sal worden; en het selve wierdt met een eygen Oratie geinaugureert. Daar na hebben het Pro-fessoraat noch bekleedt, *Michael Mylius*, *Johannes Cranerus*, *Fre-dericus Hofmannus*, enz. Volgens Privilegie van Koning *Sigis-mundus* de derde Ao. 1588. vermogten zy het getal der Pro-fessoren vermeerderen, en beneffens de drie Hooft-Taalen, *Hebreeuwfch*, *Griekfch* en *Latyn*, ook de Hooft-Faculteiten der Theologie en Philosophie onderwyfen.

DANTISCUM, of DANTZIK. R.

Dit vermaarde *Gymnasium*, is door den Raadt der Stadt, in den Jaare 1558. in 't Klooster van de H. Drie-vuldigheid op-gerecht, meest door toedoen van *Constantinus Faber*, Burger-meeftter der Stadt. Tot eerften Rector wierdt aangestelt *Johannes Hoppius*. Hem volgden *Henricus Mollerus*, *Andreas Francken-berger*, *Christophorus Pezelius*, *Jacobus Schmidt*, *Joh. Botsack*, *Abra-ham Calovius*, *Joh. Maukifch*, *Aegidius Strauch*, *Samuel Schelwi-gius*, enz.

Onder verfcheyde Vermaarde Mannen, hebben hier gebloeyt, *Joachim ob Hirtenberg Pastorius*, de wydtberoemde Philofooph *Bartholomeus Keckermannus*, en na hem *Johannes Aidius*, een Schotsman.

In 't Koningryk van GROOT-BRITTANNIEN.

In Engelandt.

LONDINUM, of LONDEN. R.

De *Illustre Schoole* alhier is opgerecht ten tyde van Koning *Hendrik* de zevende, in den Jaare 1489. door *Johannes Coletus*, Doctoor in de Theologie, Deeken van St. *Paulus-Kerk*, en eerste
Rec.

Rector; ten dienste van de Burgers-kinderen, welke hier in voor niet souden leeren. Hier uyt zyn met der tydt wel vyftien of meer Collegien in dese Stadt en derselver Voorsteeden gesprooten, daarin de Jeugdt met veel toevloedt onderwezen wordt.

Daar toe heeft niet weinig geholpen, dat hier soo veele Geleerde Mannen als Professoren geleert en gebloeyt hebben; als, *Johannes Milverton*, *Joh. Sovule*, *Richardus Pacæus*, *Thomas Linaeer*, *Guil. Lutamerus*, *Joh. Ludovicus Vives*, *Guil. Lilius*, *Thomas Morus*, *Joh. Lelandus*, *Guil. Montivius*, *Guil. Gloccinus*, *Polydorus Virgilius*, *Desiderius Erasmus*, *Hadrianus Junius*, *Livilejus* en *Joh. Dee*, een Vermaarde Mathematicus, beneffens veele andere, van welke de meeste door haare schriften bekendt zyn.

L I N C O L M. R.

Hier is een aansienlyke *Illustre Schoole*, welke reets ten tyde van de Koningen *Hendrik* de sevende en de achtste in een bloeyenden staat was. Ten tyde van Koninginne *Elisabeth* was hier vermaardt *Johannes Stubbo*, Professor in de Rechten; maar hy maakte een Pasquil tegens haar, 't geene zy door Beuls handen deedt verbranden, en hem de rechterhandt afkappen.

W I N D S O R. R.

Hier is een heerlyk *Gymnasium*, onder de benaaminge van *Collegium Atona*, in 't welke 60 kostgangers op 's Konings kosten onderhouden en geleert worden.

EDIMBURGUM, of EDENBURG. R.

In *Schotlandt*.

Hier is een *Illustre Schoole* of *Gymnasium*, doch waar van wy niets anders weten te seggen, als dat onder anderen de Vermaarde *Robbertus Rollocus* in de Theologie hier geleert heeft.

In de VEREENIGDE NEDERLANDEN.

MIDDELBURGUM, of MIDDELBURG. R.

In *Zeelandt*.

Na den doodt van den Professor *Arminius*, wanneer de verdeeltheit over verscheyde syner Leerstukken in de Gereformeerde Kerke groote opschuddingen veroorsaakte, vondt de Magistraat deser Stadt goedt, in den Jaare 1611. hier een

Gymnasium op te rechten, ten eynde daar in de Jeugdt voornamentlyk in de Rechtsinnige Godtgeertheit onderweesen mogte worden. Daar toe beriepen zy den Vermaarden Godtgeerden *D. Franciscus Gomarus*, wien zy het bestier van 't geheele Werk aanbevoelen, en hem tot eersten Reëtor deser Schoole verklaarden; maar dese Geleerde Man kort daar na naar *Vrankryk* beroepen wordende, stremde den voortgang. De Geleerde *D. Ant. Walæus*, hier meede beroepen zynde, bleef 'er ook niet lang, en vertrok naar de Akademie van *Leyden*. Dies droeg men het Professoraat aan *Franciscus Meyvartus* uyt *Vlaanderen* op; doch dese Geleerde Man bleef meede niet lang, en wierdt tot Professor naar *Groeningen* beroepen. Hier door begon dit pas begonne *Gymnasium*, wederom te vervallen, soo dat daar van niets meer dan de geheugenisse, en een welgestelde *Latynsche Schoole* is overgebleven.

Een saak moet ik hier noch aantekenen, dat Ao. 1562. een paar Egtgenooten van Burgerlyken staat in dese Stadt, al haare goederen tot onderhoudt van een *Armen-Schoole* gemaakt hebben; welke nalaatenschap soo wyselyk bestiert is, dat daar van meer dan 200 Jongens en Meysjes onder een bequaamen Leermeester in 't lesen en schryven onderwesen worden.

AMSTELREDAMUM, of AMSTERDAM. R.

In de Veertiende Eeuwe, en al vroeger, is reets hier een Vermaarde *Latynsche Schoole* geweest; ja selfs de *Oude* en *Nieuwe zyde* der Stadt, hebben ieder haar bysonder School gehadt, daar in de Jeugdt aan het onderwys van bequaame Meesters was toebetrouwt.

Onder dese zyn van tydt tot tydt verscheyde Geleerde en beroemde Mannen geweest; als *Allardt van Amsterdam*, *Johannes Sartorius*, *Cornelius Crocus*, *Johannes Monfenius*, *Johannes Timmannus*, *Nicolaus Cannius*, *Pompejus* en *Sibrandus Occo*, *Franciscus Formundus*, *Godefridus Berganus*, *Petrus Vlotinus*, enz.

In de voorledene Eeuwe zyn dese twee *Latynsche Schoolen* tot een gesmolten, doch in een seer bloeyenden staat.

In den Jaare 1632. vondt de Regeeringe goedt, hier, na 't voorbeeldt van andere Steeden, meede een *Illustre* of *Doorluchtige*

tige Schoole op te rechten, om de Jongelingen binnen haar eygen mauren soo verre in de studien te doen vorderen, datse bequaam wierden van op de Hooge Schoolen te verkeeren; daar toe de Kerk van het geweefene Agnieten-Klooster wierdt gereedt gemaakt, en Geleerde Professoren beroepen. De Inauguratie geschiede door den beroemden Professor Caspar Barlaeus, met een welvoegende Oratie, onder den Tytel van Mercator Sapiens, of de Wyse Koopman; en de Geleerde Gerardus Johannes Vossius, welke te gelyk tot Professor hier beroepen wierdt, verkoos tot de stoffe van syn eerste Oratie, de *Historia utilitate*, of van de Nuttigheit der Historie.

Siet hier een Naam-lyst van alle de Professoren, die van tydt tot tydt in dese *Illustre Schoole* zyn beroepen, met aanwysinge in welke Faculteiten: Gerardus Johannes Vossius in de Historien, Casp. Barlaeus in de Philosophie, Martinus Hortensius in de Mathesis, Petrus Cabeljauw en Albertus Rufius in de Rechten, Janus Klenkius, Arnoldus Senguerdius, Alexander de Bie en Johannes de Raay in de Philosophie, David Blondel en Alexander Morus in de Historien, Gerardus Leonh. Blasius in de Medicynen, Joh. Christenius in de Rechten, Robertus Kuchenius in de Historien, Marcus Meibomius in de Welspreekentheit en Grieksche Taale, Abraham Faber in de Rechten, Ludovicus Wolzogen in de Historien, Petrus Francius in de Historien, Eloquentie en Grieksche Taale, Do. Gerbrandus van Leeuwen in de Theologie, Do. Stephanus Morinus in de Oosterfche Taalen, Joh. van den Broek in de Rechten, Petrus Bernage in de Medicynen, Joh. Theod. Schalbruch in de Historien, Guilielmus Surenhusius in de Oosterfche en Grieksche Taalen, Tiberius Heemsterhuys in de Philosophie en Grieksche Taale, Jacobus Philippus d'Orville in de Historien, Eloquentie en Grieksche Taale, Cornelius Siebe in de Rechten, en Cornelius Hugo Vonk in de Oosterfche Taalen; van welke veele door haare Geleerde schriften vermaardt zyn.

Ten dienste van de studeerende, is hier ook een heerlyke en talryke Boekzaal verzaamelt, welke van oudts in de Nieuwe Kerke, maar nu boven de Lees-plaats van de *Illustre Schoole* geplaatst is, en noch daagelyks vermeerderd wordt.

In den Jaare 1732. is 't Honderd-Jaarige Eeuw-Getyde de-
-loord? fer

fer *Illustre Schoole*, door den Professor *Jacobus Philippus d'Orville* met een heerlyke Oratie geviert.

Buyten de *Illustre Schoole*, zyn hier noch twee Professoren aangestelt; namentlyk een in de *Anatomie*, en een in de *Botanie*; welke Waardigheid tegenwoordig bekleeden, Doctor *Guilielmus Röel* in de *Anatomie*, en Doctor *Joannes Burmannus* in de *Botanie*.

Daarenboven is 'er een *Collegium Medicum*, 't geene Ao. 1636. met het loffelyke invoeren van een *Pharmacopœa* of *Dispensatorium*, nu voor hondert Jaaren synen aanvang heeft genomen, en tot heden in trein is gehouden; onder het bestier van daartoe door de Edl. Achtbaare Heeren van den Gerechte gemachtigde Doctoren en Apotheekers, onder den naam van *Inspectores Collegii Medici*, thans bestaande in vier Doctoren en twee Apotheekers; welke waardigheid tegenwoordig bekleeden, als Doctoren, *Daniel van Buren*, Decanus, *Guilielmus Röell*, *Samuel Seullyn* en *Jan Hanedoes*; en als Apotheekers, *Jeronimo de Bosch* en *Joannes van de Poll*. Dese hebben het opzicht over de Medicynen, tot s' menschen gesondheit dienende, en houden haar Vergaaderinge boven de kleyne Vleesch-Hall in de Nes.

Voorts is 'er ten gebruyke van dese alle, een seer kostelyke *Hortus Medicus*, in de Plantagie.

Noch is 'er een *Collegium Chirurgicum*, by 't welke de saaken aangaande de Anatomie en Chirurgie verhandelt worden, vergaaderende op de St. Anthony's Waag; tot gebruyk by zich hebbende, een heerlyk *Theatrum Anatomicum*, met de noodige Instrumenten; aldaar lessen gevende, niet alleen in de Anatomie en Chirurgie, maar ook aan de Vroedtvrouwen, tot het oefnen van haar ampt.

DAVENTRIA, of DEVENTER. R.

In Overryffel.

Van oudts hebben de *Regulier Canonyken* hier Schoole gehouden, doch seer achteloos, tot in het laatste van de veertiende Eeuwe, wanneer de vermaarde *Gerardus Magnus*, anders genoemt *Meeſter Gerrit de Groot*, door synen yver de Schoole syner Geboorte-Stadt begon te herstellen, in betere ordre te brengen, met noodige Wetten te voorsien, en bequaame Mannen tot den School-

Schooldienst te beroepen; onder welke al vroeg als *Rectoren* bekend staan, *Wilhelmus Vreden*, reets beroepen Ao. 1378. *Florentius Rodiginus*, *Joh. Bobemus*, *Alexander Hegius*, (een Discipel van *Agricola*, en Leermeeſter van den Grooten *Eraſmus*;) *Barth. Colonienſis*, *Johannes Venraadt*, *Lubbertus Alexandri*, *Joh. Murmelius*, *Gysbertus Langerackius*, enz. Daar door wierdt dit School ſeer vermaardt, ſoo dat daaruyt een meenigte van Geleerde Mannen geſprooten is, van welke wy ſlechts eenige ſullen noemen. Als: *Deſiderius Eraſmus*, *Adrianus Florentius*, naderhandt Paus van *Romen*, *Joh. en Servatius Aëdicollus*, *Joh. Faber*, *Gerardus Liſtrius*, *Petrus Moſſellanus*, *Hermannus Buſſchius*, *Ortwinus Gratius*, *Joh. Hagemannus*, *Joh. Gymnicus*, en veele andere, te lang om te melden.

Hier heeft ook geſtudeert, *Nicolaus de Cuſa*, namaals Kardi-naal, welke te ſyner gedachteniſſe hier een *Beurs* geſicht heeft, genoemt *Domus Cuſana*, daarin eenige ſoo wel Edele als onedele Jongelingen voor niet ſtudeeren; welke *Beurs* daarna door ſom-mige vermeerderd is.

In den Jaare 1630. is de *Doorluchtige Schoole* alhier, door den Magiſtraat, als Erfgenaam zynde van de Goederen van *Marten en Balthaſar Bodeker*, Vader en Soon, geopent en ingewydt, en de eerſte Profefſoren *Guthberlet* en *Scanderus* ingehuldigt. Vervolgens hebben hier noch als Profefſoren geleert, *Caspar Sibelius*, *Johannes van Dieſt*, *Jacobus Revius*, *Henricus Heidenthal*, *Martinus Schookius*, *Joh. Henr. Gronovius*, *Gisbertus van Iſendoorn*, *Antonius Perizonius*, *Nicolaus Gurtlerus*, enz. de meeſte door haare *Schriften* bekendt.

Hier zyn twee ruyme en gemakkelyke *Auditorien*, in welke in de *Theologie*, *Rechten*, *Medicynen*, *Philofophie* en *Hiſtorien* leſſen gedaan worden: Ook is 'er een ſeer fraaye *Bibliotheek*, ten dienſte van de ſtudeerende geſchikt.

DORDRACUM, of DORDRECHT. R.

In aloude tyden plagten de *Prieſters* de *Jeugd* hier *Latyn* te leeren: Maar na de *Reformatie*, in den Jaare 1579. heeft de Magiſtraat deſer Stadt een *Illuſtre Schoole* opgerecht, in het ge-weeſene *Graauwe Suſteren Klooster*, om Jongelingen in de *Griek-ſche*

sche en *Latynsche* Taalen, als meede in de *Philosophie* te onderwyfen. Doch dit werk geen gewenschte gevolgen hebbende, niet tegenstaande het selve in den Jaare 1634. met een Professor in de *Historien* aan te stellen, van nieuws wierdt hervat, is eyndelyk allengskens vervallen, en alleen een welgesteldt *Latynsch School* gebleven.

Ten dienste van de Liefhebbers van Geleertheit, is hier ook een openbaare *Boekerye* opgerecht; als meede een *Anatomie* of *Ontleedt-kamer*, voor de *Geneeskundigen*.

Onder andere Geleerde Mannen hebben hier eertydts Lessen gegeven, *Franciscus Nansius* uyt *Vlaanderen*, (in de *Grieksche* Taale), en na hem *Adrianus Marcellus*, *Gerardus Joh. Vossius*, *Erycius Puteanus*, *Janus Rutgersius*, *Antonius Æmilius*, *Gerardus Borraeus*, en meer andere.

B R E D A, in *Brabandt*.

Binnen dese Stadt, den Huysse van *Oranjen* toebehoorende, is een *Gymnasium* gesticht, in den Jaare 1646. door *Frederik Hendrik* Prins van *Oranjen*, om door seven Professoren, in de *Theologie*, *Rechtsgeleertheit*, *Medicynen*, *Philosophie* en *Philologie* lessen te doen. Ten dienste van de studeerende is hier ook een *Akademiesche Hof* en *Theatrum Anatomicum* aangelegt; als meede een *Boekerye*, bestaande in de aansienlyke *Bibliotheek* van den voorgemelden Prins, vermeerderd met die van den beroemden *D. Johannes Polyander*.

Daarenboven is hier een aansienlyk *Collegie* gesticht, onder de benaaminge van *Collegium Auriacum*, of 't *Collegie van Oranjen*, ten dienste van Edele en andere Welgeboorene Jongelingen, om in het selve, onder het bestier van een *Opper-Regent* in de *Theologie*, en een *Onder-Regent* in de *Philosophie*, haare studien te vervorderen; wordende te gelyk in andere *Riddermaatige oeffeningen* onderweesen.

'SHERTOGENBOSCH, in *Brabandt*. R.

Hier is een *Gymnasium* aangelegt, na 't veroveren deser Stadt door de Heeren Staaten Generaal, in den Jaare 1637. en met de

de noodige Professoren voorsien, van welke de vermaarde *Samuel Marefius*, Theol. Doctor, d'eerste Professor in de Theologie geweest, doch daarna in deselve waardigheid naar *Groeningen* beroepen is.

A A N H A N G S E L.

Wy voegen hier by, voor den weetgierigen Leser, de *Akademien* en *Illustre Schoulen*, door die van den Orden der *Jesuyten* in 't Pausdom alreeds beset, en die by gevolge alleen van haar, of in 't geheel, of ten minsten aangaande de *Theologie*, bestiert worden; waar van zy selve roemen in haar Boek, genaamt *Imago primi Sæculi Societatis Jesu*, uytgegeven Ao. 1640. lib. III. pag. 439, 440. en zyn de navolgende, *Weenen*, *Praag*, *Gratz*, *Molsheim*, *Ingolstadt*, *Pont à Mousson*, *Dillingen*, *Tirnauw*, *Turnon*, *Mentz*, *Trier*, *Wurtsburg*, *Paderborn*, *Olomiers*, *Pofnan*, *Keulen*, *Madril*, *Parma*, *Messina*, *Gandia* en *Evora*. Hier by voegen zy *Hoydelberg* en *Augsburg*, doch zyn dese twee Plaatsen, ingevolge van den Vreede van *Munster*, Ao. 1648. geslooten, haar wederom afgenomen.

E Y N D E.

AANWYZINGE VAN ALLE DE NAAMEN DER
AANWYZINGE
 VAN ALLE DE NAAMEN DER
AKADEMIËN
 EN
ILLUSTRE SCHOOLEN

In 't CHRISTENRYK, hier in verhandelt.

A.		Bremen.	192
A berdena.	174	Breszlauw.	161
Altorf.	157	Brieg.	197
Amberg.	196	Brixen.	196
Amsterdam.	206		
St. Andre.	173	C.	
Angiers.	122	C aen.	122
Anneceium.	189	Cahors.	121
Asta.	189	Cambridge.	171
Augsburg.	190. 211	Castres.	190
Avignon.	111	Catanea.	99
		Claufenburg.	201
B.		Coburg.	190
B arcelona.	132	Complutum.	130
Bareuth.	195	Compostel.	131
Bafel.	166	Conimbra.	133
Bergen.	196	Coppenhagen.	175
Bergomo.	109	Corbach.	191
Bern.	202	Cracauw.	169
Befançon.	190		
Beuthen.	195	D.	
Boheemen.	165	D antzik.	204
Bolonien.	99	Debritz.	199
Bordeaux.	111	Deenemarken.	175
Bourges.	120	Deventer.	208
Braga.	134	Dillingen.	157. 211
Breda.	210	Dion.	

AKADEMIEN EN ILLUSTRE SCHOOLEN enz.

Dion.	124	Gripswaldt.	146
Dole.	126	Groeningen.	184
Dordrecht.	209	Groot-Brittannien.	171. 204
Dorpt.	177		
Dortmont.	194	H,	
Douay.	180		
Dublyn.	175	H ailbron.	191
Duisburg.	162	Hall.	163. 195
Duytschlandt.	135. 198	Hamburg.	194
		Hanauw.	195
E.		Harderwyk.	187
E denburg.	205	Heidelberg.	137. 211
Eifenach.	197	Helmftadt.	158
Elbing.	203	Herborn.	193
Epernies.	200	Hersfeldt.	197
Erfort.	136	's Hertogenbosch.	210
Evora.	134. 211	Hola.	176
		Hongaryen.	199
F.		I.	
F erraren.	104	J ena.	156
Finlandt.	177	Ingolftadt.	149. 211
Florençen.	107	Joachimsdal.	197
Formiano.	105	Italien.	95
Franecker.	183		
Frankfort aan de Mayn.	197	K.	
Frankfort aan de Oder.	152		
Friburgum.	146	K affel.	160
Fünffkirchen.	200	Kemnits.	196
		Keulen.	141. 196. 211
G.		Kiel.	161
G eneve.	168	Koningsbergen.	155
Giessen.	159	Kroonftadt.	201
Glasgoww.	172		
Goltberg.	201	L.	
Görlitz.	201	L aufanna.	169
Gotha.	197	Laufznitz.	201
Göttingen.	163	Lavingen.	192
Graitz.	165. 211	Leipzig.	143
Granata.	131	Lerida.	132
Grenoble.	124	Leus.	199
Grim.	193	Leuven.	178
		D d 3	Ley-

AANWYZINGE VAN ALLE DE NAAMEN DER

Leyden.	181	Nismes.	124
Lincoln.	205	Noefenstadt.	201
Lingen.	195	Nymwegen.	188
London.	204		
Lublyn.	202		
Luca.	110		
Lyflandt.	177		
Lyons.	118		

M.

M aagdenburg.	196
Macerata.	110
Madrid.	211
Majorca.	134
Mantua.	189
Marburg.	153
Mariendal.	198
Maffilia.	125
Maulbrun.	198
Meiffen.	191
Mentz.	148. 211
Merfeburg.	190
Meffina.	98. 211
Mexico.	135
Middelburg.	205
Milaanen.	97
Modena.	103
Molsheim.	211
Montauban.	124
Montpellier.	119
Münfter.	193
Murcia.	133

N.

N antes.	125
Napels.	98
Nederlanden.	178
— Spaanfche.	178
— Vereenigde.	181. 205
Nerac.	190
Neuhafen.	198
Neurenberg.	198
Nieuwftadt.	192

O lomiers.	211
Orange.	127
Orleans.	121
Orthes.	125
Oscana.	133
Osnabrugge.	194
Offuna.	132
Oxford.	172

P.

P aderborn.	159. 211
Padua.	101
Parma.	110. 211
Parys.	112
Patachum.	200
Pavien.	103
Perugia.	105
Petersburg.	177
Pifa.	106
Poiftiers.	123
Pont à Mouffon.	126. 211
Poolen.	169. 202
Poofen.	171. 211
Portugaal.	133
Posnan.	211
Praag.	165. 211
Pruyffen.	203

R.

R heims.	124
Rhintelen.	159
Rochel.	189
Romen.	95
Roftok.	145
Ruslandt.	177

Sa-

AKADEMIEN EN ILLUSTRÉ SHOOLEN, enz.

	S.		Turyn.	110
			Tyrnauw.	199. 211
S alamanca.		128		
Salerno.		107	U.	
Salmur.		125	U ^p fal.	176
Saragoffe.		133	Utrecht.	186
Sasburg.		201		
Schlüchter.		198	V.	
Schlusinga.		194	V ^a lencen, in Vrankryk.	123
School-Poort.		192	V ^a lencen, in Spanjen.	129
Schotlandt.		173	Valladolid.	130
Sedan.		127	Venetien.	108
Sendomir.		202	Veronen.	109
Sevenbergen.		200	Vrankryk.	111. 189
Seville.		127		
Siena.		106	W.	
Siguenza.		132	W ^a itzen.	200
Silesien.		201	Walchenried.	199
St. Andre.		173	Waradyn.	199
Sora.		176	Warschauw.	203
Spanjen.		127	Weenen.	163. 211
Staden.		191	Wefel.	194
Stargard.		196	Weiffenburg.	200
Steinfort.		194	Wilde.	171
Stettyn.		191	Windfor.	205
Straatsburg.		154	Wittenberg.	150
Sweedn.		176	Würtzburg.	142. 211
Switferlandt.	166.	202		
	T.		Y.	
T arragona.		131	Y ^e rlandt.	175
Tholoufe.		117	Y ^e lveldt.	199
Thoren.		203	Yslandt.	176
Toledo.		131		
Trier.	135.	211	Z.	
Tübingen.		147	Z ^a mosky.	171
Turnon.		211	Z ^e rbft.	191
			Zurich.	202
			Zwickauw.	193

